

Nr 232.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; given Stockholms slott den 11 april 1947.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;
- 2) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;
- 3) lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län;
- 4) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad; samt
- 5) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres fränvaro:

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, *dels* att 3 kap. 2 §, 9 kap. 7 §, 19 kap. 1—5, 11—13, 16, 18 och 19 §§, 20 kap. 10 § samt 21 kap. 10, 38, 42, 43, 51, 59 och 66 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att 19 kap. 26 §² samma lag skall upphöra att gälla.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 KAP.

3 KAP.

2 §.

2 §.

Finner lantmätaren — — — denna myndighet.

Vederbörande myndighet meddele lantmätaren underrättelse om förordnandet, och åligge det lantmätaren att, därest underrättelsen om skiftet icke innehållit uppgift om tid och ställe för första sammanträdet, där- om genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst fjorton dagar före sammanträdet. Skall laga skifte äga rum inom *samhälle*, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, har lantmätaren att minst fjorton dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

Vederbörande myndighet meddele lantmätaren underrättelse om förordnandet, och åligge det lantmätaren att, därest underrättelsen om skiftet icke innehållit uppgift om tid och ställe för första sammanträdet, där- om genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst fjorton dagar före sammanträdet. Skall laga skifte äga rum inom *ort*, där *skyldighet* föreligger att söka byggnadslov, har lantmätaren att minst fjorton dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 19 kap. 1 § SFS 1942: 352; 3, 11 och 12 §§ SFS 1937: 164; 5 och 13 §§ SFS 1931: 144 och 16 § SFS 1940: 101, ävensom beträffande 21 kap. 51 § SFS 1935: 236; 42 § SFS 1937: 164 samt 10, 38, 43, 59 och 66 §§ SFS 1946: 827.

² Senaste lydelse se SFS 1937: 164.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

9 KAP.

9 KAP.

7 §.

7 §.

I vederlag — — — — — rättigheten innebär.

Där för — — — — — till efterrättelse.

Kan förening träffas mellan sakägarna om storleken av vederlagsjorden, lände sådan förening till efterrättelse, därest det finnes uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom föreningen.

Kan förening träffas mellan sakägarna om storleken av vederlagsjorden *och är ej fråga om servitut, som tillkommit i sammanhang med laga delning eller som avses i 7 a § lagen om servitut*, lände sådan förening till efterrättelse, därest det finnes uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom föreningen.

19 KAP.

19 KAP.

1 §.

1 §.

Från fastighet — — — — — äga rum.

Avstyckning av ett flertal smärre lägenheter för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriella anläggningar eller i annat liknande syfte inom område, som icke är lagt under stadsplan eller byggnadsplan, må ej ske med mindre Konungens befallningshavande godkännt plan att lända till efterrättelse vid avstyckning inom området.

Vid uppgörande av plan, varom nu sagts, skall iakttagas, att möjlighet beredes till anordnande ej mindre av lämpliga trafikleder samt öppna platser inom och utfartsvägar från det till avskiljande avsedda området än även, i den mån så provas erforderligt, av ledningar för belysning, för tillförsel av vatten och för avlopp jämte reningsanordningar. Finnes fast fornlämning, skall därtill höran-

Avstyckning vare tillåten såväl av mark, som genom laga delning utbrutits för viss fastighet, som ock av mark, som är samfälld för flera fastigheter. Mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, må ej avstyckas, med mindre sämjedelningen kommit till stånd före den 1 januari 1928; i sådant fall må genom avstyckning avskiljas högst en femtedel av nämnda mark.

Vad enligt detta kapitel gäller om stamfastighet skall, där avstyckningen avser mark, som är samfälld för flera fastigheter, såvitt ej annorlunda stadgas, i tillämpliga delar gälla beträffande dessa fastigheter.

Vad här nedan stadgas om styckningsdel skall gälla, förutom del som avstyckas, jämväl stamfastigheten.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

de område såvitt möjligt avsättas till öppen plats.

Finner Konungens befallningshavande, att avstyckningsplan eller byggnadsplan erfordras för visst område, äger Konungens befallningshavande förordna, att i avbidan på planens upprättande avstyckning icke må ske inom området, såvida ej Konungens befallningshavande därtill lämnar tillstånd.

2 §.

Avstyckning vare tillåten såväl av mark, som genom laga delning utbrutits för viss fastighet, som ock av mark, som är samfälld för flera fastigheter. Mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning må ej avstyckas, med mindre sämjedelningen kommit till stånd före denna lags ikraftträdande; i ty fall må genom avstyckning avskiljas högst en femtedel av nämnda mark.

Vad enligt detta kapitel gäller om stamfastighet skall, där avstyckningen avser mark, som är samfälld för flera fastigheter, såvitt ej annorlunda stadgas, i tillämpliga delar gälla beträffande dessa fastigheter.

3 §.

Ägovidd, som avstyckas, skall till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt vara sådan, att den med hänsyn därtill och till eljest föreliggande förhållanden lämpligen

2 §.

I ärende rörande avstyckning skall utredas, för vilket ändamål envar av styckningsdelarna är avsedd.

Varje styckningsdel skall till omfång och beskaffenhet i övrigt samt med hänsyn till belägenheten vara sådan, att den för sig eller, om den är avsedd att i samband med avstyckningen sammanläggas med annan mark, tillsammans med denna bildar fastighet som är varaktigt lämpad för sitt ändamål; dock må mark, som i och för sig eller efter sammanläggning med annan mark bildar en lämplig fastighet, avstyckas från fastighet som redan förut icke är lämpad för sitt ändamål, om denna ej undergår försämring av någon betydelse.

Kan ej antagas, att styckningsdel skall inom nära förestående tid hava erhållit varaktig användning för det avsedda ändamålet, må avstyckning ej äga rum.

3 §.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

kan antingen såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet eller ock, där den skall sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel, bilda en fastighet gemensamt med denna. Ej må avstyckning ske sålunda, att stamfastigheten ej lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet eller, där den skall ingå i sammanläggning, bilda en fastighet gemensamt med den fastighet eller fastighetsdel, med vilken den skall sammanläggas.

I övrigt skall vid avstyckning iakttagas följande:

1. Fastighet, avsedd till jordbruk, skall innehålla åker, äng eller därtill odlingsbar mark samt, där ej nedan i denna paragraf annorlunda stadgas, lämpligt belägen skog för tillgodoseende av nödigt husbehov, i den mån tillgång till sådan finnes; och skall tillses att å fastighetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete ävensom, där så finnes önskvärt och lämpligen kan ske, att möjlighet finnes till jordbrukets förstärkning genom nyodling. Skall sammanläggning äga rum i samband med avstyckningen, må vid uppskattningen av behovet av olika ägoslag medräknas tillgång av motsvarande ägoslag å annan fastighet eller fastighetsdel, som skall ingå i sammanläggningen.

2. Avstyckning från jordbruksfastighet må ej äga rum med mindre det kan antagas, att den fastighetsindelning, som genom avstyckningen eller, där sammanläggning skall äga rum, genom avstyckningen och sammanläggningen skulle uppstå, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest

1 mom. Avstyckning från jordbruksfastighet må ej äga rum, om ändringen i fastighetsindelningen skulle för jordbruksnäringen medföra men av någon betydelse. Sker avstyckningen för jordbruksändamål, fordras, att ändringen i fastighetsindelningen kan antagas för jordbruksnäringen medföra fördel som överväger med delningen förenade olägenheter.

I ort, där det i allmänhet på grund av natur- och näringsförhållandena förutsättes, att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, har skog till husbehov eller eljest såsom stöd åt jordbruket, skall vid tillämpning av första stycket såsom menligt för jordbruksnäringen anses, att skogsmark skiljes från odlad jord, utan så är att skogsmarken tillägges jordbruksfastighet eller med hänsyn till skogstillgången i orten prövas icke behöva bibehållas vid jordbruket därstädes.

Vad i detta moment sägs utgör ej hinder mot avstyckning av skogsmark i enlighet med tillstånd, som Ko-

(Gällande lydelse)

är till gagn för jordbruksnäringen i orten.

3. Är fråga om avstyckning från jordbruksfastighet, skall om tilldelning av skogsmark särskilt gälla,

a) att i ort med riklig skogstillgång, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, för drivande av självständigt jordbruk i allmänhet är erforderligt att inom fastighetens gränser finnes skog utöver husbehovet, avstyckning må ske allenast så, att en var i förrättningen ingående jordbruksfastighet i mån av tillgång erhåller sådan skog, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för jordbruket; dock att avvikelse från vad nu stadgats må göras beträffande viss fastighet, såframt det är uppenbart, att den kan bestå såsom självständig fastighet utan tillgång av skog utöver husbehovet, samt jordbrukets fördel av stödskog icke därigenom minskas;

b) att i ort med ringa skogstillgång avstyckning må så verkställas, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående jordbruksfastighet, såframt det för skogens bestånd provas angeläget;

c) att i ort, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, är uppenbart att för drivande av självständigt jordbruk icke är erforderligt att till jordbruksfastighet hör skogsmark, ägolott må avskiljas utan eljest föreskriven tilldelning härav.

4. Vad under 1—3 stadgats skall ej utgöra hinder för avstyckning av mark för tillgodoseende av uppkommet behov av lägenheter för småbruk

(Föreslagen lydelse)

nungen meddelat jämlikt lagen angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

2 mom. Vid bedömande, hur jordbruksfastighet bör vara beskaffad, skall särskilt iakttagas följande.

1. För att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, må anses lämpad för sitt ändamål erfordras, att den varaktigt kan giva brukaren och hans familj tillfredsställande bärgning. Fastigheten skall sålunda, allt efter ortens förhållanden och jordbrukets art, rymma för jordbruket erforderlig inrösningsjord så ock därutöver erbjuda annan behöflig naturtillgång, såsom skogbärande mark eller fiskevatten.

Avstyckning, som i förening med sammanläggning är ägnad att varaktigt giva brukaren av den nybildade fastigheten en mera tillfredsställande bärgning än förut, må dock, där ej någon för sitt ändamål varaktigt lämpad fastighet undergår försämring av någon betydelse och ej heller eljest en mera ändamålsenlig fastighetsindelning motverkas, äga rum, även om den nybildade fastigheten ej är fullt lämplig.

2. Är fastighet, som avses under 1, belägen i ort, varom förmåles i 1 mom. andra stycket, skall den för att anses lämpad för sitt ändamål erbjuda tillgång till skog i den omfattning, som efter ortens allmänna förhållanden anses erforderlig för jordbruk av den storlek varom är fråga, utan så är att fastigheten uppenbarligen ej har behov av sådan skogstillgång.

3. Fastighet, som kan giva brukaren och hans familj allenast ett mindre bidrag till deras försörjning, må an-

(Gällande lydelse)

åt innehavare, som beräknas erhålla sin huvudsakliga bärgning annorledes än av eget jordbruk, eller av bostadslägenheter eller för beredande av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller därmed jämförligt ändamål; dock att i fråga om småbrukslägenhet skall tillses, att å lägenhetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete, där så lämpligen kan ske.

(Föreslagen lydelse)

ses lämpad såsom stödjordbruk, om det med hänsyn till ortens förhållanden kan antagas, att han kan varaktigt erhålla en tillfredsställande bärgning huvudsakligen genom kroppsarbete i annans tjänst eller genom hantverk, hemslöjd, fiske eller annan därmed jämförlig verksamhet.

4. Föreligger behov av bete, skall fastigheten rymma erforderlig för ändamålet lämpad inrösningsjord, om behovet ej är annorledes betryggande tillgodosett.

3 mom. Mark, som är avsedd för skogsbruk, må ej uppdelas på olika fastigheter så, att möjligheten att ekonomiskt utnyttja skogen märkligt försämrats, med mindre åtgärden prövas erforderlig för ändring i fastighetsindelningen som främjar jordbruksnäringen.

4 mom. Vad i 1 mom. stadgas utgör ej hinder mot avstyckning för bildande av stödjordbruk, som är till gagn ur allmän synpunkt.

Avstyckning, som innebär avsteg från vad i 2 eller 3 mom. sägs, må det oaktat äga rum, om den kan anses oundgängligen erforderlig för att i annat hänseende vinna en i jämförelse med olägenheterna av delningen betydande fördel för jordbruksnäringen.

4 §.

Avstyckning av område, som vid lantmäteriförrättning undantagits för gemensamt ändamål, må ej äga rum, där dess avskiljande skulle komma att medföra väsentligt men för någon av de fastigheter, för vilkas behov området undantagits.

4 §.

Inom område, som ingår i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan, skall vad i 2 och 3 §§ stadgas ej utgöra hinder mot avstyckning som överensstämmer med planen.

Föreligger eljest behov av bostads-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

lägenheter eller av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller för annat därmed jämförligt ändamål och är fastighetsdelning i sådant fall till gagn jämväl ur allmän synpunkt, må ock avstyckning äga rum, ändå att, enligt vad i 2 och 3 §§ stadgas, hinder eljest skolat möta med hänsyn till återstående styckningsdels beskaffenhet, jordbruksnäringen eller skogsbruket; dock må kraven på styckningsdels beskaffenhet icke eftergivnas, såvitt ändamålet med avstyckningen kan med mindre avsteg från nämnda krav tillgodoses på annat lämpligt sätt. I övrigt skall vid tillämpningen av vad i förevarande stycke är stadgat iakttagas att, i den mån jämkning kan ske, ändringen i fastighetsindelningen ej medför större men för jordbruksnäringen eller skogsbruket än som är nödigt.

5 §.

De för — — — — — annorlunda stadgat.

Inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, samt inom område, för vilket fastställt byggnadsplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnats, att stadplan skall upprättas, eller meddelats särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande eller för vilket godkänts avstyckningsplan, må avstyckning för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriella anläggningar eller i annat liknande syfte företagas även av annan person än lantmätare, såvida han äger behörighet innehava befattning såsom mättningsman i stad; och gälle därvid

5 §.

Avstyckning för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller i liknande syfte inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, samt inom annat område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställt eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas, må företagas även av annan än lantmätare, såvida lantmäteristyrelsen förklarat honom skickad för uppgiften; och gälle därvid om sådan förrättningsman vad i denna lag om lantmätare är stadgat. Sådant behörighet må ej meddelas annan än den som må innehava befattning såsom

(Gällande lydelse)

om sådan förrättningsman vad i denna lag om lantmätare är stadgat.

Skall avstyckning äga rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, har förrättningsmannen att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för förrättningen.

11 §.

Till fastighet, som bildas genom avstyckning, må läggas högst tre skiften eller, där till stamfastigheten vid laga skifte utlagts flera än tre skiften, lika många skiften som tillhöra stamfastigheten, dock att, där avstyckningen avser mark, som är samfälld för flera fastigheter, skiftenas antal icke i något fall må överstiga tre. Vid avstyckning skall tillses, att ägovidd som avstyckas, så ock stamfastigheten, i den mån ägornas läge och beskaffenhet det medgiva erhåller regelbunden och för dess nyttjande lämplig form.

Skall sammanläggning äga rum i samband med avstyckningen, skall tillses, att antalet skiften, vari den för sammanläggningen avsedda marken utlägges, och deras form ej må medföra hinder för sammanläggning efter vad därom är stadgat.

12 §.

Avstyckning skall — — — — — nödiga vägar.

Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ända-

(Föreslagen lydelse)

mättningsman i stad. Behörigheten må av lantmäteristyrelsen begränsas till att avse viss del av riket så ock återkallas, när skäl föreligger därtill.

Skall avstyckning äga rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har förrättningsmannen att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för förrättningen.

11 §.

Fastighets ägor skola såvitt möjligt ligga i ett sammanhang och hava så regelbunden och för ändamålet lämplig form som förhållandena medgiva, med hänsyn tagen jämväl till väg- och vattenavledningssystemen.

12 §.

Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ända-

(Gällande lydelse)

mål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten; dock må, *därest i ägovidd, som avstyckas, ingår åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning, att fastigheten varder tjänlig till jordbruk, och avstyckningen ej sker för sådant ändamål varom i 3 § andra stycket under 4 sägs, bestämmelse ej meddelas, varigenom den avstyckade ägovidden uteslutes från rätt till delaktighet i allmänning eller därmed likställd samfällighet, utan skall vad av stamfastigheten tillkommande andel i sådan samfällighet kan skäligen anses belöpa å den avstyckade ägovidden tilläggas denna.*

För de — — — — — sådan fastighet.

Avsättande av — — — — — fastighetens ägare.

13 §.

Inom område, som ingår i tomtindelning, må avstyckning ej äga rum.

Avstyckning inom område, för vilket finnes fastställd stadsplan eller byggnadsplan, må ej så verkställas, att *planens genomförande eller lämplig tomtindelning därigenom försvåras.*

Inom område, för vilket fastställts stomplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnats, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, må avstyckning ej så verkställas, att tillämpningen av nämnda plan, bestämmelser eller föreskrifter motverkas.

Ej må inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebygg-

(Föreslagen lydelse)

mål, i äga, som eljest är samfälld för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten; dock må, *där någon styckningsdel skall utgöra eller tillhöra jordbruksfastighet, andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet, som är av vikt såsom stöd för jordbruket, icke tillfalla fastighet som ej är avsedd för jordbruk.*

13 §.

1 mom. Inom område, som ingår i tomtindelning, må avstyckning ej äga rum.

2 mom. Avstyckning inom område, för vilket enligt fastställd *generalplan*, stadsplan eller byggnadsplan eller på annan grund särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, må ej verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas; dock må Konungens befallningshavande medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket regionplan fastställts, skall ock denna beaktas.

(Gällande lydelse)

gande skall iakttagas, eller inom område, som i andra eller tredje stycket avses, i något fall avstyckning så verkställas, att markens ändamålsenliga bebyggande försvåras.

Avstyckning inom område, för vilket finnes av Konungens befallningshavande godkänd avstyckningsplan, må ej ske i strid mot samma plan eller så verkställas, att områdets lämpliga indelning i fastigheter därigenom försvåras.

(Föreslagen lydelse)

3 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förstående tid eller kan eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området eljest motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befallningshavande meddela de anvisningar som prövas erforderliga.

När fråga väckts om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger Konungens befallningshavande i erforderlig utsträckning meddela förbud mot avstyckning inom området utan Konungens befallningshavandes medgivande. I den mån så finnes lämpligt äger Konungens befallningshavande bestämma, att avstyckning utan hinder av förbud som

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

nyss sagts må äga rum därest länsarkitekten ej funnit anledning till erinran däremot.

Anvisningar och förbud varom förmäles i detta moment skola lända till efterrättelse utan hinder av förord klagan.

4 mom. Erfordras enligt vad i 2 eller 3 mom. stadgas Konungens befallningshavandes medgivande till avstyckning, må lantmätaren utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckningen under villkor att medgivande lämnas och slutföra förrättningen. Om sakägare yrkar det eller lantmätaren finner olämpligt att fortsätta förrättningen, skall han förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till överlantmätaren, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande. Samma lag vare, om lantmätaren finner att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad.

16 §.

Med ledning — — — — — må meddelas.

Det åligger — — — — — eller icke.

Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, skall den utredning, som i andra stycket sägs, avse jämväl sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt.

Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, skall den utredning, som i andra stycket sägs, avse jämväl sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt. Förut-sätter tillstånd till avstyckningen att sammanläggning äger rum, skall det angivas i det i samma stycke omförmälda utlåtandet.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

18 §.

I fråga — — — — — motsvarande tillämpning.

Ej må den omständigheten att i det i 1 § andra stycket omförmälda fall avstyckningsplan blivit av Konungens befallningshavande godkänd utgöra hinder att vid meddelande av tillstånd till avstyckningen medgiva mindre jämkningar i nämnda plan, vilka icke stå i strid emot de allmänna förutsättningarna för avstyckning. Påyrkas jämkning i avstyckningsplanen utöver vad nu är sagt, varde beslut meddelat, att avstyckningen ej kan äga rum.

Utan hinder därav att tillstånd meddelats till avstycknings utförande enligt viss plan, må vid avstyckningens verkställande företagas mindre jämkningar i planen av beskaffenhet, varom i andra stycket första punkten härovan sägs. Påyrkas jämkning därutöver, varde beslut meddelat, att frågan om avstyckning förfallit.

Utan hinder därav att tillstånd meddelats till avstycknings utförande enligt viss plan, må vid avstyckningens verkställande företagas mindre jämkningar i planen, vilka icke stå i strid mot de allmänna förutsättningarna för avstyckning. Påyrkas jämkning därutöver, varde beslut meddelat, att frågan om avstyckning förfallit.

19 §.

Lantmätaren åligger att utmärka avstyckningen å karta. Därest ej sakägare påfordrar upprättande av fullständig karta eller äldre karta, på sätt i 6 kap. 1 § är föreskrivet, skall användas vid förrättningen, skall kartan upptaga allenast vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gränserna för avstyckat område, för mark, som undantagits för gemensamt ändamål, samt för den fastighet, från vilken avstyckningen sker, gränserna mellan sådana i sistnämnda fastighet ingående ägoslag, som redovisas i jordregistret, samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt.

19 §

Lantmätaren åligger att utmärka avstyckningen å karta. Därest ej sakägare påfordrar upprättande av fullständig karta eller äldre karta, på sätt i 6 kap. 1 § är föreskrivet, skall användas vid förrättningen, skall kartan upptaga allenast vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gränserna för avstyckat område, för mark, som undantagits för gemensamt ändamål, samt för den fastighet, från vilken avstyckningen sker, gränserna mellan olika ägoslag inom denna fastighet samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt. Inom avrösningsjord vare dock ej erforderligt att redovisa grän-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

serna för olika ägoslag, om sådan redovisning uppenbarligen saknar betydelse för ärendets prövning.

Avstyckas mark — — — — — fullt bestämt.

Å kartan — — — — — särskild handling.

Ägomätning må — — — — — är föreskrivet.

26 §.

26 §.

(Utgår)

Område, som varit anslaget till ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp, må avstyckas till särskild fastighet utan hinder därav, att avstyckningen icke överensstämmer med vad i 3 § första stycket andra punkten samt andra stycket under 1—3 är för avstyckning i allmänhet stadgat. I avseende å avstyckning av sådant område skola bestämmelserna i 4 och 11 samt 16—18 §§ icke heller tillämpas.

20 KAP.

20 KAP.

10 §.

10 §.

På begäran — — — — — av jorden.

Sådant förordnande må ock meddelas på framställning av samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, beträffande mark, som hör till samhället.

Sådant förordnande må ock meddelas på framställning av samhälle eller kommun beträffande mark, som hör till samhället eller kommunen.

Med avseende — — — — — äga tillämpning.

21 KAP.

21 KAP.

10 §.

10 §.

Angående sammanträde med ägodelningsrätt samt de mål, som därvid skola förekomma, har ägodelningsdomaren att utfärda kungörelse, som sist fjorton dagar före sammanträdet skall uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där jord, varom frå-

Angående sammanträde med ägodelningsrätt samt de mål, som därvid skola förekomma, har ägodelningsdomaren att utfärda kungörelse, som sist fjorton dagar före sammanträdet skall uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där jord, varom frå-

(Gällande lydelse)

ga är, ligger; kalle ock inom samma tid ägodelningsnämndemän, allmänna ombud och, där så prövas erforderligt, förrättningslantmätaren till sammanträdet.

I besvärsmål — — — — — inom kommunen.

Vad i — — — — — angående tvistemål.

Varder å — — — — — äga tillämpning.

Vad ovan — — — — — första stycket.

Finnes vite — — — — — äga rum.

38 §.

Utskrift av — — — — — tillställas förrättningslantmätaren.

Har ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall byggnadsnämnden utan dröjsmål underrättas om beslutet.

42 §.

Då talan — — — — — mot förrättningen.

Avser mot — — — — — 43 § stadgas.

Finnes i — — — — — å förrättningen.

Har laga skifte ägt rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall, där vid förrättningen sådant påyrkats eller ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren eljest så prövar nödigt, innan målet avgöres, yttrande däri inhämtas från byggnadsnämnden.

Är fråga — — — — — om sammanläggningen.

43 §.

Hava besvär — — — — — andra stycket sägs.

Sedan handlingarna — — — — — tredje stycket sägs.

(Föreslagen lydelse)

ga är, ligger; kalle ock inom samma tid ägodelningsnämndemän, allmänna ombud och, där så prövas erforderligt, förrättningslantmätaren till sammanträdet. När ägodelningsdomaren finner skäl därtill föreligga, skall han därjämte om sammanträdet underätta lantbruksnämnden.

38 §.

Har ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning, skall överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättning inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden utan dröjsmål underrättas om beslutet.

42 §.

Har laga skifte eller avstyckning ägt rum inom ort, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, skall, om vid förrättningen sådant påyrkats eller ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren eljest så prövar nödigt, innan målet avgöres, yttrande däri inhämtas från byggnadsnämnden.

43 §.

(Gällande lydelse)

Utgöres förrättningen av sådan avstyckning, med vilken avses bildande av särskild fastighet, utan att *därvid* fästs villkor att stamfastigheten skall ingå i sammanläggning, har överlantmätaren att företaga förrättningen till prövning *samt, där anledning ej förekommer* till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad, *meddela* fastställelse därå. Har förrättningen, på sätt i 22 § andra stycket sägs, blivit medelst påskrift å protokollet godkänd, utgöre den omständigheten, att den för talan mot avstyckningsförrättning stadgade tid icke gått till ända, ej hinder för prövningens företagande. *Förekommer anledning att förrättningen icke är lagligen beskaffad*, hänskjute överlantmätaren frågan om fastställelse till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifter äga tillämpning.

51 §.

Över beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning, må *ej föras* klagan utom i fall varom nedan i denna paragraf sägs.

Har, efter — — — — — emot gått.

Beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, må överklagas av byggnadsnämnden.

(Föreslagen lydelse)

Utgöres förrättningen av sådan avstyckning, med vilken avses bildande av särskild fastighet, utan att *vid avstyckningen* fästs villkor att stamfastigheten skall ingå i sammanläggning, har överlantmätaren att företaga förrättningen till prövning, *därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning. Förekommer ej anledning* till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad *och har lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot densamma, meddele* överlantmätaren fastställelse därå. Har förrättningen, på sätt i 22 § andra stycket sägs, blivit medelst påskrift å protokollet godkänd, utgöre den omständigheten, att den för talan mot avstyckningsförrättning stadgade tid icke gått till ända, ej hinder för prövningens företagande. *Äger* överlantmätaren enligt vad ovan i detta stycke sagts *icke meddela* fastställelse å förrättningen, hänskjute *han* frågan *därom* till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifterna äga tillämpning.

51 §.

1 mom. Över beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning, må klagan *ej föras* utom i fall varom nedan i detta moment sägs.

Beslut, varigenom fastställelse å jorddelningsförrättning meddelats i annan ordning än i 43 § tredje stycket sägs, må överklagas av överlantmätaren och lantbruksnämnden så ock, då förrättningen ägt rum inom

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, av byggnadsnämnden.

2 mom. Enahanda klagorätt som enligt 1 mom. tillkommer överlantmätare, lantbruksnämnd och byggnadsnämnd gälle i fråga om beslut, varigenom tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning.

59 §.

59 §.

När hovrätten — — — tillställas förrättningslantmätaren.

Har hovrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall underrättelse om beslutet utan dröjsmål meddelas byggnadsnämnden.

Har hovrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning, skall underrättelse om beslutet utan dröjsmål meddelas överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättning inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden.

66 §.

66 §.

I mål — — — — — Konungens befallningshavande.

Är någon — — — — — är bestämt.

I mål rörande avstyckning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, skall, där vid förrättningen sådant påyrkats eller Konungens befallningshavande eljest så prövar nödigt, innan målet avgöres, yttrande däri inhämtas från byggnadsnämnden.

Är fråga — — — — — särskilt stadgat.

Beträffande klagan — — — — — är bestämd.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; dock skall vad i lagen är stadgat om lantbruksnämnd ej gälla förrän från och med den 1 juli 1948.

Har förrättning sökts före den 1 januari 1948, skall ärendet handlägg-

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

gas och prövas jämligt äldre lag; dock skall avstycknings tillåtlighet bedömas enligt nya lagen, såframt ej före dess ikraftträdande utlåtande, varom sägs i 19 kap. 16 §. meddelats jämligt då gällande föreskrifter.

Med avseende å avstyckningsplan som vid denna lags ikraftträdande är gällande skall vad i 19 kap. 5 § andra stycket och 13 § 2—4 mom. stadgas rörande byggnadsplan äga motsvarande tillämpning. Ändring av avstyckningsplan må verkställas på sätt förut skett.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, *dels* att 9 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet skall upphöra att gälla, *dels ock* att 1—3, 6—8, 10—12, 14—16 och 19—21 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

1 §.

Fastigheter å landet, som äro i en ägares hand, må efter ty här nedan sägs sammanläggas till en fastighet,

1. om envar av fastigheterna utgör by, enstaka hemman eller lägenhet, som har sitt område genom rågång skilt från andra ägor;

2. om fastigheterna utgöra skilda hemman eller för sig bestående lägenheter eller delar därav och gemensamt ingå i ett skiftelag, vilket icke delats genom lantmäteriförrättning som fastställt eller eljest är lagligen gällande;

3. om fastigheterna utgöras av genom sådan lantmäteriförrättning, varom under 2 sägs, utbrutna ägolotter samt tillika ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller i sådant skifteslag, som avses i 1 kap. 3 § lagen om delning av jord å landet.

Vidare må med fastigheter, som här ovan omförmälas, sammanläggas genom avsöndring för alltid eller genom avstyckning bildade fastigheter även-

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Fastigheter å landet, som äro i en ägares hand, må efter ty här nedan sägs sammanläggas till en fastighet.

Vad i denna lag sägs om fastighet, som är avsedd att sammanläggas med annan, gälle även, i den mån ej annorlunda stadgas, fastighetsdel som avstyckas för sammanläggning, så ock andel i fastighet, såframt denna ingår i laga skifte och sammanläggningen äger rum under skiftet enligt vad i 3 kap. 14 § lagen om delning av jord å landet sägs.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1, 3 och 6 §§ SFS 1940:502, beträffande 8 § SFS 1938:160, beträffande 10, 11 och 15 §§ SFS 1940:100 samt beträffande 19 och 21 §§ SFS 1935:240.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

som sådana fastigheter sammanläggas med varandra, allt under förutsättning att fastigheterna ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller i sådant skifteslag, som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet.

Ej vare i fall, varom ovan förmäles, den omständigheten att avsöndring för alltid eller avstyckning ägt rum från en eller flera av fastigheterna hinder mot sammanläggning.

Vad nu är sagt om rätt att låta fastighet ingå i sammanläggning skall äga motsvarande tillämpning å del därav, som i den ordning särskilt är stadgad för ändamålet avstyckas; skolande, där ej annorlunda stadgas, vad nedan sägs om fastighet i tillämpliga delar gälla om fastighetsdel, varom här är fråga.

Fastigheter, vilka ingå i ett och samma under laga skifte varande skifteslag, må, oberoende av vad här ovan sägs, sammanläggas, där sammanläggningen, på sätt i 3 kap. 14 § i lagen om delning av jord å landet förmäles, kan ske under skiftet samt laga hinder mot sammanläggningen icke, efter ty nedan i denna lag stadgas, prövas föreligga. Den omständigheten att fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag, utgör andel, för vilken ägolott först genom skiftet skall utbrytas, medför icke heller hinder mot att fastigheten i samband med skiftet sammanlägges med fastighet utom skifteslaget.

Ändå att fastigheterna ej ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet, må under i övrigt stadgade förut-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

sättningar med fastighet eller för ändamålet avstyckad del av fastighet sammanläggas:

från annan fastighet för ändamålet avstyckad del av beskaffenhet att ej kunna bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, från vilken avstyckning skett under villkor att återstoden skall ingå i sammanläggningen och som efter avstyckningen ej kan bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och för vilken icke, med mindre sammanläggningen kommer till stånd, kan jämligt 1 kap. 8 § första stycket i nyssnämnda lag vid skiftet utläggas särskild ägolott.

2 §.

Vad i 1 § sägs om fastighet, som bildats genom avsöndring eller avstyckning, gälle ock om område, som utbrutits för servitut och icke ingår i den fastighet, till vars förmån servitutet gällt, om mark, som enligt äldre bestämmelser om avledning av vatten utbrutits från fastighet på grund därav att ägaren av sagt sig den båt-nad, som genom dylikt företag beretts fastigheten, så ock om mark, som enligt gällande eller tidigare lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område avskilts från fastighet. Lag samma vare beträffande område, som avskilts från fastighet i enlighet med bestämmelserna om expropriation eller äldre bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen, dock att, där återlösningsrätt äger rum, sådant

2 §.

Där två eller flera fastigheter, vilka bestå allenast av andelar i viss samfällighet, tillhopa omfatta hela samfälligheten, må ingen av fastigheterna sammanläggas annat än med någon av de övriga med mindre sammanläggningen inbegriper alla andelarna eller sker under laga skifte å samfälligheten.

Fastighet, som utgöres av vattenverk eller fiskeri varmed äganderätt till grunden ej är förenad, må ingå i sammanläggning allenast om däri ingår jämväl den fastighet, till vilken grunden hör.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

område må sammanläggas allenast med den fastighet, från vilken det blivit avskilt.

Fastighet, som utgör andel för viss fastighet i samfällad mark, må sammanläggas allenast med den fastighet, till vilken andelen hör, med lagligen utbruten del av denna fastighet eller med annan fastighet, till vilken jämväl hör andel i samfälligheten.

3 §.

Fastighet må ej ingå i sammanläggning enligt denna lag innan fastigheten blivit upptagen i jordregistret. Vad sålunda stadgats gälle dock ej beträffande fastighetsdel, vilken för sammanläggning med annan fastighet avstyckats från fastighet, som är upptagen i jordregistret, ej heller i fråga om fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och som under skiftet göres till föremål för sammanläggning med annan fastighet.

6 §.

Fastigheter, vilkas områden icke förut tillhopa bildat sådant skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 1 eller 2 i lagen om delning av jord å landet förmäles, må icke sammanläggas, såframt ej det sammanlagda ägoväldet i fråga om ägornas sammansättning samt skiftenas antal och form kommer att uppfylla de fordringar, som enligt sagda lag därutinnan gälla i avseende å ägolott, vilken utlägges vid laga skifte.

I samband med laga skifte må sammanläggning av fastigheter äga rum, allenast där de prövas kunna tillhopa bilda fastighet, vilken överensstäm-

3 §.

Fastighet må ej ingå i sammanläggning enligt denna lag innan fastigheten blivit upptagen i jordregistret. Vad sålunda stadgats gälle dock, i fall som avses i 1 § andra stycket, icke beträffande fastighetsdel, vilken för sammanläggning avstyckas från fastighet, som är upptagen i jordregistret, eller andel i sådan fastighet.

6 §.

Andel i fastighet, som ingår i laga skifte, må ej göras till föremål för sammanläggning, med mindre i skiftesmålet slutligen prövats, att särskild ägolott kan utläggas för den fastighet som skulle bildas genom sammanläggningen eller för sådan del av denna fastighet som omfattas av skiftet.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

mer med vad i 1 kap. 8 § första stycket samt i 13 kap. i omförmälda lag stadgas.

Sammanläggning, varom i 1 § sista stycket förmäles, må ej äga rum med mindre därigenom befordras en lämplig fastighetsindelning.

7 §.

Sammanläggning av avsöndrad lägenhet med annan fastighet, som icke utgöres av sådan lägenhet, må ej ske, där avgäld från lägenheten skall utgå till fastighet, som icke ingår i sammanläggningen.

8 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, eller för ersättning, varom förmäles i lagen om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning, och vilas ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån, förskott eller ersättning jämväl å den eller de övriga fastigheterna, då må sammanläggning icke äga rum, såframt icke den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i annan av fastigheterna äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen.

7 §.

Vad i 19 kap. 2, 3, 4 och 11 §§ lagen om delning av jord å landet stadgas med avseende å avstyckning skall äga motsvarande tillämpning vid sammanläggning av fastigheter, i den mån ej sammanläggningens tillåtlighet i de hänseenden som avses i sagda lagrum skall prövas i jorddelningsmål.

8 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, eller för ersättning, varom förmäles i lagen om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning, och vilas ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån, förskott eller ersättning jämväl å den eller de övriga fastigheterna, då må sammanläggning icke äga rum, såframt icke den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i annan av fastigheterna äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen *eller denna är väsentligen utan betydelse för honom.*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Samma lag vare i fall då avgäld, som avses i lagen den 25 maj 1905 (nr 31 s. 1) rörande avgäld från avsöndrad lägenhet, utgår från någon av fastigheterna till fastighet, som ej omfattas av sammanläggningen.

Fastighet, som är föremål för återköpsrätt, må ej sammanläggas med annan fastighet utan medgivande av återköpsrättens innehavare. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, när eljest någon har villkorlig eller ovillkorlig rätt att återtaga äganderätten till eller lösa fastighet, dock ej i fråga om lösningsrätt enligt lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, ej heller beträffande kronans eller arrendators förköpsrätt.

9 §.

Är fastighet, som ifrågasättes skola ingå i sammanläggning, sådan att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland, Dalarne och Värmland därå äger tillämpning, må sammanläggning ej äga rum, i händelse anledning prövas vara för handen att antaga, att sammanläggningen medför minskning i de självständiga jordbrukens antal.

10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna. Vid ansökningen föge sökanden gravationsbevis rörande fastigheterna. Vad angår fastighetsdel, som för sammanläggningen skall avstyckas från annan fastighet, skall beviset avse den fastighet, varifrån avstyckningen skall ske.

9 §.

(Utgår)

10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Sökanden skall jämväl förebringa av lantmätare verkställd utredning rörande de omständigheter, som äro av betydelse för bedömande av frågan om sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt; dock att, därest de fastigheter, ansökningen avser, ingå i ett och samma under skifte varande skifteslag eller äro av beskaffenhet, varom i 1 § under 2 sägs, eller ock förut tillhopa bildat ett skifteslag, sådan utredning erfordras allenast i fall, som avses i 9 §.

Det åligger sökanden att förebringa sådan av lantmätare verkställd utredning, som erfordras för bedömande av frågan om sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt och icke annorledes är tillgänglig.

Om verkställande — — — — — å landet.

11 §.

I sammanläggningsärende skall ägodelningsdomaren inhämta utlåtande av överlantmätaren, där denne ej förut yttrat sig angående sammanläggningen.

I fall, varom i 6 § andra stycket sägs, skall infordras yttrande från förrättningslantmätaren.

Är fråga om sammanläggning, varom i 9 § förmäles, må ägodelningsdomaren, där så finnes lämpligt, höra nämnd eller myndighet, som kan äga kännedom om förhållandena, såsom jordbrukskommissionen eller hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller kommunalnämnden eller kronobetjäningen i orten.

Finnes den utredning, som det efter vad ovan sägs åligger sökanden att förebringa, i ett eller annat hänseen-

11 §.

I sammanläggningsärende skall ägodelningsdomaren inhämta utlåtande av överlantmätaren, där denne ej förut yttrat sig angående sammanläggningen. Finner överlantmätaren, att i ärendet ej föreligger utredning som det enligt 10 § åligger sökanden att förebringa, och avhjälpes ej bristen efter hänvändelse till sökanden, har överlantmätaren att göra anmälan därom hos ägodelningsdomaren.

Är fråga om fastighet som ingår i laga skifte, skall yttrande infordras från förrättningslantmätaren.

Har överlantmätaren enligt vad i första stycket sägs anmält, att sökanden ej inkommit med den utredning

(Gällande lydelse)

de ofullständig, förelägge ägodelningsdomaren sökanden lämpligt rådrum att inkomma med den ytterligare utredning, som anses erforderlig, vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändå företages till avgörande.

12 §.

Möter för bifall till ansökningen ej hinder i något av de hänseenden, varom ovan förmäles, skall ägodelningsdomaren, i händelse han icke jämväl är *domare* i domsagan, med överlämnande av handlingarna i ärendet inhämta yttrande av denne, huruvida med hänsyn till de i 13 och 14 §§ stadgade villkor för sammanläggning hinder för den sökta sammanläggningen föreligger. Där, sedan yttrandet avgivits men innan underrättelse på sätt i 19 § sägs meddelats *domaren* om ärendets utgång, förändring inträffar i något av de förhållanden, varom han haft att yttra sig, skall han så fort ske kan om den inträffade förändringen underrätta ägodelningsdomaren.

14 §.

Ej må fastigheter sammanläggas, med mindre sökanden å dem erhållit lagfart; dock att, där någon av fastigheterna förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag ägaren ej varit skyldig lagfara, lagfart å den fastighet ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes. *Ej heller må sammanläggning ske, utan så är att icke mera än en av fastig-*

(Föreslagen lydelse)

i ärendet som det åligger honom att förebringa, eller finner ägodelningsdomaren eljest att sådan brist föreligger, skall han förelägga sökanden lämpligt rådrum att inkomma med den ytterligare utredning som anses erforderlig, vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändå företages till avgörande.

12 §.

Möter för bifall till ansökningen ej hinder i något av de hänseenden, varom ovan förmäles, skall ägodelningsdomaren, i händelse han icke jämväl är *inskrivningsdomare* i domsagan, med överlämnande av handlingarna i ärendet inhämta yttrande av denne, huruvida med hänsyn till de i 13 och 14 §§ stadgade villkor för sammanläggning hinder för den sökta sammanläggningen föreligger. Där, sedan yttrandet avgivits men innan underrättelse på sätt i 19 § sägs meddelats *inskrivningsdomaren* om ärendets utgång, förändring inträffar i något av de förhållanden, varom han haft att yttra sig, skall han så fort ske kan om den inträffade förändringen underrätta ägodelningsdomaren.

14 §.

Ej må fastigheter sammanläggas, med mindre sökanden å dem erhållit lagfart; dock att, där någon av fastigheterna förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag ägaren ej varit skyldig lagfara, lagfart å den fastighet ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes. *Så vitt avser fastighetsdel som avstyckas för sammanläggning, skall vad nu*

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

heterna är besvärade av beviljad eller sökt inteckning eller ock, där flera av fastigheterna äro sålunda besvärade, icke någon av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i envar av de andra, dock vare den omständigheten, att i en av fastigheterna tillika finnes inteckning med sämre rätt, ej hinder mot sammanläggningen, såframt innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; skolandet vad nu sagts om inteckning tillämpas jämväl beträffande fordran eller annan rättighet, som avses i 11 kap. 2 § jordabalken. Fastighet, som är föremål för återköpsrätt, må ej i något fall sammanläggas med annan fastighet utan medgivande av återköpsrättens innehavare.

Är fråga om sammanläggning med fastighet av ägovidd, som för ändamålet skall avstyckas från annan fastighet, skall, såvitt angår den ägovidd, vad ovan sägs om lagfart gälla beträffande den fastighet, varifrån avstyckningen skall ske, eller, där ägovidden överlåtits för sammanläggning med sökanden tillhörig fastighet, i stället för beviljad lagfart fordras att sökanden om lagfart å den ägovidd gjort ansökan, vilken förklarats vilande i avbidan på avstyckningens fastställande. Besvärar sådan ägovidd av inteckning, vare det ej i något fall hinder för sammanläggning, där inteckningshavaren för inteckningens dödande i vad angår sagda ägovidd avlämnat inteckningshandlingen till domstolen eller domaren i orten eller ock till landsfogde eller landsfiskal.

sagts gälla beträffande den fastighet, varifrån avstyckningen sker; har fastighetsdelen överlåtits för sammanläggning, fordras i stället för beviljad lagfart att sökanden gjort ansökan om lagfart, vilken förklarats vilande endast i avbidan på avstyckningens fastställande.

Sammanläggning må ej heller ske utan så är att något av följande fall är för handen, nämligen

1. att icke mera än en av fastigheterna är besvärade av beviljad eller sökt inteckning;

2. att, där två eller flera av fastigheterna äro sålunda besvärade, icke någon av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i envar av de andra, eller ock, om i någon av fastigheterna tillika finnes inteckning med sämre rätt, innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; eller

3. att, där i annat fall än under 2 sägs mera än en av fastigheterna är besvärade av beviljad eller sökt inteckning, envar inteckningshavare medgivit sammanläggningen på grundval av sådant förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten som i fjärde stycket sägs.

Vid tillämpning av vad sålunda stadgats skall avseende icke fästas vid inteckning för servitut eller nyttjanderätt, såframt den intecknade rättigheten icke rör mark som skall ingå i sammanläggningen, eller vid inteckning, vars dödning blivit hos inskrivningsdomaren sökt i fastighet varom fråga är, såframt hinder mot dödningssätgården ej föreligger därest

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

sammanläggningen genomföres. Vad i andra stycket 2 och 3 är föreskrivet om att inteckningshavare skall hava medgivit sammanläggningen gäller icke, om denna är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet. I fråga om inteckning för återköpsrätt gäller vad i 8 § stadgas om sådan rätt.

Förslag till förmånsordning upprättas av ägodelningsdomaren, som därvid, under iakttagande av att inteckningshavares säkerhet rubbas i minsta möjliga mån, har att så ordna inteckningarna som de i förmånshänseende anses böra gälla i den sammanlagda fastigheten. Om det finnes ändamålsenligt, må ägodelningsdomaren utsätta sammanträde med sakägarna för förhandling om förmånsordningen. Sådant sammanträde kungöres minst fjorton dagar förut i allmänna tidningarna och, där så finnes lämpligt, tidning inom orten, varjämte sökanden och kända inteckningshavare, som beröras av sammanläggningen, inom samma tid kallas genom rekommenderade brev. Förslaget till förmånsordning skall för att gälla godkännas av sökanden.

Vad i denna paragraf sägs om inteckning skall äga motsvarande tillämpning å fordran och annan rättighet, som utan inteckning åtnjuter skydd enligt 11 kap. 2 § jordabalken.

15 §.

Sedan ärendet — — — — — om sammanläggningen.

Har sökanden — — — — — ägodelningsrättens prövning.

Huruledes, då fråga är om sammanläggning i samband med avstyckning, beslut i ärendet, där ansökningen bifalles, i vissa fall skall meddelas i sammanhang med fastställelse å av-

15 §.

Huruledes, då fråga är om sammanläggning i samband med avstyckning, beslut i ärendet, där ansökningen bifalles, i vissa fall skall meddelas i sammanhang med fastställelse å av-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

styckningen, därom skils i 21 kap. 42 och 43 §§ i lagen om delning av jord å landet. Ankommer fastställelseprövningen å Konungens befallningshavande, må förordnande om sammanläggningen ej meddelas, förrän avstyckningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd på sätt i 21 kap. 68 § i nyssnämnda lag sägs.

styckningen, därom skils i 21 kap. 42 och 43 §§ i lagen om delning av jord å landet. Ankommer fastställelseprövningen å Konungens befallningshavande, må förordnande om sammanläggningen ej meddelas, förrän avstyckningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd på sätt i 21 kap. 66 § i nyssnämnda lag sägs.

Har ägodelningsdomaren upprättat förslag till förmånsordning som i 14 § fjärde stycket sägs, skall förslaget, där förordnande om sammanläggning meddelas, i beslutet därom fastställas till efterrättelse.

Angående meddelat — — — — — i ärendet.

Ägodelningsdomaren åligger — — — angående sammanläggning.

Beträffande förfarandet — — — till efterrättelse.

16 §.

Varder ansökning om sammanläggning av fastigheter bifallen, och är i en eller flera av dem beviljad inteckning, som icke gäller i den eller de andra, skall inteckningen därefter gälla i hela den sålunda bildade fastigheten. Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till fastighet, varmed annan fastighet sammanlagts, ansökan om inteckning gjord eller fullföljd, skall den inteckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.

16 §.

Sammanläggas fastigheter och besväras en eller flera av dem av inteckning, som icke gäller i den eller de andra, skall inteckningen, med det förmånsläge som må hava fastställts vid sammanläggningen, besvara hela den genom sammanläggningen bildade fastigheten. Inteckningar, som avses i 14 § tredje stycket första punkten, skola icke gälla i den nybildade fastigheten.

Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till fastighet, varmed annan fastighet sammanlagts, ansökan om inteckning gjord eller fullföljd, skall den inteckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.

19 §.

Om utgången — — — — — skriftlig underrättelse.

Är ägodelningsdomaren icke domare i domsagan, skall han, så snart

19 §.

Är ägodelningsdomaren icke in-skrivningsdomare i domsagan, skall

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ansökning om sammanläggning inkommit, därom lämna domaren meddelande; underrätte honom ock ofördröjligen, sedan ärendet avgjorts, om beslutet däri.

han, så snart ansökning om sammanläggning inkommit, därom lämna *inskrivningsdomaren* meddelande; underrätte honom ock ofördröjligen, sedan ärendet avgjorts, om beslutet däri.

Har ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten bifallit ansökning om sammanläggning, och ingår däri sådan fastighet, som i 9 § omförmäles, skall ägodelningsdomaren utan dröjsmål underrätta jordbrukskommissionen om beslutet.

20 §.

Om ansökning, varom i denna lag sägs, så ock om beslutet däröver, skall anteckning göras i lagfartsprotokollet och lagfartsboken.

Skall, enligt vad i 16 § sägs, inteckning gälla jämväl i annan fastighet än den, vari den beviljats, skall anteckning därom ofördröjligen göras i inteckningsprotokollet och inteckningsboken.

21 §.

I fråga — — — — — till efterrättelse.

Har ansökning om sammanläggning bifallits, och ingår i sammanläggningen sådan fastighet, som i 9 § omförmäles, äge jordbrukskommissionen överklaga beslutet.

Rörande av hovrätten eller Konungen meddelat beslut i sammanläggningsärende skola underrättelser i enlighet med vad i 19 § första och andra styckena stadgas meddelas genom hovrättens eller Konungens nedre justitierevisions försorg. Har hovrätten

20 §.

Angående förordnande om sammanläggning skall så snart ske kan å inskrivningsdag anteckning göras i lagfarts- eller fastighetsboken.

Skall till följd av sammanläggning inteckning besvära del av eller andel i den nybildade fastigheten, vari den förut icke gällt, eller har intecknings förmånsläge i denna fastighet blivit bestämt vid sammanläggningen, skall anteckning därom så snart ske kan å inskrivningsdag göras i intecknings- eller fastighetsboken.

21 §.

Har ansökning om sammanläggning bifallits, äge överlantmätaren och lantbruksnämnden överklaga beslutet.

Rörande av hovrätten eller högsta domstolen meddelat beslut i sammanläggningsärende skola underrättelser i enlighet med vad i 19 § stadgas meddelas genom hovrättens eller högsta domstolens försorg.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

meddelat beslut, som i näst föregående stycke sägs, skall tillika därom lämnas underrättelse till jordbrukskommissionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948; dock skall vad i 21 § är stadgat om lantbruksnämnds klagorätt ej gälla förrän från och med den 1 juli 1948.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Härigenom förordnas, att 11—13, 18 och 25 §§ lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 §.

11 §.

I avseende å villkoren för sammanläggning enligt 10 § skola gälla följande särskilda bestämmelser:

1. Hör fastighet — — — — i skiftet.

2. Utan hinder av att i 6 § *andra stycket* lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen, må i skiftet ingående fastighet inom by, som under 1 sägs, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

2. Utan hinder av att i 6 *och 7 §§* lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen må i skiftet ingående fastighet inom by, som under 1 sägs, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

3. Har rätten, — — — — å densamma.

12 §.

12 §.

Sedan äganderättsförhållandena — — — — skälen härför.

Äro fastigheter, vilka avses skola ingå i sammanläggning, sådana, att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk därå äger tillämpning, skall i yttrandet redogöras för de omständigheter, å vilka förrättningsmännen grundat sin ståndpunkt.

¹ Senaste lydelse av 12 §, se SFS 1940:102.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

13 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanlägningsfrågan jämte övriga handlingar i ärendet *ävensom i fall, som i 12 § andra stycket sägs, karta över fastigheterna skola* av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han detsamma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 10 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, anteckning göras i *lagfartsprotokollet och lagfartsboken* samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i *inteckningsprotokollet och inteckningsboken*.

18 §.

Då skifte, vari bys heminägor ingått, blivit slutligen fastställt, skall domaren i domsagan därom genast underrättas.

Bihang till riksdagens protokoll 1947. 1 saml. Nr 232.

13 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanlägningsfrågan *skall* jämte övriga handlingar i ärendet av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han detsamma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 10 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, *så snart ske kan å inskrivningsdag* anteckning göras i *lagfarts- eller fastighetsboken* samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i *intecknings- eller fastighetsboken*.

18 §.

Då skifte, vari bys heminägor ingått, blivit slutligen fastställt, skall *inskrivningsdomaren* i domsagan därom genast underrättas.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

25 §.

Finnes grundad anledning antaga, att efter avstyckning inom by, vars heminägor ligga i storskifte, den avstyckade ägovidden kommer att läggas i sambruk med annan samma ägare eller hans make tillhörig jord till en brukningsdel av beskaffenhet, som i 19 kap. 3 § lagen om delning av jord å landet sägs, må avstyckningen äga rum utan villkor av sammanläggning, ändå att sådan enligt nämnda paragraf erfordras.

Den omständigheten, att efter avstyckning inom by, som nu sagts, stamfastigheten ej varder så beskaffad som i sagda lagrum föreskrives, skall ej lända till hinder för avstyckningen, därest stamfastigheten ligger i sambruk med annan dess ägare eller hans make tillhörig jord och jämte denna bildar en brukningsdel, som motsvarar nyss omförmälda fordringar å stamfastighet.

25 §.

Finnes vid fråga om avstyckning inom by, vars heminägor ligga i storskifte, grundad anledning antaga, att efter avstyckningen styckningsdel kommer att ligga i sambruk med annan samma ägare eller hans make tillhörig jord och jämte denna bilda en brukningsdel av beskaffenhet, som i 19 kap. 2 och 3 §§ lagen om delning av jord å landet sägs, må avstyckningen äga rum utan villkor av sammanläggning, ändå att sådan erfordras enligt nämnda lag.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948, men, såvitt angår 25 §, ej tillämpas i avstyckningsärende, däri utlåtande, varom sägs i 19 kap. 16 § lagen om delning av jord å landet, meddelats dessförinnan.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om
fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 2 kap. 5, 10 och 15 §§, 3 kap. 3, 4 och 7 §§, 4 kap. 2 och 3 §§, 5 kap. 8 §, 6 kap. 8, 9 och 13 §§ samt 7 kap. 1 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att 5 kap. 8 a §² samma lag skall upphöra att gälla.

(Gällande lydelse)

2 KAP.

5 §.

Förrättningsmannen åligger att om förrättningen och tiden därför minst åtta dagar förut bevisligen underrätta ägare av såväl den tomt, som skall mätas, som angränsande mark. Kan ägare eller dess ombud ej med kallelse träffas, har förrättningsmannen att ombesörja kallelses införande i den eller de ortstidningar, vari kommunala meddelanden för staden intagas, minst åtta dagar före förrättningen. Sedan förrättningen sålunda blivit kungjord, må densamma icke uppehållas av sakägares utevaro.

(Föreslagen lydelse)

2 KAP.

5 §.

Förrättningsmannen åligger att om förrättningen och tiden därför minst åtta dagar förut bevisligen underrätta ägare av såväl den tomt, som skall mätas, som angränsande mark; kan ägare eller dess ombud ej med kallelse träffas, har förrättningsmannen att ombesörja kallelses införande i den eller de ortstidningar, vari kommunala meddelanden för staden intagas, minst åtta dagar före förrättningen. Sedan förrättningen sålunda blivit kungjord, må densamma icke uppehållas av sakägares utevaro. *Utan hinder av att sakägare ej blivit underrättad i nyss nämnd ordning, må förrättningen företagas, därest han ändock infinner sig vid densamma.*

I kallelse — — — — — för tomt.

Där fastighetsregister — — — eller tomtbildningslängden.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 10 § SFS 1935:237 och 15 § SFS 1931:143, beträffande 3 kap. 3 och 7 §§ SFS 1935:237 samt 4 § SFS 1921:199, beträffande 4 kap. 2 § SFS 1931:143 och 3 § SFS 1938:161 ävensom beträffande 5 kap. 8 §, 6 kap. 8, 9 och 13 §§ samt 7 kap. 1 § SFS 1931:143.

² Senaste lydelse se SFS 1942:353.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 §.

Sedan förrättningsmannen avgivit utlåtande angående tomtgränsernas rätta sträckning, förklare förrättningsmannen å sammanträde med sakägarna förrättningen i vad den avser gränsbestämning avslutad; meddele ock, att den, som är missnöjd med utlåtandet, har att vid talans förlust inom *trettio* dagar därefter till ägodelningsdomaren ingiva sina till ägodelningsrätten ställda besvär eller ock på eget äventyr insända dem med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma ägodelningsdomaren till handa.

Beträffande förfarandet — — — till efterrättelse.

Inom fjorton — — — framställt begäran.

Sedan utlåtandet — — — bestämda gränslinjerna.

15 §.

Vad i detta kapitel föreskrives för stad skall *ock gälla för* samhälle å landet, varest finnes tomtindelning såsom i stad.

I fråga — — — — — delar gälla.

3 KAP.

3 §.

Sammanläggning enligt bestämmelserna i detta kapitel må ej medgivas utan så är att sökanden vunnit lagfart å de särskilda områdena; dock att, där område förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag sökanden ej varit skyldig lagfara, lagfart å området ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes. *Ej heller må sammanlägg-*

10 §.

Sedan förrättningsmannen avgivit utlåtande angående tomtgränsernas rätta sträckning, förklare förrättningsmannen å sammanträde med sakägarna förrättningen i vad den avser gränsbestämning avslutad; meddele ock, att den, som är missnöjd med utlåtandet, har att vid talans förlust inom *tjugu* dagar därefter till ägodelningsdomaren ingiva sina till ägodelningsrätten ställda besvär eller ock på eget äventyr insända dem med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma ägodelningsdomaren till handa.

15 §.

Vad i detta kapitel föreskrives för stad skall *äga motsvarande tillämpning inom annat* samhälle, varest finnes tomtindelning såsom i stad, *så ock eljest inom område å landet, varest på grund av stadsplan finnes sådan tomtindelning.*

3 KAP.

3 §.

Sammanläggning enligt bestämmelserna i detta kapitel må ej medgivas utan så är att sökanden vunnit lagfart å de särskilda områdena; dock att, där område förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag sökanden ej varit skyldig lagfara, lagfart å området ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ning ske, utan så är att icke mera än ett av områdena är besvärat av beviljad eller sökt inteckning eller ock, där flera av områdena äro sålunda besvärade, icke något av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i ett vart av de andra, dock vare den omständigheten att i ett av områdena tillika må finnas inteckning med sämre rätt ej hinder mot sammanläggningen, så framt innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; och skall vad nu sagts om inteckning tillämpas jämväl beträffande fordran eller annan rättighet, som avses i 11 kap. 2 § jordabalken.

Sammanläggning må ej heller ske utan så är att något av följande fall är för handen, nämligen

1. att icke mera än ett av områdena är besvärat av beviljad eller sökt inteckning;

2. att, där två eller flera av områdena äro sålunda besvärade, icke något av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i ett vart av de andra, eller ock, om i något av områdena tillika må finnas inteckning med sämre rätt, innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; eller

3. att, där i annat fall än under 2 sägs mera än ett av områdena är besvärat av beviljad eller sökt inteckning, envar inteckningshavare medgivit sammanläggningen på grundval av sådant förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten som i fjärde stycket sägs.

Vid tillämpning av vad sålunda stadgats skall avseende icke fästas vid inteckning för servitut eller nyttjanderätt, såframt den intecknade rättigheten icke rör mark som skall ingå i sammanläggningen, eller vid inteckning, vars dödning blivit hos inskrivningsdomaren sökt i område varom fråga är, såframt hinder mot dödningssåtgärden ej föreligger därest sammanläggningen genomföres. Vad i andra stycket 2 och 3 är föreskrivet om att inteckningshavare skall hava medgivit sammanläggningen gäller icke, om denna är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet.

Förslag till förmånsordning upprättas av ägodelningsdomaren, som

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

därvid, under iakttagande av att inteckningshavares säkerhet rubbas i minsta möjliga mån, har att så ordna inteckningarna som de i förmåns hänseende anses böra gälla i den sammanlagda fastigheten. Om det finnes ändamålsenligt, må ägodelningsdomaren utsätta sammanträde med sakägarna för förhandling om förmånsordningen. Sådant sammanträde kungöres minst fjorton dagar förut i allmänna tidningarna och, där så finnes lämpligt, tidning inom orten, varjämte sökanden och kända inteckningshavare, som beröras av sammanläggningen, inom samma tid kallas genom rekommenderade brev. Förslaget till förmånsordning skall för att gälla godkännas av sökanden.

Vad i denna paragraf sägs om inteckning skall äga motsvarande tillämpning å fordran och annan rättighet, som utan inteckning åtnjuter skydd enligt 11 kap. 2 § jordabalken.

Är område — — — — — återköpsrättens innehavare.

Finner ägodelningsdomaren — — — — — ägodelningsrättens prövning.

Har ägodelningsdomaren upprättat förslag till förmånsordning som i fjärde stycket sägs, skall förslaget, där förordnande om sammanläggning meddelas, i beslutet därom fastställas till efterrättelse.

Ägodelningsdomaren åligger — — — — — angående sammanläggning.

Beträffande förfarandet — — — — — till efterrättelse.

4 §.

4 §.

Varder ansökning om sammanläggning av områden, som utgöra tomt, bifallen, och är i ett eller flera av dem beviljad inteckning, som icke gäller i det eller de andra, skall in-

Sammanläggas områden, som utgöra tomt, och besväras ett eller flera av dem av inteckning, som icke gäller i det eller de andra, skall in-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

teckningen *därefter gälla i hela den sålunda* bildade fastigheten. Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till område, varmed annat område sammanlagts, ansökan om inteckning gjord eller fullföljd, skall den inteckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.

7 §.

Så snart ansökning om sammanläggning inkommit, skall ägodelningsdomaren lämna *domstolen i orten* meddelande därom; give *han* ock ofördröjligen, sedan ärendet avgjorts, *domstolen* underrättelse om beslutet.

Om ansökningen så ock om beslut däröver skall anteckning göras i *lagfartsprotokollet*. Skall enligt vad i 4 § sägs inteckning gälla jämväl i annat område än det, vari den beviljats, göres anteckning därom i *inteckningsprotokollet*.

Beslut, varigenom — — — — — för registret.

Rörande av — — — — — för fastighetsregistret.

4 KAP.

2 §.

Medgivande till — — — — — fråga är.

Bestämmelserna i 3 kap. 2 § tredje stycket och 3 § första och andra

må hava fastställts vid sammanläggningen, besvara hela den genom sammanläggningen bildade fastigheten. Inteckningar, som avses i 3 § tredje stycket första punkten, skola icke gälla i den nybildade fastigheten.

Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till område, varmed annat område sammanlagts, ansökan om inteckning gjord eller fullföljd, skall den inteckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.

7 §.

Så snart ansökning om sammanläggning inkommit, skall ägodelningsdomaren lämna *inskrivningsdomaren* meddelande därom; give ock ofördröjligen, sedan ärendet avgjorts, *inskrivningsdomaren* underrättelse om beslutet.

Angående förordnande om sammanläggning skall så snart ske kan å inskrivningsdag anteckning göras i fastighetsboken. Skall till följd av sammanläggning inteckning besvara del av eller andel i den nybildade fastigheten, vari den förut icke gällt, eller har intecknings förmånsläge i denna fastighet blivit bestämt vid sammanläggningen, skall ock anteckning därom göras enligt vad nyss sagts.

4 KAP.

2 §.

Bestämmelserna i 3 kap. 2 § tredje stycket och 3 § första, andra, tred-

(Gällande lydelse)

styckena i fråga om villkoren för sammanläggning, varom där är fråga, i 3 § *tredje, fjärde och femte* styckena om ordningen för ärendets prövning, i 4, 5 och 6 §§ om verkan av sådan sammanläggning och i 7 § om underrättelse till *domstolen i orten* och till den, som för fastighetsregistret, samt om anteckning i *lagfarts- eller inteckningsprotokollet* i ärende, som i sagda paragraf avses, skola äga motsvarande tillämpning beträffande sammanläggning, varom i detta kapitel stadgas.

3 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnas för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, och vilar ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån eller förskott jämväl å de övriga fastigheterna, må sammanläggning ej äga rum, såframt ej den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i någon av sistnämnda fastigheter äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen.

5 KAP.

8 §.

Avstyckning inom område, för vilket *finnes* fastställd stadsplan, må ej så verkställas, att *stadsplanens ge-*

(Föreslagen lydelse)

je, fjärde, femte och sjätte styckena i fråga om villkoren för sammanläggning, varom där är fråga, i 3 § *sjunde, åttonde, nionde och tionde* styckena om ordningen för ärendets prövning, i 4, 5 och 6 §§ om verkan av sådan sammanläggning och i 7 § om underrättelse till *inskrivningsdomaren* och till den, som för fastighetsregistret, samt om anteckning i *fastighetsboken* i ärende, som i sagda paragraf avses, skola äga motsvarande tillämpning beträffande sammanläggning, varom i detta kapitel stadgas.

3 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnas för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, och vilar ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån eller förskott jämväl å de övriga fastigheterna, må sammanläggning ej äga rum, såframt ej den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i någon av sistnämnda fastigheter äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen *eller denna är väsentligen utan betydelse för honom.*

5 KAP.

8 §.

1 mom. Avstyckning inom område, för vilket *enligt* fastställd *generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller på*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

nomförande eller kvarterens lämpliga indelning i tomter därigenom försvåras.

Inom område, för vilket Konungen fastställt stomplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnat, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, må avstyckning ej så verkställas, att tillämpningen av nämnda plan, bestämmelser eller föreskrifter motverkas.

Ej må i något fall avstyckning så verkställas, att markens ändamålsenliga bebyggande försvåras.

annan grund särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, må ej verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas; dock må Konungens befallningshavande medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket regionplan fastställts, skall ock denna beaktas.

2 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området eljest motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befallningshavande meddela de anvisningar som prövas erforderliga.

När fråga väckts om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger Konungens befallningshavande i erforderlig utsträckning meddela förbud mot avstyckning inom området utan Konungens befall-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ningshavandes medgivande. I den mån så finnes lämpligt äger Konungens befallningshavande bestämma, att avstyckning utan hinder av förbud som nyss sagts må äga rum därest stadsarkitekten ej funnit anledning till erinran däremot.

Anvisningar och förbud varom förmåles i detta moment skola lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

3 mom. Erfordras enligt vad i 1 eller 2 mom. stadgas Konungens befallningshavandes medgivande till avstyckning, må förrättningsmannen utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckningen under villkor att medgivande lämnas och slutföra förrättningen. Om sakägare yrkar det eller förrättningsmannen finner olämpligt att fortsätta förrättningen, skall han förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till magistraten, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande. Samma lag vare, om förrättningsmannen finner att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad.

8 a §.

Avstyckning av ett flertal smärre lägenheter för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriella anläggningar eller i annat liknande syfte må inom område, för vilket stadsplan icke finnes fastställd, ej ske, med mindre magistraten godkänt plan att lända till efterrättelse vid avstyckning inom området.

8 a §.

(Utgår.)

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Vid uppgörande av plan, varom nu sagts, skall iakttagas, att möjlighet beredes till anordnande ej mindre av lämpliga trafikleder samt öppna platser inom och utfartsvägar från det till avskiljande avsedda området än även, i den mån så prövas erforderligt, av ledningar för belysning, för tillförsel av vatten och för avlopp jämte reningsanordningar. Finnes fast fornlämning, skall därtill hörande område såvitt möjligt avsättas till öppen plats.

Finner byggnadsnämnd, att beträffande visst område, för vilket stadsplan ej finnes fastställd, förhållande, varom i första stycket sägs, är för handen, utan att sådan plan, som där omförmäles, blivit av magistraten godkänd, göra om förhållandet anmälan hos magistraten; och må i ty fall avstyckning inom samma område ej företagas eller fortsättas, därest ej magistraten därtill lämnar tillstånd. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, då förrättningsman i avstyckningsärende, som till honom överlämnats, finner sådant fall föreligga, varom i första punkten sägs.

6 KAP.

8 §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, ske jämväl där bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med gällande stadsplan, tomtindelning eller stomplan och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägoutbytet.

Uppgår skillnaden — — — — — delägares förfång.

I fråga — — — — — motsvarande tillämpning.

6 KAP.

8 §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, ske jämväl där bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägouthytet.

(Gällande lydelse)

9 §.

Inom område, för vilket finnes fastställd stadsplan eller *stomplan*, må ägolott ej så utläggas, att *planens genomförande eller kvarters lämpliga indelning i tomter därigenom försvåras*.

Har Konungen för visst område fastställt utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnat, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, må inom det område ägolott icke så utläggas, att tillämpningen av dessa bestämmelser eller föreskrifter motverkas.

13 §.

Innan förrättning — — — — — från byggnadsnämnden.

Beslut om fastställelse må överklagas av byggnadsnämnden, som därav utan dröjsmål skall erhålla del.

7 KAP.

1 §.

För varje — — — — — inom staden.

Till fastighetsregistret — — — — — fastigheter enskilt.

Tomtboken skall hava sådan uppställning, att den jämväl innehåller uppgifter om beslut, innefattande fastställelse å eller ändring i stadsplan eller tomtindelning, om särskilda bestämmelser, som Konungen jämlikt äldre lag meddelat med avseende å sättet för byggnadskvarters användande, ävensom om andra

(Föreslagen lydelse)

9 §.

Inom område, för vilket finnes fastställd *generalplan*, stadsplan eller *byggnadsplan* eller på annan grund särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, må ägolott ej utläggas så, att *områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas*; dock må Konungens befallningshavande medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket *regionplan* fastställts, skall ock denna beaktas.

13 §.

Beslut, varigenom laga skifte blivit fastställt eller tillstånd därtill meddelats efter underställning, må överklagas av byggnadsnämnden, som utan dröjsmål skall erhålla del av beslutet.

7 KAP.

1 §.

Tomtboken skall hava sådan uppställning, att den jämväl innehåller uppgifter om beslut, innefattande fastställelse å eller ändring i stadsplan eller tomtindelning, om särskilda bestämmelser, som Konungen jämlikt äldre lag meddelat med avseende å sättet för byggnadskvarters användande, ävensom om andra

(Gällande lydelse)

byggnadsbestämmelser, så vitt de icke äro föremål för inteckning efter vad om servitut är stadgat samt magistraten meddelat föreskrift om deras anmärkande, så ock om huruvida område är att hänföra till gammal eller ny stadsdel. *Har Konungen fastställt stomplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnat, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande inom området utom stadsplan, skall beslutet anmärkas i stadsägoboken eller bihang B vid de fastigheter eller områden beslutet angår. Vad nyss är sagt gälla ock, om i stadsplan finnas bestämmelser angående användandet för visst ändamål av fastighet eller område, som är upptaget i stadsägoboken eller nämnda bihang.*

Föreskrift, som — — — — — särskilt fall.

(Föreslagen lydelse)

byggnadsbestämmelser, så vitt de icke äro föremål för inteckning efter vad om servitut är stadgat samt magistraten meddelat föreskrift om deras anmärkande, så ock om huruvida område är att hänföra till gammal eller ny stadsdel. *Skola enligt fastställd generalplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser särskilda föreskrifter tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande inom område utom stadsplan eller har Konungen eljest meddelat sådana föreskrifter, skall det anmärkas i stadsägoboken eller bihang B vid de fastigheter eller områden beslutet angår. Vad nyss är sagt gälla ock, om i stadsplan finnas bestämmelser angående användandet för visst ändamål av fastighet eller område, som är upptaget i stadsägoboken eller nämnda bihang.*

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; dock skall förrättning, som sökts före nämnda dag, handläggas och prövas jämlikt äldre lag.

Med avseende å avstyckningsplan som vid denna lags ikraftträdande är gällande skall vad i 5 kap. 8 § och 6 kap. 9 § stadgas rörande byggnadsplan äga motsvarande tillämpning. Ändring av avstyckningsplan må verkställas på sätt förut skett.

Förbud mot avstyckning, som vid lagens ikraftträdande gäller enligt 5 kap. 8 a §, skall lända till efterrättelse intill dess Konungens befallningshavande annorlunda förordnar; dock skall ansökan om tillstånd prövas av Konungens befallningshavande, där den ej inkommit till magistraten före nya lagens ikraftträdande.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas, att 18 § lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

18 §.

18 §.

I fråga — — — — — annorlunda stadgat.

Fullföljes talan — — — — — är stadgat.

Den i — — — — — beslut avgjord.

Skall med — — — — — 12 § förmåles.

Är fråga om område i stad eller annat samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 5 kap. 6, 8 och 12 §§ i lagen om fastighetsbildning i stad är stadgat. Meddelas fastställelse, skall, såvitt framställning därom gjorts, det avstyckade området åsättas särskilt namn.

Är fråga om annat område än i nästföregående stycke sägs, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 19 kap. 2 §, 12 § första och tredje styckena, 13 § andra, tredje, fjärde och femte styckena samt 20 § lagen

Är fråga om område i stad eller annat samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 5 kap. 6 §, 8 § 1 mom. och 12 § i lagen om fastighetsbildning i stad är stadgat. Meddelas fastställelse, skall, såvitt framställning därom gjorts, det avstyckade området åsättas särskilt namn.

Är fråga om annat område än i nästföregående stycke sägs, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 19 kap. 1 § andra stycket, 12 § första och tredje styckena, 13 § 2 mom. samt 20 § lagen om delning av jord

¹ Senaste lydelse se SFS 1939: 74.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

om delning av jord å landet är stadgat. Har marken före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sämjedelning, må den avskiljas, såframt densamma jämte annan mark, som avstyckats eller avsöndrats från fastigheten, ej överstiger hälften av fastighetens ägovidd. Inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må i nämnda fall, när skäl därtill äro, fastställelse meddelas, ändå att mera än hälften av ägovidden var-der avskild.

å landet är stadgat. Har marken före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sämjedelning, må den dock avskiljas, såframt densamma jämte annan mark, som avstyckats eller avsöndrats från fastigheten, ej överstiger hälften av fastighetens ägovidd. Inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må i nämnda fall, när skäl därtill äro, fastställelse meddelas, ändå att mera än hälften av ägovidden varder avskild.

Om beslut — — — — — Konungens befallningshavande.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948 men ej tillämpas i fall, då förrättningen sökts dessförinnan.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 januari 1947.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *ändrade bestämmelser rörande avstyckning m. m.*

Föredraganden anför följande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 maj 1938 (nr 234) hemställde riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allmän revision av lagstiftningen om delning av jord å landet. Enligt bemyndigande den 9 juni 1939 tillkallades särskilda sakkunniga¹ för att verkställa utredning i ämnet. De sakkunniga, vilka antogo benämningen fastighetsbildningssakkunniga, ha sedermera med skrivelse den 1 september 1944 avlämnat betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet samt förslag till lag om sammanläggning av fastigheter å landet, m. m. (SOU 1944: 46).

Sedan yttranden över betänkandet inkommit från myndigheter och sammanslutningar samt ärendet varit föremål för överväganden inom justitiedepartementet, anhåller jag att nu få upptaga detsamma till behandling.

Inledning.

Gällande regler om fastighetsbildning återfinnas, beträffande städer och stadsliknande samhällen i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad och för den egentliga landsbygden i lagen den 18 juni 1926 om delning av

¹ De sakkunniga utgjordes av generaldirektören *H. Malmberg*, ordf., ledamoten av riksdagens andra kammare småbrukaren *J. A. Andersson* i Tungelsta, ryttmästaren godsägaren *N. R. Berg*, ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren *C. A. D. Jonsson* i Skedsbygd, ledamoten av riksdagens första kammare hemmansägaren *P. J. Näslund*, häradshövdingen *J. O. Odencrants*, byråchefen *G. Palm* och hovrättsrådet, numera regeringsrådet *S. G. L. Quensel*, tillika sekreterare.

jord å landet och lagen samma dag om sammanläggning av fastigheter å landet. För de på bekostnad eller med understöd av staten storsköftade delarna av Kopparbergs län finnas särskilda bestämmelser rörande delning och sammanläggning av jord.

Jorddelningslagen och sammanläggningslagen, liksom även fastighetsbildningslagen, ha vid flera tillfällen ändrats. Ett par av dessa ändringar voro av större principiell räckvidd. Jag syftar härvid dels på 1937 års revision av jorddelningslagens bestämmelser om nybildning genom avstyckning av fastigheter för jordbruksändamål i syfte att förebygga tillkomsten av icke bärkraftiga jordbruksfastigheter, och dels på 1940 års ändringar i jorddelnings- och sammanläggningslagarna, som avsågo att vidga möjligheten att med laga skifte kombinera sammanläggning av fastigheter.

Även efter 1937 års revision ha framställningar gjorts om ändringar i syfte att vid avstyckning i än högre grad tillgodose jordbruksnäringsens intressen. Här må erinras om den motion (II:289) som väcktes vid 1938 års riksdag. I motionen anhölls, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära en allmän revision av jorddelningslagstiftningen i fråga om landsbygden. Motionärerna fäste särskilt uppmärksamheten på att den möjlighet till omskifte som införts i 1926 års jorddelningslag för att främja en lämpligare fastighetsindelning dittills lämnats så gott som outnyttjad. Enligt motionärernas mening tydde mycket på att den viktigaste orsaken till jorddelningslagens ineffektivitet, när det gällde att åstadkomma önskvärda omskiften, låge i att laga skifte i dess nuvarande form vore en otymplig och verklighetsfrämmande procedur. Det vore uppenbart, att i jorddelningshänseende krävdes en lagstiftning som på ett målmedvetet sätt tillvaratog tekniska och ekonomiska synpunkter. På begäran av andra lagutskottet, som behandlade motionen, avgav lantmäteristyrelsen yttrande över motionen. Styrelsen, som i allt väsentligt vitsordade riktigheten av motionärernas uttalande, framhöll vidare, att en i motionen icke berörd fråga intog en central plats i landets jorddelningsproblem. Styrelsen syftade härvid på den alltjämt fortgående delningen av jordbruksfastigheter i allt mindre lotter. På hemställan av andra lagutskottet beslöt riksdagen härefter att till Kungl. Maj:t avlåta förenämnda skrivelse (nr 234).

Den 9 juni 1939 anmälde *chefen för justitiedepartementet*, efter gemensam beredning med *chefen för jordbruksdepartementet*, riksdagens skrivelse i statsrådet. Han framhöll därvid bland annat, att på senare år med allt större styrka framträtt ett behov, att delning av jord som vore avsedd för jordbruksändamål skedde med större hänsynstagande än dittills till jordbruks-ekonomiska synpunkter och att olämplig jorddelning förhindrades. Vissa åtgärder i denna riktning hade vidtagits genom 1926 års jorddelningslagstiftning, och ett ytterligare steg hade tagits genom den 1937 vidtagna ändringen av stadgandena om avstyckning. Regler i detta syfte borde emellertid meddelas i större omfattning. Härtill komme, att det erfordrades ökad verksamhet för att skapa fastighetsenheter som vore lämpade för rationell jordbruks-

drift. Strävandena i sistnämnda hänseende hindrades för närvarande ej blott av brister beträffande reglerna för delning och omdelning av jord utan även av alltför begränsade möjligheter att åstadkomma sammanläggning av fastigheter. Med hänsyn till det anförda förklarade sig departementschefen vilja förorda, att fastighetsbildningsväsendet å landet gjordes till föremål för revision, och anförde i sammanhang därmed vidare:

Det bör därvid undersökas, huru olämplig delning av fastigheter skall kunna mer än nu är möjligt förhindras och genom vilka åtgärder omdelning och sammanläggning av fastigheter för ernående av bättre fastighetsindelning skola kunna främjas. Det bör eftersträvas att förenkla förfarandet och att göra det billigare och snabbare. Uppmärksamhet bör därvid ägnas frågan, huruvida ändringar i organisatoriskt avseende äro påkallade för dessa syften och för att förrättningarna må bli handlagda med tillvaratagande av ekonomiska och i synnerhet jordbruksekonomiska synpunkter, därvid även kommunikationsförhållandena böra beaktas. Det bör vidare undersökas, huruvida staten — utöver vad för närvarande sker — bör ekonomiskt bistå delägarna och, därest så befinnes erforderligt, i vad mån och under vilka former ett sådant stöd bör lämnas. Det bör även övervägas, huruvida åtgärder lämpligen kunna vidtagas för att hos fastighetsägare väcka vidgad förståelse för nyttan av ändamålsenlig fastighetsindelning. Strävandena att åstadkomma förbättrad fastighetsindelning måste självfallet taga tillbörlig hänsyn till kreditväsendets intresse av stabila fastighetsförhållanden.

Såsom förut nämnts tillkallades härefter enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande särskilda sakkunniga, de s. k. fastighetsbildningssakkunniga, för att verkställa utredningen.

De sakkunnigas betänkande innehåller främst förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet samt förslag till ny lag om sammanläggning av fastigheter å landet. Förslaget till lag om ändring i jorddelningslagen avser huvudsakligen 19 kap. i lagen, vilket handlar om avstyckning. De sakkunniga ha därjämte förordat några smärre ändringar i andra kapitel av jorddelningslagen, främst i 21 kap., ehuru de icke påkallades av revisionen av avstycknings- och sammanläggningsbestämmelserna.

Beträffande avstyckning uttalas, att meningen vore, att revisionen i denna del därmed skulle vara i huvudsak fullbordad, såvitt ankomme på de sakkunniga. I fråga om sammanläggningslagen förklara de sakkunniga, att om en reform av avstyckningsreglerna icke skulle stanna vid vissa detaljer, den komme att beröra även sammanläggningsinstitutet. De härav påkallade ändringarna behövde måhända icke bli så djupgående. Emellertid har det syntts de sakkunniga lämpligt att undanröja några mindre motiverade legala hinder mot institutets begagnande. De sakkunniga ha med hänsyn till de tilltänkta nyheternas omfattning ansett deras genomförande lämpligen böra få natur av en helt ny lag om sammanläggning.

Betänkandet innehåller vidare förslag till lagändringar av huvudsakligen följdförfattnings natur. Av de sakkunniga ha sålunda utarbetats förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa

fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 14 juni 1907 om servitut, lag om ändrad lydelse av 6 § 3 mom. förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, lag om ändrad lydelse av 57 § förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, lag om ändrad lydelse av 8 och 18 §§ lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, lag om ändrad lydelse av 5 kap. 2 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad, lag om ändrad lydelse av 8, 9, 12, 13, 16 och 18 §§ lagen den 25 april 1930 om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera, lag om ändrad lydelse av 11, 12, 13, 24 och 25 §§ lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län och lag om ändrad lydelse av 2 § 11:o lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Över betänkandet ha efter remiss avgivits utlåtanden av rikets hovrätter, ägodelningsdomarna i trettiofem domsagor, lagberedningen, stadsplaneutredningen 1942, byggnadsstyrelsen, kammarkollegiet, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, skogsstyrelsen, 1942 års jordbrukskommitté, norrlandskommittén, rikets allmänna kartverk, tekniska högskolans i Stockholm lärarkollegium, vattenfallsstyrelsen samt länsstyrelserna.

Svea hovrätt har bifogat ett till hovrätten inkommet yttrande från ägodelningsdomaren i Ångermanlands västra domsaga. Lantmäteristyrelsen har överlämnat yttranden av överlantmätarna, av vilka flertalet i sin tur bifogat yttranden av i länen tjänstgörande lantmätare. Egnahemsstyrelsen har överlämnat yttranden av egnahemsnämnderna samt skogsstyrelsen yttranden av skogsvårdsstyrelserna. Samtliga länsstyrelser utom länsstyrelsen i Blekinge län ha bifogat yttranden av hushållningssällskapen och jordbrukskommis sionerna samt envar av länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Kalmar, Malmöhus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro och Jämtlands län därutöver utlåtande av länsarkitekten i länet.

Tillfälle att avgiva yttrande över förslaget har även beretts Sveriges lantmätareförening, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges skogsägareförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, industriens utredningsinstitut, Sveriges allmänna hypoteksbank, svenska bankföreningen, svenska sparbanksföreningen, svenska jordbrukskreditkassan, riksförbundet landsbygdens folk, föreningen Sveriges häradshövdingar och svenska vattenkraftföreningen. Från samtliga ha inkommit yttranden, därvid industriens utredningsinstitut åberopat ett av industriens Norrlandsutrednings förvaltningsutskott avgivet utlåtande samt hypoteksbanken överlämnat yttranden av samtliga landshypoteksföreningar utom Gotlands hypoteksförening.

Slutligen ha Sveriges högskoleutbildade väg- och vattenbyggares riksförbund samt svenska kommunal-tekniska föreningen inkommit med var sin skrivelse i ärendet.

Jag vill nu upptaga lagstiftningsärendet till behandling såvitt angår avstyckning och vissa därmed sammanhängande frågor. De sakkunnigas förslag rörande sammanläggning av fastigheter och vad därmed äger samband torde lämpligen böra upptagas till särskild behandling.

Ändrade bestämmelser om avstyckning m. m.

Allmän översikt över förslaget.

Fastighetsbildningssakkunniga ha i fråga om behovet av en ändrad lagstiftning ansett den första omsorgen vid översyn av fastighetsbildningslagstiftningen böra vara att söka hindra försämring av den nuvarande fastighetsindelningen och i detta avseende anfört följande.

Oaktat lagen icke uppställer lindrigare jordpolitiska villkor för avstyckning än för skifte, är den skada, som genom jorddelning tillskyndas jordbruket, att tillskriva avstyckningarna i högre grad än skiftena. Förklaringen härtill är icke att söka så mycket däri, att avstyckningsinstitutet faktiskt kommer till användning i mycket större utsträckning än skiftet (enligt statistiken för däri senast redovisade femårsperiod i medeltal över 17 300 avstyckningar men knappt 440 skiften om året), utan fastmer i olikheten mellan de syften, som fullföljas genom det ena och det andra slaget av jorddelning. Skiftet avser i regel att upplösa ett i arvfall grundat samäganderättsförhållande och har föga att skaffa med de för jordbruket äventyrliga spekulationsförvärven. Anledningen till avstyckning är ju däremot vanligen ett verkställt eller tilltänkt köp av en del av en fastighet, och de bakomliggande motiven kunna här vara av den mest växlande art. Uteslutet är icke att kontrahenterna eller den av dem, som tar initiativet till köpet eller vid bestämmande av köpeobjektets omfattning spelar den dominerande rollen, saknar eget intresse av att styckningsdel, som skall användas för jordbruk, blir lämplig för ändamålet. Ofta är fråga om att skilja skogen från jordbruksjorden, vare sig genom att förvärva blott den förra eller genom att avhända sig blott den senare. För skiftets utnyttjande i dylikt syfte reses däremot hinder i reglerna om skiftesläggningen.

De sakkunniga, som härmed velat framhålla, att det vore mest brådskande att överse avstyckningsreglerna, ha beträffande den verkan skärpta villkor för avstyckning kunde få för skifte uttalat följande.

De begreppsbildningar, som användas i lagtexten, böra naturligtvis icke växla innebörd, allteftersom fråga är om den ena eller andra jorddelningsformen. Om det t. ex., såsom kan anses vara förhållandet enligt gällande lag, beträffande såväl skifte av oskiftad jord som avstyckning stadgas att fastighet ej må bildas, med mindre den provas varaktigt lämplig för sitt ändamål, och detta lämplighetskrav närmare utvecklas genom bestämmelser om avstyckning, komma följaktligen dessa senare bestämmelser att inverka på tolkningen av ifrågavarande skiftesregel. Vid 1937 års ändringar i 19 kap. jorddelningslagen torde meningen ock varit, att de då införda stadganden, som innefattade utläggning av berörda krav, borde analogt tillämpas vid skifte. I praxis lär ej heller riktigheten av denna tolkning någonsin ifrågasatts. På samma sätt skulle då även en nu verkställd ytterligare precisering av lämplighetskravet beträffande avstyckad lägenhet och stamfastighet kunna på indirekt väg stärka jordbrukets skydd mot osund parcellering jämväl vid skifte.

De sakkunnigas förslag till nya bestämmelser om avstyckning är till sitt innehåll så uppställt, att först i kapitlet angivas avstyckningsinstitutets innebörd och rättsverkningar, i den mån dessa ej äro föremål för reglering i annan lagstiftning (§§ 1—6), varefter följa de materiellt-rättsliga villkoren för att avstyckning skall få ske (§§ 7—22) och slutligen bestämmelser om förrättning (§§ 23—47).

Beträffande avstyckningsinstitutets funktion och särmärken i förhållande till annan jorddelning intager förslaget gällande lags ståndpunkt, enligt vilken avstyckning är en delningsform för avskiljande av visst å marken angivet område; föremål för avstyckning kan vara fastighets enskilda ägovälde eller mark, samfälld för flera fastigheter. Med avseende å sāmjedelad mark har i förslaget bibehållits gällande rätts förbud mot avstyckning av mark, som sāmjedelats efter 1927 eller som ingått i sāmjedelning över fastighetsgräns. Om emellertid sāmjedelningen kommit till stånd före den 1 januari 1928, har regeln i gällande lag, att av sāmjedelad mark må avstyckas högst en femtedel, mildrats så att av dylik sāmjedelningslott ända till hälften skall få avstyckas.

De bestämmelser som i förslaget upptagits beträffande avstycknings inverkan på de till jorden knutna rättigheterna kunna i allt väsentligt anses överensstämma med gällande lag. Vad angår frågan, under vilka betingelser det må medgivas att bilda gemensamhetsbete, uttala de sakkunniga, att därmed syntes kunna anstå till revisionen av skiftesreglerna. Beträffande möjligheten att vid avstyckning bilda servitut har i förslaget vidtagits viss ändring, i det att reglerna om bildande av servitut vid skifte (10 kap. 9 §) gjorts tillämpliga även på avstyckning. De sakkunniga ha uttalat, att meningen vore — förutom att servitutet skulle vara av något av de slag som avses i nämnda lagrum — att det ej finge lända den tjänande fastigheten till avsevärt men och att det skulle vara verkligen behövt för den härskande fastigheten.

Mot de principer som ligga till grund för gällande lags bestämmelser om rätt att påkalla avstyckning och om arealöverlåtelses betydelse vid sådan jorddelning ha de sakkunniga ansett icke mycket vara att erinra. Förslaget bygger alltså i denna del på väsentligen samma grundsatser. Enligt de sakkunnigas mening lämnade dock gällande lags regler i dessa avseenden rum för mer eller mindre tveksamma tolkningsspörsmål, till följd varav i förslaget vidtagits kompletteringar och även vissa sakliga ändringar i dessa bestämmelser. Beträffande förslagets regler i dessa frågor må hänvisas till §§ 7—11 i förslaget samt motiven till dessa lagrum (s. 143—163 i betänkandet).

De regler i förslaget som angå förhållandet till planlagstiftningen förete i flera hänseenden avvikelser från gällande rätt. Sålunda ha de sakkunniga föreslagit en uppmjukning av gällande förbud mot avstyckning inom område som ingår i tomtindelning. Avstyckning av tomtindelad mark skall sålunda enligt förslaget vara tillåten i viss omfattning. De sakkunniga ha vidare

föreslagit, att jorddelningslagens regler om avstyckningsplan skola i reformerat skick överföras till planlagstiftningen. Då jämväl denna lagstiftning för närvarande vore under revision, ha de sakkunniga ansett sig kunna vid affattningen av sitt förslag räkna med att avstyckningsplanens funktion skall övertagas av ett enklare slag av byggnadsplan och institutet regleras i planlagstiftningen. Institutet har sålunda icke upptagits i de sakkunnigas förslag annat än såsom ett provisorium i övergångsbestämmelserna i avvaktan på reformen av planlagstiftningen. Slutligen bör anmärkas, att de sakkunniga funnit anledning att meddela en uttrycklig lagbestämmelse rörande fastställd plans inverkan i fråga om tillåtligheten av avstyckning inom planområde och i sådant hänseende föreskrivit, att fastställelse av plan icke medför att övriga legala villkor för avstyckning därmed sättas ur kraft. Fastighetsbildning, som ej står i strid mot planen, är icke därför utan vidare tillätlig ur jordpolitisk synpunkt.

Med hänsyn till förslagets huvudsyfte att skapa betingelser för att vid delning av jord jordbruksekonomiska synpunkter må kunna i större utsträckning beaktas och olämplig jorddelning förhindras är det naturligt, att de viktigaste nyheterna i förslagen röra de jordpolitiska villkoren för avstyckning. Dessa nyheter åsyfta vissa praktiskt betydande ändringar av de materiella förutsättningarna för åtgärdens tillåtlighet och i anslutning därtill införande av en ny institution, fastighetsbildningsnämnd, som skulle få ställning av rådgivare vid de beslutande myndigheternas sida i viktigare fall.

De sakkunniga utgå från att den nuvarande fastighetsindelningen ur framför allt jordbruksnäringens synpunkt är behäftad med påtagliga brister till följd av en alltför långt driven parcellering av jorden och genom en ofta mindre tillfredsställande arrondering. Beträffande riktlinjerna för den framtida fastighetsbildningen på landsbygden uttala sig de sakkunniga för att såväl de för storbruk lämpade egendomarna som de medelstora gårdarna — inrymmande många olika storleksgrader uppifrån det stora jordbruket av herrgårdstyp ned till det minsta verkliga bondejordbruket vilket föder en vanlig jordbrukarfamilj (familjejordbruket) — vore lämpliga brukningsdelar och därför borde i lagen skyddas mot styckning. Mindre jordbruk än det sistnämnda bildade enligt de sakkunnigas mening ett alltför svagt underlag för försörjningen av en familj samtidigt som det i ekonomiskt hänseende utgjorde en mindre tillfredsställande brukningstyp. Då förekomsten av dylika ofullständiga jordbruk vore betydande, borde enligt de sakkunnigas mening dylika jordbruk icke vidare få nybildas. Däremot skulle alltjämt under särskilda förutsättningar avstyckning av mark till s. k. stödjordbruk vara tillåten.

I de sakkunnigas betänkande har skogens betydelse för ett lönsamt jordbruk starkt understrukits, och de sakkunnigas överväganden i detta stycke ha föranlett utformandet av förslag till vissa betydelsefulla förändringar av nu gällande regler rörande tilldelning av skogsmark till jordbruksfastighet.

Med hänsyn till den betydelse skogen enligt de sakkunnigas uppfattning har såsom komplement till den odlingsbara jorden ha de sakkunniga ansett det vara av särskild vikt att söka förhindra, att skog som nu finnes vid jordbruket och som kan vara behöflig för jordbruket skiljes därifrån.

Med utgångspunkt från de nu antydda riktlinjerna för den jordpolitiska kontrollen ha i förslaget uppställts *dels* ett allmänt krav på nybildad fastighets lämplighet för avsett ändamål *dels* ock särskilda regler till skydd för jordbruket och skogsbruket mot skadlig fastighetsbildning genom avstyckning. Från de förbud mot olämplig fastighetsbildning som innefattas i dessa regler ha i viss utsträckning gjorts eftergifter för tillgodoseende av intresset av bostäder, stödjordbruk och olika slags anläggningar.

I betänkandet ha de sakkunniga till behandling upptagit frågan om den jordpolitiska kontrollens effektivitet och sättet för dess utövning. De sakkunniga ha avvisat tanken, att prövningen av jorddelningsärendena skulle överföras från överlantmätare och domstolar till administrativa myndigheter. De sakkunniga ha ej heller funnit skäl att föreslå någon ändring av de ordinarie fastställelsemyndigheters sammansättning.

Systemet med gemensam ägodelningsrätt eller ägodelningsdomare för helt län skulle enligt de sakkunnigas förmenande vara förenat med olägenheter i skilda hänseenden. Likformighet i avgörandena skulle i stället kunna befordras genom att det infördes möjlighet att å det allmännas vägnar bringa fastställelsebeslut under prövning i högre instans. Frågan härom avsåge de sakkunniga att upptaga i samband med en fullständigare revision av fastighetsbildningsväsendet.

Ehuru de sakkunniga ej ansett någon ändring tarvas av de ordinarie fastställelsemyndigheternas sammansättning, ha de sakkunniga därmed icke velat säga, att själva proceduren vore tillfredsställande med hänsyn till den jordpolitiska kontrollens effektivitet. Ett fel låge i att kontrollen ofta inträdde på ett väl sent stadium. En effektiv jordpolitisk kontroll borde inträda redan vid förrättningen eller kanske till och med innan den sattes i gång. De sakkunniga ha ansett, att medlet att vinna skärpt kontroll under förrättningsstadiet vore att söka genom organisatoriska reformer. Frågan därom avsåge de sakkunniga att upptaga senare. I viss mån skulle dock enligt de sakkunnigas mening de ändringar som av dem föreslagits i reglerna om förrättningsförfarandet vara ägnade att minska ifrågavarande olägenheter av det nuvarande systemet.

De sakkunniga ha för att tillgodose det behov av särskild fackkunskap som i vissa fall kunde föreligga vid bedömande av fastighetsbildningsfrågor föreslagit, att åt de fastighetsbildande myndigheterna skulle inrättas särskilda rådgivande nämnder, s. k. fastighetsbildningsnämnder, sammansatta av ledamöter i egnahemsnämnder, hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser och jordbrukskommissioner. Enligt de sakkunniga kunde en dylik nämnd lämpligen bildas för varje hushållningssällskaps för-

valtningsområde och varje nämnd bestå av fyra ledamöter, så att var och en av de förenämnda institutionerna finge en representant i nämnden. Den nya nämndens sakkunskap skulle framför allt anlitas vid överlantmätarens granskning av förrättningarna. Nämnden skulle få rådgivande ställning i förhållande till domstol, ägodelningsdomare och överlantmätare.

Den allmänna gången av förrättningsförfarandet skulle enligt förslaget bliva i stort sett följande: Sedan ansökan om avstyckning inkommit till överlantmätaren eller vederbörande distriktslantmätare, utfärdas kungörelse och kallelser. Skulle sökanden uppenbarligen sakna behörighet att föra talan om avstyckning, skall dock ansökningslämnas utan avseende. Vid förrättningen skall lantmätaren undersöka, huruvida hinder mot avstyckningen föreligger och, om detta befinnes vara fallet, förklara förrättningen inställd. Eljest fortsätter förrättningen, därvid i förekommande fall underställning sker av fråga om avstyckningens tillåtlighet eller av fråga varom tvist eller ovisshet yppat sig. Sedan fullständig utredning ägt rum, vartill hör upprättande av karta och beskrivning samt gränsernas utstakande och utmärkande på marken, meddelas utlåtande, huru avstyckningen må äga rum och huruvida därför tarvas sammanläggning. Förrättningen förklaras härefter avslutad. När förrättning inställes eller avslutas, meddelas besvärshänvisning. Det vid förrättningen meddelade utlåtandet skall bliva föremål för fastställelseprövning.

I förslaget har förrättningen erhållit en i viss mån ändrad karaktär. Den skall sålunda vara blott ett led i proceduren med uppgift att i första hand skaffa utredning om förutsättningarna för avstyckning. Något tillstånd till avstyckning skall icke meddelas, utan sedan fullständig utredning och förskrivna verkställighetsåtgärder vidtagits skall förrättningen avslutas med utlåtande, huru avstyckningen må ske.

Förslagets regler om förrättningsförfarandet skilja sig i övrigt icke mycket från de nu gällande. Det må dock anmärkas, att förfarandet i förslaget erhållit en betydligt fullständigare reglering. Därjämte ha föreslagits vissa ändringar, t. ex. i fråga om underställning, gränsbestämning, kartredovisning och förrättningskostnader.

I betänkandet ha också, såsom inledningsvis anförts, föreslagits ändringar i andra delar av jorddelningslagen. Sålunda har föreslagits viss ändring i den underrättelseskyldighet till byggnadsnämnd, varom stadgas i 3 kap. 2 § jorddelningslagen, ävensom i stadgandet i 9 kap. 7 § samma lag, i vad det har avseende å förening vid utbrytning av servitut. Följdändringar ha föreslagits i 16 och 21 kapitlen. De sakkunniga ha även föreslagit vissa nyheter. Till dessa höra de redan tidigare omnämnda fastighetsbildningsnämnderna. Vidare märkas nya regler rörande gränsbestämning. Dylik åtgärd, liksom även ägoutbyte, skall enligt förslaget betraktas och behandlas som en särskild förrättning, även där den i vissa hänseenden äger samband med avstyckning. Därjämte ha de sakkunniga föreslagit, att den fastställelseprövning av gränsbestämningsförrättning som för närva-

rande ankommer på ägodelningsdomaren överflyttas på överlantmätaren. Viss ändring har föreslagits beträffande byggnadsnämnds rätt att anföra besvär över förrättning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas. De sakkunniga ha vidare föreslagit, att den talerätt som lagen tillerkänner förrättningslantmätaren då fastställelse vägrats å förrättning skall avskaffas.

Yttranden.

Bland de hörda myndigheterna och sammanslutningarna ha meningarna gått starkt isär beträffande lämpligheten av att lägga de sakkunnigas förslag om ändring av jorddelningslagen till grund för lagstiftningen.

Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, ägodelningsdomarna i Norra Roslags, Uppsala läns norra, Fryksdals, Nora, Ovansiljans, Bollnäs, Jämtlands norra, Härjedalens, Hallands mellersta, Tössbo och Vedbo, Vartofta och Frökind, Torna och Bara, Västerbottens norra och Luleå domsagor, stadsplaneutredningen och byggnadsstyrelsen (ur de synpunkter de haft att företräda), överlantmätna i Uppsala, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs och Västmanlands län, länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro och Västmanlands län, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Sveriges allmänna hypoteksbank, svenska sparbanksföreningen och riksförbundet landsbygdens folk.

Göta hovrätt har uttalat, att förslaget vore lämpligt avvägt och så utformat att det syntes väl ägnat att avhjälpa bristerna i gällande lag. Ägodelningsdomaren i Uppsala läns norra domsaga har anført, att vad anginge förhållandena i nämnda län den numera gällande lagstiftningen syntes vara tillräckligt effektiv att förhindra missbruk av avstyckningsinstitutet genom skogsområdets avskiljande till men för jordbruket. Då emellertid förhållandena kunde vara andra på annat håll, vore intet att erinra mot att skärpta bestämmelser angående villkoren för avstyckning infördes. Oavsett de antydda skärpta bestämmelserna innehölle förslaget på flera punkter förtydliganden av och tillägg till nuvarande lag av beskaffenhet att innefatta verkliga förbättringar. Ägodelningsdomaren i Västerbottens norra domsaga har yttrat, att förslagets regler angående de speciellt jordpolitiska villkoren för avstyckning måhända icke innebure några större principiella nyheter utan snarare kunde sägas innebära ett lagfästande av den praxis som utkristalliserat sig vid tolkningen och tillämpningen av de nuvarande bestämmelserna. Dessa bestämmelser hade emellertid erhållit en i vissa hänseenden dunkel eller i allt fall mindre tillfredsställande avfattning, och de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna syntes äga ett avgjort företräde framför de nuvarande stadgandena i ämnet såväl i systematiskt hänseende som i fråga om klarhet och stringens i formellt avseende. Överlantmätaren i Hallands län anser, att förslaget innebure så avgjorda fördelar i förhållande till nu gällande lagstiftning, att en lagändring i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag med det snaraste borde genomföras. Den

ökade jordpolitiska kontroll av fastighetsbildningen som förslaget innebure skulle enligt denne överlantmätarens mening vara till största gagn såväl ur det allmännas som ur jordbrukets egen synpunkt.

Jämväl *överlantmätarna i Stockholms, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län* ävensom *länsstyrelserna i Stockholms, Jämtlands och Västerbottens län* ha intagit en övervägande välvillig inställning till förslaget.

Ett flertal myndigheter ha vitsordat behovet av omedelbar revision av de jordpolitiska villkoren för avstyckning men gjort gällande, att förslagets bestämmelser i övrigt, särskilt dess regler om förrättningsförfarandet, icke borde läggas till grund för lagstiftning. Den nu ifrågasatta reformen borde sålunda begränsas att avse huvudsakligen den jordpolitiska kontrollen.

I ett av *överlantmätaren i Östergötlands län* åberopat protokoll, fört vid sammanträde med länets lantmätareförening, har såsom mötets allmänna uppfattning antecknats, att de rent jordpolitiska nyheterna i lagförslagets 19 kap. icke vore av den omfattning, att de i och för sig syntes kunna motivera ett helt nytt kapitel, utan att de med fördel kunde tills vidare inarbetas i gällande lag, samt att de mest genomgripande ändringarna beträffande förrättningsförfarandet enligt 19 kap. lämpligen icke borde upphöjas till lag annat än i samband med revision av hela jorddelningslagen och närstående delar av jordabalken ävensom lantmåteriets omorganisation.

Överlantmätaren i Värmlands län har efter granskning av förslaget anfört:

Som en sammanfattning må framhållas, att jag anser de nya regler, som lagförslaget ur jordpolitisk synpunkt uppställt, i huvudsak vara väl motiverade, men att viss uppmjukning beträffande möjligheterna att under vissa omständigheter bilda s. k. ofullständiga fastigheter måste ske.

Däremot känner jag mig icke övertygad om att förslaget i övrigt nu bör genomföras i den genomgripande nya form, det nu givits. Det måste nämligen enligt min uppfattning vara mycket betänkligt att så helt arbeta om ett kapitel i jorddelningslagen även i de delar, där vid tillämpningen inga egentliga olägenheter anmält sig och vilka ändringar kunna medföra — förutom i vissa fall ett omständligare förrättningsförfarande — att man binder sig för ett visst förfaringsätt och system, innan de stora riktlinjerna i jorddelningen och därmed intimt sammanhängande spörsmål (bl. a. lantmåteriets arbetsuppgifter och organisation) klarlagts. Vidare framstår det som mindre välbetänkt med denna omändring av 19 kap:s detaljer, innan revisionen av planlagstiftningen skett och innan någon undersökning verkställts om möjligheterna av att i en lag sammanföra bestämmelserna om fastighetsbildning såväl inom stad som å landet. Med de stora införlivningar av ren landsbygd med städer och samhällen, som nu sker, måste det vara ett av praktiska skäl föranlett önskemål att samordna fastighetsbildningslagen och jorddelningslagen.

Det synes mig därför vara mest naturligt, att de på grund av jordpolitiska synpunkter nödvändiga ändringarna av jorddelningslagen liksom ock de tidsbesparande och praktiska ändringar däri, som framkommit i betänkandet, blott inordnas i den nuvarande lagens sammanhang, och att alltså omarbetningen av hela 19 kap:s systematik m. m. finge anstå, intill dess den slutliga revisionen av jorddelningslagen kommer till stånd.

Liknande mening har uttalats i åtskilliga andra yttranden.

Flera myndigheter och sammanslutningar ha — utan att göra något direkt uttalande om vilken omfattning den ifrågasatta lagstiftningen lämpligen bör erhålla — dock uttryckligen vitsordat behovet av en skärpt jordpolitisk kontroll.

Sålunda har *kammarkollegiet*, som på väsentliga punkter ansett sig icke kunna instämma i förslaget, funnit åtgärder påkallade som begränsade möjligheterna att uppdelna större och medelstora gårdar. *Ågodelningsdomaren i Vättle, Ale och Kullings domsaga* förklarar, att det i domsagan förekomme ett osedvanligt stort antal ofullständiga jordbruk, och uttalar, att det vid sådant förhållande måste hälsas med tillfredsställelse, att de sakkunniga betonat vikten av att de livsdugliga jordbruken bibehölles och krävde garantier för att avstyckningar icke tillätes till men för familj jordbruken. *Överlantmätaren i Hallands län* har, såsom redan tidigare anmärkts, ansett, att den ökade jordpolitiska kontroll som förslaget innebure skulle vara till största gagn såväl ur det allmännas som ur jordbrukets egen synpunkt. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* finner uppenbart, att ytterligare restriktioner rörande den jordpolitiska kontrollen, främst vid avstyckningar, vore nödvändiga, och uttalar, att en lagstiftning med syfte dels att förhindra att brukningsdelarna bleve för små eller i övrigt olämpliga för att vara lönsamma och dels att utvidga möjligheterna för sammanläggning av mindre fastigheter vore önskvärd och även behövlig. *Länsstyrelsen i Kalmar län* ävensom *länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott* och *jordbrukskommissioner* ha uttalat samma uppfattning.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har anfört:

De föreslagna ändringarna i jorddelningslagen hava begränsats till avstyckningsinstitutet. Det torde även vara otvivelaktigt att behovet av en revision av denna del av jorddelningslagstiftningen är mest framträdande. Här i länet har redan på många håll uppkommit en alltför långt gående uppdelning av jordbruksjorden genom avstyckning. Denna utveckling har starkt bidragit till att flertalet jordbruk i länet äro småbruk eller ofullständiga jordbruk, vilket i sin tur medfört att jordbruksnäringen kommit att få arbeta under ur jordbruksekonomisk synpunkt ogynnsamma förhållanden.

Genom den föreslagna lagstiftningen synas stora möjligheter finnas att förhindra en fortsatt, ur jordbrukspolitisk synpunkt mindre lämplig jorddelning. Länsstyrelsen har följaktligen i stort sett icke något att erinra mot de jordbrukspolitiska syften, åt vilka förslaget giver uttryck.

Även *länsstyrelsen i Norrbottens län* har förklarat sig vilja livligt vitsorda behovet av att en effektivare kontroll över jorddelningen ur jordbruksekonomisk synpunkt snart komme till stånd. *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* har framhållit angelägenheten av att utan tidsspillan möjligheter gäves att förhindra tillkomsten av nya ofullständiga jordbruk genom den icke önskvärda och olyckliga sönderstyckning och lösryckning av skogsmarker från jordbruksfastigheter som nu i avsevärd omfattning förekomme.

Å andra sidan har ett stort antal remissmyndigheter och sammanslutningar uttalat starka betänkligheter mot att nu genomföra en par-

tiell reform av den innebörd och omfattning som föreslagits av de sakkunniga.

Svea hovrätt erinrar om ett uttalande av de sakkunniga, att det icke pretenderades att det föreliggande avstyckningskapitlet skulle kunna utan vidare inpassas i ett blivande större lagverk om fastighetsbildningen på landet, samt framhåller tillika, att det påginge lagstiftningsarbete på närliggande rättsområden samt utredningar rörande den statliga jordpolitiken. För genomförande under dessa förhållanden av en mera genomgripande partiell reform måste mycket starka skäl kunna åberopas. Enligt hovrättens uppfattning vore emellertid skillnaden mellan å ena sidan de nu gällande materiella reglerna, sådana de ansåges böra uppfattas och väl även i stort tillämpades, samt å andra sidan förslagets motsvarande regler icke så synnerligen stor. Om det emellertid skulle anses erforderligt att snarast införa de nya materiella reglerna eller vissa av dem, syntes detta låta sig göra i form av partiella ändringar i det nuvarande 19 kap. jorddelningslagen. Enligt *lagberedningens* uppfattning borde en lagstiftning av den nu föreslagna innebörden icke företagas utan att full klarhet vunnits om de allmänna syften som härvid borde eftersträvas i jordpolitiskt hänseende. Beredningen framhåller att hithörande problem för närvarande vore föremål för särskild utredning och ifrågasätter, om icke de sakkunnigas förslag till revision av avstyckningsreglerna borde vila, till dess denna utredning föreläge och statsmakterna tagit ståndpunkt till densamma.

Även *lantmäteristyrelsen* — som dock funnit en skärpning av förefintliga jordpolitiska restriktioner av behovet påkallad — har framhållit den osäkerhet som i fråga om den jordpolitiska målsättningen måste följa av det rådande världsläget och har förklarat sig icke kunna finna, att i betänkandet förebärts några övertygande skäl för ett ställningstagande till frågan om de riktlinjer som borde uppställas för uppnående av den rationalisering av det svenska jordbruket och fastighetsbeståndet som genom jorddelningslagstiftningen skulle eftersträvas. Detta syntes lantmäteristyrelsen så mycket mera betänkligt som de nu uppställda jordbrukspolitiska reglerna tydligen vore avsedda att komma i tillämpning jämväl beträffande övriga gällande jorddelningsformer, främst därvid nyskifte och omskifte. Under alla förhållanden borde enligt lantmäteristyrelsens uppfattning den ur såväl jordbrukets som skogsbrukets synpunkter påfordrade revisionen av jorddelningslagstiftningen inriktas på att tillskapa möjligheter för en efter vidare linjer gående reglering av förefintlig fastighetsindelning och icke enbart på att förhindra nyskapandet av mer eller mindre olämpliga fastigheter. Även om det kunde anses av behovet påkallat att snarast förhindra en dylik fastighetsbildning, borde detta mål kunna nås genom en mera tillfälligt inriktad förbudslagstiftning, utan att därvid behövde befaras något föregripande av den allmänna revisionen av jorddelningslagstiftningen.

I utlåtandet framhålles vidare, att man genom restriktioner i fråga om fastighetsindelningen endast i viss mån kan påverka indelningen i brukningsenheter samt att regleringen av fastighetsindelningen därför måste betecknas såsom ett relativt otillräckligt instrument för jordpolitiken. I anslutning därtill anföres:

Vad särskilt avstyckningarna angår är att märka, att nybildning av för jordbruk avsedda brukningsenheter till följd av stagnationen i folkökningen på landsbygden numera i synnerligen hög grad nedgått inom hela riket, de nordligaste länen undantagna, och en tendens till sammanslagning av brukningsenheter kommer i stället till synes. Den parcellering, som blev en följd av 1800-talets starka folkökning, börjar bytas i sin motsats, och statistiska undersökningar visa, att en viss avfolkning av landsbygden är att vänta. För framtiden torde alltså kunna emotes en minskning av antalet brukningsenheter genom sammanslagning eller genom nedläggande av nu befintliga sådana. Att låta denna process sköta sig själv skulle säkerligen medföra, att de nya enheterna i många fall bleve föga lämpliga, och det måste därför framstå såsom en jordpolitikens första angelägenhet att allt ifrån början söka leda utvecklingen.

För att på tillfredsställande sätt kunna påverka denna utveckling är enbart ett uppställande av lämplighetsvillkor för sammanläggning ej tillfyllest, utan därför måste tydligen tillskapas ett helt nytt institut, en sammanslagningsplanering med syfte att leda sammanläggningarna så, att den uppkommande indelningen i mot brukningsenheter svarande fastigheter blir så lämplig som möjligt. Lantmäteristyrelsen håller före, att denna planering är för de jordpolitiska strävandena av så stor betydelse, att frågan därom bort upptagas till behandling jämsides med den föreslagna regleringen av avstyckningsvillkoren.

Lantmäteristyrelsen har vidare framhållit, att i den mån fastighetsbildningslagstiftningen gjordes till ett medel för jordbrukspolitiken, det vore nödvändigt att i görligaste mån klargöra denna politiks mål, när eljest de jordbrukspolitiska föreskrifterna måste bliva synnerligen svävande och svåra att tillämpa i praktiken. Lantmäteristyrelsen, som förklarat sig icke kunna biträda de sakkunnigas förslag till förrättningsförfarande, har därjämte hävdad, att en ingående utredning borde ske för att åstadkomma ett efter nutida krav mera lämpat, enklare och snabbare samt därigenom jämväl billigare förrättningsförfarande. På grund av det anförda funne sig lantmäteristyrelsen icke kunna tillstyrka, att förslaget till lag om ändring i vissa delar av jorddelningslagen nu upphöjdes till lag.

1942 års jordbrukskommitté har med hänsyn till det sammanhang, som funnes mellan den statliga jordbrukspolitiken och den jordpolitiska kontrollen vid fastighetsbildning, avstyrkt, att en så långt syftande reform som den av de sakkunniga föreslagna genomfördes, innan klarhet vunnits rörande riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken. Det vore emellertid angeläget, att en reform av lagstiftningen angående fastighetsbildningen på landsbygden komme till stånd snarast möjligt efter det riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken uppdragits. *Egnahemsstyrelsen* har i sitt yttrande uttalat samma mening.

Liknande uttalanden ha gjorts i åtskilliga andra yttranden.

I några av de nu nämnda yttrandena har emellertid behov av omedelbar reform ansetts föreligga på en punkt, nämligen i fråga om den bestämmelse i förslaget vars syfte angivits vara att tillgodose intresset att vid jordbruket i en ort såsom stöd för detsamma behålla behövlig skog. Yttranden i denna riktning föreligga sålunda från 1942 års jordbrukskommitté, *egnahemssty-*

relsen, ledamoten i skogsstyrelsen hemmansägaren K. A. M. Andersson och Sveriges lantbruksförbund. Jordbrukskommittén och Sveriges lantbruksförbund ha därjämte ansett, att åtgärder omedelbart borde vidtagas för att understryka vikten av en restriktiv prövning i fråga om de jordpolitiska förutsättningarna för avstyckning.

Lämpligheten och behovet av att ur den pågående allmänna revisionen av jorddelningslagen bryta ut reglerna om avstyckning har starkt ifrågasatts jämväl av ett flertal andra myndigheter och sammanslutningar.

Föreningen Sveriges häradshövdingar har ansett möjlighet saknas att bedöma räckvidden och betydelsen av de föreslagna bestämmelserna om avstyckning och om deras lämplighet såsom led i en blivande lagstiftning om jorddelning å landet. Behovet av de föreslagna, enligt föreningens mening uppenbart provisoriska ändringarna kunde icke påstås vara så trängande, att dess tillgodoseende icke kunde uppskjutas i väntan på resultatet av utredningen i dess helhet. Överlantmätaren i Gotlands län anser, att för Gotlands del mycket ej vore att vinna genom ytterligare skärpning av jorddelningslagstiftningen. Överlantmätaren och lantmätarna i Kronobergs län förmena, att förslaget till ändringar i 19 kap. jorddelningslagen icke innefattade några mera betydande förändringar; gällande rättsregler tillämpades i allmänhet redan på det sätt förslaget avsåge. Det kunde då ifrågasättas, om det vore behöfligt att utbryta avstyckningskapitlet ur den pågående revisionen av jorddelningslagen, allra helst som de sakkunniga redan nu förutsatte, att vissa delar av kapitlet måste under fortgående revision omarbetas. Överlantmätaren i Kalmar län har ifrågasatt lämpligheten av att med förbigående av frågan om lantmäteriets organisation och därmed sammanhängande spörsmål företaga den föreslagna revisionen, särskilt som en granskning av gällande regler om laga skifte sannolikt komme att belysa behovet av att organisationsfrågan i detta sammanhang upptoges till behandling. Länsstyrelsen i Hallands län har icke kunnat finna, att de sakkunniga förebragt övertygande skäl för åsikten att tillämpningen av nu gällande bestämmelser medförde sådan skada för jordbruket som kunde motivera, att man underkastade sig de oiägenheter som vore förenade med partiella reformer av föreslagen art. Även länsstyrelsen i Malmöhus län har ansett, att frågan om tidpunkten för genomförandet av den föreslagna reformen borde närmare övervägas, därvid länsstyrelsen uppgivit, att behovet av nya avstyckningsregler icke vore trängande för länets vidkommande. Egnahemsnämnderna i Västerbottens och Norrbottens län ha ansett att jorddelningslagstiftningen borde upptagas i ett sammanhang; eljest förlorades lätt perspektivet. De nya avstyckningsreglerna innebure inga större förändringar. I huvudsak uppnåddes endast det resultatet, att lagen stadfäste den praxis som redan tillämpades.

Jämväl länsstyrelsen i Gotlands län ävensom länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott och jordbrukskommissionen i samma län samt skogs- och vårdstyrelsen i Kalmar läns norra område ha förordat, att med reformen av avstyckningsreglerna borde anstå i avbidan på revisionen av jorddelningslagstiftningen i dess helhet.

I åtskilliga utlåtanden har framförts kritik mot de sakkunnigas förslag med utgångspunkt från att förslaget vore för negativt och i alltför ringa grad beaktade kravet på positiva åtgärder till rationalisering av fastighetsbeståndet.

I sådant hänseende må erinras om att *lantmäteristytrelsen* hävdar, att revisionen av jorddelningslagstiftningen borde inriktas på att tillskapa möjligheter för en efter vidare linjer gående reglering av fastighetsindelningen och icke enbart på att förhindra nyskapandet av mer eller mindre olämpliga fastigheter. En dylik fastighetsbildning borde kunna förhindras genom en mera tillfälligt inriktad förbudslagstiftning utan att därvid behövde befaras något föregripande av den allmänna revisionen av jorddelningslagstiftningen.

Överlantmätaren i Västernorrlands län har uttalat, att i den mån de föreslagna partiella reformerna verkligen vore brådskande och av behovet påkallade någon vägande invändning icke kunde göras mot de sakkunnigas ståndpunkt att till särskild behandling utbryta reglerna om avstyckning. Denne överlantmätare förmenar emellertid, att det genom tillägg till 1 kap. 8 § jorddelningslagen eller på annat sätt borde klart och tydligt utsägas, att de i 19 kap. införda kraven på fastighetsbildningen skulle gälla jämväl vid laga skifte.

I utlåtandet anföres vidare:

Spörsmålet huru man i stort sett skall kunna åstadkomma och genomföra den erforderliga revideringen, omarronderingen och saneringen av fastighetsbeståndet hava de sakkunniga icke upptagit till behandling. Ett grundvillkor för att man skall kunna fatta ställning till frågan, vad som bör åtgöras för att få fastighetsbeståndet å landet i görligaste mån lämpat för ett ekonomiskt och rationellt jordbruk och skogsbruk, är att man efter en skyndsam inventering av fastighetsbeståndet förskaffar sig en klar bild över huru detta såväl till areal och sammansättning som arrondering verkligen är.

Skall man kunna få verkligen klarlagt, huru fastighetsbeståndet ter sig, och med stöd därav få fram bästa möjliga resultat i fråga om fastighetsbildningen, måste ett katasterverk i en eller annan form, och detta ju förr dess bättre, upprättas.

I fortsättningen av yttrandet framhålles, att 1942 års jordbrukskommitté fått i uppdrag att göra vissa försök i syfte att få fram riktlinjerna för en regional fastighetsplanering. Enligt överlantmätarens mening vore man här inne på rätt väg. Vidare fästes uppmärksamheten på den försöksverksamhet, som igångsatts av norrlandskommittén. Denna försöksverksamhet med en lokal jordnämnd i vartdera av de båda försöksområdena, det ena i norra Ångermanland och det andra i södra Norrbotten, borde vara vägledande och av stor betydelse då det gällde att få fram riktlinjer för att göra fastigheterna i Norrland mera lämpliga och bättre arronderade.

Överlantmätaren i Västerbottens län har hemställt, att med revisionen av 19 kap. jorddelningslagen finge anstå, till dess revisionen av jorddelningslagen i dess helhet komme till stånd, och har framhållit, att om nu en

grundlig revision av reglerna om avstyckning skulle äga rum, frågan om möjligheten att verkställa utflyttning i samband med avstyckning samt rätt att erhålla statsbidrag för sådan utflyttning borde upptagas. *Överlantmätaren i Norrbottens län* uttalar, att en ytterligare försämring av fastighetsindelingen icke kunde hindras utan revision av de civilrättsliga reglerna för överlåtelse av fast egendom. För att fastighetsbildningen skulle kunna ske med tillräckligt beaktande av jordbruksekonomiska synpunkter borde förrättningsinstitutet ordnas efter riktlinjer som väsentligen skilde sig från de grunder som förslaget vilade på. Det borde giva möjlighet att i ett sammanhang behandla de tekniska frågor som vore av betydelse för lämpligheten hos de fastigheter som tillskapades eller ombildades. I yttrandet betonas vidare nödvändigheten av inventeringar och regionplaneringar, s. k. bygdeplaner, som skulle innefatta målsättningen för fastighetsbildningen inom bygden. Därjämte borde övervägas att efter erforderlig revision göra bestämmelserna om statsbidrag till kostnader för utflyttning, väganläggning och odling tillämpliga vid avstyckning i vissa fall. En radikal förenkling av förrättningsförfarandet vore behövlig och den slutliga lösningen av förrättningsarnas konstruktion syntes icke kunna frikopplas från frågan om lantmäteriväsendets organisation. *Jordbrukskommisionen i Norrbottens län* har förklarat sig instämma i överlantmätarens utlåtande.

Liknande synpunkter ha uttalats av *Sveriges lantmätareförening*.

Jämtlands läns lantmätareförening anser det grundläggande villkoret för en lösning av Norrlands fastighetsbildningsproblem vara, att frågan om omskifte på basis av nu rådande förhållanden först upptages till prövning.

Tekniska högskolans i Stockholm lärarkollegium har uttalat, att till grund för lagförslaget, betraktat som helhet, icke låge de tekniskt-ekonomiska och näringspolitiska utredningar som varit önskvärda. Lärarkollegiet har med hänsyn härtill föreslagit, att med utgångspunkt från sakkunnigförslaget de reformer som kunde anses väsentliga nu genomfördes i 19 kap. jorddelningslagen men att kapitlet i övrigt bibehölles i avvaktan på framläggande av ett reformprogram i större stil.

Frågan om fastigheternas utformning ur tekniskt-ekonomiska synpunkter har uppmärksamats jämväl i ett flertal andra yttranden.

Domänstyrelsen har sålunda yttrat:

Såsom betänkandet ger vid handen har här i främsta rummet åsyftats en närmare utformning av de jordpolitiska, d. v. s. de ur allmänt närings- och socialpolitiskt intresse uppställda villkoren för avstyckning. Däremot synes i detta sammanhang mera framträdande uppmärksamhet icke ha ägnats frågan, hur en fastighet ur tekniskt-ekonomiska synpunkter bör vara beskaffad. På grund av den under senare år inträffade snabba utvecklingen på det tekniska området måste i högre grad än tidigare tillses, att förutsättningar finnas för ett utnyttjande av maskinella anordningar, bl. a. för underlättande av det manuelle arbetet. Fastigheterna böra bilda brukningstekniskt lämpliga produktionsområden med bästa möjliga kommunikation mellan olika delar av fastigheten samt med hänsyn till utforsling och avsättning av produkter av

skilda slag. Väg- och dikessystemen böra vara rationellt utformade. Ett för skogsbruket betydelsefullt spörsmål är att skiftesläggningen verkställas under hänsynstagande till nutida krav å skogsekonomi och skogstekniska anspråk samt till frågan om lämplig arrondering av befintliga fastigheters skogsmarkstillgångar. I den mån det kan ske under former, som ej äro för skogsägarna allt för betungande och omständliga samt till rimliga kostnader för såväl den enskilde som det allmänna, synes ett omskifte av långa och smala eller eljest ur skogsteknisk synpunkt mindre lämpliga skiften vara ett starkt framträdande önskemål. I samband härmed står även frågan om tillgodoseendet i vidgad utsträckning av det sedan lång tid tillbaka vid skilda tillfällen framförda förslaget att till gemensamhetsskogar sammanföra ett flertal större eller mindre skogsskiften.

Domänstyrelsen ifrågasätter, huruvida icke en allsidig utredning i dessa hänseenden borde göras, innan nya grunder för avstyckning fastställdes.

Även länsstyrelsen i Blekinge län har funnit utvecklingstendenserna på jordbrukets och angränsande områden icke tillräckligt beaktade av de sakkunniga. Länsstyrelsen har härvid framhållit sådana faktorer som den fortgående rationaliseringen inbegripet mekaniseringen, vilken på såväl jordbrukets som skogsbrukets områden kunde väntas medföra djupgående förändringar; dessa förändringar kunde även komma att beröra frågan om lämplig storlek och arrondering av fastigheter. Enligt länsstyrelsens mening hade vidare de växande tendenserna till Kooperation vid själva jordbruksdriften bort beaktas. Därjämte har nämnts att utnyttjandet av elektrisk kraft för landsbygdens del inom en nära framtid komme att i olika avseenden få en större omfattning och betydelse. Länsstyrelsen har även ansett den allmänna erinran kunna göras, att det framlagda förslaget väl ensidigt beaktade fastighetsbildningen från jordbrukets synpunkter med åsidosättande framför allt av skogsbrukets betydelse. *Industriens utredningsinstitut* har uttalat sig på liknande sätt.

Även lantbruksstyrelsen, Norrlandskommittén, Kopparbergs läns lantmätareförening samt hushållningssällskapet och jordbrukskommissionen i Gävleborgs län ha givit uttryck åt den uppfattningen, att de tekniskt-ekonomiska frågornas betydelse för en rationell fastighetsbildning icke i tillräcklig grad beaktats i förslaget.

Såsom skäl mot att nu genomföra en skärpning av de jordpolitiska villkoren för avstyckning har i åtskilliga yttranden anförts, att en tillfredsställande jordpolitisk kontroll icke kunde ernås, om icke genom revision av de civilrättsliga reglerna om överlåtelse av fast egendom den privata jorddelningen bringades att upphöra.

Hovrätten för Övre Norrland har förklarat, att det förhållandet att man icke kunnat komma till rätta med t. ex. de för jordbruket skadliga skogsköpen icke berodde på brister i jorddelningslagens 19 kap. utan anledningen därtill vore att söka i den av de sakkunniga påtalade bristande överensstämmelsen mellan den allmänna civilrätten och fastighetsbildningslagstiftningen.

Ägodelningsdomaren i Kalix domsaga har understrukt vikten av att de

frågor som vore under behandling hos lagberedningen först vunne sin lösning samt vidare yttrat:

Såsom de sakkunniga i sin allmänna motivering närmare utvecklat är den verkan gällande rätt tillägger överlåtelse av fysisk del av fastighet, s. k. arealöverlåtelse, sådan att den väl icke helt förtager betydelsen av jordpolitiska villkor för avstyckning men dock förringar denna betydelse i avsevärd mån. Vidare måste, såsom de sakkunniga även framhålla, andelsköpets sakrättsliga giltighet försvaga betydelsen av jordpolitiska villkor för fastighetsbildning. Jämväl möjligheten för dem som äga olika ideella andelar i en fastighet att sämjevis dela fastigheten sig emellan reducerar, såsom de sakkunniga anföra, betänkligt betydelsen av fastighetsindelningen och de jordpolitiska villkoren för fastighetsbildningen. Därjämte kan framhållas, att vår arvslagstiftning ofta motverkar önskemålet att en delning av jord icke sker i mindre delar än som ur jordpolitisk synpunkt kan anses lämpligt. Lösningen av nu berörda spörsmål är av grundläggande betydelse för fastighetsbildningslagstiftningen. En tillfredsställande jordpolitisk kontroll av fastighetsbildningen kan enligt vad erfarenheten visar icke ernås, om icke den privata fastighetsbildningen genom lagstiftningsåtgärder och genom åtgärder, ägnade att undanröja motiven för kringgående av styckningsförbuden, bringas att upphöra. Vid den lagberedningen anförtrödda revisionen av jordabalken torde i viss utsträckning hithörande frågor upptagas till behandling. Det synes därför lämpligt att vänta med reformering av avstyckningsreglerna till dess nämnda rättsliga spörsmål vunnit sin lösning genom ny lagstiftning.

Överlantmätaren i Kopparbergs län har uppgivit, att i stora delar av Kopparbergs län den för jordbruket skadliga uppdelningen av jorden icke berodde tillnärmelsevis så mycket på olämpliga avstyckningar som fastmera på den privata jorddelningen. För denna landsända vore det därför ett viktigt jordpolitiskt intresse, att den privata jorddelningen upphörde. En skärpning av avstyckningsvillkoren kunde befaras komma att medföra privat jorddelning i ökad omfattning. *Överlantmätaren i Västerbottens län* anser, att man vid framläggande av förslag, som förutsattes utgöra en fullbordad revision, borde som villkor uppställa att de civilrättsliga reglerna för förvärv och annan ändring av äganderätt till jord vore inriktad efter samma jordpolitiska linjer som låge till grund för förslaget. *Överlantmätaren i Norrbottens län* befarar, att skärpta jordpolitiska krav kunde giva anledning till privat fastighetsbildning i ökad omfattning. Enligt *skogsstyrelsens* mening är det av vikt, att dualismen mellan den speciella fastighetsbildningslagstiftningen och den allmänna civilrätten bringas ur världen. Behovet därav bleve så mycket större, i händelse det föreliggande lagförslaget genomfördes, som ett restriktivare avstyckningsförfarande kunde förväntas medföra ett ökat användande av möjligheterna till privat jorddelning för att kringgå det samma. — Angelägenheten av att snarast söka avlägsna motsättningen mellan civilrättens allmänna regler om rätt till jord och den speciella fastighetsbildningslagstiftningen har betonats jämväl i de yttranden som avgivits av *lantbruksstyrelsen*, *egnahemsnämnden i Västerbottens län*, *länsstyrelserna i Östergötlands, Älvsborgs och Kopparbergs län*, *hushållningssällskapet och jordbrukskommissionen i Gävleborgs län*, *hushållningssällskapet i Västerbot-*

tens län, Sveriges lantmätareförening och föreningen Sveriges häradshövdingar.

I fråga om förhållandet till civilrättens regler om äganderätt till jord har lagberedningen uttalat, att i beredningens uppdrag att verkställa revision av jordabalken såsom en mycket betydelsefull detalj inginge att i görligaste mån avhjälpa den bristande överensstämmelsen mellan de civilrättsliga verkningarna av avtal om fast egendom och de normer för fastighetsbildningen vilka med hänsyn till allmänna intressen uppställts i jorddelningslagstiftningen. Beträffande arealöverlåtelse vore det, om man icke ville uppgiva kravet på överensstämmelse mellan den civilrättsliga lagstiftningen och jorddelningsreglerna, svårt att finna någon annan utväg än att förklara legal fastighetsdelning vara ett oundgängligt led i överlåtelsen. Beredningen torde därför komma att förbinda överlåtelsen med fastighetsbildningens genomförande på det sättet, att överlåtelsen skulle gå åter, därest fastighetsbildningen icke komme till stånd. I fråga om överlåtelse av ideell andel i fastighet har beredningen anført, att lagen icke borde sanktionera andelsöverlåtelser som avsåge eller grundade sig på sämjedelning av fastigheten. En överenskomelse om sämjedelning borde icke få den rättsverkan, att en delägare betraktades såsom ägare av det område, som genom sämjedelningen avskilts åt honom. Vad sedan anginge överlåtelse av fastighets andel i samfällad mark borde sådan andel ej få för sig överlåtas. Spörsmålet om tillåtligheten av andelsförvärv i samfällt strömfall krävde emellertid ett särskilt övervägande. Med beredningens nu angivna preliminära ståndpunktstagande till några av de problem, som komme att behandlas i en ny jordabalk, hade beredningen icke något att erinra mot att de sakkunniga grundat vissa delar av de nu framlagda lagförslagen på den uppfattningen, att privata delningar av fastigheter ej borde godtagas i vidare mån än som skett i den gällande jorddelningslagstiftningen. I vad mån beredningens förslag kunde komma att föranleda ändringar i det föreliggande förslaget vore dock svårt att nu överblicka.

Beträffande vissa mer betydelsefulla avsnitt av förslaget till ändringar i jorddelningslagen må här i övrigt återgivas följande allmänna synpunkter i yttrandena.

Vad de sakkunniga på tal om den jordpolitiska kontrollens utövning anført rörande prövningen av jorddelningsärendena samt de ordinarie fastställelsemyndigheternas sammansättning har blivit föremål för bemötande i några utlåtanden.

Kammarkollegiet har sålunda i motsats till de sakkunniga hävdadt, att prövningen av ifrågasatt jorddelnings tillåtlighet icke borde tillhöra överlantmätare och ägodelningsrätt utan i stället helt anförtrors åt administrativa myndigheter. Vid en sådan prövning måste huvudsakligen lämplighetssynpunkter anläggas; rättsfrågorna spelade därvid en underordnad roll. Det kunde ifrågasättas, om ägodelningsrätten ägde den allsidiga kompetens som syntes vara erforderlig vid prövning av tillåtligheten av avstveknings för bostads- och

industriändamål och om icke länsstyrelsen i dessa fall vore en lämpligare instans även utanför planlagda områden.

Den redan tidigare framförda tanken på ä g o d e l n i n g s r ä t t såsom specialdomstol med helt län till jurisdiktionsområde har upptagits i ett par utlåtanden. *Ägodelningsdomaren i Ångermanlands norra domsaga* har sålunda befarat, att i nämnda domsaga med dess stora mängd av svårhanterliga jorddelningsmål och stora antal vanliga rättegångsmål det icke skulle kunna bli möjligt för häradshövdingen att få tid att tillräckligt intränga i jorddelningsfrågorna. Ville man vinna något verkligt resultat med jordpolitiken, kunde man enligt denne ägodelningsdomares övertygelse ej undgå att inrätta ägodelningsrätter som specialdomstolar med erforderlig fackkunskap i förekommande frågor. *Överlantmätarna i Älvsborgs, Västernorrlands och Västerbottens län* liksom ock *Sveriges lantmätareförening* och *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ha ansett frågan om omorganisation av ägodelningsrätterna höra ytterligare överbägas.

Tidigare har omnämnts, hurusom de sakkunniga förklarar sig ha för avsikt att framdeles i samband med en fullständigare revision av fastighetsbildningsväsendet upptaga frågan om införande av möjlighet att å det allmännas vägnar bringa fastställelsebeslut under högre instans' prövning. Emellertid har i flera yttranden betonats önskvärdheten av att denna fråga snarast bleve löst. *Svea hovrätt* har sålunda framhållit, att ju strängare de jordpolitiska villkoren för fastighetsbildningen utformades, desto större bleve frestelserna att släppa igenom förrättningsresultat som enligt lagstiflarens mening icke borde godkännas.

Bestämmelser om klagorätt för det allmänna ha efterlysts jämväl av *ägodelningsdomarna i Västra Göinge och Västerbottens norra domsagor*, *överlantmätarna i Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Västerbottens och Norrbottens län*, *länsstyrelsen i Älvsborgs län* samt *egnahemsnämnden i Örebro län*.

Om lämpligheten av de föreslagna fastighetsbildningsnämnderna råda i remissyttrandena mycket delade meningar. I vissa utlåtanden betecknas införandet av dylika nämnder såsom en mycket betydelsefull nyhet, som kunde förväntas bli till verkligt gagn. Bland myndigheter som sålunda intagit en i huvudsak välvillig inställning till förslaget i denna del må nämnas *Svea hovrätt*, flera *överlantmätare*, *domänstyrelsen*, *lantbruksstyrelsen*, tolv *egnahemsnämnder*, *skogsstyrelsen* jämte 18 *skogsvårdsstyrelser*, några *länsstyrelser*, *Sveriges lantmätareförening*, *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* och *riksförbundet landsbyggdens folk*.

Å andra sidan ha åtskilliga myndigheter och sammanslutningar ställt sig avvisande och uttalat, att fastighetsbildningsnämnderna knappast skulle få någon uppgift att fylla. Erforderlig sakkunskap funnes att tillgå hos *överlantmätare* och *ägodelningsnämndemän*, och dessutom stode alltid den möjligheten till buds att inhämta utlåtande av *egnahemsnämnd*, *skogsvårdsstyrelse* eller *jordbrukskommission*, när så kunde vara erforderligt. Dessa

institutioner representerade, envar på sitt område, den högsta samlade sakkunskapen inom respektive förvaltningsområde. Det syntes då mest ändamålsenligt att fastställelsemyndigheten hade möjlighet att i det aktuella fallet höra just den institution inom vars intressesfär frågan närmast hörde hemma. I varje fall syntes fastighetsbildningsnämndens uppgifter kunna överflyttas på något redan existerande organ såsom egnahemsnämnden eller jordbrukskommissionen.

På sist angivna grunder har förslaget om inrättande av fastighetsbildningsnämnder avstyrkts av ett flertal *ägodelningsdomare*, *lantmäteristyrelsen* och flera *överlantmätare*, *tio egnahemsnämnder* och *två skogsvårdsstyrelser*, *tekniska högskolans i Stockholm lärarkollegium*, *flera länsstyrelser* samt *föreningen Sveriges häradshövdingar*.

1942 års *jordbrukskommitté* liksom även *egnahemsstyrelsen*, *hushållningssällskapet i Göteborgs och Bohus län* samt *Sveriges lantbruksförbund* ha förordat, att med prövningen av spörsmålet finge anstå i avbidan på lösningen av de organisationsfrågor som vore föremål för övervägande inom jordbrukskommittén.

Mot det sätt varpå förrättningsförfarandet blivit utformat i förslaget ha, såsom tidigare antytts, de hörda myndigheterna och sammanslutningarna varit genomgående kritiska. Det erinras om att det enligt direktiven för de sakkunniga borde eftersträvas att förenkla förrättningsförfarandet och göra det billigare och snabbare; i stället hade förfarandet i förslaget snarare gjorts mer omständligt och tidsödande än enligt gällande lag. Därjämte göres gällande, att frågan om lantmåteriförrättningarnas konstruktion borde lösas i ett sammanhang och att denna lösning icke kunde frikopplas från frågan om lantmåteriväsendets organisation.

Lantmäteristyrelsen, som förklarar sig icke kunna biträda förslaget till avstyckningsförfarande, har yttrat, att förrättningsförfarandet kunde utformas efter två helt skilda linjer: antingen kunde man behålla avstyckningsförrättningen men låta den vinna verklig laga kraft och alltså låta fastställelseprövningen bortfalla eller också avskaffade man förrättningskaraktären, i den mån det vore möjligt. Den handläggning som föreginge fastställelseprövningen skulle då få karaktären av en i görligaste mån formlös utredning, och fastighetsbildningens tyngdpunkt skulle förläggas till fastställelseprövningen. Styrelsen har förklarar sig icke vara beredd att omedelbart taga ståndpunkt till frågan, vilkendera av dessa två utvägar som borde väljas. Frågan tarvade dessförinnan ytterligare utredningar och överväganden.

En kritisk eller helt avvisande inställning gentemot förslagets förrättningsförfarande har ock intagits av *överlantmätarna i Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Hallands, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län* samt *Sveriges lantmätareförening* och ett flertal enskilda lantmätare.

I fråga om förfarandet har *ägodelningsdomaren i Kalix domsaga* anfört bland annat, att en snabb och billig handläggning vore av stor betydelse för jordbrukspolitiken samt att tyngdpunkten i förfarandet borde ligga på för-

rättningsstadiet. Härför erfordrades emellertid förutom ändringar i reglerna för förrättningsförfarandet även vissa organisatoriska reformer. Dessa borde genomföras samtidigt med ändringarna i reglerna om förrättningsförfarandet. Även avlöningsystemet borde med det snaraste reformeras. Jämväl *ägodelningsdomaren i Gästriklands västra domsaga, Norrlandskommittén och häradshövdingföreningen* ha uttalat önskemål om förenkling av förfarandet.

Departementschefen.

Det förslag till ändring i jorddelningslagen som fastighetsbildningssakkunniga nu framlagt har främst till syfte att hindra olämplig jorddelning genom avstyckning. Det uttalas i betänkandet, att den skada som tillskyndas jordbruket genom jorddelning vore att tillskriva avstyckningarna i högre grad än skiftena, och de sakkunniga ha därför funnit mest brådskande att överse avstyckningsreglerna. Det är med hänsyn till detta förslagets huvudsyfte naturligt, att de i sakligt hänseende mest betydande nyheterna i förslaget röra de jordpolitiska villkoren för avstyckning. Förslaget är emellertid icke begränsat till dessa villkor; även övriga delar av avstyckningskapitlet ha gjorts till föremål för översyn. Enligt de sakkunnigas mening skulle revisionen beträffande avstyckningsinstitutet vara i huvudsak fullbordad med det förslag som nu framlagts av dem.

Åtskilliga myndigheter och sammanslutningar ha ur skilda synpunkter uttalat betänkligheter mot att nu genomföra en lagstiftning av den omfattning och innebörd som föreslagits av de sakkunniga. I viss utsträckning äga väl de invändningar som sålunda framställts ej längre giltighet, i det att vissa av de i remissyttrandena åsyftade utredningarna, såsom angående revision av planlagstiftningen samt rörande riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitik, numera slutförts. I den mån erinringarna taga sikte på de olägenheter som äro förenade med en partiell reform torde de emellertid böra i viss omfattning beaktas. Det synes sålunda knappast välbetänkt att till särskild behandling utbryta sådana delar av avstyckningskapitlet som ha närmare samband med jorddelningslagens bestämmelser i övrigt och som därför kunna förväntas komma att röna inverkan av den fortsatta revisionen. Detta torde i synnerhet gälla de regler som ha avseende å själva avstyckningsinstitutets struktur. Frågan om detta instituts utformning lär ej kunna bringas till en slutgiltig lösning i detta sammanhang. Avstyckningsinstitutet måste nämligen till sin innebörd och funktion anses vara i väsentlig grad beroende ej mindre av utformningen av övriga jorddelningsformer än även av den inom lagberedningen pågående revisionen av civilrättens regler om äganderätt till jord. Samma betraktelsesätt gör sig gällande beträffande förrättningsförfarandet. Man torde få utgå ifrån att reglerna här om till stor del måste vara gemensamma för nu ifrågavarande och andra jorddelningsinstitut. Frågan, hur önskemålen om ett enklare och därmed också billigare och snabbare förfarande skola kunna tillgodoses, synes därför böra prövas i ett större sammanhang. Härtill kommer, att lösningen av frågan om förrättningsförfarandet enligt sakens natur nära sammanhänger med frågan

om lantmäteriets organisation. Denna fråga har varit föremål för utredning av särskilt tillkallade sakkunniga, vilka i december 1946 avgivit betänkande med förslag i ämnet. Det torde i detta läge icke vara möjligt att nu taga ställning till det sätt varpå förrättningsförfarandet bör utformas.

Den nu förordade begränsningen medför vidare, att ej heller de i betänkandet avhandlade spørsmål som hänföra sig till fastställelseproceduren eller de fastighetsbildande myndigheternas sammansättning och uppgifter böra nu upptagas till prövning.

Några olägenheter torde icke uppstå, om man låter nu nämnda frågor anstå till den slutliga revisionen av jorddelningslagen. Det huvudsakliga syftet med förslaget lär nämligen kunna vinnas genom en omarbetning av de ur jordpolitisk synpunkt uppställda villkoren för avstyckning. Att en dylik revision är av behovet påkallad har bekräftats i åtskilliga av de inkomna remissyttrandena. Vad i dessa utlåtanden anförts ger vid handen, att gällande lags villkor för avstyckning visat sig otillräckliga för att hindra tillkomsten av icke bärkraftiga brukningsdelar och frånskiljandet av behövlig skog från jordbruket. Även om dessa missförhållanden varit mindre märkbara i vissa delar av landet, torde dock på andra håll behovet av en skärpt jordpolitisk kontroll ha gjort sig gällande med sådan styrka, att det icke synes tillrådligt att låta med frågans lösning anstå i avvaktan på den allmänna revisionen av jorddelningslagstiftningen. Ett avgörande skäl för en omedelbar revision av de materiella reglerna för avstyckning utgör det aktuella kravet på jordbrukets rationalisering. Parcelleringen av landets jordbruksjord har otvivelaktigt drivits för långt, med påföljd att ett stort antal småbruk bildats, å vilka icke kan drivas en ändamålsenlig produktion. För att ombilda dessa små brukningsdelar till större, för jordbruksdrift bättre lämpade enheter och bland annat därigenom bereda innehavarna av dylika jordbruk möjligheter att uppnå en med jämförliga befolkningsgrupper likvärdig levnadsstandard torde det bli nödvändigt att statsmakterna i betydligt ökad omfattning lämna sin medverkan till jordbrukets rationalisering. I den mån rationaliseringssträvandena komma att inriktas på en utvidgning av brukningsdelarnas areal eller en förbättring av arronderingen eller ägosammansättningen, torde det bli nödvändigt att — vid sidan av sammanläggning, eventuellt i kombination med avstyckning — företaga mer eller mindre omfattande omskiften och ägoutbyten. Emellertid lägga gällande bestämmelser härom i åtskilliga avseenden hinder i vägen för genomförandet av en ur jordbruksekonomisk synpunkt önskvärd förändring av ägoförhållandena. Att i görlig mån söka undanröja dessa hinder är en väsentlig uppgift för den pågående revisionen av jorddelningslagstiftningen. Denna torde emellertid taga ytterligare åtskillig tid. Det är tydligen angeläget tillse, att icke till följd av nuvarande brister i den jordpolitiska kontrollen utgångsläget för den statliga rationaliseringsverksamheten försämras, och i detta hänseende torde reglerna om avstyckning påkalla särskild uppmärksamhet. Att härvidlag lämna skiftesreglerna å sido kan visserligen, såsom påpekats i flera remissutlåtanden, anses mindre följdriktigt. Emellertid torde den skada som genom jorddelning

tillskyndas jordbruket kunna i väsentligt högre grad tillskrivas avstyckningarna än skiftena, och behovet av en revision av avstyckningsreglerna torde ur denna synpunkt vara mest framträdande. Härtill kommer, att de lämplighetskrav som i förslaget uppställas för nybildning genom avstyckning torde komma att analogivis vinna tillämpning vid tolkningen av de mera allmänt avfattade villkoren för skifte av odelad jord. Att detta innebär en lagteknisk ofullkomlighet måste medgivnas, men den synes dock såsom i betänkandet anförts kunna liksom hittills tolereras såsom ett provisorium.

Vid redogörelsen för remissmyndigheternas allmänna inställning till den ifrågasatta revisionen har nämnts, hurusom åtskilliga myndigheter gjort gällande, att en tillfredsställande jordpolitisk kontroll icke kunde ernås, om icke genom revision av de civilrättsliga reglerna om överlåtelse av fast egendom den privata jorddelningen bragtes att upphöra. Farhågor ha vidare uttalats för att skärpta jordpolitiska krav kunde giva anledning till privat jorddelning i ökad omfattning. Vad sålunda anförts rörande dualismen mellan civilrätten och fastighetsbildningslagstiftningen utgör icke något egentligt nytt; frågan har i betänkandet varit föremål för fastighetsbildningssakkunnigas uppmärksamhet. De sakkunniga ha sålunda i detta hänseende uttalat, att betydelsen av jordpolitiska villkor för avstyckning i avsevärd mån förringades genom den verkan gällande rätt tillade överlåtelse av visst område på marken eller av andel i samfälld mark samt att även möjligheten för dem som ägde olika ideella andelar i en fastighet att sämjevis dela fastigheten sig emellan betänkligt reducerade betydelsen av fastighetsindelningen och de jordpolitiska villkoren för fastighetsbildning. Jag vill i anledning av det sagda erinra om att i lagberedningens uppdrag att verkställa en revision av jordabalken ingår att söka avhjälpa den bristande överensstämmelse som sålunda föreligger mellan de civilrättsliga verkningarna av avtal om fast egendom och de normer för fastighetsbildningen vilka med hänsyn till allmänna intressen uppställts i jorddelningslagstiftningen. Att denna motsättning medför väsentliga praktiska olägenheter är uppenbart, men den torde ingalunda göra skärpta avstyckningsregler betydelselösa.

Ett spörsmål som äger nära samband med de jordpolitiska villkoren för avstyckning är frågan om avstycknings förhållande till planlagstiftningen. Jag har för avsikt att på grundval av ett av stadsplaneutredningen år 1945 avgivet betänkande för innevarande års riksdag framlägga förslag till byggnadslag jämte vissa därtill hörande författningar. Med hänsyn härtill har det synts mig lämpligt att vid utarbetandet av förevarande förslag till ändringar i jorddelningslagen till övervägande upplaga fastighetsbildningssakkunnigas förslag jämväl i de delar som äga samband med nyssnämnda lagstiftningsfråga.

De sakkunniga ha velat underlätta kontakten mellan de fastighetsbildande myndigheterna och de övriga institutioner åt vilka det allmänna anförtrott uppsikt och ledning av bygdens näringsliv, särskilt egnahemsnämnder,ushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser och jordbrukskommissioner, och ha i detta syfte föreslagit inrättandet av s. k. fastighetsbildningsnämnder, sam-

mansatta av ledamöter i nyssnämnda institutioner. Enligt de riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken som chefen för jordbruksdepartementet uppdragit i anslutning till vissa till lagrådet i annat sammanhang remitterade lagförslag torde statsmakterna böra i ökad utsträckning lämna sin medverkan till en omfattande rationalisering av det svenska jordbruket. Verkställigheten av den statliga rationaliseringsverksamheten bör, enligt vad i nyssnämnda lagrådsremiss anförts, anförtros åt särskilda lokalorgan, kallade lantbruksnämnder, vilka skulle ersätta de nuvarande egnehemsnämnderna men ha en i viss mån avvikande sammansättning. En dylik lantbruksnämnd skulle finnas inom varje hushållningssällskaps verksamhetsområde. Å dessa nämnder skulle ankomma att omhänderta, bland annat, den statliga verksamheten för att främja jordbrukets yttre rationalisering ävensom att medverka vid utövningen av den jordpolitiska kontrollen beträffande nybildningen av jordbruksfastigheter. De arbetsuppgifter som enligt sakkunnigförslaget borde fullgöras av fastighetsbildningsnämnderna skulle sålunda enligt de inom jordbruksdepartementet utarbetade förslagen komma att tillhöra lantbruksnämndernas verksamhetsfält. Sedan dessa organ trätt i verksamhet, torde något utrymme knappast komma att finnas för de föreslagna fastighetsbildningsnämnderna. Med hänsyn till det anförda har jag ansett, att de sakkunnigas förslag på denna punkt icke bör genomföras.

Däremot har jag ansett mig böra framlägga förslag, som möjliggör att beslut varigenom meddelats tillstånd till eller fastställelse å jorddelningsförrättning drages under högre rätts prövning. Denna fråga ha de sakkunniga, såsom tidigare anmärkts, förklarat sig ämnat upptaga i samband med en fullständigare revision av fastighetsbildningsväsendet. Om man emellertid nu skärper de jordpolitiska villkoren för avstyckning, torde det allmännas intresse av en effektiv och likformig tillämpning av lagbestämmelserna kräva, att beslut som rör ifrågasatt jorddelnings lämplighet må kunna genom någon talesman för det allmänna överklagas hos högre instans.

I övrigt torde på sätt de sakkunniga föreslagit böra i förevarande sammanhang vidtagas vissa smärre ändringar i jorddelningslagen. Sålunda synas jorddelningslagens bestämmelser om förening vid servitutsutbrytning liksom gällande föreskrifter om underrättelse till byggnadsnämnd om påbörjad jorddelningsförrättning böra ändras i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigförslaget. Den av mig förordade revisionen av reglerna om avstyckning drager också med sig behov av några huvudsakligen formella ändringar i 19 och 21 kap. jorddelningslagen samt vissa andra lagar.

Jag övergår härnäst till en redogörelse för det förslag till lag om ändring i jorddelningslagen som på grundval av sakkunnigförslaget och med ledning av de inkomna yttrandena utarbetats inom justitiedepartementet. Jag vill härvid först till behandling upptaga huvudgrunderna för de jordpolitiska avstyckningsreglerna och de särskilda villkor för avstyckning som hänföra sig till planlagstiftningen samt därefter redogöra för de särskilda lagrummen i förslaget.

De jordpolitiska villkoren för avstyckning.

Gällande rätt.

Gällande bestämmelser om avstyckning återfinnas såsom inledningsvis nämnts i 19 kap. jorddelningslagen. Enligt det grundläggande stadgandet i 1 § må, i den ordning och under de villkor i nämnda kapitel omförmålas, från fastighet viss till gränserna bestämd ägovidd avskiljas genom avstyckning för att utgöra en fastighet för sig eller för att sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel. De i jordpolitiskt hänseende gällande villkoren för avstyckning äro huvudsakligen meddelade i 3 § av sagda kapitel och ha fått sin nuvarande utformning genom den år 1937 vidtagna revisionen av detta lagrum. Genom denna revision — som väsentligen tog sikte på de för skapande av bärkraftiga jordbruksfastigheter betydelsefulla frågorna om tillgodoseende av betesbehovet och jordbrukets utvecklingsmöjligheter samt om tilldelning av skog — har 3 § fått i huvudsak följande innebörd: Såsom allmän regel gäller, att ägovidd, som avstyckas, skall till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt vara sådan, att den med hänsyn därtill och till eljest föreliggande förhållanden lämpligen kan antingen såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet eller ock, där den skall sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel, bilda en fastighet gemensam med denna. Avstyckning får ej ske sålunda, att stamfastigheten ej lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet eller, där den skall ingå i sammanläggning, bilda en fastighet gemensamt med den fastighet eller fastighetsdel, med vilken den skall sammanläggas. I fråga om avstyckning från jordbruksfastighet gäller särskilt, att avstyckning ej får äga rum med mindre det kan antagas, att den fastighetsindelning, som genom avstyckningen eller, där sammanläggning skall äga rum, genom avstyckningen och sammanläggningen skulle uppstå, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen i orten. — Rörande ägoslag, som skola ingå i fastighet avsedd till jordbruk, stadgas att sådan fastighet skall innehålla åker, äng eller därtill odlingsbar mark samt därjämte lämpligt belägen skog för tillgodoseende av nödigt husbehov, i den mån tillgång till sådan finnes. Vidare skall tillses, att å fastighetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete ävensom, där så finnes önskvärt och lämpligen kan ske, att möjlighet finnes till jordbrukets förstärkning genom nyodling. Skall sammanläggning äga rum i samband med avstyckningen, får vid uppskattningen av behovet av olika ägoslag medräknas tillgång av motsvarande ägoslag å annan fastighet eller fastighetsdel, som skall ingå i sammanläggningen. Beträffande tilldelning av skogsmark vid avstyckning från jordbruksfastighet gälla härutöver särskilda regler. Inom ort med riklig skogstillgång, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden — försåvitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur — för drivande av självständigt jordbruk i allmänhet är erforderligt att inom fastighetens grän-

ser finnes skog utöver husbehovet, får avstyckning sålunda ske endast så, att envar i förrättningen ingående jordbruksfastighet i mån av tillgång erhåller sådan skog, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för jordbruket. Avvikelse från detta stadgande får dock göras beträffande viss fastighet, såframt det är uppenbart, att den kan bestå såsom självständig fastighet utan tillgång av skog utöver husbehovet, samt jordbrukets fördel av stödskog icke därigenom minskas. Inom ort med ringa skogstillgång får avstyckning verkställas så, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående jordbruksfastighet, såframt det för skogens bestånd prövas angeläget. I ort, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, är uppenbart att för drivande av självständigt jordbruk icke är erforderligt att till jordbruksfastighet hör skogsmark, får ägolott avskiljas utan eljest föreskriven tilldelning härav. — Från de här ovan återgivna speciella reglerna beträffande avstyckning från jordbruksfastighet äro stadgade vissa undantag. Nämda regler utgöra sålunda icke hinder för avstyckning av mark för tillgodo-seende av uppkommet behov av lägenheter för småbruk åt innehavare, som beräknas erhålla sin huvudsakliga bärgring annorledes än av eget jordbruk, eller av bostadslägenheter eller för beredande av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller därmed jämförligt ändamål.

Utöver de nu återgivna bestämmelserna i 3 § finnas i 19 kap. spridda stadganden av jordpolitisk innebörd. I 4 § stadgas sålunda att avstyckning av område, som vid lantmåteriförrättning undantagits för gemensamt ändamål, ej må äga rum, där dess avskiljande skulle komma att medföra väsentligt men för någon av de fastigheter, för vilkas behov området undantagits. Enligt en i 12 § andra stycket intagen föreskrift gäller, att vid avstyckning av mark till jordbruksfastighet bestämmelse ej må meddelas, varigenom den avstyckade ägovidden uteslutes från rätt till delaktighet i allmänning eller därmed likställd samfällighet; vad som av stamfastighetens andel i sådan samfällighet skäligen kan anses belöpa på den avstyckade ägovidden skall tilläggas denna. I 11 § meddelas föreskrifter om det antal skiften som må utläggas vid avstyckning och om beaktande av kravet på en lämplig ägoanordning, varjämte i 12 § första stycket stadgas, att avstyckning skall så verkställas, att såväl stamfastigheten som fastighet, som genom avstyckningen bildas, kommer att äga rätt till nödiga vägar. Från ett flertal av de sålunda uppställda jordpolitiska villkoren har i 26 § medgivits undantag beträffande avstyckning av område som varit anslaget till ständigt ryttare-, soldat- eller bålsmanstorp.

Fastighetsbildningssakkunniga.

De sakkunniga ha i fråga om den jordpolitiska kontrollens effektivitet uttalat, att goda resultat i stort sett uppnåtts genom de jordpolitiska villkoren. Det vore emellertid tydligt, att ännu åtskilligt fallades i restriktionernas effektivitet och att detta till stor del kunde till-

skrivas deras innehåll och avfattning. De sakkunniga påpeka, att de allmänna intressena ofta komme i strid med mer eller mindre vägande och vanligen mycket livaktiga privata sådana. Lagtillämparen utsattes för ett tryck, som han ej kunde motstå utan hjälp av lagens hela auktoritet och klart stöd i dess ordalag. Funnes en lucka eller någon otydlighet i lagen, finge denna brist oproportionerligt stora följder. I dylika fall, liksom där en fråga vore föremål för friare prövning eller av tveksam natur, vore benägenheten stor att hellre vara för överseende än för sträng vid kontrollen.

De sakkunniga ha med hänsyn till det nu sagda ansett, att man vid utformningen av lagreglerna i nu ifrågavarande delar borde använda metoden att icke nöja sig med att i allmänt formulerade satser antyda sin mening utan i lagtexten analysera problemen och ingå i mer detaljerad reglering av deras särskilda delar. Enligt de sakkunnigas mening tarvade gällande regler i vissa hänseenden ej blott ny form utan även sakliga ändringar.

I betänkandet har inledningsvis framhållits, att spørgsmålet vad som vore jordpolitiskt lämpligast vid fastighetsbildning till en början berodde av de syften denna politik fullföljde. Inom förevarande lagstiftning syntes härutinnan det näringspolitiska eller nationalekonomiska intresset böra träda i förgrunden och, som fråga vore om landsbygden, bleve det självfallet jordbruksnäringen som i första hand komme i åtanke, om ock hänsyn måste tagas till andra näringar liksom även till olika socialpolitiska krav.

Enligt vad de sakkunniga anföra har kritiken mot de nuvarande jordbruksfastigheterna framför allt gått ut på att de vore för små för att jordens produktionsförmåga skulle kunna till fullo utnyttjas och de särskilda jordbruken bliva ekonomiskt lönande företag. De sakkunniga ha på tal om olika typer av jordbruksfastigheter förfäktat, att såväl storbruket som den medelstora gården, omslutande brukningsdelar från den mindre herrgårdstypen ned till det s. k. familjejordbruket, vore lämpliga brukningsenheter. Av sociala skäl borde därjämte stödjordbruket anses såsom godtagbar typ av jordbruksfastighet. Frånsett stödjordbruk borde mindre jordbruk än familjejordbruk eller s. k. ofullständiga jordbruk icke få bildas.

I fråga om *storbruket* ha de sakkunniga närmare uttalat följande.

Att som normaltyp kräva verkliga storbruk är visserligen icke i fråga och skulle redan med hänsyn till landets naturförhållanden vara en orimlighet. Endast i slättbygderna äro sådana bildningar praktiskt möjliga. Där kunna de otvivelaktigt äga vissa företräden, särskilt såtillvida som produktionskostnaderna kunna nedbringas genom tillämpning av maskinella driftsmetoder i stor skala och genom koncentration av ekonomibyggnaderna m. m. dylikt. Även har storbrukaren större möjlighet att föregå med införande av nya förbättrade metoder, ej blott beträffande det maskinella, utan även vad angår försök med nya produktionsinriktningar och kreatursrasernas förädling.

Det kan därför icke bestridas att förekomsten av storbruk är till nytta för jordbruksnäringens utveckling och i allmänhet ur nationalekonomisk synpunkt. Jordbruk av lägre storleksordning ha emellertid, även de, sina före-

träden, särskilt som den mindre tillgången på jord kan föranleda att vad som finnes därav noggrannare tillvaratages och att jordbruket överhuvud drives intensivare, så att årliga mängden utvunna produkter blir större per arealenhet. Vid jämförelsen bör beaktas, att storbruket befordrar sädesproduktion, medan de medelstora och mindre jordbruken ofta huvudsakligen äro lagda på s. k. animalisk produktion, d. v. s. boskapsskötsel och produktion av fodermedel.

Hur man näringspolitiskt bör bedöma fall, då storbruk sönderstyckas eller inrättas, torde bero ej blott på betingelserna för jordbrukets drivande i denna form utan även på frekvensen i allmänhet av sådana mycket stora gårdar. Som utvecklingen länge och stadigt gått i parcelleringens tecken och uppkomsten av nya storbruk blivit en ytterst sällsynt företeelse, måste det för närvarande anses beklagligt och skadligt ur jordbrukets synpunkt, om en befintlig mönstergård av den ifrågavarande typen eller härför lämplig egendom styckas.

De sakkunniga ha tillagt, att styckningen bleve särskilt betänkelig, om den medförde att för storbruksdriften anlagda byggnader bleve onyttiga eller ej vidare kunde till fullo utnyttjas eller annan förlust av nedlagt kapital för jordbruket uppstode. En annan sak vore — framhålla emellertid de sakkunniga — att det kunde förekomma, att storbruk dreves under så ogynnsamma naturliga betingelser att av hänsyn därtill bruksenhetsens delning kunde vara lämplig. Härmed sammanhänge, att man vid fastighetsbildningar överhuvud icke kunde såsom storbruk anse annan fastighet än sådan som med hänsyn ej blott till storleken och ägosammansättningen utan även i övrigt, t. ex. beträffande arronderingen, vore lämpad för att brukas som en enhet. Enligt de sakkunnigas uppfattning vore detta dock icke nog. I fråga om jordbruksfastigheter som vore tjänliga för storbruk inträffade lätteligen, att inägorna faktiskt uppdelades i mindre jordbruksenheter genom utarrenderingar och att därigenom, oaktat viss gemenskap dem emellan rådde såtillvida att de vore i samme ägares hand, jordbruket dock förlorade det mesta av storbrukets karaktär och fördelar. Särskilt tydligt bleve detta, om å fastigheten funnes även betydande skogstillgångar, undantagna från arrendena, och ägarens intresse av fastigheten koncentrerade sig på skogsbruket, något som stundom kunde förekomma även i trakter där förhållandena möjliggjorde storbruk. De sakkunniga menade emellertid, att man vid fastighetsbildningen ej skulle betrakta en jordbruksfastighet såsom storbruk, med mindre särskilda omständigheter utöver fastighetens tjänlighet för dylik bruksform indicerade, att denna bleve varaktigt tillämpad. Det sätt på vilket jordbruket förut drivits, befintliga åbyggnader och dylikt samt eventuellt föreliggande arrendekontrakt vore tydligen härutinnan av stor betydelse.

Med hänsyn till den ringa omfattning i vilken naturförhållandena möjliggjorde lämpliga storbruk kunde man enligt de sakkunnigas mening anse *den medelstora gården* såsom idealisk normaltyp för jordbruk i vårt land. Denna kategori inrymde många olika storleksgrader uppifrån det måttligt stora jordbruket av herrgårdstyp ned till det minsta verkliga bondejordbruket, vilket kunde föda en vanlig jordbrukarfamilj och därför enligt modernt

jordpolitiskt språkbruk plägade kallas *familjejordbruk*. Beträffande frågan, huruvida inom gruppen medelstora gårdar större borde föredragas framför mindre eller tvärtom, så vore för jordbruksnäringen av stort intresse, att även gårdar av större mått än familjejordbruket funnes, där förhållandena det medgäve. Och särskilt som även de något större jordbruken inom nu ifrågavarande grupp redan börjat bliva jämförelsevis sällsynta, gällde här liksom i fråga om storbruken, att det vore angeläget att icke de något större enheterna sönderstyckades, där det ej kunde ske utan att möjligheterna att ekonomiskt utnyttja jorden försämrades.

Såsom förut antytts, kunna enligt de sakkunnigas uppfattning de jordbruk som falla nedom minimigränsen för ett familjejordbruk eller *de ofullständiga jordbruken* icke godtagas såsom lämplig fastighetstyp. Det har syns de sakkunniga vara av vikt, att denna mellanform mellan stödjordbruket och den i sig bärkraftiga jordbruksfastigheten, vars lägsta grad vore familjejordbruket, tydligt utmönstrades från de godtagliga typerna av jordbruk. De sakkunniga ha framhållit, att gränsen mellan familjejordbruket och det ofullständiga jordbruket näppeligen kunde fixeras genom generella bestämningar; här kunde i ena eller andra riktningen inverka en sådan mängd olika faktorer, att försök att angiva och avväga dem lätt kunde leda till alltför stor schablonisering. Ytterst vore det icke fastighetens storlek, dess areal odlingsvärd jord, utan dess tillräcklighet för ett bärkraftigt jordbruk som avsåges.

Såsom skäl för sin ståndpunkt att icke tillståndja bildandet av ofullständiga jordbruk ha de sakkunniga anfört:

Det är icke endast omsorgen om jordbrukarens person, som föranleder att de alltför små jordbruken måste ur det allmännas synpunkt anses olämpliga. Blir jordbrukarens ställning dålig, inverkar detta även på jordbruket. Förlorar han ej hågen för sitt arbete, så skall dock lätteligen tryta honom förmåga att uppdrida jordbruket till någon högre standard, verkställa förbättrings- och nyodlingsarbeten m. m. Den gäld, med vilken han belastar jorden, kan i dessa fall i regel icke beräknas motsvara någon kapitaltillförsel till jordbruket. I den mån särskilda villkor härom icke förenats med lånet torde lånemedlen, så långt de förslå, konsumeras för hans och hans familjs personliga behov, utan att lånet dock i längden medför annat än ytterligare försämring av hans ställning.

Visserligen är sant, att ägare av jordbruksfastighet av dylik undermålig beskaffenhet icke behöver vara beroende av jordbrukets avkastning. Han har mången gång vid sidan härav inkomst av annat arbete, och det kan ju även hända att han äger annan förmögenhet än den i jordbruket placerade. Men sådana förhållanden måste, såsom beroende på jordägarens person eller mer eller mindre osäker tillgång till arbetsförtjänst utanför jordbruket, i regel anses alltför tillfälliga för att kunna tagas i beräkning i nu förevarande sammanhang. Även där tillfälle till särskilt arbete erbjuder sig utan speciella kvalifikationer hos jordägaren, söker han dock, enligt vad erfarenheten visar, ofta draga sig fram endast på bruket av fastigheten, såframt denna icke är av så små dimensioner, att det för envar ligger i öppen dag att dylika försök äro hopplösa. Skulle det särskilda arbetet utföras i annans tjänst, kan ej heller jordägaren påräkna att det förläggas å sådana tider att det kan förenas med jordbruket utan att detta försummas. Härtill kommer att vid jord-

bruk av för ringa mått kostnaderna för ekonomibyggnader, vägar med flera anläggningar bli oproportionerligt stora; behövlige dragare och redskap kunna ej till fullo utnyttjas och överhuvud förräntar sig illa det kapital, som måste nedläggas på företaget. Den alltför långt gångna parcelleringen orsakar sålunda ett slöseri, som ur det allmännas synpunkt är förkastligt.

Det kan icke förnekas att dessa ofullständiga jordbruk äro mycket vanliga över hela landet, ja till och med betydligt allmännare än de fullständiga jordbruken, ett förhållande som är ägnat att väcka allvarliga betänkligheter ur såväl social som nationalekonomisk synpunkt.

De sakkunniga säga sig förutse, att det på sina håll skall väcka opposition, att möjlighet till hiinkomster vid sidan av fastighetens eget bruk sålunda endast vid stödjordbruken skulle få komma i betraktande. Men utan en dylik regel vore det enligt de sakkunnigas uppfattning svårt att sätta en damm för nybildning av sådana fastigheter, över vilkas ofullständighet nu så mycket klagades och till vilkas förbättring stora offer av allmänna medel och enskilda intressen påkallades. Det kunde icke anses obilligt, att den som av privata skäl kunde finna med sin fördel förenligt att skaffa sig ett ofullständigt jordbruk finge söka sig ett bland den stora mängd av dylika fastigheter, som redan funnes och väl under oöverskådlig tid komme att existera, och att alltså ytterligare ökning av deras antal på bekostnad av ännu kvarvarande familj jordbruk eller större enheter icke vidare tillätes.

Med tanke på att naturen själv i vissa landsdelar hindrar bildandet av tillräckliga komplex av odlad jord framhålla de sakkunniga, att de icke odlingsvärda områdena i dessa trakter i regel vore skogrika; genom att kombinera jordbruket med skogsbruket kunde de förre få ersättning för vad som kunde brista i inägojordens storlek samt olägenheterna av klimatets hårdhet i viss mån utjämnas. Jordbruket borde här ha stöd av skog. Av ålder hade också, framhålla de sakkunniga, jordbruk och skogsbruk drivits i så intimt samband med varandra, att de i allmänna föreställningssättet nästan smuttit samman till ett begrepp.

Rörande skogens betydelse såsom stöd för jordbruket har vidare i betänkandet yttrats:

Det stöd skogen lämnar är icke blott av pålitligare beskaffenhet än sådana jordbrukarens särskilda inkomstkällor vid sidan av fastighetens avkastning, varom ovan talats, utan även ägnat att göra jordbruket såsom sådant till ett mer givande företag. Genom förekomsten av stödskog å fastigheten vinnes möjlighet att under vintertiden effektivt utnyttja den för jordbruket behövlige mänskliga arbetskraften. En del av jordbrukets driftskapital, särskilt dragarna, kan komma till användning även vid skogsbruket och därigenom bli mer räntabelt än vad som varit möjligt enbart inom jordbruket. Det nu sagda gäller även där avnämaren av skogsprodukterna själv står för avverkningen, ty i skogsbruk ingå ju även skogsvårdande åtgärder, och om jordbrukaren äger skogen, kan han vid upplåtelse av avverkningensrätt betinga sig att få för avverkarens räkning utföra arbete med huggning och virkets utforslande, en omständighet, som numera, sedan de större skogsägarna börjat övergå till att använda speciella skogsarbetare i stället för småbrukare i orten, har stor betydelse beträffande påräkneligheten av dylika arbetstillfällen för jordbrukarna.

I betänkandet framhålles, att även andra naturtillgångar å fastigheten, särskilt fiskevatten, ibland kan spela en med skogen i viss mån jämförlig roll såsom stöd för ett i och för sig otillräckligt jordbruk. På det hela taget vore dock skogen i detta avseende av vida större betydelse.

En företeelse på gränsen mellan det ofullständiga jordbruket och bostadslägenheter är arbetarsmåbruket eller såsom det kallas i betänkandet *stödjordbruket*. Det är enligt de sakkunnigas mening av största vikt, att skillnaden mellan stödjordbruket och det ofullständiga jordbruket såvitt möjligt drages skarp, så att ej jordbruk av det senare slaget inrättas under åberopande av de om stödjordbruk gällande reglerna. Stödjordbruket skilde sig från det ofullständiga jordbruket däri, att stödjordbruket vore av så ringa omfattning, att icke någon som förvärvade det rimligtvis kunde frestas att försöka livnära sig enbart på detsamma utan måste beräkna få sin bärgring huvudsakligen genom annat arbete. Enligt uttalande i betänkandet kunde man i regel icke som stödjordbruk beteckna ett jordbruk, vilket kunde föda mer än ett par kor och några smådjur. Vore fastigheten av den storleksordning, att avkastningen försloge jämväl till hållande av egna dragdjur, syntes den i regel icke vara hänförlig till hithörande grupp.

Rörande stödjordbrukets uppgift och förutsättningarna för inrättandet av sådant jordbruk har i betänkandet anförts:

Stödjordbrukets uppgift bör anses vara väsentligen av social natur, att förbättra kroppsarbetarens ställning genom att bereda honom, förutom bostad å egen grund, ett behöfligt tillskott till hans försörjning och nyttig selsättning under tid, då han icke är upptagen av sitt egentliga, ofta säsongbetonade arbete. Det är samma tanke som legat till grund för egna hemsförörelsen i dess ursprungliga form, ehuru man då icke tillräckligt beaktade vådan av att tillskapa ofullständiga jordbruk. Ett stödjordbruk skall vara så litet att ägaren icke blir bonde och icke heller ett mellanting mellan bonde och arbetare, i vilket senare fall han knappast kan ordentligt utföra någondera av sysslorna.

Stödjordbruken kunna emellertid även vara till nytta för andra näringar, särskilt skogsbruket. Att skogsarbetarna äro bosatta i orten och ha möjlighet att skaffa sig själva vissa livsförnödenheter är naturligtvis en förmån. Även fisket, hantverket och hemslöjden befordras, om dessa näringars utöfning kunna vid sidan därav driva jordbruk av ifrågavarande beskaffenhet. Ur jordbruksnäringens synpunkt är stödjordbruket en lämplig enhet, såvida jorden är så belägen att den ej kan ingå i en enhet av det fullständiga jordbrukets typ och sålunda, om stödjordbruket ej funnes, antingen ej skulle begagnas för jordbruk eller ock bilda ett ofullständigt sådant. Taga åter stödjordbruken i anspråk jord som lämpligen kunde brukas under fullständiga jordbruk, lära de mera sällan kunna anses motiverade ur ren jordbrukssynpunkt men kunna däremot bli till verklig skada för jordbruket, om de förekomma i stort antal. — — —

För att ej syftet med stödjordbruket skall förfelas, böra omständigheterna verkligen indicera att det i orten stadigvarande finnes tillgång till arbetsförtjänst i sådan omfattning att stödjordbrukets ägare kan få sin huvudsakliga bärgring annorledes än av jordbruket.

I förevarande sammanhang ha de sakkunniga i betänkandet (s. 62—66) något uppehållit sig vid vissa intressemotsättningar, som kunna uppkomma

till följd av begränsningar i rätten att dela jorden. I fråga om de privata behov och önskemål, som göra sig gällande vid fastighetsbildning, ha de sakkunniga uttalat, att restriktionerna i lagen borde begränsas till vad som kunde anses motiverat av ett påtagligt allmänt intresse av större vikt. Men för ett sådant syntes här som eljest de enskilda intressena få vika, och på denna princip, som vore grundläggande för gällande jorddelningslagstiftning, byggde självfallet även förslaget. — I anslutning till vad förut anförts om jordbrukets intresse av att även större jordbruksfastigheter finnas och överhuvud att parcelleringen ej går för långt ha de sakkunniga väl medgivit, att sociala missförhållanden skulle följa av att äganderätten till jorden samlades i ett fåtal individers händer. Enligt de sakkunnigas mening kunde dock någon fara härför icke uppkomma av att man i den omfattning förut anförts sökte hindra styckning av storbruk, ty redan naturförhållandena lade i vårt land hinder mot att jordbruket i någon större utsträckning med fördel dreves såsom storbruk. Ej heller vore enligt de sakkunnigas mening anledning att av sociala skäl medgiva en för jordbruket oförmånlig delning av medelstora gårdar. Att av dylika hänsyn tillstādja bildandet av ofullständiga jordbruk borde enligt de sakkunniga icke komma i fråga. En sådan politik vore förkastlig icke blott därför att jordbruket till hela folkets skada pressades ned till låg nivå utan även emedan det socialpolitiska syftet väsentligen förfe-lades. Den som för sin utkomst vore hänvisad till vad han kunde utvinna av ett ofullständigt jordbruk komme i regel i en allt annan än förmånlig social och ekonomisk ställning. Men även om parcelleringen icke skulle ha bildandet av ofullständiga jordbruk till följd, kunde det med den erfarenhet man vunnit av parcelleringsmöjligheternas flitiga utnyttjande befaras, att en sådan eftergift av jordbrukets krav skulle få till resultat att flertalet ännu bestående större gårdar delades och massan av landets jordbruksjord komme att ligga parcellerad i fastigheter som antingen vore ofullständiga eller av en närmast härtill gränsande storleksordning. De sakkunniga, som dragit i tvivelsmål att ett dylikt offer av jordbruksintresset verkligen erfordrades för att tillfredsställa efterfrågan å smärre enheter, avsedda att brukas av sina ägare, ha vidare beträffande denna fråga yttrat, att flyttningen från landsbygden till samhällena sannolikt endast i ringa mån berördes av villkoren för jorddelning. Det berodde säkerligen i allmänhet icke så mycket på svårighet att skaffa sig eget jordbruk, att jordbrukarna eller deras barn övergäve landsbygden, utan orsaken härtill syntes huvudsakligen vara att söka däri att arbetet i jordbruket under normala förhållanden vore mera strävsamt och gäve mindre inkomst i kontanter än åtskilligt arbete, som erbjöde sig i staden, samt att stadens bekvämligheter och nöjen utövade lockelse på många. Det kunde ock vara fråga om att övergiva kroppsarbete för att ägna sig åt intellektuella yrken. Vidare borde framhållas, att vad som för närvarande utgjorde ett minimalt familjejordbruk lätteligen genom ändring i de allmänna näringsförhållandena kunde komma att ligga under gränsen mot de ofullständiga jordbrukens klass och att en hänsynslös parcellering ned till vad

som nu ansåges utgöra denna gräns därför kunde framkalla behov av våldsamma ingrepp från statsmakternas sida och stora uppoffringar för att undgå katastrof för jordbruksnäringen.

De i sakkunnigförslaget uppställda jordpolitiska villkoren för avstyckning innefatta, i likhet med gällande lag, *dels* ett allmänt krav å nybildad fastighets lämplighet för avsett ändamål *dels ock* till utveckling av detta krav vissa speciella regler, företrädesvis avseende jordbruksfastigheters beskaffenhet. Därjämte ha i förslaget meddelats särskilda bestämmelser till skydd för jordbruk och skogsbruk mot för dessa näringar skadlig fastighetsbildning. Till den närmare innebörden i de jordpolitiska reglerna torde jag få återkomma i samband med genomgången av de särskilda stadgandena i förslaget. Jag skall här endast lämna en översiktlig redogörelse för vissa frågor av grundläggande betydelse för utformningen av de jordpolitiska villkoren.

Beträffande först frågan om skogens behandling i fastighetsbildningshänseende innefatta, såsom framgår av redogörelsen för gällande rätt, lagens bestämmelser härom två huvudregler: *dels* skall varje till jordbruk avsedd fastighet innehålla skog för tillgodoseende av nödigt husbehov och *dels* skall i ort med riklig skogstillgång, där för drivande av självständigt jordbruk i allmänhet är erforderligt att inom fastighetens gränser finnes skog utöver husbehovet, nybildad fastighet erhålla sådan skog, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för jordbruket. Dessa krav på tilldelning av skog må emellertid eftergivas i särskilda fall. Regeln om husbehovsskog sättes sålunda ur kraft, där styckningsfastighetens tillgång å skog icke medger den föreskrivna tilldelningen ävensom där det i ort med ringa skogstillgång prövas för skogens bestånd angeläget, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående fastighet. Regeln om husbehovsskog är ej heller tillämplig i ort, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden är uppenbart, att för drivande av självständigt jordbruk icke är erforderligt att till jordbruksfastighet hör skogsmark. Från den för orter med riklig skogstillgång uppställda regeln om stödskog må enligt lagen avvikelse ske *dels* i den mån tillgång till sådan skog saknas och *dels* om det i det särskilda fallet är uppenbart, att fastigheten kan bestå utan tillgång på sådan skog samt jordbrukets fördel av stödskog icke därigenom minskas.

De sakkunniga ha vid övervägande av frågan om skogens betydelse för ett bärkraftigt jordbruk funnit, att lagens krav på skogstilldelning bör i princip bibehållas men att stadgandena härom böra erhålla en i såväl sakligt som formellt hänseende annan utformning. På sätt tidigare omnämnts ha de sakkunniga på tal om de ofullständiga jordbruken framhållit, hurusom skogsbruket kunde tjäna till fyllnad av ett i och för sig i inägorna otillräckligt jordbruk. Och även om jordbruksjorden vore rikligt tilltagen kunde enligt vad de sakkunniga påpekat skogsbruket under vissa förhållanden vara behöfligt för att det å jordbruket nedlagda kapitalet skulle kunna tillfredsställande förränta sig och företaget därigenom bliva lönande. I den mån

fråga vore blott om komplettering av brist i jordbruksjordens storlek och sålunda behov av skog kunde erfordras för visst jordbruk var som helst, ha de sakkunniga ansett mindre erforderligt att genom särskilda regler vid sidan av det allmänna lämplighetskravet framhålla behovet av skogstilldelning. Men när det gällde orter av sådan särskild karaktär, att jordbruk där svårligen kunde drivas utan stöd av skog, har det synts de sakkunniga lämpligt att i en särskild bestämmelse påpeka skogens stödfunktion och erforderlighet. De sakkunniga, som ansett samma regler böra gälla vare sig fråga vore om husbehovsskog eller stödskog, ha därför i sitt förslag upptagit en regel av innebörd, att om jordbruksfastighet som skulle bildas genom avstyckningen är belägen i ort, där jordbruk enligt vad erfarenheten visar i allmänhet ej kan bli bärkraftigt utan att det finns skog å fastigheterna, vare sig blott till husbehovet eller därutöver till stöd för jordbruket, samt detta beror på natur- och näringsförhållandena och alltså icke blott på att jordbruken vanligen äro för små i inägojorden, fastigheten ej må anses lämplig utan tilldelning av den myckenhet skog som i orten anses erforderlig. Huruvida viss ort är av den karaktär, att jordbruk där bör presumeras vara i behov av skog, bör enligt de sakkunnigas uttalande framgå av studium av där befintliga jordbruk. Om omständigheterna emellertid uppenbarligen giva vid handen, att fastigheten utgör ett undantag och dess jordbruk icke tarvar skog eller icke behöver så mycket skog som för jordbruk av motsvarande storlek i allmänhet erfordras i bygden, bör enligt vad de sakkunniga uttalat presumptionen om tilldelning av skog falla, och för dylikt fall har därför i förslaget medgivits eftergift från den nämnda föreskriften om tilldelning av skog.

Den nu omnämnda regeln om skogstilldelning företer i skilda hänseenden avvikelser från gällande föreskrifter. I förslaget har sålunda till en början icke såsom i lagen gjorts förbehåll för det fall att skogstillgången å styckningsfastigheten icke skulle förslå till föreskriven tilldelning. De sakkunniga ha vidare ansett den undantagsbestämmelse böra utgå som i lagen medgivits för det fall att i ort med ringa skogstillgång skogsmarken prövas med hänsyn till skogens bestånd böra tilläggas en i förrättningen ingående jordbruksfastighet. Lagens stadgande om tilldelning av skog för tillgodoseande av nödigt husbehov har karaktär av presumptionsregel. På sätt förut anförts har denna presumption om tilldelning av skog i sakkunnigförslaget begränsats att avse orter, där jordbruket i allmänhet på grund av natur- och näringsförhållandena tarvar skog.

För att den nu för orter med riklig skogstillgång gällande bestämmelsen om stödskog skall få eftergivnas fordras, såsom förut angivits, icke blott att det av omständigheterna uppenbarligen framgår, att fastigheten icke behöver sådan skog, utan även att icke genom avstyckningen jordbrukets fördel av stödskog minskas. Någon motsvarighet till detta sistnämnda villkor har icke i förevarande sammanhang upptagits i sakkunnigförslaget. De sakkunniga — som ansett detta villkor mindre väl ägnat att tillgodose det egentliga syftet med bestämmelsen eller att förhindra, att den fördel jordbruket i allmänhet hade av stödskog minskades — ha förordat, att ökat skydd beredes

jordbruket mot avskiljande av skog som kan vara behöfvlig såsom stödskog. Och härvidlag borde man taga hänsyn till behovet för jordbruket i orten överhuvud taget och ej blott, såsom gällande lag syntes avse, till vad som kunde erfordras såsom stödskog för styckningsfastigheten. De sakkunniga ha emellertid framhållit, att frågan om lämpligheten av att i ett visst fall medgiva avskiljande av skog från jordbruket även måste ses i samband med det sätt på vilket man skulle komma att disponera över den kvarvarande jorden. De sakkunniga ha i dessa avseenden anført bland annat följande.

Förening av små inägstycken genom sammanläggning kan ju ofta vara en för denna näring fördelaktig åtgärd, och det är icke säkert att intresset att behålla all styckningsfastighetens stödskog vid dess jordbruk eller del därav överväger intresset av att få sammanläggningen till stånd. Att skogen i fråga äger stödskogskaraktär beror kanske endast på att fastighetsindelningen är behäftad med en brist, som skulle avhjälpts genom sammanläggningen. — — —

Emellertid är det ingalunda heller så, att sammanläggning av nyss berört slag alltid är till större nytta än skada för jordbruksnäringen. Den till grund för bestämmelsen om jordbrukets fördel av stödskog liggande tanken att man bör söka vid jordbruket i nu ifrågavarande landsdelar bibehålla den skog, som alltjämt finnes kvar vid detsamma, är säkerligen i stort sett riktig. Men den torde icke kunna komma till riktigt uttryck i lagen, med mindre man frigör bestämmelserna i ämnet från kravet å nybildad fastighets lämplighet för sitt ändamål. För lagstiftare och lagtillämpare bör stå klart att man för att bevara skogen vid jordbruket måste fordra något mera än vad som ligger i sistnämnda krav, och att grunden till dessa försök att skydda jordbruket mot förlust av skog ligger däri att, om också de jordbruksfastigheter, med vilka skogen för tillfället är förenad, skulle utan att bli olämpliga kunna avstå skogen, det dock i orten finnes andra jordbruksfastigheter, som väl behöva densamma, eller jordbruksjord, vars uppodling är beroende av stöd i skogen. Den särskilt gynnade ställning som intas av ett jordbruk med t. o. m. mer skog än stödskog, uppväger i någon mån svagheten hos de alltför skogfattiga jordbruken, om man ej blott ser saken ur de enskilda jordbrukens synpunkt utan tar hänsyn till jordbruksnäringen i allmänhet i orten. Och framför allt kommer härutinnan i betraktande att erfarenheten visat, att det är vida lättare att få till stånd komplettering av ett genom för litet skog ofullständigt jordbruk, om skogen i trakten ännu tillhör verkliga jordbruksfastigheter än om den fallit i händerna på s. k. skogsköpare eller införlivats med skogsbolagens domäner. Har den en gång skilts från jordbruket, är det icke lätt att dit återföra den, såframt ej det våldsamma ingripande som expropriation utgör skulle genom lagändring göras tillåtligt för dylikt ändamål. Även om lagstiftaren ville tillgripa detta yttersta medel, torde det dock icke kunna användas i den utsträckning, att det kan ersätta skydd mot att skogen avhändes jordbruket.

Medan det allmänna lämplighetskravet — med den närmare utveckling därav som kan tarvas — skyddar mot bildande av viss jordbruksfastighet utan det mått av skog som erfordras för att fastigheten skall bli bärkraftig, är här fråga om så att säga ett stödskogsbehov för ortens jordbruksnäring i allmänhet.

Enligt de sakkunnigas förmenande bör vad nu sagts om stödskog även gälla husbehovsskog.

De sakkunniga ha i detta sammanhang till behandling upptagit frågan i vad mån jordbrukets och skogsbrukets intressen kollidera och vilken hänsyn som bör tagas till dylika konflikter. De sakkunniga vilja icke bestrida, att

det för skogsbrukets utveckling till dess nuvarande höga nivå varit av betydelse att stora skogskomplex övertagits av bolag och andra som haft dylik verksamhet till sin specialitet. Men påståendet, att skogen vårdas bäst i dessas händer, vilket tidigare kunde ha ägt fog för sig, kan enligt de sakkunnigas åsikt icke anses riktigt med avseende å nutida förhållanden. Även mindre jordbrukare skötte numera regelmässigt sin skog med lika stor omsorg och insikt som andra skogsägare, ej sällan bättre än mången som dreve skogsbruk som särskild affär. Och vad beträffade den fortsatta utvecklingen av skogsbrukets metoder, så borde intresset av storbruk på detta område kunna fullt tillgodoses utan att ytterligare skog fräntoges jordbruket. Likväl kvarstode att det även vid bildandet av jordbruksfastigheter vore av intresse ur skogsbrukets synpunkt, att skogen icke för mycket parcellerades. För blott enskilda intressen har skadlig sönderstyckning av skogskomplexen synts de sakkunniga icke böra medgivas. De sakkunniga ha därför ansett lagen böra bereda skydd mot sådan uppdelning av skogsmark som utan att tangera lämplighetskravet likväl försämrar möjligheten att ekonomiskt utnyttja skogen. I betänkandet har framhållits, att även industriens intressen åberopats mot skogens bibehållande vid jordbruksjorden. Trävaruindustriens målsmän hävdade sålunda ej sällan åsikten, att det för denna industri vore av synnerlig vikt att företagen hade egna skogar och alltså ej, eller blott i viss mån, behövde köpa sitt råmaterial. Enligt de sakkunniga låge väl i detta påstående någon sanning men även en överdrift, och slutsatsen vore enligt de sakkunnigas mening icke att jordbruksjorden äganderättsligt borde få skiljas från skogen. Jordbrukets intresse kunde ju icke utan vidare vika för industriens.

Vad den socialpolitiska sidan av saken beträffar, så ha de sakkunniga ansett, att samma synpunkter gjorde sig gällande som i det föregående utvecklets beträffande parcelleringsproblemet. Satsen, att icke bärkraftiga jordbruksfastigheter äro lika olämpliga socialt sett som näringspolitiskt, vore tillämplig även i förevarande fall, och vad anginge krav å större skogstilldelning än som erfordrades för de närmast berörda fastigheterna, så borde frågan om jordbrukets behov betraktas under en större synvinkel och hänsyn tagas till den omfattning, i vilken skog redan frångått jordbruket.

De sakkunniga ha slutligen framhållit, att mot krav å större skogstilldelning än vederbörande fastighet för egen del behövde plägade invändas jämväl, att därigenom den, som ville köpa ett eget jordbruk, tvingades till onödigt stora kapitalutlägg eller kanske i brist på erforderligt kapital bleve tvungen avstå från hela köpet. Emellertid kunde enligt de sakkunniga här emot anföras, att enskilda intressen måste komma i efterhand och att, om skogen vore till salu för gängse pris, det ytterst sällan syntes vara en dålig affär för vederbörande att tillhandla sig denna.

Vad härefter angår frågan om skydd för bestående jordbruksfastigheter mot skadlig delning må till en början erinras om att i gällande lag meddelats en bestämmelse med detta syfte. Jag avser här stadgandet

i 19 kap. 3 § andra stycket under 2, enligt vilket avstyckning från jordbruksfastighet ej må äga rum med mindre det kan antagas, att den fastighetsindelning, som genom avstyckningen eller, där sammanläggning skall äga rum, genom avstyckningen och sammanläggningen skulle uppstå, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen i orten.

De sakkunniga ha uttalat, att kravet å gagn för jordbruket genom att efter ordalydelsen skjuta över målet kommit att förlora i verkan. Enligt de sakkunnigas åsikt borde man icke tillåta parcellering, så snart svårare skada härav icke följde än att dock delarna bleve bärkraftiga jordbruk, utan det gällde att söka bevara även de större gårdar som ännu funnes i behåll, såframt delningen av dem skulle innebära en försämring ur jordbrukets synpunkt. I vad stadgandet om gagn för jordbruket avsåge att förekomma dylik parcellering, syntes det alltså böra upprätthållas och erhålla tillräckligt tydlig avfattning, så att nytt liv bleve ingjutet däri.

De sakkunniga ha uttalat, att vad nu anförts om skadlig parcellering ägde motsvarande tillämpning å fall, då man genom ändring i fastighetsindelningen överförde odlad jord från en jordbruksfastighet till annan sådan med verkan att jorden i fråga icke kunde brukas med lika fördel som förut.

Stadgandet hade, framhålla de sakkunniga, även till uppgift att gardera jordbruket mot den i vissa fall än äventyrligare åtgärden att för detsamma värdefull mark avstyckas från jordbruksfastighet för att tilläggas fastighet av annan karaktär. Den i det föregående behandlade frågan om skogens bibehållande vid jordbruket, där den vore erforderlig för jordbruksnäringen i orten ehuru icke för de jordbruksfastigheter som skulle bildas genom avstyckningen, borde också erhålla sin reglering i nu förevarande sammanhang.

De sakkunniga förmena, att de nu nämnda fallen av skada för jordbruket vore de viktigaste och därför borde särskilt nämnas i lagtexten. Även på annat sätt kunde dock avstyckning från jordbruksfastighet tänkas vara menlig för jordbruket. Sålunda kunde den nationalekonomiska förlust som uppstode, om det å byggnader och andra anläggningar nedlagda kapitalet genom fastighetens delning bleve mer eller mindre onyttigt, regelmässigt räknas som skada även för jordbruksnäringen. Någon uttömmande beskrivning å vad som skulle anses skadligt syntes icke kunna givas.

I lagen har, såsom tidigare omnämnts, ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen betecknats såsom något, vilket måste vara till gagn för jordbruksnäringen i orten. De sakkunniga medgiva, att detta kan tyckas ganska naturligt; det låge nära till hands att förutsätta, att jordbrukarnas förbättrade ställning komme jordbruket till godo. Men det vore dock enligt de sakkunnigas åsikt tivelaktigt, huruvida icke en ändring av fastighetsindelningen, oaktat den kunde sägas öka dessa utkomstmöjligheter, kunde vara till mera skada än nytta för ortens jordbruksnäring. Stadgades i en blivande lag förbud mot avstyckning som vore till skada för jordbruket, borde sålunda enligt de sakkunnigas mening icke göras något uttalande om att

ökning av jordbruksbefolkningens utkomstmöjligheter ovillkorligen skulle utesluta antagande om sådan skada eller uppväga den, där den föreläge.

Med avseende å bestämmelserna om skogstilldelning, liksom överhuvud beträffande de särskilda bestämmelserna om jordbruksfastighets beskaffenhet, gör gällande lag det förbehåll, att de ej skola utgöra hinder för avstyckning av mark för tillgodoseende av uppkommet behov av vissa småbrukslägenheter eller av bostadslägenheter eller för beredande av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller därmed jämförlikt ändamål. Enligt vad i betänkandet uttalats, kvarstår emellertid det allmänna lämplighetskravet formellt även i dessa fall. Det vore därför ovisst, hur dessa bestämmelser om jordbruksfastighet egentligen förhölle sig till detta lämplighetskrav. Enligt de sakkunniga borde man söka klart skilja mellan lämplighetskravet och de härutöver för jordbruket uppställda skyddsbestämmelserna.

I gällande lag äro, såsom uttalats i betänkandet, nu omförmälda undantagsbestämmelser såvitt angår småbruk och bostadslägenheter beroende av villkoret, att behov uppkommit av lägenheterna. Det vore enligt de sakkunnigas mening icke alldeles klart vad lagstiftaren avsett med detta villkor. Vid översyn av lagen borde tillses, att icke skyddet för jordbruksnäringen sattes ur kraft för enbart privata intressen och att frågan härom icke förblandades med spörsmålet, huruvida avstyckning på lager borde tillåtas. Beträffande sistnämnda spörsmål ha de sakkunniga ansett ett förbud mot sådan avstyckning under vissa omständigheter berättigat.

Vad angår frågan, i vad mån intressen av nu berörda slag böra äga företräde framför jordbruksintresset, ha i sakkunnigförslaget de särskilda bestämmelserna till skydd för bestående jordbruksfastigheter ansetts böra få eftergivnas vid avstyckning som prövas erforderlig för tillgodoseende av behov, för vilket Konungen kan meddela expropriationsrätt, eller av ett allmänt behov av bostadslägenheter eller av stödjordbruk eller för beredande av plats för sådan industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning, som kan anses vara till allmän nytta, eller annat därmed jämförlikt ändamål. Däremot bör enligt de sakkunniga det allmänna lämplighetskravet, såvitt angår restfastigheten, icke få eftergivnas annat än vid avstyckning för expropriationsändamål eller för tillgodoseende av ett allmänt behov av bostadslägenheter.

Beträffande först avstyckning för *expropriationsändamål* har i betänkandet framhållits, att intresset av småbruk, bostadslägenheter och dylikt ingalunda alltid vore av sådan vikt för det allmänna att det, blott det ägde erforderlig aktualitet, borde få tillgodoses på jordbrukets bekostnad. De återfunnes endast delvis i den förteckning över högviktiga allmänna intressen som av lagstiftaren uppgjorts vid fråga om expropriationsrätt och å andra sidan hade i nu förevarande sammanhang icke alla dessa sistnämnda intressen beaktats i gällande lag. Att här i första hand anknyta till expropriationslagstiftningen syntes emellertid de sakkunniga så mycket mer befogat, som det i fall, då man kunde förutse, att expropriationsansökan skulle bifallas,

måste framstå som skäligen meningslöst att vägra avstyckning för det ifrågavarande ändamålet. De sakkunniga förutsatte emellertid, att även i expropriationsärenden jordpolitiska synpunkter skulle anläggas. Jämväl där sakägarna vore ense om förvärvet och villkoren därför, syntes dylik jordpolitisk kontroll böra utövas.

De sakkunniga ha uttalat, att behovet av *bostadslägenheter*, vilket endast i ringa utsträckning kunde föranleda expropriation, dock syntes kunna i nu förevarande sammanhang jämnställas med expropriationsändamålen, under förutsättning att fråga verkligen vore om ett allmänt behov av dylika lägenheter. Det kunde icke utan vidare anses, att behovet vore allmänt blott därför att fråga vore om ett större antal lägenheter, ej ens om de försåls eller utsikt till deras avyttrande funnes. Det gällde icke blott behovet av bostäder utan även behovet att just ifrågavarande mark användes för ändamålet.

Beträffande *stödjordbruken* ha de sakkunniga, såsom nämnts, icke ansett någon eftergift av det allmänna lämplighetskravet påkallad; fråga vore här endast om undantag från de särskilda till skydd mot parcellering föreslagna reglerna. Det erinras i betänkandet om att stödjordbruken i främsta rummet fyllde en social uppgift. För att en näringspolitiskt skadlig parcellering skulle få ske av hänsyn till detta allmänna intresse, borde man enligt de sakkunnigas mening fordra, att detsamma i det särskilda fallet vore av den styrka att man kunde beteckna stödjordbruket såsom i sin mån tillgodoseende ett allmänt behov av sådana bildningar. Vid prövningen borde bl. a. tagas hänsyn till huruvida ortens näringar — skogsbruket, fisket etc. — hade behov av nya stödjordbruk. Utan att ett dylikt behov föreläge, syntes man för övrigt i allmänhet icke kunna med tillräcklig säkerhet påräkna, att ägaren varaktigt kunde finna sin huvudsakliga bärgning genom arbete vid sidan av fastighetens bruk.

I fråga om *industriella, kommunikationstekniska eller kulturella anläggningar* samt vad som enligt lagen skulle vara att i förevarande hänseende likställa därmed ha de sakkunniga uttalat, att denna grupp representerade intressen av åtskilliga olika slag, alltifrån så viktiga allmänna sådana, att expropriation därför kunde ifrågakomma, och ned till intressen av rent privat natur. Anläggningar av uteslutande enskild nytta syntes emellertid icke böra intaga någon särskilt gynnad ställning, utan den som ville påkalla fastighetsbildning för en dylik anläggning syntes böra ha att underkasta sig de allmänna villkoren. Att som en betingelse för undantagsställningen uttryckligen fordra, att anläggningen kunde anses vara till allmän nytta, syntes så mycket mera påkallat, som de åsyftade ändamålen art i övrigt icke gärna kunde preciseras noggrannare än hittills skett utan risk att bestämmelsen bleve för stel i tillämpningen. Vore detta villkor om allmännyttighet uppfyllt, syntes alltså, där så erfordrades för intressets tillgodoseende, de speciella till vissa näringars skydd uppställda reglerna få vidkännas undantag. Men ej heller för denna händelse borde det allmänna lämplighetskravet eftergivnas, med mindre det gällde ett behov, för vilket

expropriation kunde ifrågakomma och fallet sålunda bleve att bedöma efter bestämmelserna om dylika behov.

Yttranden.

De grundläggande principerna för de i sakkunnigförslaget uppställda jordpolitiska villkoren ha i allmänhet vunnit anslutning i de avgivna remissyttrandena. I några avseenden, särskilt i fråga om bildandet av ofullständiga jordbruk och skogens bibehållande vid jordbruket, ha emellertid bland de hörda myndigheterna och sammanslutningarna meningarna brutit sig.

Beträffande de i betänkandet uppdragna riktlinjerna för den jordpolitiska kontrollen har *Svea hovrätt*, som ansett sig icke ha att ingå på ett allsidigt bedömande av förslaget i denna del, uttalat att det för de tillämpande myndigheterna vore ett intresse, att lagreglerna vore lämpligt anordnade och så utformade, att de icke gäve anledning till tvekan om innebörden. I detta avseende innebure enligt hovrättens förmenande förslaget betydande förbättringar. Hovrätten funne det vara en riktig princip att något utförligare än som skett i lagen angiva de synpunkter, som borde beaktas vid prövningen. Såsom inledningsvis anförts, har *lantmäteristyrelsen* funnit den föreslagna skärpningen av de jordpolitiska villkoren av behovet påkallad. Enligt styrelsens mening hade de i detta hänseende föreslagna bestämmelserna fått en mera koncis utformning än vad fallet vore med gällande föreskrifter, och förslagets regler syntes jämväl medgiva, att vid bedömningen av ifrågasatta fastighetsbildningar viss hänsyn skulle kunna tagas till Orts- och andra föreliggande förhållanden av lokal natur. *Egnahemsstyrelsen* har förklarat sig anse, att bestämmelserna rörande förutsättningarna för avstyckning stode väl i överensstämmelse med den jordpolitik som numera borde främjas av statsmakterna.

Länsstyrelsen i Blekinge län har ansett den erinran kunna göras, att det framlagda förslaget väl ensidigt beaktade fastighetsbildningen från jordbrukets synpunkter med åsidosättande framför allt av skogsbrukets betydelse. Å andra sidan hade emellertid enligt länsstyrelsens uppfattning genom de föreslagna ändringarna många av de brister avhjälpats som fortfarande efter 1937 års revision vidlådde ifrågavarande jorddelningsform. Genom dem hade sålunda utförligare än vad i gällande lag stadgades blivit utsagt, under vilka betingelser avstyckning kunde äga rum. Ur jordbruksteknisk och jordbruksekonomisk synpunkt hade vunnits betydande förbättringar.

Å andra sidan har *ägodelningsdomaren i Ångermanlands norra domsaga* förklarat sig icke kunna undgå intrycket, att lagförslaget trots sina stora förtjänster byggde på en alltför byråkratisk metod. Enligt denne ägodelningsdomares uppfattning funnes ingen annan möjlighet att nå jorddelningslagstiftningens syften än att den angäve klara, enkla riktlinjer men avstode från varje försök att utförligt specificera och uppräknat alla undantag; det speciella bedömandet borde överlämnas till härför väl skickade organ, som handlade under självständigt ansvar. *Ägodelningsdomaren i*

Tveta, Vista och Mo domsaga har väl funnit de jordpolitiska reglerna i förslaget i huvudsak riktiga men ansett att de i vissa fall ej lämnade tillräcklig möjlighet att laga efter lägligheten. Liknande synpunkter ha framhållits av *ägodelningsdomaren i Sunnerbo domsaga*. *Kammarkollegiet* har i sitt yttrande vitsordat, att det vore ett betydande nationalekonomiskt och socialt intresse, att vid nybildning av jordbruksfastigheter tillsåges, att de nya fastigheterna bleve lönsamma och bärkraftiga samt att goda enheter för jordbruksdrift icke uppdelades i sämre. Kollegiet kunde emellertid icke ansluta sig till alla de synpunkter som låge till grund för förslaget. Kollegiet hade sålunda funnit anledning till erinringar såväl mot de sakkunnigas lösning av åtskilliga intressekonflikter som mot de för jordbruket betydelsefulla frågorna om ofullständiga jordbruk samt jordbrukets tilldelning av skog. *Lantbruksstyrelsen* har uttalat, att ett stelt bindande vid vissa doktriner såvitt möjligt borde undvikas; ett generellt förbud mot nybildning av ofullständiga jordbruk syntes sålunda föga önskvärt. *Skogsstyrelsen* har, med hänsyn till andra pågående utredningar på förevarande område, ansett sig icke böra nu taga närmare ställning till de grundsatser, på vilka de sakkunniga byggt sina förslag. Enligt skogsstyrelsens åsikt vore dock uppenbart, att fastighetsbildningen måste anpassa sig efter natur- och näringsbetingelserna, vilka i vårt land vore ytterst växlande. Skogsstyrelsen har vid sådant förhållande ansett erinringar med fog kunna riktas mot de av de sakkunniga anlagda mera schablonmässiga betraktelsesätten. Även *Norrlandskommittén* har ansett, att en lagstiftning av den art varom nu vore fråga borde medgiva en dynamisk tillämpning, som smidigt kunde anpassas såväl efter den ekonomiska och sociala utvecklingen som efter skiftande förhållanden i olika landsdelar. *Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat sig i samma riktning. *Sveriges skogsägareförbund* har funnit, att förslaget alltför ensidigt beaktade jordbrukets intressen. Enligt förbundets uppfattning vore de allmänna grundsatser, på vilka förslaget byggde, icke bärande. Förbundet har särskilt kritiserat förslagets förbud mot bildande av ofullständiga jordbruk och skogsavskiljande från jordbruket. *Industriens utredningsinstitut* har åberopat ett yttrande av industriens Norrlandsutrednings arbetsutskott. I detta yttrande har arbetsutskottet ansett den allmänna anmärkningen kunna göras mot förslaget, att det alltför ensidigt betraktade fastighetsbildningen från jordbrukets synpunkter med åsidosättande framför allt av skogsbrukets intressen. *Häradshövdingföreningen* har ansett det böra framhållas, att svårigheten att vid varje tidpunkt träffa det rätta avgörandet mellan olika näringars intressen borde föranleda särskild försiktighet vid hithörande bestämmelser avfattning. Det kunde enligt föreningens mening ifrågasättas, om det vore lämpligt att helt förbjuda de ofullständiga jordbruken eller att bestämma begreppet stödjordbruk så snävt som skett i förslaget.

Frågan om lämpligheten att, på sätt skett i sakkunnigförslaget, utmönstra det ofullständiga jordbruket från de godtagbara typerna av jordbruk har blivit föremål för en mångfald olika uttalanden. I övrigt har vad i betän-

kandet anförts rörande skilda jordbrukstypers lämplighet i fastighetsbildningshänseende i allmänhet vunnit anslutning. *Överlantmätaren i Älvsborgs län* har ansett, att de sakkunniga genom det av dem framlagda principprogrammet för nybildning av fastigheter framlagt ett mycket värdefullt material. Införandet i rättstillämpningen av begreppen familj jordbruk och stödjordbruk vore sålunda ägnat att giva stadga åt lagens avsedda innebörd samt att avhjälpa en hittills kännbar brist på klar systematik. Även av *riksförbundet landsbygdens folk* har den uppfattningen uttalats, att det vore fullt riktigt, att de sakkunniga lagt familj jordbruket till bas och att som norm därför angivits, att en familj skulle kunna försörja sig på jordbruket.

Å andra sidan har *Norrlandskommittén* ifrågasatt, om familj jordbruket under alla förhållanden kunde uppställas som norm vid nybildningen av jordbruksfastigheter. Kommittén, som i sitt yttrande uttalat sin stora betänksamhet mot den föreslagna lagstiftningens generella förbud mot tillskapandet av ofullständiga jordbruk, har förklarat sig icke vilja därmed förringa de fördelar som kunde vara förenade med familj jordbruket utan endast att söka modifiera de sakkunnigas förkastelsedom över de något mindre jordbruken. Kommittén har i detta sammanhang vidare yttrat:

Såsom de sakkunniga definierat familj jordbruken, torde ägarna av sådana ofta i icke ringa utsträckning bliva beroende av lejd arbetskraft åtminstone under delar av året. I den mån nuvarande svårigheter att erhålla arbetskraft på landsbygden komma att kvarstå eller t. o. m. förvärras — befolkningsutvecklingen synes peka i dylik riktning — kan vågskålen komma att luta över till förmån för sådana familj jordbruk, som ej alls äro beroende av främmande arbetskraft, måhända som alternativ till mera af-färsmässigt skötta storjordbruk.

Ej minst för de nordligaste länens del synes för övrigt tvekan kunna råda, huruvida icke utvecklingen i fråga om fördelningen av arbetet mellan män och kvinnor — innebärande bl. a. att männen i ökad utsträckning deltaga i ladugårdsarbetet och kvinnorna huvudsakligen komma att ägna sig åt hemarbetet — kan leda till minskade krav på jordbrukets storlek.

Beträffande de ofullständiga jordbruken har i ett flertal re-
missutlåtanden ansetts riktigt att, såsom med förslaget åsyftas, söka förhindra uppkomsten av nya sådana fastigheter. *Egnahemsstyrelsen* har sålunda med särskild tillfredsställelse hälsat, att ofullständiga jordbruk icke längre skulle få bildas. Antalet befintliga dylika jordbruk vore mycket stort, och det finge numera betraktas såsom en utav egnahemsorganisationens angelägnaste uppgifter att medverka till en sanering av dessa ofullständiga jordbruk. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* har åberopat ett av länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott avgivet yttrande, vari förvaltningsutskottet förklarat sig helt dela de sakkunnigas synpunkter på de ofullständiga jordbruken. Det vore enligt förvaltningsutskottets uppfattning ett icke endast näringspolitiskt utan även socialt intresse, att icke antalet sådana jordbruk ytterligare ökades. *Länsstyrelsen i Blekinge län* har framhållit, att förslaget på denna punkt framför allt innebure hinder för större jord- och skogsinnehavare att kunna avskilja torpställen och därmed jämförliga lägenheter till särskilda fastig-

heter för bosättning av självägande skogsarbetare och dylikt, och har vidare yttrat:

I och med ökat utbyggande av skogsbrukets vägnät och ökad motorisering av skogskörslor, eventuellt dessas elektrifiering i vissa fall, möter ett problem, där jordbrukets bas med hänsyn till relativt välbetalda sysselsättningsmöjligheter för den rena jordbruksskogsbefolkningen tenderar att minska. Såväl när det gäller vägarbetare som byggnadsarbetare synes utvecklingen i viss mån redan ha lett mot specialarbetarkårer, i regel dock bosatta å landsbygden nära dess tätorter. Fråga är hur denna utveckling skall bedömas för de stora skogsbygderna. För det nordsvenska statsskogsbrukets egen del har en i detta sammanhang i viss mån aktuell fråga lösts i övre Norrland och Dalarna så, att det gamla kronotorpsinstitutet avlösts och att kronotorparna därvid i regel blivit kronans arrendatorer och som sådana fortsatt att vara skogsarbetare. Samma tillvägagångssätt torde enligt länsstyrelsens mening, utan olägenhet för någondera parten och till fördel för fastighetsbildningen, kunna erbjuda sig för de större enskilda skogsägarna. Länsstyrelsen kan väl förstå, att de sakkunnigas förslag på denna punkt kan synas ägnat att ytterligare försvåra en bosättning på den jordbruks- och skogsbygd som här mest torde vara i fråga, men länsstyrelsen anser sig likväl böra tillstyrka förslaget.

I fråga om de ofullständiga jordbruken ha *Sveriges lantbruksförbund* uttalat, att dessa jordbruk utgjorde det svåraste problemet i svensk jordbrukspolitik och att en ökning av dessa jordbruks antal därför borde på allt sätt förhindras. Samma uppfattning har kommit till synes i det utlåtande som avgivits av *riksförbundet landsbygdens folk*. Även bland egnahemsnämnder, hushållningssällskap och jordbrukskommissioner är den meningen förhärskande, att man bör söka förebygga tillkomsten av ytterligare ofullständiga jordbruk.

Till grund för den kritik som från åtskilliga håll riktats mot förslagens ståndpunkt i fråga om de ofullständiga jordbruken har i huvudsak anförts, att det varken ur social eller näringspolitisk synpunkt kunde vara välbetänkt att hindra avskiljandet till egna fastigheter av torp och arrendegårdar under huvudgård, vilka med hänsyn till arronderings- och andra förhållanden icke kunde med fördel brukas jämte huvudgårdens ägor i övrigt. Särskilt har emellertid betonats, att det ofullständiga jordbruket utgjorde en naturlig brukningsform i de skogrika delarna av landet och där vore av stor betydelse för skogsbruket med hänsyn till dess behov av arbetskraft och dragare. Man har med hänsyn till det anförda förordat, att förslagens kategoriska förbud mot bildande av ofullständiga jordbruk mildrades *antingen* så att de krav som uppställts å ett i och för sig bärkraftigt jordbruk finge eftergivnas under särskilda förutsättningar *eller* så att begreppet stödjordbruk gäves ett något vidgat innehåll och därigenom möjliggjorde bildandet av något större stödjordbruk än vad de sakkunniga velat tillåta.

I fråga om torp och andra mindre lägenheter, som ehuru ofullständiga brukats som särskilda enheter, har *kammarkollegiet* — som erinrat om att ofullständiga jordbruk alltjämt kunde bildas med stöd av ensittarlagen — uttalat, att det funnes åtskilliga lägenheter och torp i storleken mellan fa-

miljejordbruk och stödjordbruk, som bestått såsom brukningsdelar i kanske ett hundratal år och som ägde ett efter behovet avpassat byggnadsbestånd men som icke kunde lösas enligt ensittarlagen. Beträffande dylika av ålder bestående brukningsdelar som i det särskilda fallet visat sig vara lämpliga såväl ur bärighetssynpunkt som för markens utnyttjande borde enligt kollegiets mening undantag göras från förbudet att bilda ofullständiga jordbruk. Kraven på ett »bärkraftigt» familjejordbruk vore för övrigt konventionella och borde kunna tillåta variationer. Enahanda uppfattning beträffande torp och arrendegårdar som bestått såsom särskilda brukningsdelar har kommit till synes i det av *överlantmätaren i Jönköpings län* avgivna yttrandet ävensom i särskilt av *tillförordnade byråchefen G. H. Prawitz* avgivet, till lantmäteristyrelsens utlåtande fogat yttrande.

Med tanke på att i vissa delar av landet naturförhållandena hindra bildandet av tillräckliga komplex av odlad jord har *Svea hovrätt* befarat, att det vid tillämpningen i åtskilliga fall skulle te sig som en onödig stelhet hos lagen att nödgas underkänna en planerad jordbruksfastighet, där ägaren väl icke fullt ut finge sin bärgning av fastigheten men där han genom utnyttjande av arbetstillfällen utom denna av varaktig beskaffenhet på grund av ortens näringsförhållanden med lätthet kunde skaffa sig vad som bruste. Här avsåges i främsta rummet skogsarbete. Det kunde enligt hovrättens mening hävdas, att i orter, vilkas naturförhållanden icke tillåte bildandet av jordbruksfastigheter där själva jordbruket vore av i och för sig önskvärd storleksordning, fastighetsägaren skulle, om en del av inkomsten härrörde från arbeten i annans skog, få en lika tryggad utkomst, ja erhålla en inkomst som bleve mera konstant från år till år än om han vore hänvisad till att från den egna skogen, kanske vid avverkningar med långa mellanrum, uttaga vad han utöver inkomsten av jordbruket behövde för sin bärgning. På i huvudsak enahanda grunder ha *ägodelningsdomarna i Medelpads västra, Ångermanlands västra* samt *Norra och Södra Vedbo domsagor* ställt sig tveksamma till förslagens ståndpunkt, att ofullständiga jordbruk icke vidare skulle få bildas. Även *häradsbördningsföreningen* har av samma skäl ifrågasatt lämpligheten av att helt förbjuda de ofullständiga jordbruken eller att bestämma begreppet stödjordbruk så snävt som skett i förslaget.

Från lantmätarhåll ha framförts starka betänkligheter mot den snäva avgränsning av stödjordbruken gentemot de ofullständiga jordbruken som skett i förslaget. Dessa betänkligheter ha särskilt kommit till uttryck i de av *överlantmätnarna i Värmlands och Västernorrlands län* i frågan gjorda uttalandena. *Överlantmätaren i Värmlands län* uttalar, att det enligt förslaget bleve uteslutet att i skogsbygden bilda den typ av fastigheter som, efter vad erfarenheten givit vid handen, därstädes visat sig vara lämplig för sitt ändamål. *Överlantmätaren*, som därvid syftade på de brukningsenheter som en gång uppodlats ute på skogsmarkerna utanför själva odalbygden, anför vidare:

På grund av de »topografiska och klimatiska» förhållandena ligger denna bebyggelse ganska spridd på skogarna och i allmänhet innehåller brukningsenheten så pass mycken jordbruksjord, att vederbörande brukare och hans

familj ha sysselsättning å jordbruket under vegetationsperioden, varemot manliga arbetskraften å övrig tid är hänvisad till arbete å skogen. På detta jordbruk födas som regel tre till fyra kor, en häst och några smådjur. Jorden är ofta rätt svårbrukad och mager men i allt fall av sådan beskaffenhet, att densamma, med hänsyn därjämte till den betydelse jordbruket har för skogsbefolkningens livsuppehälle icke bör läggas igen. Dessa brukare ha som regel sin stadiga sysselsättning i skogarna däromkring med skogskörningar och avverkningar. Hästarna komma säkerligen aldrig att helt kunna undvaras i skogsarbetet, bl. a. vid framkörning av virket till bilbasvägarna, varför det även ur den synpunkten fordras drivande av denna på grund av naturförhållandena framsprungna typ av jordbruk.

I allmänhet lär man väl ur social och politisk synpunkt föredraga en självägare som brukare av jorden framför en arrendator. Man lär nämligen icke kunna bortse ifrån att känslan av äganderätt till den jord man brukar oftast förmår att frammana de egenskaper, som skapa en initiativrik och ansvarsmedveten medborgare. Å andra sidan är det också påtagligt, att man i dylika skogstrakter icke får låsa fast större antal familjer än att brukaren med säkerhet kan påräkna arbete vintertid utanför sin fastighet. Även bör väl vid bedömandet av bildandet av dylika fastigheter tagas med i beräkningen, huruvida en ägare därav i sitt arbete blir beroende enbart av *en* skogsägare. Om hänsyn tages till nämnda omständigheter, torde man enligt min uppfattning icke behöva vara rädd för att bilda dylika typiska skogsjordbruk, som förutom erforderlig jordbruksjord — fyra till sex hektar — även skulle innehålla skogsmark i sådan omfattning, att fastighetens årliga husbehov av vedbrand och virke därur kunde väl tillgodoses.

Under åberopande av det anförda har överlantmätaren förordnat, att i jorddelningslagen inrymdes möjligheter att under antydda förutsättningar få i skogrika orter bilda jämväl jordbruksfastigheter med tilldelning enbart av skog till husbehovet.

Överlantmätaren i Västernorrlands län har förklarat sig icke kunna dela de sakkunnigas uppfattning rörande de ofullständiga jordbruken och har härom anført bland annat:

Särskilt i sådana trakter av Norrland, där skogen är det allt väsentliga, inägorna äro små och lämpligt belägen odlingsmark är ringa eller saknas, kan ett ofullständigt jordbruk väl försvara sin plats under förutsättning att stadigvarande arbetstillfälle i skogen finnes för brukaren och hans dragare. För skogsbruket är det oundgängligen nödvändigt, att tillräckligt med häst- och mansdagsverken stå till förfogande, och gäller detta särskilt de mera avlägsna skogsbygderna.

Beträffande det stadigvarande arbetet i skogen i form av körslor och annat arbete för skogens vård och skötsel utanför den egna fastigheten finnes i regel ingen anledning att tro, att detta kommer att minska. Enligt befolkningsstatistikerna är det fullt klarlagt, att de arbetsföra åldrarna komma att starkt minska under de närmaste årtiondena, varjämte det är ett faktum, att en viss flykt från landsbygden till tätorterna fortgår. Brist på arbetskraft och särskilt på hästar kommer att uppstå. Det blir icke som det tidigare mången gång varit, att dessa jordbrukare haft svårt att skaffa sig arbete vid sidan av jordbruket och varit beroende av skogsbolagen. Allt tyder på att det blir en stor konkurrens om denna arbetskraft. Följer man sakkunnigas förslag i detta hänseende, kommer detta att bidra till att avfolka landsbygden i dessa trakter.

Jag vill här framhålla, att det visst inte är säkert, att en jordbrukare, som har ett till sammansättningen ofullständigt jordbruk i dessa skogstrakter men stadigvarande arbete i skogarna, då jordbruket lämnat honom tillfälle därtill, ekonomiskt står sig sämre än den som har ett familjejordbruk, som belastas av skulder, särskilt på grund av den kapitalinsats, som ägaren måst göra vid fastighetens förvärvande eller fullständigande, exempelvis med stödskog. Det är ingalunda klart, att ett familjejordbruk i de utpräglade skogsbygderna i norra Sverige, där ett intensivt och fullt rationellt jordbruk icke kan utövas, är ett lämpligare brukningsobjekt än det s. k. ofullständiga jordbruket. Orsaken härtil ligger även i svårigheten att få full arbetskraft till familjejordbrukets skötsel.

Nu vill jag här till förekommande av missförstånd framhålla, att även jag anser att sådana ofullständiga jordbruk, varom här är fråga, endast få bildas, då det kan vara för ortens jordbruk och näringsliv fullt berättigat. — — —

Men det förhållandet att all återhållsamhet bör iakttagas, när det är fråga om bildande i dessa trakter av till ägosammansättningen ofullständiga eller icke bärkraftiga jordbruk, får icke tagas till intäkt för att denna typ skall såsom helt olämplig utmönstras.

Det är utan vidare klart, att ett ofullständigt jordbruk, som utgör brukarens enda förvärvskälla under alla omständigheter måste vara förkastligt. Ett sådant jordbruk måste fullständigas, om man icke skall skapa ett proletariat av jordbrukare.

Enligt min mening borde i begreppet ofullständiga jordbruk vid fastighetsbildningen allenast räknas sådana jordbruk som utgöra antingen brukarens enda förvärvskälla eller, där annan förvärvskälla finnes, denna för brukaren av fastigheten icke är tillfyllest och kan anses vara av stadigvarande art. Såsom stödjordbruk borde betecknas varje jordbruk, där summan av brukarens inkomst från jordbruket och stadigvarande arbete vid sidan därom ger honom och hans familj fullständig bärgning. Stödjordbruken skulle då utgöras av två kategorier: den ena omfattande sådana jordbruk där huvudvikten lägges vid jordbruket, den andra där arbetet är det huvudsakliga.

Uttalanden av i huvudsak liknande innebörd som de här återgivna ha gjorts även av *överlantmätarna i Örebro, Kopparbergs, Västerbottens och Norrbottens län* ävensom ett flertal lantmätare samt *Sveriges lantmätareförening*.

Lantmäteristyrelsen har under hänvisning till de av *överlantmätarna* gjorda uttalandena i frågan förklarat, att styrelsen funnit de framförda synpunkterna synnerligen beaktansvärda och icke kunde bortse från att topografiska och andra ortsförhållanden mången gång skulle motivera en mera rörlig gräns för stödjordbrukens ägosammansättning. Med hänsyn till hittills vunnen erfarenhet i frågan vore styrelsen likväl icke beredd att föreslå, att de sakkunnigas inställning till spørsmålet frånginges. Styrelsen ansåge dock möjlighet böra hållas öppen att göra avsteg från de uppställda stränga kraven genom en lagbestämmelse om att, där särskilda omständigheter föranledde därtill, ett dispensförfarande medgäves.

Lantbruksstyrelsen har ställt sig tveksam till frågan, huruvida utan närmare utredning rörande de jordbruksekonomiska förutsättningarna för ofullständiga jordbruk en förbudslagstiftning beträffande nybildningen av dylika jordbruk borde genomföras. Jordbruksräkningarna från åren 1927 och 1937 syntes utvi-

sa, att de ofullständiga jordbrukens problem kunde förväntas komma att lösas utan tvångsåtgärder. Ett stelt förbud mot nybildning av dylika jordbruk syntes föga önskvärt. *Skogsstyrelsen* har framhållit den särskilt i det nordsvenska skogsområdet föreliggande växelverkan mellan jordbruk och skogshantering och hade för sin del svårt att finna, att de i nämnda trakter vanliga fastigheterna som i storleksordning låge mellan stöd- och familj jordbruk skulle sakna existensberättigande. Det kunde därför enligt skogsstyrelsens mening ifrågasättas, om icke möjligheter för en fastighetsbildning med hänsynstagande till arbetstillgången utanför fastigheten borde finnas i de skogsbygder som nu åsyftades. Jämväl *egnahemsnämnderna i Älvsborgs läns södra område* ävensom i *Jönköpings, Värmlands och Västernorrlands län* ha ifrågasatt lämpligheten av att helt stänga möjligheten att bilda ofullständiga jordbruk. Bland skogsvårdsstyrelserna ha väl de flesta ansett riktigt att söka förhindra uppkomsten av ytterligare dylika jordbruk, men några styrelser, såsom *skogsvårdsstyrelserna i Värmlands, Västerbottens och Norrbottens län* ha ansett, att bestämmelserna därom vore för stela och att omständigheterna understundom kunde motivera bildandet av sådana jordbruk.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har visserligen funnit nödvändigt med ytterligare restriktioner i syfte att hindra tillkomsten av ofullständiga jordbruk men dock ansett fall kunna finnas, då omständigheterna talade för att en av jordägaren begärd avstyckning av ett jordbruk om exempelvis två till fem hektar kunde vara mer motiverad än av de storlekar som ett familj jordbruk krävde. Detta gällde i synnerhet, då arbetstillgången utanför jordbruket icke vore varaktig ehuru ofta en god arbetstillgång kunde finnas. Stöd jordbruket vore i regel för litet för att kunna bringa en liten familj försörjning vid arbetslöshet och medgåva således icke nödig anpassning efter arbetstillgången. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* har förklarat sig icke kunna godtaga de sakkunnigas förslag, att varje mellanform mellan stöd jordbruket och den i och för sig bärkraftiga jordbruksfastigheten under alla förhållanden borde utmönstras. Mångenstädes i de skogrika delarna av landet kunde ett ofullständigt jordbruk befinnas motiverat, om arbetstillfällen i skogen kunde förutsättas normalt vara tillgängliga. Att i dylika fall — då ett fullständigt jordbruk till följd av naturförhållandena ej kunde erhållas — stadga att endast stöd jordbruk finge bildas, innebure ett allför ensidigt tillgodoseende av det i princip lovvärda önskemålet att förhindra tillkomsten av ofullständiga jordbruk. Skapandet av ett dylikt utökat jordbruk kunde ibland ur arronderingssynpunkt vara synnerligen lämpligt, varjämte arealökningen måhända kunde möjliggöra för brukaren att hålla sig med häst. Sistnämnda förhållande vore av icke oväsentlig betydelse för tillgodoseende av behovet av dragare för skogsbruket i orten. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har uttalat sig i samma riktning. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* har åberopat ett av *länets norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* avgivet utlåtande, vari förvaltningsutskottet hävdade, att fortfarande ej saknades förutsättningar för ofullständiga jordbruk. Enlig förvaltningsutskottets mening gjordes den enskilde mycken orätt, om vissa typer av jord-

bruk fastställdes som tillåtna och andra som otillåtna. Det borde vara lagtillämpningens sak att pröva och avgöra i det enskilda fallet efter de sannolika möjligheter som funnes för den förste innehavaren och hans efterföljare att på avsett sätt utnyttja den nyskapade fastigheten. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har ansett det i förslaget uppställda kravet på jordbruksfastighets bärkraft och lönsamhet vara en avgjord förbättring men dock ifrågasatt, huruvida icke förhållandena inom vissa delar av lappmarken vore sådana att ett frångående av denna princip kunde anses motiverad främst med hänsyn till skogsbrukets behov av arbetskraft. Även ett flertal *hushållningssällskap* och *jordbrukskommissioner* har gjort gällande, att förslaget vore alltför kategoriskt i fråga om de ofullständiga jordbruken. Utta-landen av dylik innebörd ha företrädesvis gjorts av hushållningssällskapen och jordbrukskommissionerna i de västra och norra länen.

Sveriges skogsägareförbund har förklarat sig icke kunna oreserverat godkänna de sakkunnigas förkastelsedom över de ofullständiga jordbruken. Enligt förbundets erfarenhet bestode en mycket stor samt kvalitativt värdefull del av skogsarbetarkåren just av ägare till mindre bondefastigheter. Tillskottet av skogsarbetare från de rena stödjordbruken vore däremot i de flesta orter ringa. Förbundet kunde endast biträda en sådan utformning av reglerna om avstyckning, att medgivande till nya ofullständiga jordbruk begränsades till fall, där sannolikhet gäves för bestående arbetstillgång i orten. Såväl *Norrlandskommittén* som *industriens Norrlandsutredning* ha visserligen ansett stor försiktighet böra iakttagas, då det gällde att tillskapa jordbruk som ej finge självständig bärkraft, men dock icke funnit välbetänkt att helt förbjuda nybildning därav. Det vore främmande för trakter, där skogsbruket kunde erbjuda stadigvarande fyllnadsarbete åt deras innehavare, att så starkt skilja mellan stödjordbruk och ofullständiga jordbruk. Möjligheten att bilda stödjordbruk vore icke ägnad att upphäva olägenheten av förslagens inställning i denna fråga, enär det stöd ett sådant jordbruk kunde lämna sina brukare under norrländska förhållanden vore alltför svagt. De ofullständiga jordbrukens tillgång på dragare lyfte därjämte upp sina brukare till en högre inkomstnivå än stödjordbrukens innehavare, som vore helt hänvisade till inkomsten av manuellt arbete.

Vad härefter angår *st ö d j o r d b r u k e t* har, såsom framgår av det förut sagda, kritiken mot sakkunnigförslagens ståndpunkt beträffande de ofullständiga jordbruken även i viss utsträckning tagit sikte på den skarpa gränsdragning som i förslaget förordats mellan jordbruk av denna typ samt stödjordbruket. Utöver vad i sådant hänseende anförts i de ovan återgivna yttrandena må här anmärkas, att *Svea hovrätt* ifrågasatt, huruvida icke lagen skulle bli onödigt sträng, därest stödjordbruken icke skulle få göras så stora att de tillåte hållande av häst. I åtskilliga av våra skogsbygder syntes småbrukare med häst ha en viktig uppgift att fylla i skogsbrukets tjänst. Samma mening har uttalats av *överlantmätarna i Örebro* och *Kopparbergs län*, vilka gjort gällande, att ett stödjordbruk som lämnade foder för en häst samt en eller två kor jämte smådjur i skogsbygderna vore ändamålsen-

ligt. Förutsättningarna med avseende på ett stödjordbruks lämpliga storlek och ägosammansättning varierade uppenbarligen i viss mån med skilda näringsförhållanden i olika orter, och liksom de sakkunniga förutsatt, att lagtillämpningen i fråga om kraven på de fullständiga jordbruken skulle komma att grundas på lokala undersökningar, syntes även i fråga om stödjordbruken böra lämnas utrymme för en prövning efter omständigheterna i varje särskilt fall. — Även egnahemsstyrelsen och några egnahemsnämnder ha ansett erinringar kunna göras mot den i förslaget gjorda gränsdragningen mellan stödjordbruk och ofullständiga jordbruk, därvid *egnahemsstyrelsen* — efter att ha framhållit, att de sakkunniga givit begreppet stödjordbruk en synnerligen snäv begränsning — vidare anfört bland annat:

Anledningen till att de sakkunniga givit begreppet stödjordbruk en dylik trång avgränsning är den, att icke ofullständiga jordbruk skola kunna komma till stånd under åberopande av de om stödjordbruk gällande reglerna. Att så icke skall kunna ske framstår även för egnahemsstyrelsen som ett viktigt intresse. Det synes emellertid styrelsen icke fördenskull påkallat att så kringskära begreppet stödjordbruk som de sakkunniga gjort. Styrelsen vill i detta sammanhang nämna, att enligt 2 § i egnahemskungörelsen brukningsdel, å vilken icke kunna födas två kor, i regel ej må hänföras till jordbruk. Ett godtagande av de sakkunnigas regel skulle alltså medföra, att det praktiskt taget icke skulle bliva kvar någon variationsmöjlighet alls i fråga om storleken å ett stödjordbruk. Enligt egnahemsstyrelsens mening bör begreppet stödjordbruk i varje fall givas i så måtto vidgat innehåll, att däri inbegripas jordbruk varå kunna födas två, högst tre kor.

I fråga om gränsdragningen mot de ofullständiga jordbruken har *hushållningssällskapets i Norrbottens län förvaltningsutskott* ifrågasatt, om det alltid vore ändamålsenligt att förhindra ett stödjordbruk att utvidgas efter hand. Man borde icke tilldela stödjordbruken så små arealer, att en fortsatt utveckling av jordbruket omöjliggjordes. Ett stödjordbruk borde få utvecklas ej endast till ett ofullständigt jordbruk utan, där förhållandena det medgäve, till ett fullständigt sådant.

I andra utlåtanden har framhållits angelägenheten av att den begränsning av möjligheterna att bilda stödjordbruk som åsyftats av de sakkunniga verkligen bleve iakttagen i tillämpningen. *Länsstyrelsen i Hallands län* har sålunda hävdadt, att det borde än tydligare markeras att den största försiktighet iakttoges vid bildandet av stödjordbruk, då sådana eljest lätt kunde befaras få karaktären av ofullständiga jordbruk. Liknande uttalanden ha gjorts av *länsstyrelserna i Jönköpings och Älvsborgs län* samt *riksförbundet landsbygdens folk*, vilka alla betonat nödvändigheten av att kravet på stadigvarande arbetstillfällen vid sidan av jordbruket till fullo beaktades.

Slutligen må anmärkas, att *egnahemsstyrelsen* icke ansett fullt tillfredsställande, att termen stödjordbruk bleve förbehållen allenast den typ av mindre jordbruk som skulle få bildas enligt sakkunnigförslaget. Ur de synpunkter egnahemsstyrelsen hade att anlägga i sin verksamhet för åstadkommande av en sanering av de ofullständiga jordbruken syntes det mer ändamålsenligt, att termen stödjordbruk kunde få nyttjas såsom en samlan-

de beteckning för samtliga de jordbruk vilka vore av mindre storleksordning än att de utgjorde bärkraftiga familj jordbruk men vilkas avkastning dock, tack vare i orten förefintliga stadigvarande förvärvsmöjligheter vid sidan av jordbruket genom skogskörslor eller dylikt, beredde innehavaren och hans familj full bärgning. Egnahemsstyrelsen ville emellertid icke motsätta sig, att beteckningen stödjordbruk användes för de mindre jordbruk som vore tillåtna enligt förslaget. De något större jordbruk, där man förutom några kor kunde hålla en häst, kunde då förslagsvis benämnas »större stödjordbruk». Beträffande terminologien har *överbantmätaren i Skaraborgs län* uttalat, att det vore svårt att inarbota benämningen stödjordbruk i språkbruket, då ordet ofta förblandades med ofullständiga jordbruk. Med hänsyn till att fastigheten hade sitt huvudsakliga värde i åbyggnaderna och då tillhörande jordbruk vore av mycket ringa omfattning, syntes benämningen småbruk, som vunnit hävd, vara att föredraga.

Beträffande sakkunnigförslagets allmänna ståndpunkt i fråga om skogens betydelse för ett lönsamt jordbruk samt de ur denna synpunkt föreslagna bestämmelserna ha meningarna likaledes brutit sig. Särskilt gäller detta om den bestämmelse i förslaget som avser att förhindra att för jordbruket i en ort behövlig skog avskiljes därifrån. I flertalet av de utlåtanden, i vilka de grundläggande principerna för förslaget vunnit anslutning, gillas emellertid förslaget även i dessa delar. Och många av dem som särskilt yttrat sig i nu förevarande avseenden ha funnit förslagets regler vara av behovet påkallade och innebära ett för landets jordbruk värdefullt skydd. *Överbantmätaren i Värmlands län* har uppgivit, att enligt vad erfarenheten gäve vid handen nu gällande regler icke alltid kunnat givas sådan tolkning att olämplig fastighetsbildning kunnat förhindras; särskilt gällde detta förhindrandet av skogens skiljande från jorden. Även *överbantmätaren i Kopparbergs län* har ansett riktigt att man i allmänhet sökte bibehålla skogen vid jordbruket. Regeln att skogen i allmänhet ej får skiljas från ortens jordbruksjord utgjorde enligt *egnahemsstyrelsens* uppfattning en framträdande förtjänst hos förslaget; på denna punkt gjorde sig en ändring av de nuvarande förhållandena måhända allra starkast gällande. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har funnit bestämmelserna väl motiverade. Enligt länsstyrelsens mening måste förslagets förbud mot avskiljande av skogsmark från jordbruket verka dämpande på den lust till spekulation i skogsfastigheter som under vissa konjunkturer gjorde sig gällande. Att en spärr mot denna företeelse vore önskvärd, framginge av den omfattning avstyckningarna av skogsfastigheter redan tagit i vissa trakter. Samma mening har uttalats i ett stort antal andra yttranden.

Såsom tidigare anmärkts, ansåg sig 1942 års jordbrukskommitté icke kunna vid tidpunkten för avgivandet av yttrande i ärendet tillstyrka en så långt syftande reform som den av de sakkunniga föreslagna. Kommittén förordade emellertid, att den bestämmelse i förslaget som avsåg att tillgodose intresset att vid jordbruket i en ort såsom stöd för detsamma behålla behövlig skog omedelbart genomfördes. I detta hänseende har kommittén yttrat:

Den här av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen innebär ju en ej obetydlig skärpning i förhållande till gällande lag. Såsom de sakkunniga framhålla, är förhållandet för närvarande det, att ett stort antal jordbruk i de delar av landet, där ett bärkraftigt jordbruk i regel ej kan tänkas utan tillgång på skog, trots att skog finnes i trakten sakna erforderlig stödsog och därför måste hänföras till de ofullständiga jordbrukens kategori. En synnerligen viktig uppgift är att förvandla dessa ofullständiga jordbruk till bärkraftiga brukningsdelar. Härvid kunna olika medel användas. I många fall torde man böra räkna med sammanslagning av befintliga brukningsdelar. I vissa fall kan erforderlig utvidgning av åkerarealen måhända åstadkommas genom nyodling å fastighetens egen mark. Ett viktigt medel måste emellertid under alla förhållanden bli tilldelning av skog. Det synes då angeläget, att man ej försvårar användningen av detta rationaliseringsmedel genom att medgiva att skog, som nu finnes vid jordbruket och kan bli behöflig för rationaliseringen, skiljes från jordbruket. Skulle man ej nu införa bestämmelser, som hindra ett dylikt avskiljande, torde det kunna befaras, att de möjligheter därtill, som finnas enligt nu gällande lag, komma att, under övergångstiden till dess en mera fullständig reform av avstyckningsbestämmelserna kan genomföras, utnyttjas i en sådan utsträckning, att rationaliseringsarbetet kan komma att lida allvarligt men därav.

Uttalande av liknande innebörd har gjorts av *Sveriges lantbruksförbund*. Skogens betydelse såsom stöd för jordbruket har slutligen även framhållits av *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund*, som uttalar, att en viss opposition mot bibehållande av skogen såsom ett stöd för jordbruket fortfarande vore att finna hos det rena skogsintresset men att några bärande skäl icke syntes kunna framläggas för ett ytterligare överförande dit av jordbrukets skogar. Skogen vore enligt förbundets åsikt en ovillkorlig förutsättning för jordbruksnäringens drivande. Förbundet ansåge, att det icke kunde råda några som helst tvivel om att ur skoglig synpunkt förhållandena å bondeskogarna under de sista årtiondena gått framåt i sådan grad att man icke behövde befaras, att skogshanteringen i jordbrukets skogar icke skulle tillfredsställa de krav som man ur samhällets synvinkel hade rätt att ställa med hänsyn till skogens stora betydelse för landet.

Å andra sidan har i vissa yttranden hävdats en avvikande ståndpunkt i fråga om skogens betydelse för jordbruket. *Industriens Norrlandsutredning* har sålunda med avseende å det stöd skogen förmenats bereda jordbruket framhållit, att detta stöd huvudsakligen bestode av arbetsinkomster och inkomster av skogsförsäljning. Enligt Norrlandsutredningens åsikt förutsatte förvärvandet av arbetsinkomster genom skogsbruk näppeligen äganderätt till skogen. Det vore ett faktum, att den övervägande delen av skogskörlorna på landets samtliga skogar utfördes av jordbrukets folk med jordbrukets dragare. Å andra sidan lejde även bondeskogsbruket i betydande omfattning främmande arbetskraft för avverkningarna, särskilt för huggningarna. Att avsätta en särskild skogsareal för att jordbrukets utöware skulle garanteras arbetstillfällen inom de egna rågångarna vore därför en konstruktion, som ej hölle streck i verkligheten. Den gjorde det så mycket mindre som bondeskogsbrukets avverkningar vore i hög grad konjunkturbetonade. De sakkunniga syntes vidare ha förbisett, att skogsbruket liksom jordbruket ginge

mot en tid av tilltagande knapphet på arbetskraft, vilket i själva verket vore ett av de största problemen för skogsbruket. Vad därefter beträffade inkomsterna av skogsförsäljning, som kunde erhållas genom köp av en avstyckning eller av varje annan fastighet med skog, vore denna inkomst närmast att betrakta som inkomst av kapitalinvestering. Om skogen betalades efter sitt fulla värde, vilket man i allmänhet borde förutsätta, så erbjöde denna kapitalinvestering näppeligen någon fördel framför varje annan säker realinvestering. Det kunde till och med ifrågasättas, om ej med hänsyn till det omvittnade behovet av rationaliseringsåtgärder i jordbruket en investering för sistnämnda ändamål borde giva en högre avkastning än förvärvet av skogsmark. För de köpare som ville förvärva ett jordbruk med skog syntes under alla förhållanden dylika i tillräcklig omfattning komma att stå till buds. Att köpare av avstyckningar med skog i stor utsträckning realiserade skogen så långt skogsvårdslagen det tillåte för att möjliggöra avbetalning på den härigenom förhöjda köpeskillingen utgjorde i viss mån en bekräftelse på att köpare till avstyckningar för sin del ej i högre grad värdesatte detta skogsinnehav, samtidigt som det med skogstilldelningen avsedda stödet i motsvarande grad förringades. Detsamma vore förhållandet med köpare av arrendegårdar, vilkas avstyckning efter den föreslagna skärpningen av kravet på skogstilldelning syntes bliva ytterligare försvårad. — Efter att ha återgivit de sakkunnigas omdöme om skötseln av bondeskogarna har industriens Norrlandsutredning hävdat, att detta omdöme ställde bondeskogsbruket i en gynnsammare dager i förhållande till storskogsbruket än tillgängliga fakta gäve vid handen. Rätta förhållandet syntes vara, att bondeskogsbruket vore betydligt ojämnare än storskogsbruket och mera beroende av den tillfällige ägarens ekonomiska styrka och intresse än fallet vore med storskogsbruket. Under sådana förhållanden syntes det vanskligt att fortsätta på den väg mot ytterligare parcellering av skogsmarken som de sakkunnigas förslag om skogstilldelning till varje nybildad fastighet innebure. Parcelleringen av skogsmarken finge särskilt ogynnsamma verkningar när den försämrade skogsmarkens arrondering. Denna arrondering vore redan nu mångenstädes så otillfredsställande, att den vore till uppenbar olägenhet vid avverkning och skogsvård. Med tilltagande rationalisering av avverkningarna och intensifiering av skogsvården komme dessa olägenheter att än starkare framträda. Det vore under sådana förhållanden att beklaga, att de sakkunnigas förslag i vad det avsåge s. k. överloppsskog komme att gå ut över industriens redan hårt beskurna möjligheter att arrondera sitt skogsinnehav. Likaså komme den föreslagna skärpningen av kravet på stödskogstilldelning att i vissa fall försvåra arrondering genom byte.

I huvudsak samma erinringar som de nu angivna ha framställts av *länsstyrelsen i Blekinge län*, som ansett att de sakkunniga väl ensidigt satt jordbrukets betydelse som det primära. Länsstyrelsen har dock på tal om den vikt de sakkunniga lagt vid kombinationen av jord och skog uttalat, att denna tankegång i många fall måste anses icke blott socialt utan även strängt ekonomiskt berättigad. Länsstyrelsen har vidare i fråga om skogs-

vården vitsordat, att även om storskogsbruken i många trakter av landet sköttes bättre än de små skogsbruken det i allt fall funnes trakter av nordligare Sverige där åtminstone återuppbyggnadsarbetet å skogarna sannolikt hunnit längre å bondeskogsbrukets skogar än å det där dominerande storskogsbruket. Länsstyrelsen har emellertid framhållit, att i den mån en på grund av ökad skogstilldelning framtvingad parcellering av samlade större skogsenheter vore till förfång för skogsbruket, det måste tillses att en sådan uppdelning skedde med största aktsamhet. Sålunda borde jordbrukssynpunkten ej få så träda i förgrunden, att i bördighets- eller i annat drifts-avseende uppenbarligen svaga jordbruksjordar därigenom skulle komma att givas stödskogstilldelning. Det vore vidare av vikt, att fastigheterna kunde bli så pass stora, att de erbjöde tillräcklig tillgång till de olika ägoslagen, så att de vart och ett kunde få den bästa användningen. Det vore eljest risk att ägaren frestades att skörda skogen för hårt eller att i för stor utsträckning utnyttja skogen för betesdrift. Även *Norrlandskommittén*, som ansett frågan om jordbrukets skogstilldelning kräva ytterligare överväganden, har omnämnt vissa synpunkter, vilka plägade anföras mot en riklig skogstilldelning till jordbruken. I den mån jordbrukare vore innehavare av stödskog, kunde risk föreligga för att skogen vid äganderättsöverlåtelse i samband med generationsväxling eller annorledes avverkades för anskaffande av erforderlig lösensumma liksom att avverkningarna också i övrigt lätt nog snarare komme att anpassas efter jordbrukarens behov av medel eller efter av olika konjunkturer betingade virkespriser än efter vad som motiverades enbart ur skogsvårdssynpunkt. Det vore med hänsyn därtill ej utan vidare klart, att en jordbrukare på längre sikt erhöle jämnare sysselsättning, om han själv ägde skog än om han hade tillgång till skogsarbete på större skogskomplex som tillhörde domänverket eller skogsbolag. Vidare skulle ett tvång att jämte jord även inköpa skog kunna te sig som ett hinder för fastighetsförvärv. Möjligheterna för arrendatorer att inlösa jord med äganderätt kunde försvåras genom uppställandet av stödskogskrav. *Sveriges skogsägareförbund* har velat framhålla, att skogsnäringen ur nationalekonomisk synpunkt vore fullt likvärdig med jordbruket samt därför icke borde diskrimineras i den ekonomiska lagstiftningen. De i sakkunnigförslaget uppställda villkoren för avstyckning berörde skogsbruket på två sätt: dels framtvingades en parcellering av skogsenheterna genom det praktiskt taget generella kravet på stödskogstilldelning vid avstyckning i skogsbygderna och dels omöjliggjordes all arrondering av nu förefintliga splittrade skogsbruksenheter genom förbudet att vid avstyckning till särskild fastighet för skogsbruk avskilja s. k. överloppsskog. Av i huvudsak dessa anledningar har förbundet, på sätt nedan skall närmare angivas, påyrkat jämkningar i förslaget.

Överlantmätaren i Gävleborgs län har gjort gällande, att vid bedömandet av fastighetsbildning konflikt mellan jordbruksnäringen och andra näringar borde lösas på ett ur nationalekonomisk synpunkt bästa sätt och icke, såsom lagförslaget syntes avse, endast med tanke på jordbruksnäringens bästa.

Enligt överlantmätarens förmenande hade tilldelning av skogsmark och framför allt av stödskog icke den betydelse för jordbruket som de sakkunniga ansåge; de nuvarande restriktionerna vore mer än tillräckliga. Av större betydelse än stödskogstilldelning vore att jordbruksfastigheterna erhöles tillräcklig och väl arronderad inägojord. Uttalande av liknande innebörd har gjorts av *skogsvårdsstyrelsen i Kalmar läns norra del*, som förklarar sig icke övertygad om att jordbruket under alla förhållanden borde intaga en sådan ovillkorlig förmånsställning som de sakkunniga förutsatt.

Utan att vilja direkt avstyra sakkunnigförslaget i förevarande delar har *överlantmätaren i Jämtlands län* förklarar, att den inställning som förslaget i princip intog till frågan om de egentliga jordbruksfastigheternas skogstilldelning, eller att en riklig tillgång till skog skulle för dem utgöra en förmån och vara ägnad att stärka jordbrukets ställning, dock kunde ifrågasättas. Enligt överlantmätarens uttalande hade nämligen erfarenheten visat, att riklig skogstillgång inom en jordbruksfastighet i många fall medfört, att det egentliga jordbruket försumrats. Fastighetsägaren hade i sådana fall sökt och erhållit sin huvudsakliga inkomst av skogsbruket, och det egentliga jordbruket hade nedsjunkit till att bliva endast ett stöd åt detta. En liknande synpunkt har anlagts av *tillförordnade byråchefen i lantmäteristyrelsen Prawitz* ävensom av *överlantmätaren i Västernorrlands län*. *Distriktslantmätaren i Härnösands distrikt* har uttalat, att enligt vad erfarenheten visade jordbruksfastigheter som låge i mer eller mindre utpräglad vanvård mycket ofta vore sådana som omfattade betydande skogsvärden. Dylika fastigheter bleve lätt tacksamma spekulationsobjekt för personer som saknade intresse för jordbruket såsom sådant. Vid salubjudning av en jordbruksfastighet av sådan sammansättning att skogstillgångens värde vore ojämförligt större än jordbruksjordens värde bleve i regel de jordbrukare som vore spekulanter överbjudna av personer som vore inriktade på att i första hand tillgodogöra sig skogsvärdet. Följden härav bleve, att icke blott skogen utan vad värre vore även jordbruket såsom sådant ginge förlorat för den självägande bondebefolkningen. För jordbruket skulle det i dylika fall vara till nytta, om en del av skogen kunde fränstyckas och eventuellt bilda särskild skogsfastighet, varefter fastighetens återstod till rimligt pris kunde förvärvas av en jordbrukare.

Kammarkollegiet har hävdar, att kravet på tilldelning av husbehovsskog lett till en parcellering av skogsmark, som ibland varit skadlig för skogsskötseln. Om skogstilldelningen icke kunde göras så stor att ett uthålligt skogsbruk lämpligen kunde bedrivas, syntes det därför bättre att avstå från kravet på skogstilldelning än att verkställa en uppdelning av skogsmarken. Skulle en fastighet i sådant fall icke bliva bärkraftig utan skog, syntes det riktigare att avstyckningen ej medgäves. Det vore vidare enligt kollegiets mening icke försvarligt ur nationalekonomisk synpunkt att genom skogstilldelning söka vidmakthålla sådana jordbruk, där åkern icke ens lämnade ersättning för utsäde, gödning och nedlagt arbete. Dylika jordbruk borde nedläggas.

I detta sammanhang må anmärkas, att kollegiet förordat att begreppen husbehovsskog och stödskog utmönstrades ur lagen och ersattes med ett allmänt begrepp, bestämt såsom för fastighetens bärkraft erforderlig skogstildelning eller dylikt. Kollegiet har i denna fråga anfört följande:

Husbehovsskogen torde numera vara ett begrepp, som ofta har ett svagt samband med den faktiska användningen av en fastighets skog. Det ekonomiskt riktiga torde vara att sköta den s. k. husbehovsskogen så, att den ger bästa möjliga utbyte, oavsett om produkterna lämpa sig för förbrukning å fastigheten eller icke. Det inträffar icke heller alltid, att byggnadsbehovet inträffar vid en sådan tidpunkt, att en avverkning kan vara försvarlig ur vare sig skogsvårds- eller ekonomisk synpunkt, eller att, när den ur skogsskötselns synpunkt lämpliga tiden för en avverkning är inne, något nybyggnadsbehov föreligger. Det torde sålunda ofta vara lämpligare att tillgodose en fastighets behov av byggnadsvirke genom inköp än genom att producera det av den skog, som växer på fastigheten. Bränsle och stängselvirke torde däremot i allmänhet kunna, om skogsmarken icke är av alltför ringa omfattning, med fördel erhållas på gården ur gallringsvirke, toppar och annat avfall, som annars måhända icke skulle vinna lönande avsättning. Ett årligt mindre behov av gagnvirke till reparationer och slöjd föreligger också. Om skogsvården på s. k. husbehovsskog skulle inriktas på att producera det virke, som förbrukas på gården, torde det kunna leda till en nationalekonomiskt sett skadlig sänkning av skogsmarkens avkastning. Enligt kollegiets mening är det lämpligare att undersöka om skogstilldelning erfordras för lämpligt utnyttjande av arbetskraft och dragare eller eljest är erforderlig för fastighetens bärkraft, särskilt för att lämna bidrag till täckande av byggnadskostnaderna. En sådan bestämning skulle innesluta även stödskogsbegreppet.

Skogsstyrelsen har ansett sig icke böra ingå på att taga närmare ställning till förslagens grundsatser men har beträffande de mera skogligt betonade sidorna av förslaget funnit endast få erinringar kunna resas mot detsamma. I fråga om den i förslaget föreskrivna tilldelningen av skog har skogsstyrelsen ansett otvivelaktigt, att skogsbruk inom fastighetens gränser kunde utgöra ett givande och pålitligt stöd för jordbruket i orter, där natur- och näringsförhållandena tillåte en sådan kombinerad driftsform. Det vore emellertid angeläget, att vid prövning av frågor om skogstilldelning till jordbruksfastighet parcelleringen icke dreves så långt, att betingelserna för en ekonomiskt nöjaktig skogshushållning mera påtagligt försämrades. Att *industriens Norrlandsutredning* liksom även *länsstyrelsen i Blekinge län* och *Sveriges skogsägareförbund* uttalat farhågor för att den i förslaget föreskrivna skogstilldelningen kunde komma att medföra en för skogsbruket menlig uppdelning av skogsmarken har förut nämnts. Sveriges skogsägareförbund har under återopande härav yrkat, att stödskogstilldelningen begränsades till styckningsfastigheterna och bibehölles vid den ungefärliga nivå som enligt hittills tillämpade grunder befunnits lämplig och tillräcklig. Stödskogarna borde hållas vid rimlig nivå till undvikande av fortsatt parcellering av de större skogsbruksenheter.

Domänstyrelsen har ansett skäl ej föreligga att vidhålla kravet å tilldelning av skog, när det gällde avstyckning av jordbruksfastighet å kronopar-

kerna. Arbetstillgången i orten ökades icke av större skogstilldelning vid avstyckning. Ej heller medförde skogstilldelningen någon garanti för jämn arbetstillgång för styckningslottens ägare. Erfarenheten hade visat, att stödskogsbestämmelserna i hög grad försvårat försäljningarna, enär saluvärdena därigenom avsevärt ökades. Det vore angeläget, att egnehemsbildandet å kronoparkerna ej försvårades genom föreskrifter som därjämte enligt styrelsens mening vore obehövlige och för kronoparkerna skadliga. Vad nu sagts gällde även skog till husbehovet, enär blivande ägare kunde påräkna, att till skäligen priser å kronoparkerna erhålla för ändamålet lämplig skog av olika sortiment. Domänstyrelsen har därjämte framhållit, att ett genomförande av de sakkunnigas förslag om större skogsmarkstilldelning vid avstyckning av jordbruksfastigheter komme att medföra obenägenhet från jordägarnas sida att överhuvud taget försälja sådana fastigheter. Vidare försvårades möjligheterna för eventuella köpare att förvärva jorden, om de nödgades att övertaga större skogsmarksarealer än som överensstämde med deras förmåga och önskan. Det syntes slutligen allttjämt föreligga skäl att främja frilösningen av arrendejordbruk, vilket spörsmål statsmakterna ägnat stor uppmärksamhet, men en utveckling i sådan riktning kunde komma att hämmas genom de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna.

Att krav på ökad tilldelning av skog vore ägnat att fördyra jordbruksfastigheterna och därigenom försvåra överlåtelse av jordbruksfastigheter har även framhållits av, bland andra, *skogsvårdsstyrelsen i Uppsala län*. Å andra sidan ha *skogsvårdsstyrelserna i Östergötlands och Blekinge län* framhållit angelägenheten av att skog, som tillades jordbruksfastighet, icke bleve för ringa; en rationell skogsvård vore icke möjlig vid för små skiften.

I yttranden som avgivits av *Målarprovinsernas hypoteksförening* och *skånska hypoteksföreningen* har anlagts den förut nämnda synpunkten, att förslagens regler om skogstilldelning kunde omöjliggöra för en mångfald arrendatorer att förvärva det arrenderade jordbruket; priset på den skog som måste tilläggas fastigheten kunde långt överstiga belåningsvärdet därav.

I ett yttrande har hävdats, att gällande lags bestämmelse därom att i ort med ringa skogstillgång skogen må tilldelas en av fastigheterna, om det prövas angeläget för skogens bestånd, borde bibehållas. *Skogsvårdsstyrelsen i Malmöhus län* har nämligen, närmast med tanke på den sydsånska skogens för vindpåverkan utsatta läge, gjort gällande att denna skog, som i och för sig vore av utomordentligt värde, löpte risk för sitt framtida bestånd vid en eventuell uppdelning i samband med avstyckning.

I åtskilliga yttranden har den bestämmelse i förslaget som åsyftar att förhindra, att för jordbruket behöfelig skog avskiljes därifrån, blivitt föremål för kritik. Från en del håll ha därvid särskilt påtalats de svårigheter en dylik regel skulle medföra för skogsägare att förbättra arronderingen av sina skogsfastigheter. *Kammarkollegiet* har sålunda från denna synpunkt ifrågasatt lämpligheten av att strängt upprätthålla kravet, att i orter där husbehovs- eller stödskog anses erforderlig den till jordbruket hörande skogen skall reserveras för Ortsbehovet av skog. Detta skulle enligt kollegiets uppfattning

kunna leda till att i vissa fall ur arronderingssynpunkt lämpliga kompletteringar av skogsfastigheter förhindrades. Det vore också tveklaktigt, om de fastigheter, som skulle ha nytta av dessa tillämnade skogsanslag, någonsin komme att få del av dem. Skulle de ofullständiga jordbruket i sådana trakter kompletteras med skog, syntes kraftiga ingrepp från det allmännas sida bli påkallade. *Sveriges skogsägareförbund* har anlagt liknande synpunkter och uttalar, att ifrågavarande regel skulle avskära det större skogsbrukets möjlighet att genom förvärv av överloppsskog verkställa behöflig arrondering av splittrade ägor. De i bolagsförbudslagen införda s. k. lindrigare koncessionsgrunderna bleve därmed utan reellt underlag, i vad de avsåge överloppsskog. Den i samma lag införda bytesregeln, som vid sitt införande uttryckligen angavs avse att bereda storskogsbruket viss arronderingsmöjlighet, skulle även bli verkningslös. Enligt förbundets mening skulle detta innebära en stor nackdel för storskogsbruket. Detta skogsbruk hade ett verkligt behov av att i trängande fall kunna genomföra en arrondering. Den hittillsvarande möjligheten att förvärva överloppsskog hade åtminstone i någon ringa mån kunnat tillgodose detta behov. Förbundet påyrkade fördenskull, att bestämmelsen i förslaget skulle utgå. Uttalanden av liknande innebörd ha gjorts av *industriens Norrlandsutredning* och *länsstyrelsen i Blekinge län*. Denna länsstyrelse har tillika gjort gällande, att en bestämmelse om förbud att avstycka överloppsskog kunde leda till att exempelvis ett till försäljning nödgat dödsbo finge ett ytterligare tvång till att först söka taga ut så mycket som möjligt av skogen. Liknande kunde fallet bli för andra fullt legala ägare av skog som av fullt rimliga skäl stode inför tvånget att sälja. Lagen skulle framkalla ett köparmonopol, som för en säljande skogsägare lätt ledde fram till försämrade skogsvård.

Den nu sist angivna synpunkten har anlagts av ett flertal myndigheter, som ansett den nu ifrågavarande bestämmelsen innebära ett starkt ingrepp i den enskildes rätt att förfoga över sin egendom. I sådant hänseende har *överbantmästaren i Jämtlands län* anført, att vederbörande jordägare i allmänhet torde ha svårt att inse det berättigade i att för ett allmänt intresse, som först i en oviss framtid kunde komma att bli aktuellt och realiserat, berövas sin rätt att få på för dem fördelaktigast sätt disponera över tillgång å skog. Överbantmästaren hölle före, att förslaget i förevarande avseende i viss mån skjutit över målet och att reglerna därför borde modifieras. Samma mening har uttalats av *ägodelningsdomaren i Norra Hälsinglands domsaga* och *domänstyrelsen* samt av *länsstyrelsen, hushållningssällskapet* och *egnaheimsnämnden i Jämtlands län*. Även *skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län* samt *Värmlands hypoteksförening* och *skånska hypoteksföreningen* ha ansett, att ett förbud att annat än i undantagsfall avskilja skogsmark vore ett alltför starkt ingrepp i äganderätten; det skulle skapa ett köparmonopol och utestänga all konkurrens, vilket icke stode i överensstämmelse med allmän rättsuppfattning inom landet.

I några yttranden har framhållits behovet av att kunna avskilja den till en jordbruksfastighet hörande skogsmarken för att möjliggöra komplettering av

ofullständigt jordbruk med inägojorden. *Överlantmätaren i Kopparbergs län* har sålunda ifrågasatt, huruvida icke i dylika fall fördelarna med att intilliggande brukningsdelar kompletterades med inägojord finge anses överväga skadan för jordbruket i orten av att skog skildes från inägorna. Då emellertid enligt överlantmätarens förmenande en sådan åtgärd icke skulle vara tillåtlig enligt förslaget, borde detta modifieras på denna punkt. En liknande uppfattning har kommit till uttryck i de yttranden som avgivits av *hushållningssällskapet i samma län förvaltningsutskott* samt *lantbruksstyrelsen*.

Skogsvårdsstyrelsen i Västmanlands län har i sitt yttrande uttalat farhågor för att ett förbud att avskilja överloppsskog från jordbruksfastighet skulle verka hindrande för i och för sig önskvärda upplåtelser av jordbruk från fastigheter med större skogsinnehav.

Bland de regler som ha avseende å skogens behandling i fastighetsbildningshänseende har, såsom tidigare omnämnts, även upptagits en bestämmelse, som har till syfte att bereda skydd mot en sådan uppdelning av skogsmark som skulle försämra möjligheterna att ekonomiskt utnyttja skogen. Detta stadgande har uppmärksamrats endast i ett fåtal yttranden. *Sveriges skogsägareförbund* har om denna regel yttrat, att den utan tvivel skulle vara av värde, om den finge tillämpas utan undantag. I paragrafen i fråga hade emellertid införts det undantaget, att regeln ej skulle gälla, om skogsbrukets parcellering skulle gynna jordbruksnäringen. Därmed hade i själva verket den huvudsakliga nyttan av regeln eliminerats.

De i sakkunnigförslaget uppställda bestämmelserna till skydd mot en för jordbruksnäringen skadlig delning ha i allmänhet mötts med gillande. *Kammarkollegiet* har framhållit, att antalet större och medelstora jordbruk minskat. Då dessa syntes vara de ur driftssynpunkt värdefullaste enheterna samt deras produktion av största betydelse för spannmålsförsörjningen, vore åtgärder påkallade som begränsade möjligheterna att uppdelade dessa jordbruk. *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* har, i likhet med de sakkunniga, ansett, att man vid den fortsatta fastighetsbildningen borde så långt som möjligt eftersträva att skydda de för ekonomisk drift lämpliga större och medelstora gårdarna. *Ägodelningsdomaren i Vättle, Ale och Kullings domsaga* har hälsat med tillfredsställelse, att de sakkunniga betonat vikten av att de livsdugliga jordbruken bibehållas och kräva garantier mot att avstyckningar icke tillåtas till men för familj jordbruken. Denna ägodelningsdomare har emellertid gjort gällande, att stödjordbruken icke borde gynnas på bekostnad av familj jordbruken. Överhuvud borde statsmakterna icke genom undantagsbestämmelser uppmuntra bildandet av stödjordbruk. I anledning därav hemställdes, att det för stödjordbruk i förslaget upptagna undantaget från skyddsbestämmelserna måtte uteslutas. *Hushållningssällskapet i Västerbottens län förvaltningsutskott* har uttalat samma åsikt.

Endast ett fåtal myndigheter ha ställt sig kritiska till de till jordbrukets skydd uppställda reglerna. *Egnahemsnämnden i Älvsborgs läns södra område* har sålunda ställt sig tvivlande mot tanken att icke tillåta styckning av större för jordbruksändamål väl lämpade egendomar. Man fastläste genom en dy-

lik lagstiftning jorddelningen ungefär vid sitt nuvarande läge. Bondejordbruk kunde därefter i stort sett endast nyskapas genom sammanslagningar av mindre, ofullständiga jordbruk. Den närings- och befolkningspolitiska utvecklingen i vårt land syntes icke med sådan visshet kunna förutsägas, att man kunde utgå ifrån att flera familjejordbruk icke vidare skulle behövas eller att sådana icke även framdeles komme att bliva efterfrågade. En möjlighet att skaffa familjejordbruk till dem, som önskade sådana och vore lämpliga att sköta dem, syntes under alla förhållanden böra lämnas öppen även för framtiden. Samma uppfattning har uttalats av *Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ävensom av *jordbrukskommissionen i Älvsborgs läns södra område*.

De undantagsbestämmelser från de jordpolitiska villkoren som i sakkunnigförslaget upptagits med avseende å bostäder, stödjordbruk samt industriella och därmed likställda anläggningar ha föranlett kritiska uttalanden från skilda håll. *Kammarkollegiet* har förfäktat, att andra näringsgrenar än jordbruket numera spelade en så stor roll för folkförsörjningen och välståndet inom landet, att när nybildning av fastigheter påkallades för deras behov, jordbrukets intressen skäligen måste eftergivas i större omfattning än vad förslagets bestämmelser angåve. Vilket intresse som skulle erhålla företrädesrätt bleve i sista hand beroende av ett politiskt bedömande. Om man bortsåge från det omedelbara intrycket av den tillfälliga avstängningen från världsmarknaden, saknades ur näringspolitisk synpunkt anledning att sätta industriens intressen i efterhand i förhållande till jordbrukets. Snarare kunde de riktlinjerna uppställas, att industriernas markbehov borde fullt tillgodoses men så, att minsta möjliga skada vållades jordbruket. Då belägenheten kunde vara av avgörande betydelse för en industrianläggnings bärighet, syntes kollisioner med jordbrukets intressen icke alltid kunna undvikas. Det syntes icke vara givet, att industrien i dylika fall skulle vika för jordbruket. I stället syntes en avvägning böra ske så, att nyttan och skadan genom fastighetsbildningen bleve avgörande för dess tillåtlighet. *Svea hovrätt* påpekar, att i sakkunnigförslaget eftergift från det allmänna lämplighetskravet medgivits allenast för expropriationsändamål och för tillgodoseende av ett allmänt behov av bostadslägenheter. Detta innebure, att när en för en ort nyttig industri skulle anläggas, undantaget gällde blott arbetarnas bostäder men icke industriföretagets markbehov, vilket knappast vore följdriktigt. Samma synpunkt har anlagts av *länsstyrelsen* och *överbantmästaren i Västernorrlands län*, därvid länsstyrelsen framhållit, att det understundom kunde vara synnerligen angeläget, att avstyckning för beredande av plats för en industriell anläggning finge ske, även om de allmänna förutsättningarna för avstyckning ej tillfullo kunde tillgodoses. *Distriktslantmätaren i Härnösands distrikt* har gjort samma anmärkning och påpekat, att en sådan differentiering som skett i förslaget icke förekomme i nuvarande praxis och ej heller syntes vara sakligt motiverad; en ändamålsenlig indelning av marken i tättbebyggt samhälle för de olika ändamålen skulle lätt komma att förryckas, om de nämnda ändamålen i vissa fall icke likställdes såsom grund

för medgivande till avstyckning. *Svenska kommunal-tekniska föreningen* har likaledes ansett det vara en brist, att vid prövningen av undantag från det allmänna lämplighetskravet hänsyn icke skulle få tagas till industriens eller andra näringars behov.

Överlantmätaren i Stockholms län — liksom ock *länsstyrelsen i länet* — har ansett, att de speciellt jordbrukspolitiska principerna i förslaget fått skymma undan väl mycket av andra icke oviktiga sidor av jordpolitiken, speciellt då den gren därav som rörde tillgodoseendet av fastighetsbildning för bostads- och rekreationsändamål. Det hade varit önskvärt, att reglerna för avstyckning för sådana ändamål kunnat givas ett något större utrymme i lagtexten än som nu vore fallet.

Beträffande den fordran å »ett allmänt behov» som i förslaget uppställts såsom villkor för tillämpningen av de för bildandet av bostadslägenheter medgivna undantagsbestämmelserna har *överlantmätaren i Malmöhus län* ifrågasatt, om man icke därigenom kommit att i viss utsträckning skjuta över målet och allt för starkt beskurit möjligheterna till bostadsavstyckningar. Stadgandet syntes böra uppmjukas på så sätt, att i stället för villkoret om allmänt behov av bostadslägenheter blott uppställdes fordran på ett trängande behov av mark för bostadsändamål och att möjlighet saknades att tillfredsställa behovet på annat sätt i överensstämmelse med huvudreglerna. I flera yttranden har framhållits, att den behovsprövning som förutsattes skola ske i detta som ock i andra sammanhang kunde bli synnerligen vanskelig. Den prövning borde på något sätt kunna verkställas i ett större sammanhang.

I yttranden, avgivna av *vattenfallsstyrelsen* och *svenska vattenkraftföreningen*, har påyrkats, att de undantag, som i sakkunnigförslaget medgivits från det allmänna villkoret om nybildad fastighets lämplighet för avsett ändamål, måtte utsträckas att avse jämväl vissa markbehov som kunde uppkomma vid utbyggande av strömfall. Enligt dessa yttranden borde undantagsbestämmelserna så jämkas, att nämnda allmänna lämplighetskrav ej komme att medföra hinder för avstyckning av sådana markområden som erfordrades för bildande av lämplig strömfallsfastighet eller för uppförande av personalbostäder, belägna tillräckligt nära kraftstationer, regleringsdammar eller andra vattenbyggnader. Dylika anläggningars belägenhet kunde ej väljas med hänsyn till vad som vore lämpligt ur fastighetsbildningssynpunkt, och förvärv för angivna ändamål kunde ej ske tvångsvis enligt vattenlagen. *Vattenfallsstyrelsen* har vidare uttalat, att det även kunde vara lämpligt att i samband med vattenområdet förvärva sådant strandområde som sedermera komme att överdämmas eller skadas.

Departementschefen.

Målsättningen för den jordpolitiska kontrollen vid avstyckning och därmed också utformningen av de bestämmelser som ha en sådan kontroll till syfte är självfallet beroende av den statliga jordbrukspolitiken i allmänhet. Frågan om den framtida jordbrukspolitiken har varit under utredning av 1942 års jordbrukskommitté, som i juni 1946 avlämnat betänkande rö-

rande riktlinjerna för denna politik. Chefen för jordbruksdepartementet har såsom jag tidigare nämnt förut denna dag hos Kungl. Maj:t hemställt om remiss till lagrådet av vissa lagförslag som sammanhånga med de riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken som enligt hans mening böra i proposition föreläggas 1947 års riksdag. I samma lagrådsremiss har i fråga om den jordbrukspolitiska målsättningen anförts, att denna politik bland annat måste taga sikte på att bereda jordbruksbefolkningen likställighet i inkomsthänseende med jämförliga befolkningsgrupper. För förverkligande av detta mål böra statsmakterna vara beredda att även i fortsättningen lämna jordbruksnäringen sitt stöd. Dessutom bör krävas, att förefintliga rationaliseringsmöjligheter tillvaratagas. Rationaliseringen bör inriktas *dels* på åtgärder som gå ut på att få till stånd en utvidgning av arealen, där så är önskvärt, eller en förbättring av arronderingen eller ägosammansättningen (åtgärder för yttre rationalisering), *dels* på sådana åtgärder av mer permanent natur i fråga om jord eller byggnader som ha till ändamål att förbättra produktions- och driftförhållandena å en till storlek och gränser given brukningsdel (åtgärder för inre rationalisering), *dels ock* på sådana åtgärder för förbättring av driftresultatet å en till storlek och gränser given brukningsdel som ej på mera permanent sätt beröra dess jord eller byggnader (åtgärder för rationalisering av driftförhållandena). Rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område kräver en noggrann planering. I sådant avseende bör genomföras en regional jordbruksplanering, som i stort sett skulle ha till ändamål att uppdraga vissa riktlinjer för rationaliseringen av jordbrukets struktur och driftförhållandena inom en bygd. Såsom ett led i denna planering bör därefter följa en individuell jordbruksplanering med syfte att, med ledning bland annat av de resultat till vilka man kommit vid regionalplaneringen, framlägga en utformad plan för de förbättringsåtgärder som böra vidtagas beträffande vissa angivna brukningsdelar inom ett mindre område. En dylik verksamhet förutsätter tydligen en sådan utformning av lagstiftningen på fastighetsbildningens område, att sagda lagstiftning åtminstone i huvudsak förhindrar, att indelningen i brukningsdelar förändras på ett sätt som strider mot de allmänna riktlinjerna för rationaliseringen, samt underlättar och såvitt möjligt positivt främjar en utveckling i enlighet med dessa riktlinjer.

Det är i synnerhet intresset att söka förekomma en ytterligare försämring av fastighetsindelningen som föranlett fastighetsbildningssakkunniga att framlägga särskilt förslag till nya regler om avstyckning. De sakkunniga ha i sådant syfte föreslagit å ena sidan skärpta krav å nya fastigheters lämplighet för sitt ändamål i fråga om storlek, ägosammansättning och arrondering samt å andra sidan särskilda regler till skydd mot sådana ändringar i fastighetsindelningen som, utan att bilda direkt olämpliga fastigheter, dock skulle kunna innebära skada för jordbruket. Till de riktlinjer för lagstiftning som de sakkunniga i sådant syfte förordnat kan jag i allt väsentligt ansluta mig. Jag kan sålunda icke dela den i några

remissutlåtanden framförda uppfattningen, att jordbrukets intressen skjutits alltför mycket i förgrunden och att de jordpolitiska villkoren erhållit en avfattning, alltför snäv för att tillåta nödig anpassning efter skiftande förhållanden. För att vid fastighetsbildningen erforderlig hänsyn skall tagas till jordbruket torde det vara angeläget att man, på sätt fastighetsbildnings-sakkunniga föreslagit, tydligare än vad nu är fallet angiver de synpunkter som böra beaktas vid den jordpolitiska prövningen. Å andra sidan är det uppenbarligen nödvändigt att villkoren för avstyckning icke göras så stela, att man vid fastighetsbildningen icke kan taga erforderlig hänsyn till de växlande förhållandena i olika delar av landet. Enligt min mening får emellertid förslaget i detta hänseende anses i stort sett väl avvägt. För att säkerställa avsedd tillämpning av de nya bestämmelserna ha de sakkunniga tänkt sig, att särskilda fastighetsbildningsnämnder skulle komma de fastighetsbildande myndigheterna till hjälp. Såsom jag tidigare uttalat anser jag icke erforderligt att dylika nämnder inrättas. Lämpligen bör, såsom jag också tidigare antytt, samarbete etableras med de s. k. lantbruksnämnderna liksom även med överlantmätarna. Redan under förrättningens gång bör samråd äga rum, där omständigheterna äro sådana att dylikt samråd får anses påkallat. Att även den av chefen för jordbruksdepartementet omförmälda jordbruksplaneringen kommer att i betydande utsträckning kunna vara de fastighetsbildande myndigheterna till ledning ligger i öppen dag. Sålunda torde uppgjorda planer bliva av stort värde i de fall, då tillåtligheten av jorddelning förutsätter ett bedömande av behovet och lämpligheten i stort av en påyrkad ändring i fastighetsindelningen. Dylika frågor måste uppenbarligen ses i ett större sammanhang och förutsätta alltså viss planering av fastighetsbildningen.

När det gäller att taga ståndpunkt till nya regler om fastighetsindelningen, måste helt naturligt övervägas vilka krav som böra ställas på en fastighet för att den skall anses lämpad för sitt ändamål. De sakkunniga ha närmare utvecklat vad som bör inläggas i lämplighetskravet och därvid, såvitt angår jordbruksfastigheter, angivit vilka olika fastighetstyper som böra godtagas. De ha härvid — fränsett stödjordbruk — stannat för *familj jordbruket* som minsta tillåtna jordbrukstyp. Härigenom skulle det ofullständiga jordbruket helt utmönstras såsom godtagbar fastighetstyp. Att i förslaget familj jordbruket lagts till bas har i remissyttrandena mötts med gillande. Endast i ett yttrande har ifrågasatts, om icke den rådande bristen på arbetskraft kunde komma att tala till förmån för något mindre jordbruk såsom alternativ till mera affärsmässigt skötta storjordbruk.

Jag torde här få erinra om den inställning till denna fråga som chefen för jordbruksdepartementet givit till känna i förenämnda lagrådsremiss. Han har där med avseende å prisstödet åt jordbruksnäringen förordat, att detta avväges så, att det skall bereda full lönsamhet för jordbruk som till storleken motsvara genomsnittet i storleksgruppen 10—20 hektar och som fylla rimliga anspråk i fråga om arronderingens och de fasta anläggningarnas beskaffenhet. Vid bedömandet av det erforderliga stödets storlek för jordbruken i

skogsbygderna böra även beaktas de inkomstkällor som avkastningen av den egna skogen och skogskörslorna genomsnittligt utgöra. Det jordbruk som med hänsyn till storlek och beskaffenhet i övrigt är av den rationalitetsgrad som sålunda bör tagas till utgångspunkt vid avvägningen av prisstödet åt jordbruksnäringen benämnes i lagrådsremissen *basjordbruk*. I sagda remiss uttalas även, att man bör utgå från att stödet åtminstone under avsevärd tid framåt avväges med hänsyn till behovet för dylika jordbruk och att man följaktligen även i arbetet med den yttre rationaliseringen bör utgå från att sådana jordbruk skola kunna bestå på lång sikt. Med brukningsdelar, där jordbruket uppnår basjordbrukets lönsamhetsnivå, likställas — med hänsyn till deras möjlighet att bestå på lång sikt — de brukningsdelar där själva jordbruket visserligen ej uppnår en dylik lönsamhetsgrad men vilka i stället inrymma andra naturtillgångar, i första hand skog, av sådan beskaffenhet och omfattning att brukaren ändock kan beräkna att genom avkastningen av samtliga förvärvskällor å fastigheten komma upp till en tillfredsställande inkomstnivå. Dessa jordbruk betecknas *kombinerade jordbruk*. Familjejordbruket återfinnes icke såsom en särskild fastighetstyp i de av chefen för jordbruksdepartementet uppdragna riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken i vidare mån än att inom den storleksgrupp som representeras av basjordbruket säges falla flertalet av de jordbruk som under senare tid ansetts hänförliga till familjejordbruk eller bondejordbruk. Ståndpunkttagandet i fråga om rationalitetsgraden innebär emellertid icke, att basjordbruket godtagits som en idealisk jordbrukstyp, utan är närmast dikterat av praktiska hänsyn. Basjordbruket är ur arbetskrafts- och familjebildningssynpunkt behäftat med vissa nackdelar, och ur dessa synpunkter har som en mera önskvärd jordbrukstyp förordats ett större jordbruk, benämnt *normjordbruk*. Först i denna storleksgrupp, som i stort sett omfattar jordbruken i storleksordningen 20—30 hektar, kunna jordbruken tillgodose önskemålen om ett effektivt utnyttjande av arbetskraften och anordnande i övrigt av jordbruksdriften på ett sätt som på nuvarande utvecklingsstadium kan anses driftekonomiskt tillfredsställande.

Enligt vad som uttalats i nyss angivna lagrådsremiss representera visserligen jordbruk av den storlek och beskaffenhet i övrigt som motsvarar basjordbrukets rationalitetsgrad ej någon i och för sig idealisk jordbrukstyp, utan det skulle ofta av olika skäl vara önskvärt med större brukningsdelar. Emellertid torde detta förhållande icke böra föranleda, att fastighetsbildningssakkunnigas ståndpunkt i denna fråga frångås. De topografiska förhållandena i landet torde mångenstädes lägga hinder i vägen för tillskapan- det av jordbruk med högre rationalitetsgrad än basjordbrukets; endast i södra och mellersta Sveriges slättbygder torde man kunna räkna med att det i någon nämnvärd utsträckning skall vara möjligt att bilda jordbruk med högre rationalitetsgrad. Man torde emellertid icke böra i jorddelningslagen söka uppställa särskilda, endast för vissa landsändar gällande föreskrifter. Reglerna böra vara allmängiltiga, och när det gäller att i fråga om jordbruksfastigheter närmare utveckla det allmänna lämplighetskravet torde i

första hand såsom riktmärke för lagstiftningen böra gälla, att mindre jordbruksfastigheter icke få bildas än sådana vilka med hänsynstagande till samtliga härå inverkan faktorer kunna beräknas äga full bärighet. Härvid blir tydligen målsättningen för den statliga prisstödspolitiken av avgörande betydelse. Om nämligen prisstödet så avväges, att full lönsamhet beredes jordbruk av den storleksordning till vilken flertalet av de jordbruk vilka nu räknas som familj jordbruk eller bonde jordbruk är att hänföra, saknas uppenbarligen anledning att för de delar av landet, där högre krav skulle kunna ställas, utmönstra denna jordbrukstyp från de godtagbara. Det må emellertid understrykas, att sakkunnigförslagets regler rörande familj jordbruket allenast innefatta de minimifordringar som skola vara uppfyllda för att fastighet, avsedd till jordbruk, må anses lämplig för sitt ändamål. Därmed är icke sagt, att avstyckning, varigenom skulle bildas jordbruksfastighet av den sålunda föreskrivna storleken, under alla förhållanden skulle vara tillåtlig. Frågan härom är även beroende av den inverkan avstyckningen skulle ha på den eller de fastigheter som beröras av åtgärden. I sådant hänseende må bringas i erinran vad de sakkunniga anfört därom, att det ur jordbruksekonomisk synpunkt är av stort intresse, att även gårdar av större mått än familj jordbruket finnas, där förhållandena medgiva det. Intresset, att parcelleringen av landets jordbruksjord icke må gå ned ända till minimum för en bärkraftig brukningsdel, bör, på sätt jag vill i det följande närmare utveckla, tillgodoses genom särskilda regler till skydd mot skadlig jorddelning, varigenom sättes en spärr för sådan styckning som skulle minska möjligheterna att på ett tekniskt och ekonomiskt tillfredsställande sätt utnyttja jordbruksjorden, även om styckningen icke skulle medföra, att fordringarna å nybildad fastighets lämplighet bleve i och för sig eftersatta.

När jag talat om bärkraftig brukningsdel, har därmed icke endast avsetts ett jordbruk med en sådan åkerareal, att ägaren kan beräkna att få sin fulla bärning av själva jordbruket; till bärkraftig brukningsdel bör även hänföras det kombinerade jordbruket. Avgörande för en ifrågasatt fastighets bärkraft och därmed för dess lämplighet är icke enbart själva jordbrukets lönsamhet utan att brukaren av samtliga inkomstkällor å fastigheten kan få sin fulla bärning. Vid sidan av åkerarealen har skogsarealen jämte betestillgången ofta en för lönsamheten avgörande betydelse, vilket nog måste beaktas. Att angiva några ens ungefärliga arealsiffror för olika ägoslag torde med hänsyn till de olika förhållandena icke vara möjligt. Vad en bärkraftig brukningsdel bör innehålla av åker, äng och skogsmark blir beroende av lokala förhållanden, brukningsdelarnas arrondering, jordbruksdriftens inriktning m. m. Fordringarna på en fastighets lämplighet torde därför, i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigförslaget, böra angivas sålunda att fastigheten kan giva brukaren och hans familj tillfredsställande bärning samt att fastigheten för ändamålet skall allt efter ortens förhållanden och jordbrukets art rymma erforderlig odlad eller odlingsbar mark (inrösningsjord) så ock därutöver erbjuda annan behövlig naturtillgång, såsom skogbärande mark

eller fiskevatten. Vid bedömningen bör man helt naturligt utgå från förhållandena sådana de gestalta sig för en genomsnittlig brukare.

Ett av de mer omdiskuterade problemen i sakkunnigförslaget utgör frågan om *de ofullständiga jordbruken*. Enighet torde väl råda därom, att ofullständiga jordbruk under inga förhållanden böra få nybildas då tillgång till förvärvsarbete vid sidan av jordbruket icke i tillräcklig omfattning står ägaren till buds. Annorlunda ställer sig emellertid saken med jordbruk, där väl avkastningen av fastigheten icke bereder ägaren hans fulla bärgning men erforderligt tillskott till hans försörjning kan beräknas vara att tillgå utanför brukningsdelen. I fråga om dylika ofullständiga jordbruk ha meningarna i remissutlåtandena gått starkt isär. Under det att åtskilliga myndigheter och sammanslutningar funnit förslagets ståndpunkt i fråga om dessa jordbruk väl motiverad, har i ett flertal yttranden förfäktats, att skäl saknades att så snävt som skett i förslaget avgränsa dylika jordbruk från de tillåtliga typerna familj jordbruk och stödjordbruk. Till grund för kritiken har från vissa håll framhållits, att behov understundom kunde föreligga att till egna fastigheter få avstycka sådana mindre lägenheter som torp eller arrendegårdar vilka utan att kunna hänföras till familj jordbrukens kategori kanske sedan långliga tider brukats såsom särskilda enheter. I all synnerhet har emellertid hävdats, att det vore för norrländska förhållanden främmande att så skarpt skilja mellan det ofullständiga jordbruket och stödjordbruket. I trakter där jordbrukaren hade att vid sidan av sitt jordbruk hämta sin försörjning huvudsakligen genom skogsarbete vore det ofullständiga jordbruket en lämplig form av stödjordbruk. Ett dylikt större stödjordbruk medgäve ägaren att hålla dragare, vilket vore av väsentlig betydelse även för skogsbruket. Det ofullständiga jordbruket utgjorde sålunda i dessa bygder en med hänsyn till förhållandena lämpligt utformad jordbrukstyp.

I förut berörda lagrådsremiss, däri riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken uppdragits, har i fråga om de ofullständiga jordbruken åtskillnad gjorts mellan två kategorier. Till den ena kategorien, *bestående småbruk*, ha hänförts de brukningsdelar, där arbete utanför brukningsdelen kan beräknas komma att stå brukaren till buds i sådan omfattning, att han genom inkomsten av detta arbete och genom brukningsdelens avkastning sammanlagt kan beräknas varaktigt komma upp till en tillfredsställande inkomstnivå. Till den andra kategorien, *övergångsjordbruk*, höra de brukningsdelar, där stadigvarande inkomst av arbete utanför brukningsdelen ej kan påräknas i sådan omfattning, att brukaren på lång sikt kan antagas ha möjlighet att få en tillfredsställande bärgning av dylikt arbete och av arbete å brukningsenheten. *Stödjordbruket* utgör enligt den i lagrådsremissen använda terminologien en art av bestående småbruk, kännetecknad därav att jordbruket närmast utgör en bisyssla och den huvudsakliga inkomsten erhålles genom arbete utanför brukningsdelen. Jordbruket är där alltså endast avsett att utgöra stöd åt brukaren vid sidan av annan, utanför brukningsdelen liggande hu-

vudsaklig inkomstkälla. Beträffande frågan, i vad mån de ofullständiga jordbruken böra omfattas av den förordade rationaliseringen, har i lagrådsremissen uttalats, att ur det allmännas synpunkt den yttre rationaliseringen icke behövde få sådan omfattning, att den berörde de bestående småbruken, men att däremot övergångsjordbruken borde undergå den förvandling som erfordrades för att även deras brukare på lång sikt skulle ha möjlighet att komma upp till en tillfredsställande inkomstnivå. I fråga om de bestående småbruken förutsätts brukarna trots den bristande lönsamheten hos själva jordbruket kunna på grund av andra inkomstkällor varaktigt komma upp till en tillfredsställande inkomst, och man behövde, såvida sysselsättningsmöjligheterna vore goda inom den industriella delen av näringslivet, ej med avseende å denna grupp befara, att dess bibehållande skulle ur lönsamhets- och sysselsättningssynpunkt medföra några olägenheter. Det betonas emellertid i sagda lagrådsremiss, att någon skarp gräns ej går att upprätthålla och att staten därför bör i viss utsträckning medverka till förstärkning även av bestående småbruk, då ägarna framställa begäran därom.

Det torde vara givet, att man bör undvika att bilda ofullständiga jordbruk, där ägaren för sin bärgning är helt eller till största delen beroende av den avkastning jordbruket kan giva. Till förekommande av missförstånd må dock anmärkas, att här icke åsyftas sådana fastigheter som visserligen ha en mindre åkerareal än som normalt förutsättes vid det fullständiga jordbruket men som på grund av speciellt gynnsamma produktionsförhållanden eller speciell produktionsinriktning kunna beräknas uppnå basjordbrukets lönsamhetsgrad. Dylika jordbruk böra trots sin förhållandevis ringa areal hänföras till de fullständiga jordbrukens kategori. Men sådana mindre fastigheter, vilka äro avsedda till jordbruk i egentlig mening utan att likväl innehålla odlingsmark och andra naturtillgångar i den omfattning som erfordras för ett bärkraftigt jordbruk och där brukaren ej heller genom arbete utanför den egna brukningsdelen kan skaffa sig erforderlig inkomstutfyllnad, böra icke få bildas. Vid dessa mindre jordbruk kan icke drivas en rationell produktion; byggnadskostnaderna bliva oproportionerligt höga och arbetsförbrukningen blir alltför stor i förhållande till produktionen. Jordbrukens innehavare bliva fördenskull hänvisade till en levnadsstandard, som ligger väsentligt under jämförliga befolkningsgruppers. Med hänsyn till de olägenheter som äro förenade med dessa jordbruk ha statsmakternas ingripande påkallats vid upprepade tillfällen, och efter genomförandet av 1940 års egna-hemsreform har egna-hemsverksamheten väsentligen inriktats på att förstärka de nu befintliga ofullständiga jordbruken. Men även i de fall då tillgång kan finnas till förvärvsarbete vid sidan av jordbruket synes fastighetsbildningssakkunnigas ståndpunkt, att ofullständiga jordbruk icke böra få bildas, i allmänhet ha goda skäl för sig. Där jordbruket icke såsom vid stödjordbruket är av helt obetydlig omfattning, blir brukaren ofta nog på grund av sin bundenhet vid jordbruket ej i stånd att utnyttja de arbetstillfällen utanför jordbruket som kunna finnas. Och vad viktigare är: gränsdragningen mellan ett ofullständigt jordbruk av nu angivet slag och ett sådant där ägaren för

sin försörjning är helt eller huvudsakligen hänvisad till jordbruket måste bli flytande. Ett ofullständigt jordbruk som vid ett givet tillfälle tack vare inkomstkällor vid sidan av jordbruket ger innehavaren en skälig bärgning kan i annan ägares hand eller eljest vid ändrade förhållanden lätteligen visa sig otillräckligt för ägarens försörjning. Vid all fastighetsbildning bör en viss stabilitet i fastighetsindelningen eftersträvas och som regel gälla, att fastighet icke må bildas, där det föreligger anledning till antagande att fastigheten icke skall kunna bestå på längre sikt. I enlighet med det anförda torde vid bedömandet av uppkommen fråga om avstyckning av jordbruksfastighet sådana förhållanden som kunna bero av jordägarens person eller mera tillfällig tillgång till arbetsförtjänst vid sidan av jordbruket i allmänhet icke få tagas i beräkning. I anledning av det från vissa håll framförda påståendet, att med hänsyn till de ofullständiga jordbrukens betydelse för skogsbruket hinder icke borde resas för tillskapande av dylika jordbruk, vill jag anmärka, att den ökade motoriseringen av skogskörsorna och det utbyggande av vägnäten i skogarna, som påbörjats och säkerligen kommer att intensifieras, sannolikt komma att vid återgång till normala förhållanden medföra en minskning av skogsbrukets behov av körare och dragare från jordbruket. Denna utveckling torde för övrigt redan ha föranlett, att jordbrukets inkomst av skogskörslor nedgått, varmed sammanhänger att det egna skogsbrukets betydelse såsom inkomstkälla för jordbruket blivit mera framträdande. Därjämte torde böra beaktas tendensen att förbehålla skogsarbetet åt en fast skogsarbetarkår, en omständighet som även den måste så småningom minska de mindre jordbrukens betydelse för skogsbruket. För övrigt torde för närvarande förekomma ett så betydande antal ofullständiga brukningsdelar, att skogsbrukets behov av arbetskraft och dragare från jordbruket under normala förhållanden lär kunna tillgodoses från dessa brukningsdelar. Från denna synpunkt synes alltså icke föreligga skäl att tillåta bildandet av ytterligare ofullständiga jordbruk. Ett ovillkorligt förbud mot att bilda sådant jordbruk torde dock med hänsyn till bestående förhållanden icke kunna upprätthållas helt undantagslöst. Det lär understundom för att åstadkomma en mera ändamålsenlig fastighetsindelning i övrigt vara nödvändigt att kunna medgiva vissa undantag. Jämväl i samband med sammanläggning lär man emellertid få godtaga att därigenom bildas fastigheter, som icke helt uppfylla de fordringar som ställas på en bärkraftig brukningsdel. Jag torde i samband med behandlingen av 19 kap. i departementsförslaget få återkomma till frågan, i vilken utsträckning man av denna anledning bör medgiva eftergift från de regler som föreslagits skola gälla med avseende å fastighets lämplighet för sitt ändamål.

Mot fastighetsbildningssakkunnigas bestämning av den fastighetstyp som benämnes *stödjordbruk* torde i princip intet vara att erinra. Stödjordbrukets uppgift är, såsom de sakkunniga framhållit, väsentligen av social natur. Brukaren skall ha sin egentliga sysselsättning och försörjning utanför jordbruket. Jordbruksfastighet, som ej kan giva brukaren och hans familj mer än ett mindre bidrag till deras försörjning, bör i enlighet härmed anses lämpad

såsom stödjordbruk, om det med hänsyn till ortens förhållanden kan antagas, att han kan varaktigt erhålla en tillfredsställande bärgning huvudsakligen från förvärvskällor vid sidan av jordbruket. Med anledning av den vikt man i vissa yttranden tillmätt ett uttalande av de sakkunniga, att som stödjordbruk i regel icke kunde betecknas ett jordbruk, vilket kunde föda mer än ett par kor och några smådjur, må anmärkas, att detta uttalande icke torde få betraktas annat än som en norm, som icke utesluter möjlighet till variationer för särskilda fall. Typiskt för det normala stödjordbruket bör dock vara, att avkastningen i regel icke förslår till hållande av dragdjur.

I fråga om skogens betydelse för jordbruket ha de sakkunniga, i nära överensstämmelse med gällande rätt, intagit den ståndpunkten, att skogen ej blott kan tjäna såsom utfyllnad av ett i och för sig med avseende å inägorna otillräckligt jordbruk utan även under vissa förhållanden kan, oaktat jordbruksjorden är rikligt tilltagen, vara behöflig för att det å jordbruket nedlagda kapitalet skall kunna tillfredsställande förränta sig och företaget därigenom bliva lönande. Från denna utgångspunkt ha de sakkunniga uppställt särskilda regler rörande skogen, vilka ha till syfte att angiva skogens funktion såsom stöd åt jordbruket samt att förebygga att den skog som finnes kvar vid jordbruket och som av nämnda skäl är behöflig för detta avskiljes därifrån. Bland dem som i sina yttranden över förslaget riktat kritik mot ifrågavarande stadganden märkas i främsta rummet industriens Norrlandsutredning samt några överlantmätare och länsstyrelser. I deras utlåtanden har hävdats, att skogen icke skulle ha den betydelse för ett bärkraftigt jordbruk som man velat tillmäta den. Jag vill häremot anmärka, att denna uppfattning icke står i överensstämmelse med de grundsatser på vilka gällande lagstiftning i ämnet bygger. Erfarenheten torde också ha ådagalagt, att i skogsbygderna en brukningsdel, där jordbruket utgör brukarens huvudsakliga sysselsättning, i allmänhet behöver ha tillgång till egen skog för att bliva bärkraftig. Såsom anförts i nyssnämnda lagrådsremiss måste skogen i kombination med jordbruket anses vara av värde bland annat därigenom att den kan giva jordbrukaren sysselsättning under tider, då själva jordbruket icke tager hans arbetskraft fullt i anspråk, samt därigenom att den på lång sikt kan väntas giva brukaren ett visst tillskott till utjämnande av jordbrukets bristande lönsamhet och ger brukaren tillgång till skogsprodukter till ett förmånligare pris än om de skolat inköpas i allmänna marknaden. Den egna skogen möjliggör även för jordbrukaren att upplägga en kapitalreserv i form av sparad växande skog och kan på så sätt giva jordbruksföretaget större ekonomisk motståndskraft och stabilitet. Tilläggas bör, att enligt vad de sakkunniga framhållit skogen ur fastighetsbildningssynpunkt är av betydelse som tillskott för utjämnning av jordbrukets bristande lönsamhet ej blott då jordbruket är i och för sig otillräckligt i inägorna; i de skogrika delarna av landet måste i allmänhet även i det fall att fastigheten inrymmer en större areal inägojord skogsmark höra till fastigheten för att fastighetens bruk skall bliva lönande och fastigheten förty skall kunna anses efter ortens förhållanden lämplig för sitt ändamål.

Den presumptionsregel som för dylika fall upptagits i sakkunnigförslaget och som för övrigt har sin motsvarighet i gällande lag, om ock därstädes förenad med vissa reservationer, torde därför få anses välgrundad. Det synes också riktigt, att den skarpa åtskillnad som i lagen göres mellan husbehovsskog och stödskog icke bibehållits i förslaget. Den här uppställda presumptionsregeln anvisar samma bedömningsgrund, vare sig fråga är om det ena eller om det andra slaget av skog. Att såsom i vissa yttranden ifrågasatts helt utmönstra begreppen husbehovsskog och stödskog ur jorddelningslagstiftningen synes dock icke böra ske. Dessa begrepp kunna vara av värde, då det gäller att angiva storleken av den skogstilldelning som under olika omständigheter bör erfordras för att en jordbruksfastighet skall kunna anses lämplig för sitt ändamål. Därjämte bör beaktas, att man i annan lagstiftning, t. ex. skogsvårdslagstiftningen, gör åtskillnad på dessa begrepp.

Förslaget innehåller icke något krav på skogstilldelning till stödjordbruk; tvärtom anges att förekomsten av skog utöver husbehovet berövar jordbruket dess karaktär av stödjordbruk. Att något sådant krav icke uppställts synes riktigt och sammanhänger därmed, att något egentligt behov av egen skog ej kan anses föreligga i fråga om sådana fastigheter där jordbruket spelar en förhållandevis liten roll för ägarens försörjning och sysselsättning. Det förutsättes ju beträffande stödjordbruket, att ägaren skall ha sitt egentliga förvärvsarbete vid sidan av jordbruket.

Innan jag går in på det av de sakkunniga föreslagna förbudet att avskilja skogsmark från odlad jord må erinras, att frågan om ett effektivare skydd för den till jordbruket hörande skogen redan vid tidigare tillfällen varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Sålunda infördes i syfte att motverka spekulation med skogsegendom genom lag den 17 juni 1938 (nr 392) nya bestämmelser i 5 § skogsvårdslagen, varigenom vissa nytillträdande fastighetsägares rätt att avverka äldre skog begränsades. Vidare väcktes vid 1944 års riksdag motioner om tillfälligt förbud mot sådan avstyckning som möjliggör, att åker och äng skiljas från jordbruksfastighet tillhörande skogsmark. I motionerna gjordes gällande, att förmögna samhällsbor m. fl. med olika motiv sökte förvärva skogsfastigheter och att de i många fall därefter sålde jordbruksdelen för att endast behålla skogsskiftena. Resultatet av dessa avstyckningar bleve i många fall, att livsdugliga hemman nedlades och fristående skogsfastigheter, lämpade för jobberi, uppstode. Motionärerna ansågo den effektivaste vägen att förhindra detta vara att man, i avvaktan på en ny jorddelningslagstiftning, införde ett tillfälligt förbud mot dylika avstyckningar. Andra lagutskottet, som behandlade motionerna och vars utlåtande godkändes av riksdagen, hemställde, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Utskottet hänvisade emellertid till att fastighetsbildningssakkunniga ämnade framlägga förslag, som bland annat åsyftade att effektivare än för närvarande skydda jordbruket genom restriktiva villkor för avstyckning. Utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t komme att med uppmärksamhet följa utvecklingen på området. Slutligen må nämnas, att 1945 års lagstiftning om inskränkning i

rätten att förvärva jordbruksfastigheter bland annat tager sikte på sådana förvärv av skogsfastigheter som kunna lända jordbruket till skada. I denna lag stadgas sålunda absolut förbud mot skogsköp i sådana fall, då det kan antagas, att sökanden med förvärvet huvudsakligen åsyftar att utan nytta för visst jordbruk i orten tillgodogöra sig skogstillgång som är behövlig såsom stöd för ortens jordbruk. Även om sådant fall ej föreligger, må fastighet som avses med lagen i allmänhet icke förvärfvas, om det kan antagas att sökanden vill förvärva fastigheten huvudsakligen för kapitalplacering eller, vad angår fastighet med jordbruk, i annat syfte än att själv ägna sig åt detta. Som jag tidigare omtalat, har lagen erhållit formen av en provisorisk lagstiftning med giltighetstid till och med den 31 december 1948.

Med hänsyn till den betydelse tillgång på egen skog har ur de synpunkter som här angivits måste det anses vara av vikt, att avstyckning av skog ej sker på ett sätt som minskar möjligheterna att genomföra en erforderlig komplettering av jordbruk med skog eller försvårar en dylik komplettering. Det synes mig därför motiverat, att man, då fråga uppkommer att från en fastighet med god skogstillgång avskilja skog som ej kan anses behövlig för att trygga fastighetens egen bärkraft, i första hand undersöker, om skogen erfordras för komplettering av närliggande brukningsdelar med ringa eller ingen skogstillgång, och medger avskiljande av skogen för att bilda särskild skogsfastighet först om något behov av skogen för kompletteringsändamål ej föreligger. Att hänsyn toges till andra jordbruks behov av skog är så mycket mer angeläget, som möjligheten att förstärka ofullständiga jordbruk med skog torde komma att spela en betydande roll vid den statliga verksamheten för jordbrukets rationalisering. De svårigheter de sakkunniga befarat kunna inträda, om man tillåte att skogsmark frigjordes från sambandet med jordbruket, skulle väl icke bliva så stora, om på sätt förordats i den tidigare omnämnda lagrådsremissen möjlighet öppnas att genom förköpsrätt och expropriation förvärva skog för sagda ändamål. Men även om så sker, synes det vara mindre välbetänkt att medgiva ett dylikt avskiljande i de fall, då behov av skog föreligger för andra närliggande jordbruk. Man bör alltså vid prövningen, huruvida skog får skiljas från jordbruksfastighet, taga hänsyn icke blott till styckningsfastighetens skogsbehov utan även till det behov av skog som kan föreligga för andra jordbruk i orten.

Såsom av det anförda torde framgå avser förslaget icke att helt kategoriskt lägga hinder i vägen för all avstyckning av skogsmark från odlad jord. I några remissyttranden har förslaget missuppfattats i detta hänseende. Till en början är då att märka, att förbudet är begränsat till orter, där med hänsyn till natur- och näringsförhållandena jordbruket i allmänhet behöver stöd av skogsbruk. Hit äro tydligen i främsta rummet att hänföra de egentliga norrländska skogsbygderna. Men sådana orter som åsyftas med stadgandet torde även vara att finna i de skogrika delarna av mellersta och södra Sverige. Förbudet omfattar vidare icke sådan skog som med hänsyn till storleken och belägenheten av ortens tillgångar på jordbruksjord och skog icke behöver bibehållas vid ortens jordbruk. Man torde icke behöva räkna med att all

till jordbruket för närvarande hörande skog alltid måste i hela sin utsträckning bibehållas därvid, vare sig nu detta beror på de betingelser under vilka jordbruket bedrives eller på skogens mängd eller belägenhet. Såsom de sakkunniga uttalat, torde icke allt utrymme för begreppet överloppsskog kunna anses ha försvunnit. Och även om skogen icke är att hänföra till överloppsskog i nu angiven bemärkelse, kan avstyckning enligt förslaget vara tillåten av den anledningen att den ändring i fastighetsindelningen som därigenom uppkommer kan vara till fördel för jordbruket. Skulle alltså ändamålet med avstyckningen vara att förbättra arronderingen på en intilliggande fastighet genom att lägga den odlade jorden till denna, utgör den omständigheten att genom avstyckningen uppkommer en särskild skogsfastighet icke i och för sig hinder mot avstyckningen. Avgörande för frågan om avstyckningens tillåtlighet bör vara, om sammanläggningen av de båda jordbruken framstår som så önskvärd ur det allmännas synpunkt, att den nytta, överföringen av den odlade jorden till den intilliggande fastigheten innebär för jordbruket, kan anses överväga den skada som följer av skogens avskiljande från jordbruket. Allt kommer härvidlag att bero på omständigheterna i det särskilda fallet. Uppenbart torde vara, att vid bedömningen, huruvida ett avskiljande av skog från en jordbruksfastighet bör tillåtas med hänsyn till att avstyckningen skulle öka möjligheterna att genomföra den yttre rationaliseringen, den största hänsyn bör tagas till den uppfattning som uttalas av lantbruksnämnden.

I åtskilliga remissutlåtanden har riktats kritik mot utformningen av förslagets regler rörande skogens behandling i fastighetsbildningshänseende. Därvid har hävdats, att de sakkunniga överskattat betydelsen av skogens stödfunktion eller i allt fall alltför ensidigt beaktat jordbruksnäringens intressen. Särskilt ha betänkligheter uttalats mot förslagets principiella förbud mot avstyckning av överloppsskog. Kritiken har grundats på att förslagets regler om skogstilldelning komme att medföra en icke önskvärd parcellering av landets skogar samt därjämte en fördyring av jordbruksfastigheterna, som skulle lägga hinder i vägen för fullt legitima överlåtelser av dylika fastigheter och därigenom framkalla risk för en ur skogsvårdssynpunkt föga önskvärd utdrivning av skogen. Reglerna i fråga vore därjämte ägnade att försvåra avyttringen till arrendatorer av jordbruk som inginge i större skogsegendomar. Gentemot regeln om överloppsskog har därutöver särskilt framhållits, att den skulle försvåra, om icke rent av omöjliggöra skogsbrukets arronderingssträvanden och sålunda avsevärt minska betydelsen av de s. k. lindrigare koncessionsgrunderna, som i samband med 1937 års revision av avstyckningsbestämmelserna infördes i bolagsförbudslagen. I den mån dessa invändningar taga sikte på de olägenheter som en parcellering av skogsmarken kan medföra för skogsbruket, kan man icke frångå dem visst berättigande. Även om man numera icke med fog kan påstå, att den skog som är förenad med bondejordbruket i och för sig skulle skötas sämre än den skog som tillhör skogsbolagen eller andra större skogsägare, kvarstår dock att mindre skogslotter icke i samma mån som de större äro lämpade för ett uthåll-

ligt och rationellt skogsbruk. Emellertid bör beaktas, att såväl det allmänna lämplighetskravet som den speciella presumptionsregeln för orter med riklig skogstillgång i allmänhet läser hindra, att brukningsdelar som nybildas erhålla så obetydliga skogsområden som husbehovs- eller stödskog, att icke därå kan bedrivas en relativt tillfredsställande skogsvård. De befarade olägenheterna av reglerna om tilldelning av skog torde därför icke bli så allvarliga. Med hänsyn härtill och till den betydelse skogstilldelningen ur allmän synpunkt har för åstadkommande av bärkraftiga jordbruksfastigheter bör enligt min mening alltför stor vikt icke läggas vid de anförda betänkligheterna i nu nämnt hänseende. De farhågor som uttalats för att förslagens regler i förevarande avseende och särskilt då förbudet att avstycka skogsmark skulle försvåra överlåtelse av jordbruksfastigheter med skog torde också få betecknas såsom överdrivna. Den anmärkningen, att vissa av de i bolagsförbudslagen upptagna koncessionsgrunderna skulle sättas ur kraft, därest sakkunnigförslaget upphöjdes till lag, måste däremot anses i viss mån berättigad. Enligt uttalande av de sakkunniga skulle det ej med fog kunna göras gällande, att de sakkunnigas förslag till fastighetsbildningsregler skulle vila på en så ändrad uppfattning rörande jordbrukets behov av stöd i skog att bolagsförbudslagens restriktioner skulle bli strängare än avsett varit, om förslaget upphöjdes till lag. Detta uttalande torde i och för sig vara riktigt. I ett avseende synes det oaktat en viss uppmjukning av sakkunnigförslaget böra vidtagas. I syfte att stimulera till försäljning av bolagsjord, vars övergång i bondehand måste betraktas såsom önskvärd, infördes vid 1937 års revision av bolagsförbudslagen den s. k. bytesprincipen, vilken innebär bland annat, att bolag (förening, stiftelse) som till enskild person överlåtit skogsmark eller jordbruksfastighet ej utan särskilda skäl må förvägras tillstånd till förvärv av skog som icke är behövlig såsom stöd för jordbruk (överloppsskog), till värde motsvarande ungefär den överlåtna egendomen. I överensstämmelse med uttalande som av föredragande departementschefen gjordes i propositionen rörande ifrågavarande lagändring¹ torde visserligen denna bytesregel i allmänhet ha tillämpats så, att tillstånd till bolags förvärv av skog icke givits, därest skogen ansetts behövlig för komplettering av angränsande eller närliggande jordbruksfastigheter. De i bolagsförbudslagen upptagna stadgandena innefatta emellertid icke något hinder för att meddela bolag eller annan sammanslutning tillstånd att förvärva skog, om denna är att anse såsom överloppsskog. Och enligt uttryckligt stadgande i lagen skall såsom överloppsskog anses den del av fastighets avrösningsjord som med hänsyn till ortens förhållande och i övrigt föreliggande omständigheter prövas icke vara erforderlig för att återstående del av fastigheten skall äga skogstillgång, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för drivande av självständigt jordbruk (stödskog). Vid beräkning av stödskog skall hänsyn vidare tagas till möjligheten att genom delning av förefintlig brukningsdel bilda nya självständiga jordbruk ävensom, beträffande odlingsområde, till möjligheten

¹ Se prop. 232/1937 s. 30.

att av dylikt område bilda självständigt jordbruk eller sammanslå sådant område med annan brukningsdel. Enligt uttalande av departementschefen i samband med 1937 års revision av avstyckningsbestämmelserna skulle för bedömandet av stödskogsbehovet enahanda grunder tillämpas vid avstyckning som då fråga vore om rätt till bolagsförvärv. Det uttalades vidare, att med de då införda villkoren för avstyckning ej avsågs att förhindra, att överloppsskogen skildes från jordbruket. Med hänsyn till vad sålunda anförts lär det vara obestridligt, att sakkunnigförslagets regler i fråga om avstyckning av överloppsskog innefatta en skärpning ej blott i förhållande till gällande avstyckningsregler utan även i förhållande till bolagsförbudslagen, sådan denna i nu förevarande avseende utformats. Skulle sakkunnigförslaget vinna statsmakternas bifall, skulle följaktligen en viss motsättning uppkomma i förhållande till bolagsförbudslagen. Denna motsättning synes lämpligen böra undanröjas på så sätt, att förslagets regler med avseende å avstyckning av skogsmark förklaras icke utgöra hinder för avstyckning av skog som jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande förvärvats enligt bestämmelserna i bolagsförbudslagen. En på så sätt utformad undantagsbestämmelse skulle i realiteten innebära, att Kungl. Maj:t erhöle befogenhet att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall och inom ramen för bolagsförbudslagens bestämmelser dispensera från förslagets principiella förbud mot avstyckning av skogsmark. En dylik dispensmöjlighet måste enligt min mening vara av värde ej minst för jordbruksnäringen i så måtto, att därigenom strävandena att avveckla arrendatorssystemet på bolagsjordarna kunde i någon mån befrämjas. Det lär vidare ur rationaliseringssynpunkt ej sällan vara av intresse, att lämpligt belägen bolagsjord kan — utan att expropriation skall behöva tillgripas — förvärfvas för förstärkning av skoglösa eller skogfattiga jordbruk. Sådana förvärv torde emellertid ofta förutsätta, att bolaget i stället erhåller tillstånd att förvärva en motsvarande areal skogsmark på annat håll, och det är då uppenbarligen av vikt att möjligheterna för sådana förvärv icke inskränkas mer än nödigt. Att det för skogsbruket är av synnerligt intresse att icke dess möjligheter till förvärv av skogsmark i arronderings-syfte ytterligare begränsas, är uppenbart och torde icke behöva närmare utvecklas. Även ur denna synpunkt skulle den av mig förordade undantagsbestämmelsen vara till gagn.

Av skäl, för vilka redogjorts i samband med behandlingen av sakkunnigförslagets regler till skydd för bestående jordbruksfastigheter, har den i 19 kap. 3 § gällande lag under 2) uppställda regeln, att — när fråga är om avstyckning från jordbruksfastighet — den nya fastighetsindelningen skall vara till gagn för jordbruket, i förslaget utbytt mot en regel av innebörd, att indelningsändringen ej må medföra större skada än nytta för jordbruket. Härvid skall dock endast skada som är att anse som »märklig» tagas i beräkning. Syftet med detta stadgande är väsentligen detsamma som det, vilket under förarbetena till jorddelningslagen anfördes såsom motiv för motsvarande stadgande i lagen, nämligen att söka före-

bygga olämplig styckning av jordbruksfastigheter. De sakkunniga ha såsom skadlig för jordbruksnäringen betecknat sådan ändring i fastighetsindelningen som medför minskning av fördelen av odlad eller odlingsbar marks utnyttjande för jordbruksändamål. Fråga är här, enligt vad i motiven uttalas, i första hand om en för jordbruket oförmånlig parcellering, en uppdelning av en lämplig större jordbruksfastighet i två eller flera mindre lämpliga sådana i fall, då försämringen dock icke är så stor, att den redan till följd av det allmänna kravet å fastighets lämplighet blir otillåten. Den nu angivna exemplifieringen av skada blir av betydelse jämväl när det gäller arronderingen vid avstyckning i förening med sammanläggning. Förslaget avser i denna del att förhindra, att odlad jord överföres från en jordbruksfastighet till annan sådan med verkan, att jorden i fråga icke kan brukas med lika fördel som förut. Som exempel på skada för jordbruksnäringen angives vidare, att den odlingsvärda marken tillägges fastighet som ej är avsedd för jordbruk. Slutligen har den i det föregående behandlade frågan om skogens bibehållande vid jordbruket erhållit sin reglering i detta sammanhang.

I fråga om behovet av skydd för den bestående fastighetsindelningen har 1942 års jordbrukskommitté uttalat, att det låge i sakens natur att man borde söka hindra, att sådana nu befintliga brukningsdelar som kunde anses tillfredsställande ur jordbruksekonomisk synpunkt i onödan försämrades genom jorrdelningsåtgärder. Jordbrukskommittén uppställer från denna utgångspunkt den principen, att delning av en befintlig jordbruksfastighet i två eller flera brukningsdelar, vilka äro avsedda att bestå var för sig som jordbruksfastigheter, i allmänhet icke bör tillåtas, såvida icke delningen medför positiva fördelar i jordbruksekonomiskt hänseende samt envar av de nybildade brukningsdelarna kan anses ha förutsättningar att bestå på lång sikt. Jordbrukskommittén har också till behandling upptagit frågan, i vad mån åkermark bör få avstyckas från jordbruksfastighet för sammanläggning med annan brukningsdel. Enligt jordbrukskommitténs mening bör man ej tillåta avstyckning av mark för sammanläggningsändamål från ett normjordbruk, ett basjordbruk eller ett kombinerat jordbruk, om avstyckningen skulle spoliera detta jordbruk eller eljest medföra en försvagning av detsamma. Skulle emellertid fråga uppstå om överförande av odlingsmark från ett större jordbruk än nu sagts till ett annat jordbruk, borde en sådan åtgärd kunna tillåtas, även om därigenom någon försämring skulle uppkomma för det större jordbruket. Härvid borde dock mot varandra vägas å ena sidan den förbättring som tillskottsjorden kunde medföra för det jordbruk vartill den skulle läggas och å andra sidan den försämring som avskiljandet av denna jord skulle medföra för lönsamheten å det större jordbruket. Skulle förbättringen överstiga värdet av försämringen, borde överföring av tillskottsjorden från det större jordbruket få ske. Om emellertid det större jordbruket skulle mera avsevärt försämrats genom en ifrågasatt överföring, kunde det enligt kommitténs uppfattning icke bliva fråga om att tillåta åtgärden. Och under inga förhållanden borde man tillåta en dylik överföring, om den

skulle leda till att det större jordbruket skulle bringas ned under normjordbrukets lönsamhetsnivå.

De av jordbrukskommittén sålunda uppställda reglerna ha i huvudsak samma syfte som de av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna stadgandena, nämligen att förhindra att bestående jordbruksfastigheter försämrast eller förstöras genom avstyckning. En skillnad av principiell innebörd föreligger emellertid i så måtto som enligt jordbrukskommitténs mening delning av en befintlig jordbruksfastighet i två eller flera brukningsdelar i allmänhet icke bör tillåtas, såvida icke delningen medför positiva fördelar i jordbruksekonomiskt hänseende, under det att enligt sakkunnigförslaget frågan härom gjorts beroende av huruvida delningen skulle medföra skada för jordbruksnäringen utan motsvarande nytta för densamma. De av jordbrukskommittén förordade reglerna taga uteslutande sikte på avstyckning för jordbruksändamål. För sådant fall torde också, i huvudsaklig överensstämmelse med vad jordbrukskommittén förordat, i princip som villkor för avstyckning från jordbruksfastighet böra gälla, att ändringen i fastighetsindelningen medför fördel för jordbruksnäringen som överväger med delningen förenade olägenheter. Samtidigt som en dylik regel förhindrar sönderstyckning av större eller medelstora jordbruksfastigheter på sådant sätt, att möjligheterna att ekonomiskt utnyttja jorden försämrast, stämmer den med strävandena att förbättra jordbrukets struktur genom att skapa lämpligare brukningsenheter. Regeln torde sålunda komma att positivt främja en utveckling i enlighet med de allmänna riktlinjerna för jordbrukets rationalisering. Skulle emellertid avstyckning från jordbruksfastighet vara ifrågasatt för annat ändamål än jordbruk, lärer det vara tillfyllest att, i överensstämmelse med sakkunnigförslaget, såsom villkor för avstyckningen föreskriva att ändringen i fastighetsindelningen icke må lända jordbruksnäringen till skada. Att såsom förutsättning för dylik avstyckning fordra, att avstyckningen skulle medföra förbättring för jordbruket, vore att gå för långt. Ty om viss till en jordbruksfastighet hörande mark icke skulle ha nämnvärd betydelse för jordbruksdriften, torde skäl saknas att vägra avstyckning av denna mark enbart av den anledningen att genom ändringen i fastighetsindelningen icke skulle uppstå förbättring för jordbruket. Det väsentliga måste här vara, att jordbruket icke tillskyndas skada. Med hänsyn till det sagda synes beträffande avstyckning från fastighet som är avsedd till jordbruk böra gälla, att avstyckning för jordbruksändamål må äga rum endast om ändringen i fastighetsindelningen medför fördel för jordbruket vilken överväger med ändringen förenade olägenheter. Är åter fråga om avstyckning från jordbruksfastighet för annat ändamål, kan motsvarande skyddsbestämmelse mildras så, att det är tillräckligt att ändringen i fastighetsindelningen ej medför skada av någon betydelse för jordbruket.

Fastighetsbildningssakkunniga ha för att säkerställa tillämpningen av skyddsbestämmelserna angivit vissa typfall av skada som genom jorddelning kan tillskyndas jordbruket. Sålunda skulle enligt sakkunnigförslaget såsom skadligt för jordbruket anses att från jordbruksfastighet avstycka odlad

eller odlingsbar jord för att tilläggas fastighet av annan karaktär eller att verkställa avstyckning så att fördelen av dylik jords utnyttjande för jordbruksändamål minskas. Såsom exempel å skada för jordbruket har vidare angivits, att behöfelig skogsmark skiljes från odlad jord. Av skäl som jag tidigare på tal om skogens betydelse för jordbruket angivit, torde detta sistnämnda stadgande få anses välbetänkt. Däremot synes det knappast erforderligt eller ens lämpligt att upptaga de två förstnämnda typfallen.

Vad först angår det fall att inägojord lägges till fastighet som ej är avsedd för jordbruk, torde det icke alltid förhålla sig så, att ett sådant avskiljande är att anse som skadligt för jordbruket. Så är naturligtvis förhållandet, om marken i fråga lämpligen bör användas för jordbruk och ett nedläggande av jordbruket förty skulle vara att betrakta som vanhävd. Men om marken med hänsyn till naturförhållandena eller andra särskilda omständigheter icke med fördel kan användas för jordbruk, kan tydligen ett avskiljande av marken för att lägga den till fastighet av annan natur icke lända jordbruksnäringen till skada. En regel, som helt generellt förbjuder avstyckning av jordbruksjord för annat ändamål än jordbruk, lärer därför icke kunna uppställas. Det bör ankomma på förrättningsmännen att i varje särskilt fall pröva, i vad mån sådan avstyckning kan ske utan att lända jordbruket till skada. I händelse av tvekan bör samråd äga rum med lantbruksnämnden eller överlantmätaren. Den möjligheten står dem också till buds att underställa frågan ägodelningsrättens prövning. Jag vill här erinra om att enligt av chefen för jordbruksdepartementet förut denna dag framlagt förslag till lag om uppsikt å jordbruk hinder icke möter att nedlägga jordbruk, om det befinnes olämpligt att där driva varaktigt jordbruk, samt att ägare av jordbruksfastighet äger hos lantbruksnämnden inhämta besked, huruvida ett nedläggande av jordbruket kan vara att anse som vanhävd.

Beträffande det i sakkunnigförslaget angivna fallet att genom avstyckning fördelen av inägojords användning för jordbruksändamål minskas torde icke heller något särskilt stadgande böra upptagas. Om på sätt jag nyss förordat åt den allmänna skyddsbestämmelsen gives den avfattningen att avstyckning för jordbruksändamål må äga rum allenast såframt ändringen i fastighetsindelningen medför fördel för jordbruksnäringen, lärer det utan särskild exemplifiering vara tydligt, att man vid bedömandet av en tilltänkt avstycknings tillåtlighet i första hand bör beakta den inverkan åtgärden kan ha på möjligheterna att på ett ändamålsenligt sätt utnyttja marken för jordbruk. De jordbruksekonomiska synpunkter som sålunda böra anläggas på denna fråga torde, med hänsyn till den redan alltför långt drivna parcelleringen, i allmänhet leda till att en uppdelning av ett större jordbruk befinnes oförmånlig för jordbruksnäringen och därför icke kan ske. Det torde således i allmänhet icke vara tillåtet att uppdelna en större eller medelstor jordegendom i två eller flera mindre. Härav följer, att familjejordbruk i allmänhet icke böra få tillskapas genom avstyckning från större egendomar. En dylik uppdelning lärer nämligen i regel minska möjligheterna till en fullt rationell drift och därigenom vara ägnad att öka de sammanlagda

produktionskostnaderna. Delningen kan också lända till skada därigenom, att å fastigheten befintliga ekonomibyggnader eller andra anläggningar bliva onyttiga eller komma att stå i alltför stort missförhållande till den bruksdel de tillfalla vid avstyckningen. Det torde med hänsyn till det sagda vara tydligt, att — där icke styckningsdelarna ingå i lämpliga sammanläggningar — såsom skadligt för jordbruket i regel även måste anses att genom avstyckning från jordbruksfastighet frångå den mark varå man-gårdsbyggnad eller ekonomibyggnad är belägen. Att såsom en överlantmä-tare hemställt meddela särskilt stadgande härom torde icke vara erforderligt. Vad nu sagts om hinder mot delning av i och för sig bärkraftiga jordbruksfastigheter kan dock icke gälla undantagslöst. Vissa till en jordbruksfastighet hörande ägor kunna till följd av arronderingsförhållandena eller andra föreliggande omständigheter vara mindre väl lämpade för sambruk med fastigheten i övrigt. Det kan då vara till fördel för jordbruket, om dessa ägor avstyckas för att bilda fastighet för sig. Avses med en tilltänkt avstyckningsåtgärd att överföra del av en jordbruksfastighet till en annan sådan fastighet, torde redan av det allmänna lämplighetskravet följa, att en sådan överföring icke må ske från ett familjejordbruk (basjordbruk eller kombinerat jordbruk), om avstyckningen skulle medföra någon försvagning av detta jordbruk. Är jordbruket emellertid av större storlek, blir avstyckningens tillåtlighet beroende av om fördelarna av jorddelningsåtgärden överväga därmed förenade olägenheter. Skulle avstyckningen medföra en mer avsevärd försämring av styckningsfastigheten, lär ändringen i fastighetsindelningen sällan innefatta sådan förbättring av denna indelning som kan anses överväga försämringen. Om emellertid till följd av en mindre ändamålsenlig arrondering eller med hänsyn till omfattningen av den kvarvarande åkerarealen ett avskiljande av viss mark ej skulle kunna anses få någon mera avsevärd inverkan på det större jordbrukets lönsamhet, torde ett överförande av vissa ägor kunna vara till fördel och förty, oaktat viss försvagning av styckningsfastigheten kan följa, vara tillåtet.

I likhet med gällande lag upptager sakkunnigförslaget föreskrifter som be-träffande avstyckning av lägenheter för annat ändamål än jordbruk innefatta undantag från vissa av de stadgade materiella förutsättningarna för avstyckning. För den närmare innebörden av dessa undantagsbestämmelser må hänvisas till den förut lämnade redogörelsen för förslaget och fastighetsbildningssakkunnigas motiv i denna del. Av denna redogörelse framgår, att förslaget i förevarande avseende företer vissa skiljaktigheter i förhållande till lagen. I sådant hänseende må till en början anmärkas, att bland de ändamål för vilka avstyckning må ske enligt ifråga-varande lindrigare bestämmelser i förslaget upptagits jämväl fall för vilka expropriationsrätt kan meddelas. Det har, såsom jag tidigare nämnt, synts de sakkunniga så mycket mer befogat att vid uppställandet av undantag från vissa jordpolitiska villkor i första hand anknyta till expropriationslagstiftningen, som det i sådana fall, då man kunde förutse att expropriationsansökan skulle bifallas, måste framstå såsom skäligen meningslöst att vägra

avstyckning för det ifrågavarande ändamålet. Att upptaga någon särskild bestämmelse härom synes dock icke behöfligt. Expropriationen är såsom sådan en fastighetsbildande åtgärd, och vid detta förhållande skulle den i förslaget förordade eftergiften för expropriationsändamål få sin egentliga betydelse blott för fall, då sakägarna vore ense om förvärvet och villkoren därför samt ansökan om expropriation alltså icke behöfde göras. Med hänsyn emellertid till att de ändamål som avses med ifrågavarande undantagsbestämmelser icke äro strängt begränsade torde kunna antagas, att dylika fall i allmänhet inrymmas under dessa undantagsbestämmelser. Och när undantagsvis så icke kan anses vara förhållandet, torde fråga vara om så speciella ändamål att de fastighetsbildande myndigheterna knappast kunna antagas vara i stånd att bedöma, huruvida sådana omständigheter föreligga att expropriation, om den söktes, skulle beviljas. Det synes vidare föga tilltalande att låta jorddelningsåtgärd grundas på en prövning, som till sin egentliga innebörd icke är och ej heller kan vara annat än ett antagande. Huruvida ett uppgivet ändamål med begärd avstyckning är av den vikt att för dess tillgodoseende mark må tagas i anspråk genom expropriation, kan givetvis blott avgöras i den ordning expropriationslagen anvisar. Med hänsyn till vad sålunda anförts vill jag förorda, att de ändamål, för vilka avstyckning av förevarande art må ske, i huvudsaklig överensstämmelse med gällande rätt begränsas att avse stödjordbruk, bostadslägenheter samt industriella, kommunikationstekniska och kulturella anläggningar ävensom därmed jämförliga ändamål.

I motsats mot gällande lag ha de i förslaget upptagna ändamålen icke i allo likställts som grund för avstyckning. Sker avstyckningen för att tillgodose ett uppkommet behov av bostadslägenheter, må såväl det allmänna lämplighetskravet som de särskilda till jordbrukets och skogsbrukets skydd uppställda reglerna eftergivnas, men är fråga om avstyckning för bildande av stödjordbruk eller industriell eller därmed jämförlig anläggning, äro undantag medgivna allenast från skyddsbestämmelserna. Denna gränsdragning synes, på sätt anmärkts i flera remissyttranden, icke vara lämplig. Vål synes det vara riktigt att icke tillåta bildandet av stödjordbruk, om det allmänna lämplighetskravet därigenom skulle sättas åsido i vad angår restfastigheten. Är åter fråga om industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller annat därmed jämförligt ändamål, torde intresset av att dylik anläggnings markbehov blir tillgodosett understundom kunna göra sig gällande med lika stor styrka som intresset av mark för bostadslägenheter. Detta förhållande blir, vad angår industrianläggningar, så mycket mer framträdande som ej sällan en industrianläggnings belägenhet kan vara av avgörande betydelse för anläggningens bärighet. En industrianläggning kan också vara mycket beroende av möjligheten att avleda avloppsvatten till lämpligt vattendrag. Såsom särskilt extrema exempel kunna nämnas vattenkraftstationer, vilka måste läggas där fallhöjden kan bäst utnyttjas. Alla här ifrågavarande anläggningar synas därför — i motsats mot stödjordbruk — böra likställas med bostadslägenheter, då fråga är om att medgiva undantag från de jordpolitiska villkoren.

Såsom fastighetsbildningssakkunniga anför, är det av vikt att tillse, att icke skyddet för jordbruksnäringen sättes ur kraft för enbart privata intressen. De sakkunniga ha av detta skäl i förslaget uppställt krav på att det skall föreligga ett allmänt behov av bostadslägenheter eller stödjordbruk eller, vad angår industriella och därmed i förslaget jämställda ändamål, att anläggningen skall kunna anses vara till allmän nytta. Om innebörden av dessa fordringar får jag hänvisa till de sakkunnigas motiv för ifrågavarande undantagsbestämmelser. I den mån med förslägets fordran å allmänt behov respektive allmän nytta åsyftas, att den begärda avstyckningen skall avse ett behov, vars tillgodoseende icke är påkallat blott av enskilt intresse utan även får anses motiverat ur allmän synpunkt, synes någon befogad erinran mot nämnda krav icke kunna göras. Denna innebörd — och något därutöver synas ej heller de sakkunniga ha åsyftat med nyss angivna krav — torde dock komma till tydligare uttryck genom att som villkor för undantagsbestämmelsernas tillämplighet uppställas, att fastighetens delning finnes vara till gagn jämväl ur allmän synpunkt. Med anledning av vad en överlantmätare anför, att sakkunnigförslägets krav på ett allmänt behov syntes alltför starkt beskära möjligheterna till bostadsavstyckningar, vill jag framhålla, att den av mig förordade avfattningen av nämnda villkor icke lär utesluta, att de allmänna villkoren för avstyckning må eftergivnas för ett trängande bostadsbehov, även om fråga blott skulle vara om någon enskild bostadslägenhet.

Den prövning som enligt vad nu sagts skall ske vid tillämpning av ifrågavarande undantagsbestämmelser bör, såsom de sakkunniga framhållit, icke blott avse behovet av det uppgivna ändamålets tillgodoseende utan även behovet av att just den ifrågavarande marken tages i anspråk för ändamålet. Att en obegränsad valfrihet för den enskilde i detta avseende kan medföra avsevärda missförhållanden, har utvecklats i betänkandet. Skulle en begärd avstyckning för ändamål som nu är i fråga medföra, att lämplighetskravet måste eftersättas såvitt angår restfastigheten eller att jordbruks- eller skogsfastighet skulle tillfogas skada av någon betydelse, synes sökanden icke äga befogat anspråk på att få just det av honom begärda området avstyckat. Avstyckning enligt förevarande bestämmelser bör därför icke få ske på ett sätt som medför större olägenhet med avseende å bestående fastighetsindelning än som är nödigt. Uttryckligt stadgande härom synes böra intagas i lagen. Och enär ett eftersättande av det allmänna kravet på fastighetslämplighet måste ur allmän synpunkt anses som något mer betänkligt än att undantag göres från de särskilda till jordbrukets skydd meddelade bestämmelserna, torde det vara befogat att för eftergift i förstnämnda hänseende uppställa det ytterligare kravet, att den icke må ske utan så är att ändamålet med avstyckningen icke kan utan synnerlig olägenhet tillgodoses på annat lämpligt sätt.

Tillämpningen av dessa regler kan uppenbarligen, såsom i några yttranden framhållits, erbjuda betydande svårigheter. I detta avseende vill jag erinra om vad jag redan inledningsvis nämnt rörande värdet av samråd

med överlantmätare och lantbruksnämnder ävensom andra lokala organ. Såsom jag där nämnde, torde även den förordade utvecklingsplaneringen på jordbrukets område kunna tjäna till god ledning.

De särskilda regler som böra gälla med avseende å avstyckning för bostadslägenheter och dylikt torde för vinnande av större överskådlighet böra sammanföras i ett särskilt lagrum. I detta lagrum synes också böra angivas huru förekomsten av stadsplan eller byggnadsplan inverkar på de jordpolitiska villkoren. Till denna fråga vill jag återkomma i det följande.

Förhållandet till förslaget om ny byggnadslag.

I fastighetsbildningssakkunnigas betänkande ha föreslagits flera ändringar i fråga om avstyckning, som ha samband med byggnadsverksamhetens reglering genom olika slag av planer m. m. Till en början må anmärkas, att de sakkunniga föreslagit en uppmjukning av gällande förbud mot *avstyckning inom område som ingår i tomtindelning*. Avstyckning av tomtindeland mark skall sålunda enligt deras förslag vara tillåten i viss omfattning. Till denna fråga torde jag få återkomma i samband med genomgången av de särskilda lagrummen.

Fastighetsbildningssakkunniga ha vidare föreslagit, att reglerna om *avstyckningsplan* i 19 kap. 1 § jorddelningslagen borde utmönstras ur denna lag. Avstyckningsplanen borde ersättas med en enklare form av byggnadsplan. Avstyckningsplaneinstitutet är, enligt vad de sakkunniga uttalat, i sin nuvarande utformning förenat med olägenheter av skilda slag. Om avstyckningsplanen överhuvud kunde anses ha någon plats att fylla vid sidan av andra planinstitut, borde det ha gjorts till föremål för reglering av annat slag och i annan utsträckning än vad som blivit fallet. Att få till stånd plan för samhällsbildningen i en ort endast genom att förbjuda att ansökan om avstyckning bifölles, innan sådan plan föreläge, syntes betänkligt, då det ju innebure, att man antingen totalt hindrade samhällsbildningen och överhuvud all avstyckning i orten eller lade omsorgen om och kostnaderna för planens uppgörande på den enskilda person som först sökte avstyckning inom det område som behövde läggas under plan. Den som från sin fastighet ville avstycka blott en enda lägenhet, bleve ju tvungen att härför planlägga en vida mer omfattande avstyckningsverksamhet, om myndigheterna för sin del antog, att det inom någorlunda nära framtid skulle uppkomma större byggnadsverksamhet. Skulle avstyckningsplan bibehållas som institut vid sidan av byggnadsplan, vore enligt de sakkunnigas mening reglerna därom i behov av en genomgripande reformering. De sakkunniga ha emellertid ansett, att avstyckningsplan till sin beskaffenhet och sina funktioner föredro sådan överensstämmelse med byggnadsplan, att om också den förra ofta faktiskt utfördes enklare eller avsåge mindre områden än den senare, den dock icke kunde anses som något artskilt. De grundläggande reglerna om den enklare form av byggnadsplan som avstyckningsplanen sålunda enligt de sakkunnigas

mening utgjorde syntes systematiskt höra hemma i planlagstiftningen och böra överföras dit. Då även sistnämnda lagstiftning vore under revision, ansåge de sakkunniga tillfället lämpligt för en överflyttning dit av ifrågavarande institut. De sakkunniga ha därför ansett sig kunna vid avfattningen av sitt förslag räkna med att avstyckningsplanens funktion skulle övertagas av ett enklare slag av byggnadsplan och institutet regleras i planlagstiftningen.

Beträffande olika planers inverkan på avstycknings tillåtlighet inom planområdet är det enligt vad de sakkunniga uttalat tydligt, att planen — det må vara stadsplan, byggnadsplan eller enligt gällande bestämmelser upprättad avstyckningsplan — måste respekteras vid fastighetsbildningen. Denna får icke motverka planen. Härav följer emellertid icke, framhålla de sakkunniga, att fastighetsbildning som ej strider mot planen eller som kanske direkt förutsatts vid dess stadfästande, därefter skulle få anses tillätlig ur jordpolitisk synpunkt. För fastighetsbildningslagstiftningen innebär planen endast, att ett nytt villkor tillkommit för att söka ändringar i fastighetsindelningen skulle anses tillåtliga. De sakkunniga uttala, att det kunde tyckas önskligt, att de jordpolitiska villkoren prövades redan i planärendet i den omfattning, att det genom planens stadfästande kunde anses avgjort, att fastighetsbildning finge ske på sätt planen förutsatte. Enligt de sakkunnigas uppfattning reste sig emellertid stora betänkligheter mot ett dylikt system,¹ och de sakkunniga ha med hänsyn därtill förmenat, att prövningen av de icke plantekniska jordpolitiska villkoren för avstyckning borde förbli i främsta rummet en fastighetsbildningsmyndigheternas uppgift och ej kunde överföras till planärendena. Med hänsyn till att i rättstillämpningen den uppfattningen kommit till synes, att en stadfäst plan för samhällsbildning skulle, om icke innebära tillstånd till avstyckning i enlighet med planen, så dock medföra att man i fastighetsbildningsärendena kunde underlåta att granska vissa jordpolitiska förutsättningar för dylik avstycknings tillåtlighet, ha fastighetsbildningssakkunniga ansett det vara av vikt att genom uttryckligt stadgande erinra om att godkännande eller fastställande av plan icke må uppfattas som om därmed något tillstånd till avstyckning meddelats.

Avgörandet, huruvida plan för fastighetsbildningen och byggnadsverksamheten erfordras för att avstyckning skall få ske, bör enligt fastighetsbildningssakkunnigas mening icke tillkomma fastighetsbildningsmyndigheterna såsom sådana utan endast länsstyrelsen. Någon motsvarighet till gällande lags krav på avstyckningsplan såsom villkor för avstyckning har därför icke upptagits i sakkunnigförslaget. Detta innehåller väsentligen blott att, om plan fastställts, denna ej må motverkas vid avstyckning inom området och att länsstyrelsen äger utfärda provisoriska förbud i avbidan på plan. Dessutom föreslås dock att, eftersom behovet av plan ofta yppas först i avstyckningsärendet, de som handlägga detta böra, om de ha anledning förmoda att länsstyrelsen skulle kräva plan om den kände till förhållandena, underrätta länsstyrelsen och avbida dess beslut.

¹ Här om se vidare betänkandet s. 122, 123.

De sakkunnigas förslag att ur jorddelningslagen utmönstra reglerna om avstyckningsplan och ersätta dem med en enklare form av byggnadsplan har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet remissyttranden. *Byggnadsstyrelsen*, som icke hade något att erinra mot att avstyckningsplan på sätt de sakkunniga föreslagit ersattes med byggnadsplan, har emellertid framhållit, att det givetvis vore av största vikt, att ett avskaffande av avstyckningsplaneinstitutet icke resulterade i en återgång till de före institutets tillkomst rådande missförhållandena. Uttalande i samma riktning har gjorts av *överlantmätaren i Uppsala län*.

Några överlantmätare och länsstyrelser ha ställt sig avvisande till avskaffandet av avstyckningsplan och yrkat, att detta planinstitut måtte bibehållas i oförändrat skick. *Länsstyrelsen* liksom *överlantmätaren i Kronobergs län* har sålunda uttalat farhågor för att även om ifrågavarande planinstitut utformades såsom en byggnadsplan av mycket enkel beskaffenhet, dess tillämpning skulle komma att medföra större olägenheter och kostnader för berörda parter än en avstyckningsplan enligt gällande regler; en byggnadsplan krävde under alla förhållanden en större apparat än en avstyckningsplan. *Länsstyrelsen i Blekinge län* hävdar, att de nuvarande bestämmelserna om avstyckningsplan såsom förutsättning i vissa fall för avstyckning kraftigt verkade till förhindrande av en olämplig samhällsbildning samt innebure viss garanti för att en blivande samhällsbildning bringades till länsstyrelsens kännedom. Gällande bestämmelser syntes därför böra bibehållas. Uttalanden i avstyrkande riktning föreligga jämväl från *överlantmätaren i Gotlands län* samt *länsstyrelserna i Värmlands och Kopparbergs län*. I dessa yttranden har gentemot förslaget även anförts, bland annat, att det icke borde genomföras utan att frågan om lämplig planform först fått sin lösning i planlagstiftningen.

Det av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna stadgandet därom, att fastställande av plan för fastighetsbildningen eller byggnadsverksamhetens ordnande icke skulle medföra, att övriga villkor för avstyckning finge anses vara uppfyllda eller kunde eftergivnas, har mött stark kritik i ett stort antal av de avgivna remissyttrandena. *Kammarkollegiet* har sålunda framhållit, att om avstyckning av tomtmark för bostadsbebyggelse eller industriändamål inom ett byggnadsplaneområde skulle kunna vägras under hänvisning till att fastighetsbildningen vore skadlig för jordbruket, detta lätt kunde av allmänheten betraktas som trakasseri. Byggnadsplanen och utgifterna därför skulle också kunna anses som skäligen meningslösa. Kollegiet ansåge därför, att de nya reglerna för avstyckning inom planlagt område icke kunde tillämpas och att de jordpolitiska avstyckningsvillkoren till jordbrukets skydd måste eftergivnas inom sådana områden. *Byråchefen Ågren* och *tillförordnade byråchefen Prawitz* i lantmäteristyrelsen ha i särskilt till styrelsens utlåtande fogat yttrande anförts, att om det visats att vissa delar av jordbruksjorden erfordrades för tätbebyggelse, jordbruksintresset måste vika. Att sådan förutsättning föreläge, borde prövas i samband med bedömandet av behov av planläggning för tätbebyggelse. Hade behov av sådan planläggning ansetts föreligga,

borde därmed vara avgjort, att motsvarande markområden skulle utlämnas till annat än jordbruksändamål, och i så fall föreläge icke någon anledning att upprätthålla jordpolitiska krav på samma områden. Liknande mening har uttalats av *överlantmätarna i Värmlands, Västmanlands och Västernorrlands län, domänstyrelsen, länsstyrelserna i Östergötlands, Göteborgs och Bohus samt Västmanlands län, länsarkitekten i Jämtlands län* ävensom *Sveriges högskoleutbildade väg- och vattenbyggares riksförbund. Svenska kommunal-tekniska föreningen*, som också ansett att de sakkunnigas förslag i förevarande hänseende vore olämpligt, har såsom ytterligare skäl för sin mening framhållit, att det skulle vara egendomligt, om överlantmätaren, vilken komme att vara den granskande myndigheten i avseende på de jordpolitiska synpunkterna, skulle anses ha större möjligheter än vederbörande samhälle att bedöma behovet av fastighetsbildning inom planområdet, t. ex. för bostadsändamål. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har för sin del funnit de sakkunnigas förslag lämpligt, såvitt anginge avstyckningsplan, eftersom en avstyckningsplan kunde upprättas och godkännas utan behovsprövning. I fråga om byggnadsplan låge saken däremot annorlunda till. Det syntes länsstyrelsen i hög grad önskvärt, att en så kostsam och i markägarnas förfoganderätt djupt ingripande åtgärd som fastställande av en byggnadsplan föreginges av en allsidig utredning även ur jordpolitisk synpunkt. Att samma myndighet först skulle fastställa en plan och kanske utdebitera plankostnaderna på markägarna men sedermera vägra fastställelse å avstyckningar, som verkställts i enlighet med planen, syntes i praktiken vara otänkbart. En prövning av de jordpolitiska frågorna redan i planärendet borde icke möta någon större svårighet; snarare borde det ställa sig enklare att bedöma de jordpolitiska synpunkterna ur det större perspektiv som planfrågan erbjöde än vid handläggning av fråga om avstyckning av ett litet tomtområde inom planen. *Jämväl länsstyrelsen i Västernorrlands län* har framställt anmärkning mot det föreslagna stadgandet under framhållande, att det åtminstone i vad anginge områden med stadsplan eller byggnadsplan vore oegentligt om avstyckning i överensstämmelse med planen skulle vägras av jordpolitiska skäl.

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag att länsstyrelsen ensam skall äga befogenhet att besluta om behovet av plan men att lantmätaren skall underätta länsstyrelsen om uppkomna planspörsmål har kritiserats i flera yttranden. *Byggnadsstyrelsen* har framhållit att den garanti mot förhastade avstyckningar, som den gällande bestämmelsen i 1 § andra stycket erbjudit, kunde komma att i viss mån förminska, om det i lagen direkt angivna hindret för avstyckning skulle ersättas av lantmätarens fria bedömande, huruvida plan erfordrades eller icke. Till förhindrande härav borde antingen gällande rätt i denna del bibehållas med allenast de ändringar, som kunde följa av att avstyckningsplan ersattes med byggnadsplan, eller borde i lagen införas bestämmelse av innebörd, att det skulle åligga lantmätare att tillställa länsstyrelsen meddelande, när avstyckningsförrättning begärdes i sådana fall, då avstyckningsplan enligt de nu gällande bestämmelserna krävdes, samt att avstyckning i dylikt fall ej finge ske utan att länsstyrelsen

förklarat hinder däremot icke möta. Att avstyckningsförrättning, då plan funnes behöfelig, skulle förklaras vilande i avvaktan på länsstyrelsens beslut, ha *överlantmätaren i Gotlands län* och *lantmätarna i länet* ansett olämpligt. Förrättningen kunde härigenom få balanseras i årtal. Lämpligare syntes vara att förrättningsmannen kunde vägra förrättningen med besvärshänvisning till länsstyrelsen, ej till ägodelningsdomaren. Även *överlantmätaren i Kalmar* har kritiserat bestämmelsen om att förrättningen skulle förklaras vilande. Enligt denne överlantmätares mening vore gällande bestämmelser mera ändamålsenliga och möjliggjorde ett snabbare förfarande. Vidare har *överlantmätaren i Norrbottens län* anfört, att om överlantmätaren eller ägodelningsrätten vid prövning av verkställd avstyckning ansåge behov av planläggning föreligga, borde frågan remitteras till länsstyrelsen och målet vila i avvaktan på svar på remissen. Om bestämmelser härom ej utfärdades, syntes det kunna göras gällande att fastighetsbildningsmyndigheterna icke hade att befatta sig med frågan om behov av plan.

Slutligen har fastighetsbildningssakkunnigas förslag om rätt för länsstyrelsen att utfärda avstyckningsförbud i avbidan på upprättande av plan föränlett *överlantmätaren i Västerbottens län* att uttala, att de föreslagna reglerna i ämnet borde ytterligare överses. Ett avstyckningsförbud innebure alltid en avsevärd belastning för sakägarna. Den sammanlagda kostnaden för en dispensansökning uppginge, vare sig ansökningen beviljades eller ej, i regel till högre belopp än kostnaderna för själva avstyckningsförrättningen. Därtill komme den avsevärda tidsutdräkten. Avstyckningsförbud borde därför endast tillgripas, när synnerliga skäl det påfordrade, t. ex. för att utöva kontroll inom en gryende tätbebyggelse, där fastställelseprövningen av avstyckningar tillkomme överlantmätaren eller ägodelningsdomaren. Men inom sådana samhällen och områden, där fastställelseprövningen av avstyckningar tillkomme länsstyrelsen själv, hade ju länsstyrelsen möjlighet att utöva denna kontroll vid fastställelseprövningen. En dubbel prövning, först vid dispensansökningen och sedan vid fastställelseprövningen, vore fullständigt omotiverad, särskilt som erfarenheten visade att en dispensansökning i de flesta fall beviljades. Eftersom kostnaden för en dispensansökning i allmänhet vore högre än kostnaden för en avstyckningsförrättning, bleve det under alla omständigheter billigare för sakägaren, att avstyckningen verkställdes även med risk att fastställelse vägrades än att söka dispens från ett avstyckningsförbud. *Lantmäteristyrelsen* har instämt i detta uttalande. Även *Sveriges lantmätareförening* har framhållit att ett avstyckningsförbud innebure en avsevärd belastning för sakägarna och att sådant förbud därför borde tillgripas endast när särskild anledning föreläge därtill. Liknande mening uttalas av *överlantmätaren i Älvsborgs län*, vilken tillika anser, att åt planförfattaren och den fastighetsbildande förrättningsmannen i förening borde anförtros avgörandet av uppkommande fastighetsbildningsproblem samt att dispensreglernas dragande under annan myndighets prövning endast borde förekomma då dessa båda befattningshavare vore av olika mening.

Däremot ha *länsstyrelsen i Stockholms län* ävensom *överlantmätarna i Jönköpings, Hallands samt Göteborgs och Bohus län* uttalat sin tillfredsställelse med det framlagda förslaget, vilket syntes dem komma att underlätta den praktiska tillämpningen.

Departementschefen.

Beträffande förslaget att ur jorddelningslagen utmönstra reglerna om avstyckningsplan vill jag här endast framhålla, att jag vid utarbetandet av förslaget till ny byggnadslag ansett övervägande skäl tala för att icke bibehålla institutet avstyckningsplan. Bestämmelserna i jorddelningslagen om avstyckningsplan böra därför utgå. Emellertid anser jag det icke vara rådligt att taga ett sådant steg utan att sätta något annat än byggnadsplan i stället. Jag befarar nämligen, att även om byggnadsplan kan göras mycket enkel, det dock kan komma att oftare än nu inträffa att avstyckning för bostäder, sportstugor och dylikt kommer att äga rum utan hänsyn till den framtida utvecklingen. I syfte att förekomma detta synes i reglerna om avstycknings tillåtlighet böra införas ett stadgande, som redan på begynnelsestadiet gör det möjligt att vägra avstyckning, om den framstår som mindre lämplig med hänsyn till ännu icke aktuella men dock sannolika framtida avstyckningar. På detta sätt böra t. ex. strandområden m. m. kunna reserveras och ej bli en exklusiv förmån för viss tomt. Det bör i första hand vara förrättningsmännen och överlantmätaren, resp. ägodelningsrätten som beakta det nu berörda kravet, men länsstyrelsen torde böra äga att till ledning för tillämpningen i allmänhet eller i det särskilda fallet meddela erforderliga anvisningar.

I samband med genomgången av de särskilda lagrummen i fastighetsbildningssakkunnigas förslag torde jag få tillfälle att återkomma till de stadgan- den som kunna erfordras med tanke på nu bestående avstyckningsplaner.

I frågan, om de jordpolitiska villkoren för avstyckning skola upprätthållas inom planlagt område, har jag tidigare uttalat, att undantag från de villkor som hänföra sig till det allmänna lämplighetskravet eller som avse att bereda skydd för bestående jordbruks- eller skogsbruksfastigheter måste i viss mån medgivas för avstyckning av bl. a. mark för bostadslägenheter och industri- anläggningar. För att undantag skall ske bör dock, enligt vad jag nämnt, fordras att det skall föreligga ett behov av dylika lägenheter och att avstyckning för tillgodoseende av detta behov kan anses vara till gagn jämväl ur allmän synpunkt. Vidare bör gälla, att avstyckning enligt dessa undantagsbestämmelser icke må ske på ett sätt som medför större skada för jordbruket i orten än som är nödigt. Skulle avstyckningen, såvitt angår restfastigheten, innebära ett eftersättande av det allmänna lämplighetskravet, bör avstyckningen ej medgivas annat än om ändamålet därmed icke kan utan synnerlig olägenhet tillgodoses på annat lämpligt sätt. Då fastighetsbildningssakkunniga intagit den ståndpunkten, att de jordpolitiska villkoren i full utsträckning skola upprätthållas även inom planlagt område, skulle nyssnämnda regler för avstyckning bli tillämpliga jämväl inom sådant område. Att exem-

pelvis byggnadsplan fastställts för visst område, skulle icke medföra någon garanti för att avstyckning i syfte att genomföra planen skulle få äga rum.

Även om de sålunda föreslagna reglerna i praktiken troligen icke skulle leda till större olägenheter, enär avstyckning inom detaljplanområde väl i allmänhet icke komme att vägras av jordpolitiska skäl, så kan det anmärkta förhållandet dock icke anses tillfredsställande från principiell synpunkt. Både för det allmänna och för de enskilda markägarna måste det anses olämpligt att stadsplan eller byggnadsplan skall få uppgöras och fastställas med de utgifter och konsekvenser i övrigt detta medför utan att man vet om planen kan tillämpas. Genom planens fastställande bör behovet av smärre lägenheter inom planområdet anses klarlagt. Fastställandet torde även i princip böra anses innebära, att de med tanke på jordbruket och skogsbruket uppställda jordpolitiska kraven inom planområdet skola vika för intresset av att tätbebyggelse i enlighet med planen kommer till stånd.

Detta gäller i synnerhet stadsplan. Den tätbebyggelse varom det inom dylik plan är fråga torde regelmässigt vara av sådan art, att jordbrukets intressen inom planområdet ej rimligen kunna vara utslagsgivande.

I fråga om byggnadsplan torde en viss skillnad böra göras mellan planer som fastställts före och planer som fastställts efter den nya planlagstiftningens ikraftträdande. Äldre byggnadsplaner ha icke sällan utlagts över orimligt stora områden utan större hänsyn till om någon tätbebyggelse inom planområdet i mera väsentlig omfattning vore att förvänta under överskådlig tid. Vid planens fastställande har hänsynen till jordbrukets intressen ofta icke tillmätts erforderlig betydelse. På grund härav torde det vara nödvändigt att de jordpolitiska villkoren tillämpas vid avstyckning inom dylika planområden. Detsamma torde gälla områden, för vilka avstyckningsplan godkänts. De olägenheter som härav kunna orsakas torde i väsentlig mån motverkas, därest — såsom jag i annat sammanhang förordat — äldre byggnads- och avstyckningsplaner underkastas en allmän översyn i syfte bland annat att utmönstra sådana planer eller delar därav, inom vilka tätbebyggelse ej kan förväntas äga rum i större utsträckning inom överskådlig tidrymd.

Vid uppgörande av ny byggnadsplan skall iakttagas, att planen ej får avse större område än som är eller kan väntas inom nära förestående tid bliva bebyggt. Behovet av tätbebyggelse inom byggnadsplaneområdet skall sålunda prövas på ett helt annat sätt än tidigare. Vidare skall vid planupprättandet hänsyn tagas även till jordbrukets intressen; det skall tillses, att jordbruk, skogsskötsel eller annan jämförlig näring icke genom planen i onödan hindras eller försämras. Skulle fråga uppkomma, huruvida fastställelse av plan som medför skada å jordbruket av denna anledning bör vägras, torde det kunna förväntas, att länsstyrelsen i ärendet inhämtar yttrande från — förutom överlantmätaren — de organ som lära komma att inrättas för jordbrukets rationalisering.

På grund av vad nu anförts vill jag förorda, att avstyckning inom område, som omfattas av stadsplan eller av byggnadsplan som fastställts efter den nya planlagstiftningens ikraftträdande, må verkställas utan hinder av de i 19 kap.

uppställda jordpolitiska villkoren, därest avstyckningen överensstämmer med planen. Inom andra planområden än nu sagts — bland annat inom område som omfattas av generalplan eller avstyckningsplan eller av byggnadsplan som fastställts före nyssnämnda lags ikraftträdande — skola de jordpolitiska villkoren däremot i princip tillämpas.

Enligt fastighetsbildningssakkunnigas förslag har en principiell gränsdragning skett mellan länsstyrelsens och fastighetsbildningsmyndigheternas befogenheter vid avstyckning. Länsstyrelsen skall för sin del pröva avstycknings lämplighet ur plansynpunkt och äger utfärda förbud mot avstyckning utan särskilt tillstånd av länsstyrelsen i avbidan på upprättande av plan. Fastighetsbildningsmyndigheterna åter skola pröva om avstyckningen eljest kan godkännas, främst då med hänsyn till de jordpolitiska villkoren. Finner lantmätaren vid avstyckningsförrättningen att plan erfordras, skall han hänskjuta planfrågan till länsstyrelsen och förklara förrättningen vilande i avbidan på länsstyrelsens beslut. Även i det fall då avstyckningsförbud råder torde, därest länsstyrelsens besked icke inhämtats redan före förrättningens påbörjande, förutsättas att förrättningen skall avbrytas för inhämtande av sådant besked.

Den dubbla prövningen hos länsstyrelsen och fastighetsbildningsmyndigheterna kan bli tidsödande. Denna olägenhet är av stor praktisk betydelse, enär, med den bestämning tätbebyggelsebegreppet erhållit enligt byggnadslagen, planfrågan torde bli aktuell i flertalet avstyckningsärenden. Skall, såsom fastighetsbildningssakkunniga synas ha förutsatt, avstyckningsförrättningen i alla dessa fall avbrytas för inhämtande av planmyndighetens förhandsgodkännande, kommer detta att i hög grad tynga avstyckningsverksamheten. Tidsutdräkten och merkostnaden drabba i första hand förrättnings sökanden. Men även för lantmätaren uppkommer tidsförlust, om förrättningen icke kan slutföras vid ett enda besök på platsen. Detta är särskilt olägligt med hänsyn till den rådande bristen på arbetskrafter inom lantmäteriet.

På grund härav kunde ifrågasättas att uppdraga åt fastighetsbildningsmyndigheterna att pröva uppkommande planfrågor i alla de fall, där icke länsstyrelsen själv ägde fastställa avstyckning. Denna prövning skulle då ingå som ett normalt led i avstyckningsförrättningens handläggning och i fastställelseförfarandet. På fastighetsbildningsmyndigheterna skulle ankomma att tillse att yttrande inhämtades från planmyndigheterna, närmast länsarkitekten, i erforderlig omfattning, och det skulle förutsättas att den största hänsyn komme att tagas till den mening som dessa därvid uttalade. Några särskilda avstyckningsförbud skulle med en dylik anordning icke bli erforderliga.

Det torde emellertid vara betänkligt att på detta sätt minska länsstyrelsens och länsarkitektens inflytande i avstyckningsärenden, som äga samband med planfrågor. Avstyckning utgör i regel den första inledningen till begynnande tätortsbildning. Det synes därför böra ligga i länsstyrelsens hand att hindra avstyckningar, som äro olämpliga ur plansynpunkt. Att märka är också att

avstyckningar, särskilt för bostads- eller industriändamål, ej sällan äga samband med aktuella väg- och avloppsfrågor. Rörande sådana frågor ha länsstyrelsen och länsarkitekten sakkunskap och erfarenhet. Även med hänsyn härtill synes det erforderligt att planmyndigheternas beslutanderätt med avseende å avstycknings tillåtlighet ur plansynpunkt i huvudsak bibehållas.

Vissa förenklingar i förfarandet vid prövning av uppkommande planfrågor torde dock vara möjliga. Det synes sålunda böra tillåtas, att avstyckningsförrättning fortgår och avslutas, oaktat länsstyrelsen utfärdat särskilt avstyckningsförbud. Lantmätaren bör alltså kunna lämna tillstånd till avstyckning under förutsättning att länsstyrelsen sedermera medgiver densamma. I viss utsträckning torde detta förfaringssätt tillämpas redan för närvarande, ehuru stöd i lagen därför saknas. Länsstyrelsens prövning kommer härvid att uppskjutas och ingå som ett led i fastställelseprövningen. Vidare torde länsstyrelsen böra kunna i vissa fall delegera sin rätt att medgiva avstyckning till länsarkitekten. Om åter länsarkitekten vid sin prövning av ärendet finner att avstyckning bör vägras, synes avgörandet böra tillkomma länsstyrelsen.

Har särskilt förbud mot avstyckning utan länsstyrelsens medgivande ej utfärdats, torde frågan i vad mån planläggning må anses erforderlig få prövas av fastighetsbildningsmyndigheterna, därvid dock måste iakttagas att yttrande från planmyndigheterna inhämtas i erforderlig omfattning. Finner lantmätaren att avstyckning ej bör äga rum utan att plan upprättats, bör han låta ärendet vila i avvaktan på länsstyrelsens besked.

Jag övergår härefter till en redogörelse för de särskilda lagrummen i det inom departementet utarbetade förslaget till lag om ändring i jorddelningslagen. Härvid torde kunna förbigås mindre redaktionella jämkningar, vilka ansetts böra vidtagas i fråga om utformningen av vissa bestämmelser som föreslagits av fastighetsbildningssakkunniga.

Förslag till lag angående ändring i lagen om delning av jord å landet.

3 KAP.

2 §.

Enligt detta lagrum gäller för närvarande, att underrättelse om laga skifte skall tillställas byggnadsnämnd blott i fall, då skifte skall äga rum inom samhälle, där den för släderna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas. Enahanda underrättelseskyldighet föreligger jämlikt 19 kap. 5 § sista stycket i fråga om avstyckning. Fastighetsbildningssakkunniga ha framhållit, att byggnadsnämnd finnes icke blott inom sådana stadsliknande samhällen som nyss sagts utan även inom område på landet, för vilket fastställts byggnadsplan eller utomplansbestämmelser. Under hänvisning härtill

ha de sakkunniga, såväl i fråga om laga skifte som beträffande avstyckning, föreslagit att byggnadsnämnd skall underrättas i alla fall, då sådan nämnd finnes i orten.

De sakkunnigas förslag har, i vad det avser underrättelse till byggnadsnämnd vid laga skifte, icke föranlett någon anmärkning. Däremot ha i flera yttranden erinringar framställts mot att utvidga underrättelseskyldigheten vid avstyckning. *Överlantmätaren i Hallands län* har sålunda ansett skyldighet att underrätta byggnadsnämnden böra vid avstyckning gälla endast i fall, då särskild anledning kunde föreligga därtill. *Överlantmätarna i Blekinge* samt *Göteborgs och Bohus län* ha ansett någon ändring av nu gällande underrättelseskyldighet icke vara erforderlig. *Överlantmätaren i sistnämnda län* har dock föreslagit, att byggnadsstadgan kompletterades med en bestämmelse, att byggnadsnämndens yttrande alltid skulle inhämtas av länsstyrelsen före fastställelseprövningen; detta förfarande vore redan nu praxis inom vissa län. I sådant hänseende har *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* uppgivit, att länsstyrelsen alltid plägade höra byggnadsnämnden, innan länsstyrelsen meddelade fastställelsebeslut. Enligt länsstyrelsens förmenande kunde det, särskilt om livlig avstyckningsverksamhet förekomme, bliva mycket betungande för byggnadsnämnderna att själmant följa de olika avstyckningsförrättningarna. Beträffande den föreslagna skyldigheten att underrätta byggnadsnämnd om avstyckningsförrättning har *lantmäteristyrelsen* ifrågasatt, huruvida icke en uppmjukning av bestämmelsen härom borde ske, och i sådant avseende åberopat ett av *överlantmätaren i Örebro län* avgivet yttrande. Denne överlantmätare har ansett den föreslagna bestämmelsen i fråga om avstyckning kunna inskränkas att gälla avstyckning inom samhälle där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skall iakttagas samt område för vilket finnes fastställd byggnadsplan. Därutöver kunde enligt överlantmätarens mening lämpligen böra föreskrivas, att byggnadsnämnd för utomplansområde skulle underrättas om avstyckning som skett inom området. *Överlantmätaren* hölle före, att det utan särskilt stadgande kunde förutsättas, att förrättningsmannen eller fastställelsemyndigheten inhämtade byggnadsnämndens mening i fall, där fråga undantagsvis kunde uppkomma om styckningsprojekt av mera genomgripande betydelse för byggnadsverksamheten inom området. Å andra sidan har *överlantmätaren i Östergötlands län* i yttrande gemensamt med länets lantmätare ansett förslagets bestämmelse möjligen kunna vara motiverad för område för vilket utomplansbestämmelser vore gällande men knappast för område för vilket byggnadsplan fastställts. I sistnämnda fall hade området varit föremål för ett ingående studium, som resulterat i en fastställd plan, och stora möjligheter för olika utstakningar av en tomt syntes knappast föreligga. Härtill komme, att förrättningen bleve föremål för en ingående granskning såväl å lantmåterikontor som av länsarkitekt. Bestämmelsen syntes lämpligen kunna utbytas mot en föreskrift, varigenom förrättningsmannen ålades att före förrättnings avslutande underrätta byggnadsnämnden.

Enligt förslaget till ny byggnadslagstiftning skall byggnadsnämnd finnas i *Departements-
chefen.* alla kommuner. Skyldighet att söka byggnadslov skall emellertid enligt förslaget föreligga — förutom i städer — endast i stadsliknande samhällen och inom andra områden, för vilka stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser gälla. I likhet med fastighetsbildningssakkunniga anser jag, att byggnadsnämnden bör i de fall, då skyldighet föreligger att söka byggnadslov, erhålla kallelse till sökt jorddelningsförrättning för att få tillfälle att framföra eventuella erinringar. I överensstämmelse härmed torde jorddelningslagens bestämmelser om byggnadsnämnds kallande eller hörande böra gälla, när förrättning skall äga rum inom ort, där enligt vad härom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov.

9 KAP. .

7 §.

Utbrytning av servitut kan ske antingen i sammanhang med laga skifte (1 kap. 21 §) eller i vissa fall såsom särskild förrättning (20 kap. 3 §). Sker utbrytningen såsom särskild förrättning, skall den verkställas på sätt beträffande dylik åtgärd i samband med laga skifte är stadgat. Föreskrifterna här om återfinnas i 9 kap. 7 §. Enligt detta lagrum gäller i fråga om delningsgrunden vid utbrytning av servitut, att i vederlag för servitutet skall av den fastighet, som besväras av servitutet, utbrytas eller avsättas så stort område, som med hänsyn till omfattningen av den servitutsberättigades och fastighetsägarens rätt att förfoga över den naturtillgång rättigheten avser, efter prövning i varje särskilt fall finnes svara emot den förmån rättigheten innebär. Det tillkommer alltså enligt detta stadgande förrättningsmännen att pröva den grund efter vilken servitutet skall utbrytas. Emellertid föreskrives i tredje stycket av samma paragraf, att om förening kan träffas mellan sakägarna om storleken av vederlagsjorden, sådan förening skall lända till efterrättelse, om det finnes uppenbart, att rätt som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom föreningen.

Sistnämnda bestämmelse om förening bör jämföras med stadgandet i 7 a § lagen om servitut. Enligt detta lagrum, som infördes i servitutslagen genom lag den 30 april 1937, gäller beträffande där avsedda servitut, att medgivande av den härskande fastighetens ägare att servitutet må helt eller delvis upphöra är utan verkan, om ej medgivandet godkänts av domstol. De av stadgandet omfattade servituten äro sådana till tiden icke begränsade skogsfångs- eller mulbetesservitut som antingen varit av ålder gällande eller före den 1 januari 1928 tillkommit genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet till vars förmån servitutet gäller. Godkännande av domstol må lämnas allenast under vissa i lagen uppställda förutsättningar. Bland dessa har upptagits det fallet, att servitutet skall ersättas med äganderätt till område som kan sammanläggas med den härskande fastigheten. För att servi-

tutet sålunda skall få ersättas med område kräves emellertid, att området fyller samma anspråk som enligt 9 kap. 7 § första stycket jorddelningslagen stadgats i fråga om utbrytning eller att området skall svara mot den förmån servitutet innebär. Nu omförmälda stadgande i servitutslagen tillkom för att därigenom skulle förhindras, att sådana servitut av nu ifrågavarande slag som vore av vital betydelse för de fastigheter till vilkas förmån de gällde skulle genom avtal bringas att upphöra.

Enligt fastighetsbildningssakkunnigas mening bör den uppenbara bristen på överensstämmelse mellan 9 kap. 7 § tredje stycket jorddelningslagen och 7 a § servitutslagen undanröjas på det sätt, att det förra lagrummet upphäves. Frågan om vederlagsområdets storlek skulle då alltid komma att prövas av jorddelningsmyndigheterna, vilka därvid enligt 9 kap. 7 § första stycket hade att tillse, att området bleve tillräckligt för att motsvara servitutsförmånen. Till motivering av sitt förslag anföra de sakkunniga, att det visat sig att den sakägarna medgivna friheten att genom förening bestämma storleken av vederlagsjorden medfört mycket skadliga verkningar i jordpolitiskt hänseende, särskilt i landsdelar där servitut av ifrågavarande slag vore talrikt förekommande.

Den i förevarande paragraf föreslagna ändringen har tillstyrkts av *överlantmätaren i Västernorrlands län* och *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund*. Å andra sidan har gentemot ett upphävande av rätten att sluta förening anmärkts, att detta skulle vara att gå längre än som erfordrades med hänsyn till lagändringens syfte. Det syntes tillräckligt, att träffad förening för sin giltighet gjordes beroende av jordpolitisk prövning. *Lagberedningen* har sålunda uttalat, att den bristande överensstämmelsen med 7 a § servitutslagen måhända icke behövde leda till att förening om vederlagets storlek vid servitutsutbrytning under alla omständigheter bleve förbjuden utan endast att såsom villkor för dess giltighet stadgades, att den ej stode i strid med de jordpolitiska villkor som borde upprätthållas. Liknande synpunkt har anlagts av *lantmäteristyrelsen* samt *överlantmätarna i Värmlands och Norrbottens län*, därvid lantmäteristyrelsen ansett tillräckliga garantier kunna erhållas mot de skadliga verkningarna av gällande bestämmelser, därest föreningsrätten gjordes beroende av en ur jordpolitisk synpunkt av förrättningsmännen företagen officialprövning. *Svea hovrätt* har framhållit, att föreningsrätten kunde vara till gagn för undvikande av invecklade beräkningar rörande vederlagsjorden och alltså till förrättningsens förenklande samt till befordrande av grannsämja. Det syntes vara tillfyllest att lägga föreningen under kontroll liksom fallet vore enligt servitutslagen med avtal i allmänhet om servituts upphörande. Det borde åläggas förrättningsmännen att avgiva yttrande om det avtalade vederlaget; ägodelningsrätten skulle därefter ha att pröva frågan. Även *hovrätten för Övre Norrland* har med hänsyn till vanskligheten att bestämma delningsgrunden vid servitutsutbrytning ansett önskvärt, att delägarnas föreningsrätt ej helt borttoges. För att ernå överensstämmelse med 7 a § i servitutslagen vore det enligt hovrättens uppfattning

tillräckligt att föreskriva, att förening skulle lända till efterrättelse, därest vederlagsområdet prövades svara mot den förmån som servitutet innebure. Samma mening har uttalats av *överlantmätarna i Jämtlands och Västerbottens län* samt *Sveriges lantmätareförening*. *Distriktslantmätaren i Härnösands distrikt* har uppgivit, att även då förutsättning för förening funnes, vederlagsområdets storlek i regel brukade bestämmas efter gradering (bonitering). Föreningen finge då huvudsakligen betydelse blott för likvidfrågans avgörande. Genom okulärbesiktning brukade tillses, att ståndskogen icke mera avsevärt avveke från den normalskogstillgång som ansåges böra åtfölja vederlagsmarken. I vissa fall då dylik avvikelse föreläge kunde sakägarna under förrättningsmännens tillsyn enas om viss likvid utan att ståndskogsräkning behövde tillgripas. Fördelarna med föreningsrätten vore så påtagliga, att ett avskaffande av denna rätt ej borde komma i fråga. *Överlantmätaren i Gävleborgs län* har helt avstyrkt ett borttagande av föreningsrätten.

I anslutning till den här föreslagna lagändringen har *Svea hovrätt* liksom *överlantmätaren i Västernorrlands län* fäst uppmärksamheten vid att enligt gällande rätt varje garanti saknades för att likvid, som ägare av den tjänande fastigheten ålades att utgiva för istandsättande av utbrutet vederlagsområde till exempelvis kulturbete, verkligen användes för det avsedda ändamålet. Hovrätten uppger, att den i mål som dragits under hovrättens prövning funnit sig sakna stöd i lag för att bifalla ett yrkande av den tjänande fastighetens ägare, att dylik likvid skulle förklaras vara förfallen först i mån av arbetets utförande å betesvederlaget.

Före tillkomsten av 7 a § i servitutslagen var frågan, huruvida servitut kunde hävas genom avtal mellan de båda fastigheternas ägare, ej reglerad i lag och den syntes ej heller till fullo klarlagd genom praxis. Genom införande av nämnda paragraf har emellertid spörsmålet fått sin lösning, såvitt avser skogsfångs- och mulbetesservitut, gällande av ålder eller tillkomna genom avtal före den 1 januari 1928 i samband med bildandet av den berättigade fastigheten. Genom stadgandet i fråga är nämligen utsagt, att medgivande av den härskande fastighetens ägare att servitutet må helt eller delvis upphöra skall vara utan verkan, om ej medgivandet godkänts av domstol. Att endast servitut som äro gällande av ålder eller bildats genom avtal medlagits i lagrummet berodde enligt uttalanden under förarbetena på att jorddelningsservitut i egentlig mening, d. v. s. sådana som uppkommit vid lantmåteriförrättning, redan då vore att betrakta som tillbehör till den härskande fastigheten, över vilka ägaren ej ägde fritt förfoga genom avtal. Anledning att inbegripa dessa servitut saknades därför. Av vad sålunda anförts rörande innebörden av gällande rätt i fråga om servituts upphörande genom avtal torde följa, att det ej heller kan vara ägare av fastighet, till vars förmån servitut av nu angivet slag gäller, tillåtet att genom förening vid utbrytning av servitutet medgiva, att servitutet må helt eller delvis upphöra att gälla. Denna ståndpunkt har också kommit till uttryck i ett av högsta domstolen under 1945 avgjort mål.¹ Den i 9 kap. 7 § jorddelningslagen medgivna fri-

*Departements-
chefen.*

¹ Se Nytt Juridiskt Arkiv I 1945 s 362.

heten att lägga träffad förening till grund vid utbrytning av servitut står alltså, såvitt angår nu ifrågavarande slag av servitut, i uppenbar strid mot gällande rätts ståndpunkt i fråga om servituts hävande genom överenskomelse mellan servitutsförhållandets parter. I likhet med fastighetsbildnings-sakkunniga finner jag denna motsättning böra undanröjas på det sättet, att 9 kap. 7 § tredje stycket upphäves. I fråga om servitut som ej äro att hänföra till någon av de nämnda grupperna kan visserligen finnas visst utrymme för rätten att sluta förening. Särskild bestämmelse för deras del synes dock ej behöfelig. I vad mån av sakägarna träffade dispositioner i fråga om dylika servitut böra beaktas vid servitutsutbrytning torde få avgöras med ledning av allmänna rättsgrundsatser.

I anledning av vad vissa remissmyndigheter anfört därom, att det skulle vara tillfyllest att förening för sin giltighet gjordes beroende av jordpolitisk prövning, vill jag anmärka, att servitut som nu sagts regelmässigt torde vara av den betydelse för de fastigheter till vilkas förmån de gälla, att de icke kunna hävas, helt eller delvis, utan att fastigheternas förmåga att bestå såsom särskilda brukningsdelar därigenom skulle äventyras. Något egentligt utrymme för en jordpolitisk prövning synes därför icke föreligga. Härtill kommer att en lösning av spörsmålet i den nu antydda riktningen icke skulle stå i god överensstämmelse med den ståndpunkt gällande rätt intagit i fråga om servituts hävande genom avtal. Det skulle uppenbarligen icke vara följderiktigt att tillerkänna förening, i vad den innefattar medgivande till servituts upphörande, giltighet utan avseende därå att de för dylikt medgivande i servitutslagen uppställda förutsättningarna icke äro för handen, blott utbrytning i enlighet med föreningen prövas ur jordpolitisk synpunkt icke lända den härskande fastigheten till skada. Och vad angår påståendet, att förening borde tillerkännas giltighet såframt det i föreningen bestämda vederlagsområdet prövades svara mot den förmån servitutet innebär, skulle ett sådant stadgande icke vara ägnat att i någon mån förenkla förfarandet vid utbrytning, i det att en dylik prövning ju icke kunde avse annat än den i paragrafens första stycke föreskrivna.

I ett yttrande har uttalats farhågor för att ett borttagande av föreningsrätten vid servitutsutbrytning skulle medföra, att ståndskogslikvid, grundad på stamräkning, bleve oundviklig vid utbrytning av skogsservitut och att dylika utbrytningsförrättningar, vilka eljest då sakägarna vore benägna för frivillig uppgörelse kunde företagas utan större kostnader, genom föreningsrättens slopande skulle bliva högst avsevärt fördyrade. Dessa betänkligheter synas emellertid bottna i ett missförstånd. Sakägarnas rätt att ingå förening om förekommande likvider i samband med servitutsutbrytning torde nämligen vara att bedöma, icke enligt det nu förevarande stadgandet i 9 kap. 7 § jorddelningslagen utan i enlighet med de rörande penninglikvider i lagens 14 kap. meddelade föreskrifterna. Den möjlighet som enligt nu gällande rätt kan stå parterna till buds att förena sig om beräkning av ersättningsbelopp vid servitutsutbrytning lär alltså icke röna inverkan av den nu ifrågasatta lagändringen.

Vad Svea hovrätt och överlantmätaren i Västernorrlands län anført angående behovet av att särskilda bestämmelser meddelas rörande ordningen för utbetalning av likvid, som skall utgå för kultivering av vederlagsområde för mulbetesservitut, torde icke lämpligen kunna upptagas i förevarande sammanhang. Frågan synes emellertid vara av beskaffenhet att böra beaktas vid den fortsatta revisionen av jorddelningslagen.

19 KAP.

1 §.

Beträffande denna paragraf må till en början anmärkas, att de nuvarande bestämmelserna om avstyckningsplan i andra och följande stycken utesluts. Om anledningen härtill hänvisas till vad jag anført om förslagets förhållande till planlagstiftningen.

I paragrafen ha sammanförts de bestämmelser som angiva huvuddragen av avstycknings innebörd med avseende å fastighetsindelningen och som i gällande lag äro upptagna under 1 § första stycket och 2 § i 19 kap. Någon ändring i sak av gällande rätt har icke föreslagits i denna del. Jag har tidigare i mitt allmänna yttrande angående ifrågavarande lagstiftnings omfattning på där anförda skäl förordat, att reformen begränsas att huvudsakligen avse den jordpolitiska kontrollen och vad därmed äger samband. Jag anförde vidare, att det ej syntes vara lämpligt att nu taga ställning till avstyckningsinstitutets struktur och innebörd. I enlighet härmed har jag ej heller ansett mig böra för närvarande till prövning upptaga vissa i såväl betänkandet som remissyttrandena omdiskuterade spörsmål, vilka hänföra sig till delningsobjektet vid avstyckning, såsom angående samsjedelnings inverkan på avstyckningsmöjligheterna eller rättigheten att avstycka fastighets andel i samfälld mark eller fastighet tillkommande särskild rättighet, t. ex. till fiske i annans vattenområde. Skall sålunda ingen ändring i sak vidtagas i lagens bestämmelser rörande avstyckningens innebörd, torde det saknas anledning att frångå gällande lags formulering som i praktiken veterligen icke medfört några olägenheter. Revisionen av de jordpolitiska villkoren för avstyckning torde dock föra med sig behov av formella ändringar i ett par hänseenden. Härom må anföras följande.

I den av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna lagtexten betecknas avstyckning som en delning av fastighets enskilda ägovälde i två eller flera styckningsdelar, av vilka en bibehålles som fastighetens ägovälde samt den andra eller, där de äro flera än två, envar av de andra såsom från fastigheten avstyckad bildar ny fastighet för sig eller i samband med avstyckningen ingår i sammanläggning efter vad därom är stadgat. Avser avstyckningen mark, samfälld för två eller flera fastigheter, skall vad om styckningsdel stadgas gälla, förutom varje för sig avskilt område, envar av de fastigheter, från vilka avstyckningen sker, i dess sammansättning efter avstyckningen. De sakkunniga framhålla i motiven, att den form för ändring av bestående fastig-

hetsindelning, som avstyckning utgör historiskt sett, vore resultatet av en sammangjutning av de båda äldre instituten ägostyckning och jordavsöndring. Vad som delades vore i typiska fall en fastighet. Denna kunde, enligt vad de sakkunniga uttala, sägas i viss mening vara avstyckningens föremål, men som genom uttrycket avstyckning utmärktes, att en av styckningsdelarna ansåges bibehålla den förutvarande fastighetens identitet, bleve det som avstyckades blott en del av styckningsobjektet. Den från jordavsöndringsinstitutet upptagna konstruktionen, att den ena styckningsdelen i motsats till den andra betraktades som identisk med den förut odelade fastigheten, hade stort värde ur redovisningssynpunkt, men då någon skillnad mellan delarna icke behövde föreligga beträffande användningssätt, storleksordning eller äganderättsförhållandena, vore här fråga om ett slags, huvudsakligen av bokföringstekniska skäl gjord fiktion. — De sakkunniga framhålla vidare, att lagen redan i kapitlets första paragraf behandlade frågan om kombinationen av de båda fastighetsbildningsinstituten avstyckning och sammanläggning. Spörsmålet när avstyckning vore beroende av sammanläggning syntes emellertid höra hemma bland reglerna om villkoren i allmänhet för avstyckning, och i förevarande sammanhang behövde kombinationen av de båda fastighetsbildningsformerna icke beröras i vidare mån än som erfordrades till förklaring av att den avstyckade ägovidden icke alltid bildade en fastighet för sig.

De sakkunnigas definition av avstyckning såsom en delning av fastighet i två eller flera styckningsdelar har föranlett vissa uttalanden i remissyttrandena. *Överlantmätaren i Malmöhus län* har, med instämmande av *lantmäteristyrelsen*, uttalat att genom införandet av begreppet styckningsdel åtskilliga fördelar otvivelaktigt vunnits i lagtekniskt hänseende. Ehuru såsom i motiven framhållits vid avstyckning i första hand delades fastighets enskilda ägovälde, syntes det dock icke fullt konsekvent att i styckningsdel ej inräkna andel i samfällighet eller annan särskild rättighet, som tillades styckningsdelen. Vid den materiella prövningen vore det ju principiellt fråga om respektive styckningsdels lämplighet, och det borde då givetvis tagas hänsyn till dessa tillbehör, som understundom kunde vara av avgörande betydelse.

I några yttranden har de sakkunnigas definition å avstyckning mött gensaga. *Ägodelningsdomaren i Villands domsaga* har ifrågasatt, om de i sakkunnigförslaget givna definitionerna vore erforderliga, och tillagt, att det syntes strida mot vanligt språkbruk att beteckna även restfastigheten såsom styckningsdel. *Överlantmätaren i Jönköpings län* har förklarat sig icke kunna finna, att den nya inställningen att genom avstyckning en fastighet uppdelades i två eller flera styckningsdelar vore av behovet påkallad eller ens lämplig. Enligt överlantmätarens mening låge redan i ordet avstyckning vad som avsåges med denna form av jorddelning, nämligen ett avskiljande av ett område från en fastighet. Skulle institutet verkligen avse en delning av styckningsfastighetens ägovälde i olika styckningsdelar, borde den logiska följ-

den bliva den, att fastigheten upphörde att finnas till och i jordregistret ersattes med de ägolotter vari den delats. Detta hade emellertid icke avsetts.

I fråga om hänvisningen till sammanläggningsmöjligheterna har *överlantmätaren i Gotlands län* anmärkt, att även stamfastigheten kunde ingå i sammanläggning, vilket dock icke angivits i sakkunnigförslagets lagtext.

Det torde, såsom jag förut nämnt, icke föreligga anledning att i förevarande sammanhang vidtaga någon ändring av gällande lags definition å avstyckning, enligt vilken avstyckning är en delningsform, varigenom från fastighet avskiljes viss till gränserna bestämd ägovidd. Det bör emellertid beaktas, att restfastigheten likaväl som den avstyckade ägovidden är att betrakta som en nybildning och att ur fastighetsbildningssynpunkt olika krav icke kunna uppställas beträffande den ena och den andra delen. Samma jordpolitiska villkor böra gälla i fråga om de genom avstyckning uppkomna delarna. Ur lagteknisk synpunkt är det därför till fördel att vid utformningen av de jordpolitiska villkoren äga tillgång till en för delarna gemensam beteckning. I sådant hänseende synes, även om avstyckning icke definieras såsom en delning, begreppet styckningsdel kunna godtagas. I departementsförslaget har i enlighet härmed detta begrepp använts för att beteckna icke blott den genom avstyckningen avskilda ägovidden med vad därtill hörer utan även stamfastigheten eller, där avstyckningen avser för flera fastigheter samfälld mark, envar av dessa fastigheter i dess sammansättning efter avstyckningen. Om denna innebörd av begreppet styckningsdel torde böra intagas en erinran i 1 § sista stycket, vilken då kan ersätta den nuvarande föreskriften i 2 § andra stycket. Med hänsyn till den avfattning ifrågavarande stadgande erhållit i departementsförslaget torde någon tvekan icke behöva råda om att med termen styckningsdel åsyftas varje del i dess sammansättning efter avstyckningen.

För det fall att avstyckad ägovidd eller stamfastigheten är avsedd att ingå i sammanläggning upptages i nuvarande 1 § första stycket som en speciell förutsättning för avstyckning, att sådan sammanläggning må äga rum efter vad därom är särskilt stadgat. Någon motsvarighet till denna bestämmelse återfinnes icke i sakkunnigförslaget i förevarande sammanhang. Där har i stället bland de allmänna villkoren för avstyckning särskilt angivits i vilka fall sammanläggning är förutsättning för avstyckning. Då jag emellertid av skäl vartill jag återkommer i det följande icke ansett mig kunna följa sakkunnigförslaget i denna del, vill jag förorda, att lagens stadgande i 1 § om sammanläggning såsom villkor för avstyckning bibehålles i oförändrat skick.

2 §.

Det nuvarande innehållet i detta lagrum har, såsom förut nämnts, överförts till 1 §. Under 2 § ha i stället från 14 och 15 §§ i sakkunnigförslaget upptagits dels vissa begränsningar av de ändamål för vilka avstyckning må ske, dels ock ett allmänt krav på fastighets lämplighet för sitt ändamål. I gällande lag äro särskilda föreskrifter icke meddelade i förstnämnda hän-

seende, varemot sakkunnigförslagets stadgande i 15 § om fastighets lämplighet har motsvarighet i 19 kap. 3 § första stycket. Innehållet i sakkunnigförslagets 15 § sista stycke har i departementsförslaget upptagits under 4 §.

14 § i sakkunnigförslaget.

Det i gällande lag upptagna kravet på fastighets lämplighet är, enligt vad i betänkandet uttalas, begränsat till att fastigheten skall vara lämplig för det ändamål, vartill dess ägare vill använda den. Någon allmän inskränkning av de ändamål, för vilka fastighet får användas, finnes icke. Fastighet kan tänkas bildas för snart sagt vilket ändamål som helst. De sakkunniga ha dock funnit, att vissa begränsningar böra uppställas. I andra stycket av sakkunnigförslagets 14 § har sålunda till en början upptagits ett stadgande, att avstyckning ej må ske, där det tilltänkta användningssättet strider mot lag eller för sin lovlighet är beroende av ännu icke meddelat tillstånd av offentlig myndighet. Om detta stadgande har i betänkandet anförts, att om undantagsvis ett visst användningssätt vore otillåtet jämlikt särskild lagstiftning, fastighetsbildning självfallet ej heller kunde få ske för sådant ändamål. Det förekomme visserligen knappast, att rent lagstridiga användningssätt åberopades såsom tilltänkta, men däremot vore det icke sällsynt, att man åsyftade en användning som för sin lovlighet förutsatte tillstånd av offentlig myndighet. Enligt de sakkunnigas åsikt borde då sådant tillstånd vara inhämtat redan innan fastighetsbildning för ändamålet finge ske.

I andra stycket har därjämte föreslagits förbud mot avstyckning, där det avsedda sättet för styckningsdels användning icke kan antagas bli inom nära förestående tid genomfört och därefter stadigvarande tillämpat. Beträffande förstnämnda krav på det tilltänkta ändamålets aktualitet ha de sakkunniga gjort gällande att frågan om jordens användning för visst ändamål bör ha blivit aktuell, så att icke fastighetsbildningen sker för tidigt, varigenom möjligheterna att bedöma lämplighetsfrågan minskas och fastighetsindelningen under en längre period kommer att sakna motsvarighet i jordens faktiska användning. Genom denna fordran på ändamålets aktualitet begränsas framför allt möjligheten till s. k. avstyckning på lager. Enligt gällande rätt torde sådant slag av avstyckning icke vara medgiven. Vid 1937 års revision av de i 19 kap. 3 § uppställda jordpolitiska villkoren underströks av departementschefen, att avstyckning av smålängheter enligt de lindrigare bestämmelserna finge ske endast för att tillgodose ett uppkommet behov, vilket innebure att avstyckning av smålängheter på förslag för att möta ett eventuellt uppkommande behov icke finge förekomma. Enligt de sakkunnigas mening kunde avstyckning på lager, d. v. s. avstyckning av längheter, av vilka flera eller färre ännu icke blivit överlåtna, äga sina fördelar. Ett förbud mot sådan avstyckning vore emellertid fullt berättigat, om med avstyckningen åsyftades att bilda fastigheter som icke kunde väntas bli använda för det tilltänkta ändamålet inom den närmaste framtiden. Förbudet vore då ett utslag av principen, att ändamålet med fastighetsbildningen skulle ha tillräcklig aktualitet.

Vad därefter angår förslaget fordran, att användningssättet skall kunna antagas bliva stadigvarande tillämpat, ha de sakkunniga ansett, att gällande lags krav att fastigheten skulle kunna på varaktigt sätt användas för det avsedda ändamålet innefattade en fordran, att även det tilltänkta användningssättet skulle vara sådant att man kunde beräkna, att det bleve varaktigt tillämpat. Ett dylikt krav vore i varje fall motiverat redan av fastighetsindelningens rättsliga funktion och behovet av stabilitet i denna. Härigenom skulle man kunna vägra avstyckning för onormalt sammansatta eller eljest särskilt egenartade användningssätt, vilka icke kunde beräknas vara önskvärda för mer än den som för tillfället vore jordens ägare. Enligt de sakkunnigas mening borde emellertid detta komma till tydligare uttryck i lagtexten än nu vore förhållandet.

Ett till frågan om användningssättet och dess varaktighet hörande spörsmål avser sambruk och sammanläggning. I detta hänseende har i tredje stycket av sakkunnigförslaget 14 § stadgats, att om styckningsdel icke kan beräknas bliva varaktigt använd för avsett ändamål under annan förutsättning än att den brukas gemensamt med viss annan jord, avstyckning ej må ske, om icke styckningsdelen blir sammanlagd med denna jord. Till motivering av detta stadgande ha de sakkunniga anført, att det torde vara lagens mening att avstyckning ej får ske utan sammanläggning, om det tilltänkta användningssättet förutsätter sambruk med annan fastighet. I lagen utsades emellertid icke klart, när sammanläggning vore ett villkor för avstyckningens tillåtlighet. I vad mån sammanläggning sålunda borde vara en förutsättning för avstyckning, syntes få bero på om styckningsdelen i och för sig vore lämplig för det avsedda användningssättet och detta kunde beräknas bliva varaktigt, även om sambruk med den andra fastigheten icke skulle komma till stånd. Vore så ej fallet, borde krävas den garanti för sambruk som kunde vinnas genom sammanläggning.

Från kravet på sammanläggning har i lagrummets sista stycke föreslagits eftergift för fall, då styckningsdelen är avsedd att ingå som en del av en trafikled eller av ett torg eller annan öppen plats i ett samhälle. Beträffande dessa undantag har i betänkandet förklarats, att det vore skäligen överflödigt att här kräva sammanläggning för att säkerställa sambruket. Undantagsbestämmelsen har så formulerats att därunder icke inbegripas vissa trafikleder, såsom enskild väg och linbana. Anledningen härtill uppgives i betänkandet vara den, att som man i dylika fall lämpligen kan ordna förhållandet genom servitut, det icke bör medgivas att särskilda fastigheter inrättas, vilka blott utgöra delar av sådana trafikleder.

15 § i sakkunnigförslaget.

Första stycket innehåller det s. k. allmänna lämplighetskravet i dess generella avfattning och motsvarar, såsom jag inledningsvis nämnt, 3 § första stycket i gällande lag. Detta krav innebär enligt fastighetsbildningssakkunnigas förslag, att varje styckningsdel skall vara sådan, att den för sig eller tillsammans med annan jord varmed den sammanlægges bildar fastighet, som

är varaktigt lämplig för det avsedda ändamålet. Beträffande motiven må hänvisas till betänkandet s. 74—88.

De sakkunniga ha ansett sig icke böra föreskriva, att vid lämplighetsprövningen hänsyn skall tagas till möjligheten, att den nybildade fastigheten sedermera delas upp i flera sådana. Man syntes, uttala de sakkunniga, i kravet på fastighets lämplighet få inlägga, att fastigheten lämpligen skulle kunna brukas som en enda bruksenhet vid det ifrågavarande användningssättet. Denna grundsats borde icke rubbas av antaganden om fastighetens uppdelning i olika bruksdelar. Men vore det sannolikt, att viss dylik uppdelning skulle bliva varaktig, syntes böra tillses, att fastigheten bleve tillräcklig och lämplig även härför. Men att i övrigt vid fastighetsbildningen taga hänsyn till möjligheterna att framdeles göra vissa ändringar i fastighetsindelningen syntes knappast kunna härledas av lämplighetskravet eller böra föreskrivas. Det syntes nämligen i regel saknas skäl att på grund av myndigheternas antaganden om jordägarnas framtida önskemål om viss delning, varom ej vore fråga vid den förevarande fastighetsbildningen, vägra godkännande därav, oaktat fastigheterna skulle bliva fullt lämpliga för sitt ändamål.

I andra stycket ha fastighetsbildningssakkunniga för visst fall medgivit undantag från det i första stycket uppställda lämplighetskravet. Enligt denna undantagsbestämmelse, som saknar uttrycklig motsvarighet i gällande lag, skall avstyckning få äga rum, även om de nybildade fastigheterna icke skulle bliva fullt lämpliga för ändamålet. Detta skulle enligt förslaget gälla, där vad i lämplighet skulle brista kunde anses svara mot brist av jämförlig art och minst lika storlek hos den fastighet som skulle styckas eller någon av de fastigheter som skulle ingå i sammanläggningen. Till motivering av detta stadgande ha de sakkunniga uttalat, att om styckningsfastigheten eller en fastighet med vilken styckningsdel skulle sammanläggas vore olämplig för sitt ändamål, det vore för mycket att alltid fordra, att alla styckningsdelarna respektive de genom sammanläggningen bildade fastigheterna skulle uppnå verklig lämplighet. Vore bristen att skriva helt på den förut bestående fastighetsindelningens räkning, behövde ju ändring av denna indelning i och för sig ej vara förkastlig, även om man därmed ej kunde bota den brist som förut bestod. I övrigt må beträffande motiven till detta stadgande hänvisas till betänkandet s. 83—88.

De regler som i sakkunnigförslagets 14 § upptagits med avseende å de ändamål för vilka avstyckning må äga rum ha föranlett anmärkningar i skilda hänseenden. Gentemot det föreslagna stadgandet, att avstyckning ej må ske, där det avsedda användningssättet för styckningsdels användning för sin lovlighet är beroende av ännu icke meddelat tillstånd av offentlig myndighet har *lantmäteristyrelsen* uttalat, att föreskrift härom icke borde innefatta byggnadslov enligt byggnadslagens bestämmelser. Samma mening har uttalats av *överbantmästarna i Hallands och Älvsborgs län*. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* har hävdadt att man, då såväl avstycknings- som byggnadsförbud vore rådande, icke borde såsom villkor för avstyckning kräva, att dis-

pens beviljats jämväl i sistnämnda hänseende. För sådan dispens erfordrades bland annat, att sökanden låtit uppgöra ritningar och angivit byggnadens läge å styckningslotten. Detta syntes emellertid förutsätta, att försäljning av området i fråga ägt rum och avstyckning därav skett. *Svenska vattenkraft-föreningen* framhåller, att med stadgandet åsyftades bland annat vattenlagens bestämmelser om tillstånd till byggande i vatten. Om det emellertid för avstyckning av vattenområde skulle krävas, att vattendomstolen meddelat tillstånd till byggande, skulle det bliva omöjligt att slutföra förvärv av dylikt område eller av andelar i samfällt sådant, förrän vattendomstolens tillstånd erhållits. Å andra sidan förutsatte vattenlagen, att sökanden innehade majoriteten i skiftat strömfall eller vore delägare i samfällt strömfall, innan tillstånd till byggande kunde meddelas. Det syntes därför nödvändigt, att sådan ändring vidtoges i sakkunnigförslaget, att vattendomstolens byggnadstillstånd icke erfordrades för avstyckning av vare sig samfällda eller skiftade vattenområden.

Den föreslagna bestämmelsen om användningssättets aktualitet och varaktighet har i remissyttrandena föranlett vissa erinringar. *Kammarkollegiet* har ansett, att bestämmelsen alltför starkt begränsade möjligheterna till avstyckning. Det vore berättigat antaga, att om en fastighet ej längre kunde användas för avsett ändamål, ändring i fastighetsindelningen så småningom komme att ske genom sammanläggning eller nya avstyckningar. Även *lantmäteristyrelsen* har förordat en uppmjukning av denna bestämmelse. Det finnes enligt lantmäteristyrelsens förmenande ingen anledning att förhindra, att vid avstyckning av ett överlåtet område detta utlades i två eller flera styckningsdelar, även om förvärvaren avsåge att först framdeles avyttra styckningsdelarna. Styrelsen funne konsekvenserna av ett sådant förbud ytterst betänkliga, då därigenom skulle, speciellt inom planområden, läggas hinder i vägen för en fullt legitim och önskvärd jorddelningsverksamhet.

Med anledning av den begränsning av möjligheterna till s. k. avstyckning på lager som skulle följa av kravet på ändamålets aktualitet har *föreningen Sveriges häradshövdingar* uttalat, att fall otvivelaktigt kunde förekomma, då avstyckning på lager måste anses befogad. Sålunda kunde, då vid ett större företag behov av upptagande av lån uppkomme, framstå som synnerligen olämpligt att med inteckning belasta sådan del av området, om vilken med säkerhet kunde förutses, att den borde reserveras för försäljning för annat ändamål. Företagets verksamhet kunde exempelvis medföra avsevärd bebyggelse, och behov kunde uppstå av tomtförsäljning till arbetare och andra, som på grund av rörelsens uppsving krävde bostadsplats i ett blivande brukssamhälle eller i hamnområde eller liknande. Även *överlantmätaren i Södermanlands län* har ifrågasatt modifikation av förevarande bestämmelse och därvid uttalat, att det ofta förekomme att en fastighetsägare läte avstycka ett större område, avsett att sedermera uppdelas i byggnadstomter, för att på en gång kunna relaxera inteckningarna i detsamma och sedan, i den mån avstyckning av tomter därifrån ägde rum, kunna upplåta dessa gravationsfria.

Detta kunde måhända icke beräknas komma att ske inom nära förestående tid, men ändamålet med styckningen syntes dock legitimt.

Gentemot det i tredje stycket uppställda kravet på sammanläggning har *kammarkollegiet* yttrat, att detta stadgande kunde vara till hinder, om det vore önskvärt att ur sambrukssynpunkt avstyckning komme till stånd men hinder för närvarande mötte mot en sammanläggning, t. ex. i in-teckningsförhållanden eller på grund av att fastigheterna innehades med olika rätt. *Häradshövdingföreningen* har ansett, att regeln om sammanläggning i vissa fall kunde kräva undantag. Sålunda kunde mången gång ett ofullständigt jordbruk göras fullständigt genom tillägg av ett närliggande område, vilket dock av formella skäl icke finge sammanläggas med det jordbruk som skulle fullständigas. Detta kunde inträffa av bland annat det skälet, att området i fråga och den fastighet med vilken det vore avsett att ligga i sambruk skildes åt genom sockengräns. Samma uppfattning har uttalats av *ägodelningsdomaren i Södra Møre domsaga* och *överlantmätaren i Västerbottens län*.

Med anledning av de undantag från kravet å sammanläggning vilka i sakkunnigförslaget upptagits i fjärde stycket har *lantmäteristyrelsen* framhållit, att det även funnes andra fall än de däri omnämnda, då avstyckning borde tillåtas utan villkor om sammanläggning av området med därmed sambrukad fastighet. Såsom exempel härå har styrelsen nämnt mark, avsedd att ingå i kyrkogård, begravningsplats, hamnområde, flygplats eller område för försvarsändamål. Även i åtskilliga andra yttranden har gjorts gällande, att möjligheten till eftergift från kravet på sammanläggning borde utsträckas att avse jämväl andra fall än de i sakkunnigförslaget angivna; den där gjorda uppräknings kunde icke anses uttömmande. *Vattenfallsstyrelsen* och *svenska vattenkraftföreningen* ha fäst uppmärksamheten på sådana vattenområden vilkas vattenkraft vore avsedd att tillgodogöras i en och samma anläggning ävensom å sådana markremsor som förvärvats i och för planerad uppdämning. De skäl som föranlett de sakkunniga att medgiva undantag från kravet å sammanläggning i fråga om styckningsdel, som vore avsedd att bilda del av exempelvis allmän väg eller allmän flottled, syntes motivera undantag jämväl för styckningsdelar som utgjordes av delar av strömfall eller uppdämningsområde.

Mot det i 15 § första stycket i sakkunnigförslaget uppställda lämplighetskravet har icke framställts någon erinran i remissyttrandena. *Överlantmätaren i Västerbottens län* har dock funnit beklagligt, att de sakkunniga icke ansett lämpligt att införa bestämmelser rörande prövning av möjlighet till framtida delning av fastighet. Bestämmelser härom skulle vara av stort jordpolitiskt värde i allt fall för Västerbotten och hela övre Norrland, där nybildningen av familjejordbruk vore en nödvändighet i landets uppodlingsstadium. Här vore i de flesta fall uppodlingen betingad av fastigheternas uppdelning. Och då det gällde avstyckning av skogsmark vore ofrånkomligt att taga hänsyn till framtida uppdelning i fastigheter, avsedda för jordbruk.

Vad angår det i sakkunnigförslaget under 15 § andra stycket medgivna

undantaget från lämplighetskravet för de fall, då redan styckningsfastigheten brister i lämplighet, har *ägodelningsdomaren i Övansiljans domsaga* som sin åsikt uttalat, att härigenom ett betänkligt avsteg gjordes från det allmänna lämplighetskravet. Även *Kalmar läns södra områdes hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har, med instämmande av *länsstyrelsen i länet*, befarat att syftet med lämplighetskravet eller att förhindra icke önskvärda styckningar skulle i väsentlig grad elimineras genom den föreslagna undantagsbestämmelsen. *Överlantmätaren i Västerbottens län* har funnit stadgandets ordalydelse oklar. Stadgandet syntes medgiva uppdelning av en lämplig jordbruksfastighet för sammanläggning med bristfällig annan fastighet, även om denna icke därigenom skulle bli fullt lämplig. Stadgandet syntes böra kompletteras med bestämmelse av innehåll, att ett bestående lämpligt jordbruk icke må förstöras med mindre det bildas åtminstone en ny lämplig jordbruksfastighet. Liknande uppfattning har uttalats av *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* och *jordbrukskommissionen i länet*. *Distriktslantmätaren i Härnösands distrikt* har ansett nödvändigt, att stadgandet fullständiggades med en föreskrift om att man vid bedömandet av bestående fastighets lämplighet hade att taga hänsyn till sambruksförhållande. Stadgandet kunde eljest komma att tillstädja icke önskvärda fastighetsbildningar i fall, då en lämpligt sammansatt brukningslott bestode av två eller flera fastigheter som betraktade var för sig vore olämpliga.

Å andra sidan har *Svea hovrätt* funnit, att undantagsbestämmelsen i andra stycket av 15 § väl försvarade sin plats, därvid hovrätten dock velat understryka ett uttalande av de sakkunniga, att den föreslagna möjligheten att göra undantag från lämplighetskravet förutsattes skola utnyttjas med försiktighet. *Ägodelningsdomarna i Södra Møre och Västra Göinge domsagor* ha ansett, att stadgandet genom att lämna rum för en successiv förbättring av fastighetsindelningen vore att föredraga framför gällande lag. *Ägodelningsdomaren i sistnämnda domsaga* har dock förordat, att sista punkten i den föreslagna bestämmelsen utginge ur förslaget. Det vore nämligen önskvärt, att lämpligheten av den nya fastighetsindelningen finge mera fritt vägas mot den gamla.

I likhet med fastighetsbildningssakkunniga anser jag det böra föreskrivas, att vid avstyckningsförrättning skall utredas för vilket ändamål styckningsdelarna äro avsedda att användas. Föreskrift härom har upptagits såsom första stycke i paragrafen. Därefter torde såsom ett andra stycke böra införas det i sakkunnigförslagets 15 § uppställda kravet på fastighets lämplighet för avsett ändamål. *Departements-
chefen.*

Den avfattning lämplighetskravet fått i sakkunnigförslaget (15 § första stycket) avviker i formellt hänseende från det i gällande lag uppställda. I 19 kap. 3 § har nämligen denna fordran på nybildad fastighets lämplighet fått olika utformning allt efter som fråga är om den avstyckade ägovidden eller stamfastigheten. Såsom de sakkunniga uttalat, torde emellertid meningen knappast vara, att kravet på restfastighetens lämplighet generellt kan sättas

lägre än motsvarande krav på den avstyckade ägovidden utan snarare att, om stamfastigheten icke skulle bli lämplig, detta dock icke hindrar avstyckningen, såframt förhållandet ej beror på denna åtgärd. Principiellt böra i jordpolitiskt hänseende samma fordringar ställas på varje styckningsdel, vare sig den betecknas som stamfastighet eller avstyckad ägovidd. Från denna synpunkt torde den avfattning lämplighetskravet fått i sakkunnigförslaget vara att föredraga framför gällande lags.

Emellertid lär man icke helt oundantagslöst kunna fordra, att varje styckningsdel respektive genom sammanläggning nybildad fastighet skall uppnå full lämplighet. Understundom torde viss del av en i och för sig ej fullt lämplig fastighet kunna avskiljas för att för sig eller efter sammanläggning med annan mark bilda en lämplig fastighet. Den omständigheten att stamfastigheten alltjämt brister i lämplighet bör icke utgöra hinder för avstyckningen, om förhållandet icke beror på avstyckningen. Sådillvida innebär ju åtgärden en förbättring som den avstyckade marken kommer till bättre användning än tidigare. Regeln att varje styckningsdel för sig eller efter sammanläggning med annan mark skall bilda en lämplig fastighet bör därför få eftergivnas i nu åsyftade fall, och uttrycklig föreskrift härom torde böra intagas i detta sammanhang.

Fastighetsbildningssakkunniga ha i detta hänseende gått längre, i det att enligt deras förslag såsom allmän regel skulle gälla, att brist i lämplighet hos nybildad fastighet ej skulle hindra avstyckning, såframt bristen i lämplighet vore att skriva helt på den förut bestående fastighetsindelningens räkning. Att så generellt medgiva undantag från det allmänna lämplighetskravet synes mig dock icke tillrådligt. Väl torde den yttre rationaliseringen av landets jordbruk kräva vissa eftergifter i förevarande hänseende, men för dylika eftergifter torde i varje fall böra fordras, att fastighetsbildningen främjar en bättre fastighetsindelning. Härav föranledda bestämmelser torde lämpligen intagas bland reglerna om jordbruksfastighets beskaffenhet, och jag torde vid behandlingen av dessa regler (3 § 2 mom. i departementsförslaget) få återkomma till denna fråga.

Med anledning av vad en överlantmätare anfört om önskvärdheten av att i lagen infördes särskilda bestämmelser rörande prövning av möjlighet till framtida delning av nybildad fastighet vill jag här förutskicka, att jag under 13 § ämnar föreslå ett stadgande av innehåll, att om avstyckning av ett flertal lägenheter kan förväntas, avstyckning ej må ske så, att lämplig planläggning försvåras. I dylikt fall måste alltså hänsyn tagas till möjligheten att framdeles stycka restfastigheten på ett lämpligt sätt. Att man i övrigt skulle vid bedömandet av nybildad fastighets lämplighet för sitt ändamål taga hänsyn till dylik möjlighet att framdeles göra vissa ändringar i fastighetsindelningen, finner jag i likhet med de sakkunniga icke böra föreskrivas.

Vad angår sakkunnigförslagets begränsning av de tillåtliga ändamålen är det till en början själfvallet, att avstyckning ej kan få ske för användningsätt som jämlikt särskild lagstiftning är otillåtet. Vid sådant förhållande torde det icke vara erforderligt att, på sätt föreslagits, i förevarande lagrum

upptaga särskilt stadgande härom. Det lär ej heller vara lämpligt att i lagen införa särskild föreskrift om att, där gällande förbud mot visst användningssätt är dispensabelt, avstyckning ej må ske, innan tillstånd till den ifrågasatta användningen meddelats. Visserligen bör i dylikt fall avstyckningens tillåtlighet i allmänhet vara beroende av att vederbörligt tillstånd lämnats. Innan så skett kan ju i regel någon sannolikhet icke föreligga för att det tilltänkta användningssättet blir inom nära förestående tid genomfört och därefter stadigvarande tillämpat. Men fall kunna förekomma, då gången måste vara den motsatta och avstyckning sålunda utgör förutsättning för att tillstånd skall kunna meddelas. Av skäl som anförts av svenska vattenkraftföreningen lærer det sålunda icke vara möjligt att, då fråga uppstår om avstyckning av vattenområde för tillgödögorande av vattenkraft, upprätthålla krav på att vattendomstolens tillstånd till byggande skall vara meddelat, innan avstyckningen får ske. Vidare är att märka, att om ifrågasatt avstyckning avser överlåten del av fastighet, varå 1945 års lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet är tillämplig, enligt föreskrift i denna lag fastighetsdelen skall ha avstyckats för att det skall kunna avgöras om tillstånd erfordras för förvärvet. I 1 § sista stycket av nämnda lag stadgas nämligen, att tillstånd icke erfordras för förvärv av del av jordbruksfastighet, där förvärvet avser sådan del av fastighet som avstyckats för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk. Att fastighetsdelen skall ha avstyckats innefattar emellertid enligt uttalande under förarbetena icke krav på att avstyckningsförrättningen skall ha fastställts utan endast fordran på att förrättningen skall ha avslutats. Med hänsyn till det anförda vill jag förorda, att jämväl bestämmelsen, att vid dispensabla förbud avstyckning ej må ske förrän tillstånd meddelats, utgår ur förslaget. Det torde utan olägenhet kunna överlämnas åt rättstillämpningen att bedöma, när sådana särskilda omständigheter föreligga som kunna motivera att avstyckning sker utan avvaktan å erforderligt tillstånd. I detta sammanhang må erinras, att det utan särskilt lagstadgande anses klart, att om den ägovidd som skall avstyckas är avsedd att förvärvas av rättssubjekt som omförmäles i 1925 års lag angående förbud i vissa fall för bolag m. fl. att förvärva fast egendom, fastställelse å avstyckningen ej bör meddelas, förrän frågan om rätten till förvärvet blivit avgjord. Om i dylikt fall koncession erfordras enligt 4 eller 5 § i samma lag, bör tillstånd till avstyckningen ej meddelas förrän koncession erhållits.¹

I likhet med fastighetsbildningssakkunniga anser jag, att såsom villkor för avstyckning bör gälla, att det avsedda sättet för styckningsdels användning skall kunna antagas bli inom nära förestående tid genomfört och därefter stadigvarande tillämpat. De farhågor som i vissa yttranden uttalats för att en dylik begränsning av rätten till avstyckning understundom skulle lägga hinder i vägen för en ur enskild synpunkt önskvärd jorddelning torde vara överdrivna. Det bör dock i regel fordras, att man kan antaga att den ifrågasatta ändringen i fastighetsindelningen skall tjäna ett legitimt och förnuft-

¹ Se uttalande av departementschefen i prop. 232/1937 s. 36.

tigt ändamål som icke är av tillfällig natur. Avfattningen av nämnda villkor synes lämna utrymme för prövning av omständigheterna i det särskilda fallet i den utsträckning som kan anses befogad. Vad angår den begränsning av möjligheterna till avstyckning på lager som kravet å ändamålets aktualitet innebär bör beaktas, att förslaget på denna punkt torde intaga en mindre restriktiv ståndpunkt än gällande lag. Enligt förslaget är sålunda dylik avstyckning icke under alla förhållanden otillåten. Kan det antagas, att avstyckat område inom en icke alltför avlägsen framtid kommer till avsedd användning, torde kravet på ändamålets aktualitet vara uppfyllt och hinder ur denna synpunkt icke föreligga mot sådan avstyckning som nu sagts. Föreligger emellertid icke grundad anledning till sådant antagande, synes ett förbud mot avstyckning på lager fullt berättigat. Det måste nämligen, såsom de sakkunniga uttalat, vara av vikt, att fastighetsbildningen icke sker för tidigt och därigenom den officiella fastighetsindelningen under en längre tid kommer att sakna motsvarighet i jordens faktiska användning.

I förslaget har för det fall, att styckningsdel icke kan beräknas bliva varaktigt använd för avsett ändamål under annan förutsättning än att den brukas gemensamt med viss annan mark, som villkor för avstyckning uppställts att styckningsdelen sammanlägges med denna mark. Vad de sakkunniga anfört därom, att sambruk är en omständighet som ej må medräknas vid bedömandet av styckningsdels lämplighet för avsett ändamål och att sambruk sålunda ej bör få ersätta sammanläggning, är väl i och för sig riktigt. Det torde likväl kunna ifrågasättas, om kravet på sammanläggning bör ha sin plats i detta sammanhang. Det synes nämligen vara den allmänna regeln om nybildad fastighets lämplighet som framtvingar sammanläggning. Skulle sålunda styckningsdel icke lämpligen kunna bestå såsom fastighet för sig men tillsammans med annan mark kunna bilda sådan fastighet, blir avstyckningen beroende av att sammanläggning kommer till stånd. Detta är redan gällande rätts innebörd¹ och följer av den avfattning lämplighetskravet fått i förevarande lagrum av departementsförslaget. Skulle emellertid styckningsdel vara lämpad att bestå såsom fastighet utan sambruk med annan mark, lär det icke vara behövt att med hänsyn till kravet på användningssättets varaktighet stadga villkor om sammanläggning. Enligt min mening böra därför de i 14 § tredje och fjärde styckena sakkunnigförslaget upptagna föreskrifterna om sammanläggning utgå ur förslaget.

3 §.

Under denna paragraf ha sammanförts åtskilliga bestämmelser i sakkunnigförslaget, vilka alla ha avseende å jordbruks- eller skogsfastigheter. Av de i departementsförslaget här inrymda stadgandena motsvaras 1 mom. av 18 och 19 §§ i sakkunnigförslaget, under det att föreskrifterna i 2 mom. äro upptagna från 16 och 17 §§ i samma förslag. Den av de sakkunniga i 16 § under

¹ Se 19 kap. 3 § första stycket och Nytt Juridiskt Arkiv I 1935 s. 442.

punkt 1 föreslagna föreskriften om fastighets konfiguration har inrymts under 11 § och torde få behandlas vid denna paragraf. Bestämmelsen i 3 mom. motsvarar 21 § i sakkunnigförslaget. Den i 4 mom. införda föreskriften saknar motsvarighet i nämnda förslag.

16 § i sakkunnigförslaget.

Detta lagrum i sakkunnigförslaget har uppdelats i sju punkter. Under 1) har upptagits ett stadgande om ägoskiftenas konfiguration, vilket är avsett att ersätta den nuvarande 11 §. Stadgandet torde, såsom jag nyss anført, få upptagas till behandling vid sistnämnda paragraf.

Bestämmelserna under 2)—4) sakna motsvarighet i gällande lag. Under 2) har föreslagits, att man vid bedömande av marks lämplighet för visst ändamål skulle taga hänsyn till den tid och de kostnader som kunde antagas åtgå för att marken och, där fråga vore om skogsmark, jämväl skogen komme i beräknat skick. Hänsyn skulle också tagas till sådana varaktiga inskränkningar i jordägarerätten som kunde följa av speciella lagstadganden, t. ex. angående fornminnen, särskilda bestämmelser som utfärdats av viss myndighet, exempelvis utomplansbestämmelser, eller ingångna avtal, t. ex. servitutsavtal. Beträffande skälen för bestämmelserna må hänvisas till betänkandet s. 80 och 170.

Enligt den under 3) föreslagna bestämmelsen skulle marks lämplighet för visst ändamål ej komma i betraktande som grund för bifall till begäran om avstyckning, därest icke omständigheterna gäve stöd för antagande, att om avstyckningen skedde, marken komme att varaktigt användas för det ifrågasvarande ändamålet. Bestämmelsen har, enligt vad de sakkunniga uttalat, närmast till syfte att hindra, att man som odlingsmark beräknar områden som, låt vara att de med fördel kunna odlas, i själva verket ej äro av vederbörande jordägare avsedda för sådant ändamål.

Såsom under 2) anmärkts, måste man enligt förslaget vid bedömande av en fastighets lämplighet för avsett ändamål frånräkna till fastigheten hörande områden vilka varaktigt vore uteslutna från ägarens möjligheter att på tilltänkt sätt nyttja fastigheten. Enligt det stadgande som föreslagits under 4) skall å andra sidan vid denna bedömning medräknas sådana rättigheter till annan jord som vore tillräckligt varaktigt förenade med fastigheten. Hänsyn finge alltså tagas icke blott till fastighetens enskilda ägovälde utan även till andel i samfälld mark eller allmänning som tillkomme fastigheten ävensom till sådan servitutsrätt för fastigheten som icke kunde genom avtal bringas att upphöra.

Under 5) angivas de allmänna kriterierna å lämpligheten av en jordbruksfastighet av familj jordbrukets eller högre ordning, alltså överhuvud alla godtagbara typer av jordbruksfastigheter utom stödjordbruket. De allmänna grunderna för detta stadgande ha tidigare behandlats (se betänkandet s. 55—60, 88—91 och 171—172). Vad angår den närmare utformningen av stadgandet må därutöver här anmärkas, att medan gällande lag beträffande fas-

tighet som är avsedd till jordbruk kräver att den skall innehålla åker, äng eller därtill odlingsbar mark, sakkunnigförslaget i sådant hänseende uppställer fordran på odlad eller odlingsbar mark. Om anledningen till denna åtskillnad ha de sakkunniga uttalat, att gällande lags föreskrift syntes angiva, att fastighet finge anses lämplig för jordbruksändamål, ändå att den icke innehölle vare sig åker eller till åker odlingsbar mark. Ängsmark vore ju icke alltid tjänlig att odla som åker, och det räckte ju enligt ordalydelsen att det funnes äng. Enligt de sakkunnigas mening kunde det dock icke vara tillräckligt för att anse fastighet vara avsedd för jordbruk, att å fastigheten funnes naturlig ängsmark och att meningen vore att skörda dess avkastning. Sakkunnigförslaget företer även såtillvida en avvikelse från gällande lag, som förslaget icke upptager någon motsvarighet till lagens stadgande om beredande av möjlighet för nybildat jordbruk till förstärkning genom nyodling. De sakkunniga ha härom anfört, att skäl ej syntes föreligga att ur synpunkten av fastighets lämplighet för avsett ändamål uppställa krav å odlingsbar jord utöver en i odlad sådan tillräcklig areal. Däremot syntes man böra söka hindra, att jordbruksnäringens utvecklingsmöjligheter minskades genom att odlingsbar jord genom ändring i fastighetsindelningen skildes från jordbruksfastigheterna. Föreskrift i sådant hänseende har av de sakkunniga meddelats bland de särskilda regler som i förslaget upptagits till skydd för jordbruket (jfr 19 § första stycket i sakkunnigförslaget).

Enligt den under 5) föreslagna regeln skulle det ankomma på de fastighetsbildande myndigheterna att efter omständigheterna i det särskilda fallet pröva, hur stor avkastningen av fastigheten behövde vara för att lämplighetskravet skulle anses uppfyllt och därmed också huruvida sådant fall vore för handen att jordbruksjorden av ena eller andra skälet behövde komplettering med annan naturtillgång. I sistnämnda hänseende uppställer förslaget emellertid genom bestämmelserna under 6) en presumptionsregel av innehåll, att om fastigheten vore belägen i en ort där jordbruk enligt vad erfarenheten visade i allmänhet ej kunde bliva bärkraftigt utan att det funnes skog å fastigheterna samt detta berodde på natur- och näringsförhållandena och alltså icke blott på att jordbruken vanligen vore för små i inägojorden, man skulle utgå från att även den ifrågavarande fastigheten för sin lämplighet tarvade skog. Detta krav på skogstilldelning finge dock eftergivnas, där av omständigheterna uppenbarligen framginge, att fastigheten utgjorde ett undantag i detta hänseende. Jag har tidigare redogjort för de allmänna grunder på vilka förslaget i denna del bygger (se s. 35, 36).¹ Här må tilläggas, att enligt sakkunnigförslaget frågan, hur stor skogstillgång som skall anses erforderlig, får bedömas med hänsyn till erfarenheten om hur stor sådan tillgång som i orten i allmänhet erfordras för att ett där beläget jordbruk med sådan jordbruksjord som det förevarandes skall bliva bärkraftigt. Gällande lag föreskriver i fråga om den myckenhet stödskog nybildad jordbruksfastighet skall erhålla, att envar i förrättningen ingående jordbruksfastighet skall erhålla sådan

¹ Se vidare betänkandet s. 91—96 och 172—173.

skog, tillräcklig att utgöra stöd för jordbruket. Mot denna formulering har i betänkandet anmärkts, att därigenom frågan, hur mycken stödskog fastigheten borde få sig tilldelad, bleve att pröva in casu med hänsyn till vad jordbruket å fastigheten behövde. Därmed funnes emellertid icke något utrymme för någon presumtion. Under förarbetena till gällande lag hänvisades till den myckenhet som i orten ansåges erforderlig. Denna tanke borde komma till uttryck i lagen. Enligt de sakkunnigas mening kunde behovet av skogstilldelning i varje särskild ort på visst efter dess förhållanden anpassat sätt presumeras svara mot den till odling avsedda jorden.

Under 7) har i sakkunnigförslaget upptagits en regel om tillgodoseende av betesbehov. Då sådant behov föreläge men icke blivit annorledes betryggande tillgodosett, skulle fastigheten enligt denna regel innehålla odlad eller odlingsbar jord av den omfattning och belägenhet att jorden kunde utnyttjas även för betning av kreaturen. Regeln avser icke endast jordbruksfastigheter av familj jordbrukets eller högre storleksgrad utan skulle även tillämpas beträffande småbruk av stöd jordbrukets natur. Den motsvarar således såväl bestämmelsen i gällande 3 § andra stycket under 1. rörande tillgång till bete för jordbruksfastighet i allmänhet som föreskriften i samma hänseende under 4. beträffande småbrukslägenheter. De sakkunniga ha i fråga om gällande lags föreskrifter om tillgång till bete uttalat, att de icke syntes böra förstås så, att ett föreliggande behov av betestillgång ej skulle kunna få vid fastighetsbildning tillgodoses på annat sätt än inom fastighetens eget område. Det syntes emellertid vara av särskild vikt att utmärka, att om behovet icke fylldes vare sig genom mulbetesservitut, som icke kunde hävas genom avtal, eller möjlighet att beta kreaturen på avrösningsjord, den odlade eller odlingsbara arealen måste ha sådan storlek och belägenhet att den kunde utnyttjas även för kulturbete. De sakkunniga påpeka vidare, att lagen för det fall, att fastigheten har karaktären av stöd jordbruk, gör det förbehåll i fråga om betet, att behovet behöver tillgodoses endast »där så lämpligen kan ske». Dylikt förbehåll borde dock icke göras. Ett föreliggande betesbehov borde tillgodoses med avseende å småbruk lika väl som beträffande större jordbruk.

17 § i sakkunnigförslaget.

Denna paragraf innehåller till en början en legaldefinition å stöd jordbruk och angiver vidare de förutsättningar under vilka dylikt jordbruk får bildas. För begreppet stöd jordbruk har jag tidigare redogjort (se s. 33—35). I förevarande lagrum, som ersätter gällande lags bestämmelser om småbrukslägenheter i 3 § andra stycket under 4., angives stöd jordbruk såsom en fastighet, avsedd till bostad för ägaren och tillika till jordbruk av beskaffenhet att utgöra allenast bidrag till hans försörjning vid sidan av sådan av honom bedriven huvudsaklig verksamhet som hantverk, hemslöjd, fiske eller kroppsarbete i annans tjänst. Till stöd jordbruk må ej hänföras fastighet med skog utöver husbehovet eller eljest med betydande tillgång, som icke erfordras för

det nyss angivna ändamålet. Såsom villkor för bildande av stödjordbruk har i förslaget uppställts, att ortsförhållandena kunna antagas varaktigt bereda ägare av fastigheten tillfälle att vinna sin huvudsakliga bärgning genom sådan vid sidan av fastighetens bruk bedriven verksamhet som nyss sagts. Beträffande motiven till stadgandet tillåter jag mig hänvisa till betänkandet s. 61, 62 och 175, 176.

18, 19 och 21 §§ i sakkunnigförslaget.

Under 18 och 19 §§ ha fastighetsbildningssakkunniga upptagit speciella regler som ha till ändamål att skydda jordbruksnäringen mot skada genom avstyckning. Den för närvarande i 3 § andra stycket under 2. uppställda regeln, att vid avstyckning från jordbruksfastighet den nya fastighetsindelningen skall bereda ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest vara till gagn för jordbruket, har i sakkunnigförslaget utbytts mot en regel av innebörd att indelningsändringen ej må medföra större skada än nytta. Regeln ges till en början i en mera generell avfattning i 18 §, varefter i 19 § meddelas en mera detaljerad utveckling av regelns innebörd. I denna paragraf betecknas såsom skadligt för jordbruksnäringen att verkställa ändring i fastighetsindelningen på sådant sätt, att odlad eller odlingsbar mark tillägges fastighet som icke är avsedd till jordbruk eller att fördelen av dylik jords utnyttjande för jordbruksändamål minskas. Enligt en i paragrafens andra stycke intagen föreskrift skall vidare såsom skadligt för jordbruket anses att i ort där jordbruksfastighet i allmänhet för sin bärighet kräver stödskog genom avstyckning skilja skogsmark och odlad jord. Från detta principiella förbud göres undantag för fall, då skogsmarken är avsedd att läggas till jordbruksfastighet eller då skogsmarken kan anses som överloppsskog för jordbruket i orten.

Beträffande den närmare innebörden av ifrågavarande bestämmelser må hänvisas till betänkandet s. 96—102, 108—113 och 176—180.

Såsom förut anförts ha de sakkunniga ansett erforderligt att i jorddelningslagen införas en bestämmelse som hindrar de enskilda att för privata syften låta dela skogsmark i sådan omfattning, att möjligheten att ekonomiskt utnyttja skogen märkligt försämras. De sakkunniga ha därför i 21 § föreslagit förbud mot en dylik uppdelning. Denna regel skall dock icke utgöra hinder för sådan ändring i fastighetsindelningen som främjar jordbruksnäringen eller intresset att tillgången på självständiga jordbruk må motsvara efterfrågan därå.

Från de till jordbrukets och skogbrukets skydd sålunda uppställda reglerna göres i sakkunnigförslaget undantag för fall, då fråga är om avstyckning för bostadsfastigheter, stödjordbruk, industriella anläggningar och dylikt. Dessa undantagsbestämmelser ha, utom såvitt angår stödjordbruken, i departementsförslaget införts under 4 §, och jag torde vid behandlingen av detta lagrum få tillfälle att återkomma till dessa bestämmelser. I fråga om det till förmån för stödjordbruk i sakkunnigförslaget medgivna undantaget kan jag hänvisa till den allmänna motiveringen.

I anledning av de i sakkunnigförslaget under 16 § 2) upptagna föreskrifterna om att vid bedömandet av marks lämplighet för visst ändamål hänsyn skulle tagas till den tid och de kostnader som kunde beräknas åtgå för att marken skulle komma i beräknat skick har *överlantmätaren i Östergötlands län* i yttrande gemensamt med länets lantmätare ifrågasatt, om det sagda borde gälla mark, avsedd till skogsbruk; ett kalhugget område kunde nämligen anses vara lämpligt att avstycka för t. ex. införlivning med kronopark eller häradsallmänning. — Bestämmelsen under samma punkt, att hänsyn skulle tagas till varaktiga inskränkningar i ägarens rätt att nyttja jorden, har av *överlantmätaren i Västerbottens län* visserligen ansetts uppenbart påkallad. Enligt överlantmätarens mening komme den emellertid att bliva fullständigt ineffektiv, när man ändå kunde genom inteckning varaktigt belasta styckningsdel med allehanda inskränkningar i förfoganderätten. *Överlantmätaren i Blekinge län* har framhållit, att då ointecknade avtal kunde finnas, det ej vore möjligt att i praktiken kunna få tillförlitlig kännedom om dylika inskränkningar i rätten att utnyttja mark, som berördes av avstyckningen. — *Distriktslantmätaren i Härnösands distrikt* har ansett, att bland de under 2) upptagna faktorerna, vilka borde beaktas vid lämplighetsprövningen, även borde nämnas befintligt byggnadsbestånd.

De under 3) och 4) föreslagna bestämmelserna ha icke föranlett något yttrande i remissutlåtandena.

De under 5) upptagna fordringarna på ett bärkraftigt jordbruk ha såsom tidigare anförts i allmänhet mötts med gillande. Beträffande frågan, i vad mån odlad eller odlingsbar mark må kompletteras med annan naturtillgång, såsom skog eller fiskevatten, har *egnahemsstyrelsen* förfäktat, att beträffande ett bärkraftigt jordbruk arealen inägojord icke lämpligen borde begränsas alltför mycket. Enligt egnahemsstyrelsens mening borde i lagtexten komma till uttryck, att möjligheten till compensation mellan olika ägoslag skulle vara begränsad så, att där inägojord funnes att tillgå, krav upprätthölles på att inägojorden erhöles den omfattning, att den åtminstone i huvudsak gäve en jordbrukarfamilj full sysselsättning under vegetationsperioden. Inom styrelsen har *avvikande mening* anmälts av ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren E. A. Gustafson, som under hänvisning till de starkt skiftande förhållanden under vilka jordbruket måste utövas i vårt land funnit den föreslagna bestämmelsen i fråga om fullständiga jordbruk väl avvägd. *Länsstyrelsen i Blekinge län* gör gällande, att jordbrukssynpunkten ej borde få så träda i förgrunden, att uppenbarligen i bördighets- eller i annat drifts-avseende svaga jordbruksjordar därigenom skulle komma att få stödskogstilldelning. Liknande uppfattning har uttalats av *kammarkollegiet*, som tillika framhållit att man för framtiden syntes få räkna med en större specialisering i fråga om jordbruksfastigheter. Det borde därför icke vara nödvändigt, att en fastighet skulle innehålla åker eller äng för att kunna betecknas som jordbruksfastighet. Man syntes få räkna med fastigheter som uteslutande användes för exempelvis betesgång.

Den under 6) föreslagna bestämmelsen om skogstilldelning har från skilda

håll blivit föremål för erinringar av principiell innebörd. För innehållet i dessa yttranden har jag tidigare redogjort. Här må beträffande den närmare utformningen av detta stadgande nämnas, att *kammarkollegiet* ansett att den tankegång som kommit till uttryck i kravet, att skogstillgången skulle svara mot fastighetens jordbruksjord, icke vore lycklig. Av uttrycket borde följä, att en fastighet med större areal åkerjord skulle erhålla mer skog än en fastighet med mindre åkerjord. Fall kunde förekomma, då motsatsen vore det lämpliga. *Ågodelningsdomaren i Västra Göttinge domsaga* förordar en regel av innehåll, att skogstillgången skall svara mot rikligt husbehov och därjämte erbjuda ett för jordbrukets bärighet med hänsyn till ortens förhållanden fullt tillräckligt stöd. *Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har, med instämmande av *länsstyrelsen i länet*, ansett att uttrycket »orten» vore alltför vidsträckt och att det därför borde utbytas mot »skifteslaget» eller annat ord, som strängare begränsade området vid jämförelse i fråga om behovet av skogstilldelning. Inom en och samma ort kunde förhållandena med avseende å skogstillgången variera högst avsevärt.

I anledning av sakkunnigförslagets under 7) upptagna föreskrift om tillgodoseende av betesbehov har *skogsstyrelsen* gjort gällande, att av lagen borde framgå att oreglerat skogsbete endast i undantagsfall finge godtagas såsom tillgång till bete. Även några skogsvårdsstyrelser ha betonat vikten av att jordbruksfastighet bereddes tillgång till bete annorledes än genom skogsbete.

Beträffande 16 § i sakkunnigförslaget må slutligen anmärkas, att *överbantmästaren i Skaraborgs län* i sitt yttrande givit uttryck åt den uppfattningen, att det varit av värde om några allmänna riktlinjer införts i lagförslaget för prövning av bostadsområdes lämplighet; det ojämförligt största antalet avstyckningar skedde dock för bostadsändamål. *Länsarkitekten i länet* har uttalat sig på liknande sätt men tillagt, att de anvisningar som inginge i normalförslag till utomplansbestämmelser syntes kunna giva tillräcklig vägledning.

Det sätt varpå begreppet stödjordbruk bestämts i 17 § av sakkunnigförslaget har föranlett uttalanden i åtskilliga remissyttranden. Härom må hänvisas till den redogörelse jag tidigare lämnat i detta avseende. I flera yttranden har därjämte riktats kritik mot den begränsning av möjligheterna att bilda stödjordbruk som i förslaget gjorts med hänsyn till arten av innehavarens huvudsakliga inkomstkälla. *Kammarkollegiet* har sålunda gjort gällande, att inrättandet av stödjordbruk icke borde göras beroende av den verksamhet som vore avsedd att bedrivas vid sidan av jordbruket; avgörande borde i stället vara om näringslivet i orten kunde antagas lämna fastighetsägaren tillfälle till verksamhet vid sidan av jordbruket. *Lantmäteristyrelsen* har framhållit, att enligt uttalande i motiven de i paragrafen uppräknade yrkena endast vore exempel men att uttrycket »kroppsbete i annan tjänst» medförde att s. k. intellektuellt arbete samt icke allt arbete i egen tjänst kunde åberopas såsom legitimt vid bildande av stödjordbruk. Då vissa yrkesgrupper icke borde generellt uteslutas, ansåge lantmäteristyrelsen att pa-

ragrafen borde ändras i förevarande avseende. *Egnahemsstyrelsen* har förordat, att i lagtexten uttryckligen angåves att fråga endast vore om en exemplifiering. *Egnahemsnämnden i Kronobergs län* har uttalat sig på samma sätt. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* har hävdad, att även sådana yrkesgrupper villas huvudsakliga inkomstkälla icke vore kroppsarbete men som levde under likartade ekonomiska betingelser borde beredas möjlighet att skaffa sig stödjordbruk. Samma mening har uttalats av *länsstyrelsen i Kronobergs län* samt *Älvborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott*.

Beträffande frågan, i vad mån stödjordbruk böra erhålla skogsmark, har *överlantmätaren i Västerbottens län* förordat, att i lagförslaget infördes en bestämmelse om att till stödjordbruk skulle, såvitt möjligt och där så kunde anses påkallat av ortsförhållandena, läggas skog för bränsle ävensom rätt till fiske. I annat fall kunde sådana brister uppkomma som nu vidlådde ägostyckningslotter och som ansåges böra i det allmännas intresse kompletteras. *Sveriges lantmätareförening* har gjort samma uttalande. Även *jordbrukskommissionen i Värmlands län* har ifrågasatt, om icke i lagtexten borde givas uttryck åt önskemålet om att skog till bränsle såvitt möjligt tilldelades stödjordbruk. *Ägodelningsdomaren i Västra Göinge domsaga* har ansett, att hinder ej borde stadgas för att lägga skog utöver husbehovet till stödjordbruk, där sådant med hänsyn till skogstillgången lämpligen kunde ske utan skada för jordbruket i orten. Av *överlantmätaren i Uppsala län* har likaledes uttalats, att förslagets standpunkt i fråga om skogstilldelning till stödjordbruk borde jämkas, så att till stödjordbruk finge hänföras även sådant jordbruk med skog utöver husbehovet, där särskilda omständigheter gäve anledning därtill. Liknande uppfattning uttalas av *distriktslantmätaren i Härnösands distrikt*. *Egnahemsnämnden i Jämtlands län* har ansett, att förslagets restriktiva inställning till frågan om stödjordbruks tillgång till skog borde mildras; åtminstone i vissa trakter av Jämtlands län vore skogsarbete allmänt förekommande. Å andra sidan har *kammarkollegiet* ansett lyckligt, att något krav på skogstilldelning till stödjordbruk icke uppställts. Den skog som skulle kunna tilldelas dessa små jordbrukslotter skulle i allmänhet bliva så obetydlig att uppdelningen måste antagas vara till skada för skogsbruket. Även *skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län* har framhållit, att en rationell skogsvård icke vore möjlig vid för små skiften och att skogsmark därför icke borde läggas till stödjordbruk. *Överlantmätaren i Jämtlands län* befarar, att bestämmelsen om att till stödjordbruk ej finge hänföras fastighet med skog utöver husbehovet kunde inrymma möjlighet till bildande av ofullständiga jordbruk. Där skogsmarken icke försloge till bete, skulle nämligen enligt 16 § 7) i sakkunnigförslaget stödjordbruk tilldelas odlad eller odlingsbar mark som vore tillräcklig även för bete. *Länsstyrelsen i Blekinge län* har ifrågasatt, om icke ytterligare inskränkning borde göras beträffande vad som skulle ingå i stödjordbruk. Om sådant jordbruk bleve alltför stort, föreläge fara för att det kunde komma att överlätas till någon som saknade annan verksamhet och som således tvingades att söka hämta sin

nödtorftiga bärgning från jordbruket. Risk kunde sålunda föreligga för uppkomsten av ofullständiga jordbruk.

Beträffande de yttranden som avgivits över de föreslagna skyddsbestämmelserna i 18, 19 och 21 §§ må hänvisas till den förut lämnade redogörelsen. Jag vill här endast tillägga, att i några yttranden därjämte gjorts vissa anmärkningar av huvudsakligen redaktionell natur. Sålunda har *egnahemsstyrelsen* uttalat farhågor för att det i sakkunnigförslagets 18 § första stycke använda uttrycket »märklig skada» kunde komma att missuppfattas och ingiva den föreställningen, att skadan skulle vara icke blott märkbar eller påvisbar utan av en icke oväsentligt högre storleksordning. Samma mening har även uttalats i andra utlåtanden. Gentemot formuleringen av 21 § har *överlantmätaren i Uppsala län* ansett, att i lagtexten borde tydligare komma till uttryck, att där avsåges förbud icke endast mot en för långt gående parcellering utan även mot utläggande av för skogsbruk olämpliga ägoskiften.

Departement-
chefen.

Såsom jag inledningsvis antytt, har jag funnit lämpligt att i förevarande lagrum sammanföra åtskilliga stadganden, vilka innefatta villkor för avstyckning från jordbruks- eller skogsfastigheter. Lagen torde härigenom vinna i överskådlighet. Beträffande dessa bestämmelsers inbördes ordning har det synt mig mest naturligt, att såsom ett första moment upptaga de i sakkunnigförslaget under 18 och 19 §§ införda stadgandena, vilka åsyfta att skydda jordbruket mot skadlig parcellering genom avstyckning. Då fråga är om avstyckning från jordbruksfastighet, torde nämligen i första hand böra beaktas den inverkan åtgärden skulle få på den bestående fastighetsindelningen. I detta hänseende bör, i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigförslaget, som regel gälla att avstyckning ej må äga rum, såframt ändringen i fastighetsindelningen medför men av någon betydelse för jordbruksnäringen. Sker emellertid avstyckning för jordbruksändamål, bör fordras att ändringen i fastighetsindelningen kan antagas för jordbruksnäringen medföra fördel som överväger med delningen förenade olägenheter. Beträffande skälen för en sådan skärpning må hänvisas till vad jag uttalat härom i mitt allmänna yttrande rörande de jordpolitiska villkoren. Jag har där jämväl angivit, att det icke synes föreligga skäl att i lagen särskilt angiva i sakkunnigförslaget upptagna typfall av skada utom såvitt angår skogsmarks skiljande från odlad jord. Det ävenledes i den allmänna motiveringen omnämnda undantaget för fall, då fråga är om avstyckning i enlighet med tillstånd som Konungen meddelat jämlikt bolagsförbudslagen, torde böra upptagas i detta sammanhang.

Under 2 mom. ha inrymts föreskrifter om hur jordbruksfastighet bör vara beskaffad. Dessa bestämmelser motsvara sakkunnigförslagets 16 § 5)—7) samt 17 §. Vad angår punkterna 2)—4) i förstnämnda paragraf ha de sakkunniga där angivit vissa synpunkter som vid fastighetsbildning i allmänhet böra beaktas vid lämplighetsprövningen. Mot vad här anförts torde i sak icke mycket vara att erinra, men det kan ifrågasättas om dessa föreskrifter, som närmast ha karaktären av anvisningar, lämpligen böra intagas i lagen. När sålunda under 2) angives, att hänsyn bland annat skall tagas till

den tid och de kostnader som kunna antagas åtgå för att marken och, där fråga är om skogsmark, jämväl skogen må komma i beräknat skick, samt under 3) uttalas, att mark icke må anses lämplig för visst ändamål, om den icke kan antagas komma att varaktigt användas för detta ändamål, synes detta icke vara annat än som framgår redan av stadgandet i 14 § (2 § i departementsförslaget) om det tilltänkta användningssättets aktualitet och varaktighet. Och det lärers utan särskilt lagstadgande vara klart, att man vid bedömande av marks lämplighet för visst ändamål måste taga hänsyn till sådana varaktiga inskränkningar i ägarens rätt att förfoga över marken, vilka kunna föreligga på grund av lag, särskilda bestämmelser eller ingångna avtal och varom utredningen under förrättningen lämnar besked. Lika tydligt torde å andra sidan vara, att man vid lämplighetsprövningen får räkna med andelar i samfälld mark eller allmänning ävensom till sådana servitutsrättigheter som icke kunna bringas att upphöra genom avtal. Med hänsyn till det sagda har jag ej ansett erforderligt att i departementsförslaget upptaga någon motsvarighet till dessa föreskrifter i de sakkunnigas förslag.

Det i sakkunnigförslaget under 16 § 5) upptagna stadgandet — i departementsförslaget infört under punkt 1 av mom. 2 — angiver fordringarna på ett bärkraftigt jordbruk. Jag har tidigare i den allmänna motiveringen närmare utvecklat grunderna för detta stadgande och kan därför här hänvisa till denna redogörelse. Som jag där anförde har jag icke funnit anledning att på denna punkt frånga de sakkunnigas förslag. Vissa formella jämkningar ha dock vidtagits. I sådant hänseende må anmärkas, att jag ansett det i skiftesreglerna begagnade begreppet *inrösningsjord* vara att föredraga framför uttrycket »odlad eller odlingsbar mark». Såsom inrösningsjord räknas enligt 11 kap. 1 § duglig åker och äng ävensom därtill odlingsbar mark av beskaffenhet, läge och omfång att med hänsyn till dessa och i övrigt föreliggande förhållanden dess odlande anses kunna ske med fördel. Mark av annan beskaffenhet än nu sagts synes ej heller vid avstyckning böra godtagas såsom odlingsbar mark.

I några yttranden har uttalats den uppfattningen, att möjligheten att med skog eller annan naturtillgång komplettera ett i sig självt alltför ringa jordbruk borde i lagen begränsas. I sådant avseende torde några allmängiltiga regler dock icke kunna givas. Därtill äro förhållandena i olika delar av landet alltför skiftande. Den lämpliga sammansättningen av skilda ägoslag torde, såsom jag tidigare framhållit, vara beroende av lokala förhållanden, brukningsdelarnas arrondering, jordbruksdriftens inriktning m. m. Det väsentliga synes här vara att giva uttryck åt kravet på jordbrukets bärkraft; fastigheten skall vara sådan, att den kan varaktigt giva brukaren och hans familj tillfredsställande bärgning. Det måste sedan ankomma på de tillämpande myndigheterna att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall tillse, att nybildad fastighet får en för sitt ändamål lämpad storlek och sammansättning. De gjorda erinringarna torde sålunda icke böra föranleda till ändring i det föreslagna stadgandet.

Jag har tidigare på tal om den undantagsbestämmelse från det allmänna

lämplighetskravet som i sakkunnigförslaget upptagits i 15 § andra stycket förklarat, att det icke syntes tillrådligt att så generellt som där skett medgiva eftergift från detta krav men att man dock, särskilt för att möjliggöra en successiv rationalisering av jordbruket, borde i viss utsträckning tillåta bildandet av jordbruksfastigheter, oaktat de icke bleve fullt lämpliga. Det lär nämligen vara mindre välbetänkt att avskära varje möjlighet att ändra fastighetsindelningen i sådana fall, då de nybildade fastigheterna ej skulle helt uppfylla de krav som uppställts på en bärkraftig brukningsdel. Man kan likväl genom ändringen vinna betydande förbättring, särskilt om avstyckningen är förenad med sammanläggning. Ett ofullständigt jordbruk kan uppdelas på två eller flera redan befintliga sådana, vilka därigenom förbättras utan att dock uppnå det fullständiga jordbrukets karaktär. Förbättring kan också vinnas genom att ett avlägset ägoskifte eller annan mark, som saknar större betydelse för jordbruksdriften, avstyckas och sammanlägges med annan fastighet, med vars ägor det med större fördel kan brukas. Även om sistnämnda fastighet icke därigenom blir fullt bärkraftig, bör åtgärden icke vara utesluten. För att avstyckning bör vara tillåten, trots att nybildad fastighet icke kan anses uppfylla de krav som i förevarande moment under 1. ställas på en bärkraftig brukningsdel, bör fordras, att fastighetsbildningen är ägnad att giva brukaren en mera tillfredsställande bärgning än förut. Härmed åsyftas att brukarens ekonomiska ställning överhuvud förbättras, och man skall alltså taga hänsyn även till försörjningsmöjligheterna vid sidan av jordbruket. Det lär med hänsyn härtill icke kunna medgivas att utöka ett stödjordbruk med annan mark i sådan utsträckning, att det förlorar sin karaktär av stödjordbruk och blir att anse som ett ofullständigt jordbruk. En sådan utökning kan icke antagas medföra, att brukarens sammanlagda inkomst från fastigheten och inkomstkällor vid sidan därav blir större; i regel innebär den i stället med hänsyn till det ofullständiga jordbrukets dåliga lönsamhet en försämring av brukarens möjligheter att försörja sig och sin familj. Ändringen i fastighetsindelningen bör vidare kunna inpassas såsom ett led i strävandena att åstadkomma en ur jordbruksekonomisk synpunkt mera ändamålsenlig fastighetsindelning. Skulle så ej vara fallet, böra skäl föreligga till antagande att fastigheten dock skall kunna på varaktigt sätt användas som jordbruksfastighet, och ändringen i fastighetsindelningen bör i varje fall ej hindra en framtida mera ändamålsenlig fastighetsindelning. En sådan förbättring av bristfälliga fastigheter som nu sagts kan tydligen vara motiverad, även om någon lämplig fastighet därigenom i någon mindre mån försämras. Då möjlighet att göra undantag i nu angivet hänseende icke torde behövas med avseende å andra fastigheter än sådana som bildas för jordbruksändamål, torde bestämmelse härom endast böra meddelas beträffande dylika fastigheter och intagas i förevarande sammanhang, där fråga är om hur jordbruksfastighet skall vara beskaffad för att uppfylla det i 2 § uppställda lämplighetskravet.

Såsom punkt 2 under 3 § 2 mom. torde böra upptagas den i sakkunnigför-

slaget under 16 § 6) införda presumptionsregeln rörande tilldelning av skog. Beträffande detta stadgande tillåter jag mig hänvisa till vad jag därom anför i den allmänna motiveringen rörande de jordpolitiska villkoren. I ett par yttranden har mot sakkunnigförslaget sätt att angiva storleken av skogstilldelningen anmärkts, att därav syntes följa att skogstilldelningen skulle växa med omfattningen av åkerjorden. Så kan understundom vara fallet, men vad regeln avser att säga är icke detta utan att storleken av skogstilldelningen är att bedöma med hänsyn till den myckenhet som i allmänhet anses erforderlig i orten för jordbruk av liknande storlek. För att denna innebörd av stadgandet skall komma till klarare uttryck torde avfattningen böra något jämkas.

Under punkt 3 i förevarande paragrafs 2 mom. ha intagits regler om stödjordbruket. Beträffande dessa bestämmelser må här hänvisas till vad jag i den allmänna motiveringen uttalat angående de ofullständiga jordbruket och deras avgränsning mot det i sig bärkraftiga jordbruket och stödjordbruket. Av vad jag där anförde torde framgå, att jag i princip vill ansluta mig till den ståndpunkt sakkunnigförslaget intager i fråga om stödjordbruket. Fastighet, som är att anse som jordbruksfastighet men som ej kan giva brukaren och hans familj mer än ett mindre bidrag till deras försörjning, bör sålunda anses lämpad som stödjordbruk, om det med hänsyn till ortens förhållanden kan antagas, att han kan varaktigt erhålla en tillfredsställande bärgning huvudsakligen genom arbete utanför brukningsdelen. Enligt sakkunnigförslaget skulle ej till stödjordbruk få hänföras fastighet med skog utöver husbehovet eller eljest med betydande tillgång, som icke erfordras för ändamålet med fastigheten. I vissa remissyttranden ha anmärkningar framställts mot förslaget restriktiva ståndpunkt i fråga om skogstilldelning till stödjordbruk. För egen del vill jag såtillvida ansluta mig till de sakkunnigas inställning till denna fråga, som jag anser tilldelning av skog till stödjordbruk icke böra göras obligatorisk. Ett stödjordbruk kan av skäl som anförts i den allmänna motiveringen icke anses vara på samma sätt som egentliga jordbruk beroende av stöd av skog. Å andra sidan bör en mindre skogstillgång utöver husbehovet icke under alla förhållanden utgöra hinder för avstyckning av en brukningsdel som stödjordbruk. Enligt min mening är det emellertid icke erforderligt att i lagen uppställa några föreskrifter, i vad mån jordbruket på en sådan fastighet får kompletteras med skog eller annan naturtillgång. Om man som villkor för bildande av stödjordbruk kräver, att fastigheten endast kan giva brukaren en mindre del av hans försörjning och att brukaren skall kunna beräknas få sin huvudsakliga bärgning från inkomstkällor utanför fastigheten, kan fastigheten, vid sidan av den inrösningsjord som erfordras för jordbruket, tydligen icke tilläggas skog eller andra naturtillgångar i synnerlig omfattning utan att fastigheten förlorar sin karaktär av stödjordbruk. Jag anser med hänsyn härtill, att det stadgande som i detta hänseende upptagits i sakkunnigförslaget bör utgå och att det överlämnas åt de tillämpande myndigheterna att med beaktande av omständig-

heterna i det särskilda fallet pröva, i vilken omfattning fastigheten bör eller må kunna inrymma annan tillgång än inägojord för att på ett ändamålsenligt sätt kunna fylla sin uppgift såsom stöd åt brukaren vid sidan av hans huvudsakliga verksamhet utanför jordbruket.

De sakkunniga ha ansett tillämpningen av reglerna om stödjordbruk böra begränsas även med hänsyn till arten av innehavarens huvudsakliga inkomstkälla. Häremot har anmärkts, att gränsdragningen vore alltför snäv och att vissa grupper av yrkesutövere icke borde uteslutas. Enligt min mening ha de sakkunniga emellertid förebragt övertygande skäl för en dylik begränsning. Stödjordbrukets uppgift bör, såsom förut angivits, anses vara av väsentligen social natur, nämligen att förbättra kroppsarbetarens ställning genom att bereda honom, förutom bostad å egen grund, ett behöfligt tillskott till hans försörjning. Stödjordbruken kunna också vara till nytta för andra näringar, såsom skogsbruket och fisket. Att godtaga stödjordbruket såsom en lämplig fastighetstyp innebär emellertid fara för uppkomsten av ofullständiga jordbruk och ett splittrande av den odlingsvärda jorden i allt för små lotter, och det lär med hänsyn härtill vara välbetänkt att inrättandet av stödjordbruk begränsas även med avseende å arten av innehavarens huvudsakliga verksamhet eller arbete. Syftet med denna begränsning synes dock icke äventyras om stödjordbruk må bildas även för grupper vilka leva under i huvudsak likartade betingelser som de i sakkunnigförslaget uppräknade. På grund härav har i förslaget vidtagits en mindre jämkning på denna punkt, varigenom utmärkes att uppräknningen är avsedd att vara en exemplifiering.

I mitt allmänna yttrande rörande de jordpolitiska villkoren har jag uttalat, att de till jordbrukets skydd i 3 § 1 mom. uppställda bestämmelserna icke böra utgöra hinder för avstyckning av stödjordbruk, vilka kunna anses vara till gagn ur allmän synpunkt. Föreskrift härom torde böra intagas såsom ett andra stycke under punkt 3.

Den under punkt 4 i departementsförslaget införda föreskriften om mark för bete, vilken motsvarar 16 § 7) i sakkunnigförslaget, innefattar i stort sett ingen saklig ändring i förhållande till gällande rätt. Såsom jag förut nämnt, har emellertid i förtydligande syfte stadgandet givits sådan avfattning, att därav framgår att fastigheten icke behöver inrymma särskild betesmark för den händelse betesbehovet är tillgodosett genom servitut eller genom möjlighet att beta kreaturen på avrösningsjord. Vad skogsstyrelsen i sitt yttrande över ifrågavarande lagrum anfört därom, att ett oreglerat skogsbete endast i nödfall borde få godtagas som en lösning av betesfrågan, torde förtjäna beaktande. Såsom skogsstyrelsen framhållit, lär nämligen numera betning i skog icke kunna godtagas i ett mera utvecklat jordbruk. Spörsmålet om skogsbetets avlysande torde emellertid vara beroende av frågan om bildande av gemensamhetsbete. I praxis lär man icke anse lovligt att avsätta mark som samfällid för betning av kreatur, och vid sådant förhållande lär man icke kunna i större eller mindre utsträckning uppställa hinder för tillgodoseende av betesbehovet genom bete å avrösningsjorden. De sakkunniga ha förklarat, att frågan under vilka betingelser det borde medgivas att bilda gemensam-

hetsbete syntes kunna anstå till revisionen av skiftesreglerna. Med hänsyn härtill torde det icke vara lämpligt att nu företaga några ändringar i förslaget i denna del.

Såsom av det förut anförda torde framgå, innefatta samtliga de under 2 mom. intagna föreskrifterna en närmare utveckling, såvitt angår jordbruksfastigheter, av det krav på lämplighet för avsett ändamål som i allmänhet måste vara uppfyllt för att avstyckning må vara tillåten. Skäl torde ej föreligga att, på sätt ifrågasatts i några remissyttranden, meddela motsvarande föreskrifter med avseende å bostadsfastighets beskaffenhet. I fråga om enstaka bostadslägenheter å rena landsbygden lär något behov av sådana bestämmelser icke föreligga, och vid en tätare bebyggelse har man, såsom de sakkunniga framhållit, tillräckliga medel till närmare reglering i planlagstiftningen.

Under 3 mom. har upptagits det av fastighetsbildningssakkunniga under 21 § föreslagna förbudet mot en för skogsbruket menlig uppdelning av skogsmark. Detta förbud utgör för skogsbrukets vidkommande en motsvarighet till nyssnämnda stadganden som avse att skydda jordbruket mot skadlig delning. Såsom de sakkunniga framhållit, torde det vara erforderligt att lagen även bereder skydd mot en parcellering av skogen som innebär försämring utan att likväl det allmänna lämplighetskravet trädes för nära. Någon erinran mot utformningen av det i sådant hänseende i sakkunnigförslaget uppställda stadgandet torde icke vara att göra. Det lär sålunda icke vara behöfligt att, såsom ifrågasatts av en överlantmätare, särskilt angiva att stadgandet jämväl åsyftar att förhindra skada för skogsbruket genom utläggande av för skogsbruk mindre tjänliga ägoskiften. Även om bestämmelsen i fråga i första hand avser att förhindra en skadlig parcellering av skogsmarken, torde av stadgandets ordalydelse framgå, att det däri uppställda förbudet jämväl riktar sig mot en mindre ändamålsenlig arrondering av skogsskiftena.

Eftersom en regel med förbud mot skadlig uppdelning av skogsmark icke bör få stå hindrande i vägen för en avstyckningsåtgärd som länder jordbruket till nytta, synes på sätt de sakkunniga föreslagit undantag böra göras för fall, att avstyckningen prövas erforderlig för ändring i fastighetsindelningen som främjar jordbruksnäringen. De sakkunniga ha därjämte såsom grund för eftergift från förbudet i fråga angivit, att den tilltänkta jorddelningen skulle främja intresset, att tillgången på självständiga jordbruk må motsvara efterfrågan därå. Särskilt uttalande härom torde dock icke vara lämpligt. Kan ett tillgodoseende av detta intresse anses främja jordbruksnäringen, blir det ju vederbörligen beaktat genom den för sådant fall angivna undantagsbestämmelsen. Och i vidare mån än nu sagts torde det icke vara skäl att medgiva eftergift från ifrågavarande förbud.

Från förbudet mot en för skogsbruket skadlig ändring i fastighetsindelningen göres vidare i sakkunnigförslaget undantag för att tillgodose intresset av stödjordbruk samt bostadslägenheter, industriella anläggningar och dylikt. Vad angår bostadslägenheter och därmed jämställda ändamål återfinnes undantagsbestämmelsen i departementsförslaget under 4 §. Däremot

har beträffande stödjordbruk någon motsvarighet till denna bestämmelse icke intagits i förslaget. Såsom redan fastighetsbildningssakkunniga anført, torde det endast i sällsynta undantagsfall vara erforderligt att för tillgodoseende av intresset av stödjordbruksbildningar verkställa en ur skogsbrukets synpunkt ofördelaktig delning av skogsmark. Skulle emellertid för något enstaka fall behov härav uppkomma, innefattar stadgandet i fråga hinder för avstyckning endast för den händelse att den skada som härigenom tillskyndas skogsbruket blir att anse som märkelig. Särskild undantagsbestämmelse torde med hänsyn till det sagda icke vara erforderligt eller ens lämplig.

Undantagsbestämmelsen i 4 mom. saknar motsvarighet i sakkunnigförslaget. Genom denna bestämmelse öppnas möjlighet att frånga de särskilda regler som meddelats i 2 mom. rörande hur jordbruksfastighet bör vara beskaffad liksom det i 3 mom. uppställda förbudet att företaga skadlig delning av skogsmark. Enligt denna bestämmelse kan sålunda genom avstyckning bildas fastighet som icke blott brister i lämplighet utan även i detta hänseende är sämre än förut. Skogsmark kan vidare så delas, att en eller flera av styckningsdelarna icke kan utnyttjas för skogsbruk med lika fördel som tidigare. En ovillkorlig förutsättning för att sådan avvikelse må göras från de eljest gällande reglerna för avstyckning är att delningen får anses oundgängligen erforderlig för att i annat hänseende vinna en i jämförelse med olägenheterna av delningen betydande fördel för jordbruksnäringen. En dylik bestämmelse torde vara av särskild betydelse för lantbruksnämnderna i deras verksamhet för jordbrukets rationalisering. Jag har tidigare framhållit, hurusom man genom avstyckning, särskilt om den är förenad med sammanläggning, kan vinna betydande förbättring av fastighetsindelningen, även om icke alla de nybildade fastigheterna skulle uppnå full lämplighet. Jag nämnde därvid såsom exempel, att ett ofullständigt jordbruk kunde uppdelas på två eller flera redan befintliga sådana, vilka därigenom förbättrades utan att dock uppnå det fullständiga jordbrukets karaktär. Innehaves i dylikt fall den fastighet som skall delas av lantbruksnämnden, kan lantbruksnämnden bliva nödsakad att tills vidare behålla vissa delar av den styckade fastigheten. Skulle en sådan restfastighet icke uppfylla de krav som i allmänhet uppställas på en nybildad fastighet, torde detta icke böra hindra ändringen i fastighetsindelningen. Den garanti för att restfastigheten skall komma att med tiden sammanslås med annan brukningsdel som ligger i att fastigheten innehas av lantbruksnämnden bör här kunna ersätta det eljest nödvändiga villkoret om att även restfastigheten i samband med avstyckningen skall sammanläggas med annan mark. Även eljest torde fall kunna förekomma, då behov föreligger av att kunna göra avvikelser från de jordpolitiska villkoren i förevarande paragrafs 2 och 3 mom. för att kunna få till stånd en mera ändamålsenlig indelning i brukningsdelar. Om på sätt jag förordat såsom förutsättning för eftergift från dessa villkor uppställs, att avstyckningsåtgärden prövas oundgängligen erforderlig för att vinna en i jämförelse med olägenheterna av delningen betydande fördel för jordbruksnäringen, torde betänkligheter icke böra möta mot att medgiva sådan avvikelse. Det torde med

hänsyn till den kontroll som ur jordpolitisk synpunkt kommer att utövas av rationaliseringsorganen och de fastighetsbildande myndigheterna knappast behöva befaras, att undantagsbestämmelsen kan komma att utnyttjas i en icke önskvärd omfattning.

4 §.

Enligt nuvarande 4 § i 19 kap. må avstyckning av område, som vid lantmäteriförrättning undantagits för gemensamt ändamål, icke äga rum, där dess avskiljande skulle komma att medföra väsentligt men för någon av de fastigheter för vilkas behov området undantagits. I fastighetsbildningssakkunnigas förslag har icke upptagits någon motsvarighet till detta stadgande. De sakkunniga ha anfört, att det för en fastighets lämplighet för avsett ändamål kunde vara av vida större betydelse att därifrån avskilja en del av dess enskilda ägovälde än om fastigheten miste sin andel i ett för gemensamt behov avsatt område. Likaså kunde andel i mark som vore samfälld utan att dock ha undantagits för gemensamt behov vara av mycket större vikt för fastigheten än dess andel i dylikt undantag. Enligt de sakkunnigas mening vore därför varken skärpning eller lindring av det allmänna lämplighetskravet påkallat beträffande fall som avsåges med ifrågavarande paragraf.

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag att gällande 4 § måtte upphävas har icke föranlett någon anmärkning i de avgivna yttrandena. Någon erinran mot detta förslag torde ej heller vara att göra.

I departementsförslaget ha under 4 § angivits de fall, då de jordpolitiska villkoren för avstyckning icke skola äga tillämpning. I *första stycket* har upptagits det av mig tidigare förordade stadgandet därom, att avstyckning inom område som omfattas av stadsplan eller av byggnadsplan som fastställts efter den nya byggnadslagens ikraftträdande må verkställas utan hinder av de villkor som stadgas i 19 kap. 2 och 3 §§. I fråga om denna bestämmelse må hänvisas till vad jag förut anfört därom vid behandlingen av ifrågavarande lagstiftnings förhållande till förslaget om ny byggnadslag.

I *andra stycket* ha upptagits de undantagsbestämmelser som eljest böra gälla, då fråga är om avstyckning för att tillgodose ett föreliggande behov av bostadslägenheter eller av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller för annat därmed jämförligt ändamål. Beträffande dessa bestämmelser hänvisas till den förut lämnade redogörelsen för sakkunnigförslaget och remissutlåtandena i denna fråga samt mitt i anslutning därtill avgivna allmänna yttrande.

5 §.

I denna paragraf ha föreslagits vissa ändringar i andra och tredje styckena.

I 5 § andra stycket av gällande lag tilldelas för vissa fall behörighet att förrätta avstyckning även annan än statsanställd lantmätare, nämligen envar som är behörig att inneha befattning som mättningsman i stad. Detta är fal-

let, när avstyckning avser att tillgodose bostadsändamål eller dylikt och äger rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, eller inom område för vilket fastställt byggnadsplan eller utomplansbestämmelser eller jämlikt äldre lag förordnats, att stadsplan skall upprättas, eller meddelats särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande eller för vilket godkänts avstyckningsplan. Denna bestämmelse har med vissa ändringar bibehållits i sakkunnigförslaget (27 § andra och tredje styckena). Detta företer bland annat den nyheten, att för behörighet som här avses skall fordras auktorisation av länsstyrelsen och att den som sålunda auktoriserats skall, om han åtagit sig uppdrag att verkställa avstyckningsförrättning, ha enahanda skyldighet härtill som om han mottagit myndighets förordnande. Det har också i den föreslagna lagtexten utsagts, att han är pliktig att iakttaga de föreskrifter som utfärdas av Konungen eller myndighet som Konungen förordnar. För auktorisation förutsättes, att vederbörande är behörig att inneha befattning som mättningsman i stad. Han skall således ha avlagt lantmäteriexamen eller andra sådana kunskapsprov som angivas i 2 kap. 2 § lagen om fastighetsbildning i stad samt — bortsett från viss dispensmöjlighet — därjämte minst två år under sakkunnig ledning utövat väl vitsordad praktisk verksamhet inom fastighetsbildningsväsendet. De sakkunniga ha framhållit, att frågan om dessa fordringar vore uppfyllda uppenbarligen förutsatte en prövning från myndighets sida, och de sakkunniga ha av denna anledning funnit lämpligast att införa auktorisation. De sakkunniga ha, då de föreslagit att kompetensprövningen anförtros länsstyrelsen, förklarat sig förutsätta, att denna myndighet icke underlåter att höra överlantmätaren eller att i tveksamma eller särskilt viktiga fall samråda med lantmäteristyrelsen. Auktorisationen bör enligt sakkunnigförslaget kunna återkallas. De sakkunniga uttala härom, att som anledningen till att även andra än lantmätare må begagnas som förrättningsmän vore att söka i allmänhetens intresse att snabbt få sina ansökningar prövade och det således icke vore fråga om någons rätt att utöva visst näringsfång, auktorisationen borde kunna återkallas även av andra skäl än att vederbörande gjort sig skyldig till fel eller försummelse eller dylikt. Det räckte, att han icke vidare behövdes som avstyckningsförrättare. Möjlighet har också ansetts böra öppnas för länsstyrelsen att begränsa behörigheten till att gälla viss del av länet.

Vad härefter angår 5 § sista stycket är där föreskrivet, att om avstyckning skall äga rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, förrättningsmannen har att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden. Denna föreskrift har i sakkunnigförslaget så tillvida ändrats att byggnadsnämnd skall underrättas i alla fall, där sådan nämnd finnes i orten, och alltså icke endast då därstädes den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

De i sakkunnigförslaget upptagna bestämmelserna om behörighet för annan än lantmätare att företaga avstyckningsförrättning ha rönt stark kritik i remissyttrandena. *Lantmäteristyrelsen* har ansett, att bestämmelserna borde ut-

gå och gjort gällande, att där de »extra» förrättningsmännens verksamhet varit av någon större omfattning — företrädesvis i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län — därav i flera avseenden orsakats betydande olägenheter. Dessa komme med det nu framlagda lagförslagets avfattning icke bara att för framtiden bestå utan därjämte att än ytterligare accentueras. Beträffande den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen om viss auktorisation m. m., vilken auktorisation emellertid av flera skäl syntes böra meddelas av lantmäteristyrelsen och icke av vederbörande länsstyrelse, förtjänade påpekas, att det icke föreskrivits och ej heller kunde begäras att den auktoriserade förrättningsmannen personligen skulle verkställa alla i en avstyckningsförrättning ingående åtgärder, vilka därför vad de mer eller mindre svårkontrollerbara fältarbetena anginge måste förutsättas ofta komma att utföras av biträden, å vilkas kompetens varken gällande lag eller den nu föreslagna uppställde något som helst krav, ett förhållande som givetvis vore ägnat att väcka starka betänkligheter. För de hos distriktslantmätare anställda tjänstebiträderna — extra lantmätare, aspiranter och tekniska biträden — gällde däremot särskilda kompetens- och tjänsteföreskrifter, och anställning skedde först genom lantmäteristyrelsens förordnande. Lantmäteristyrelsen har vidare åberopat ett av *överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län* avgivet yttrande beträffande förevarande bestämmelser i förslaget. Denne överlantmätare framhåller, att enligt sakkunnigförslaget de jordpolitiska villkoren skulle upprätthållas även inom planlagt område, och anför i anslutning härtill bland annat följande.

Med den innebörd förslaget alltså har i nu berört avseende måste det kompetenskravet oundgängligen uppställas på varje avstyckningsförrättare, att han skall ha genomgått sådan utbildning, att han är fullt skickad att kunna bedöma tillåtligheten hos en avstyckning såväl i fråga om lämpligheten hos styckningsdel som avskiljes för bostads- och industriändamål eller annat liknande syfte som beträffande spörsmålet, huruvida restfastighet uppfyller i lagen stadgade villkor för bildandet av jordbruks- eller skogsfastighet. Lantmätarna äro genom sin utbildning kvalificerade för ett sådant bedömande. Förrättningsmän med enbart mätningmannakompetens sakna däremot erforderliga kvalifikationer för att kunna pröva en avstyckning med hänsyn till jordbrukets och skogens synpunkter. I lagförslaget ha uppställts åtskilliga regler till skydd för jordbruksnäringen och skogsbruket mot skada genom avstyckning. I detta syfte bör jämväl tillses, att kravet på erforderlig kompetens hos förrättningsmännen i alla avseenden upprätthålles. Den i förevarande paragraf föreslagna behörigheten för annan avstyckningsförrättare än statlig lantmätare bör i enlighet med detta krav nedskäras till att avse enbart avstyckningar å orter, där byggnadsstadgan för rikets städer är gällande och där alltså stadsbyggnadssynpunkterna äro dominerande.

I överlantmätarens yttrande framhålles vidare ett uttalande av de sakkunniga, att stadgandet i fråga enligt statistiken tillämpas i jämförelsevis mycket ringa utsträckning. Ur behovssynpunkt syntes alltså icke föreligga någon som helst anledning att bibehålla och utbygga en lagstiftning, varigenom en kår auktoriserade avstyckningsförrättare skulle bildas vid sidan av det statliga lantmäteriet. Lagförslagets standpunkt att medgiva andra än vederbö-

rande lantmätare behörighet att verkställa avstyckning vore icke ägnad att främja nödig överblick över styckningsverksamheten inom distrikten. I skilda fall hade olika förrättningsmän varit verksamma inom samma fastighet eller inom angränsande eller närbelägna fastigheter utan att veta om varandras dispositioner, och varje förrättningsman hade handlagt förrättningen på sitt sätt. Det syntes med fog kunna påstås, att denna brist i överblicken av lantmåterigöromålen inom distrikten motverkat enhetlighet i rättstillämpningen och försvårat ett ändamålsenligt samordnande av åtgärderna. I utlåandet har slutligen förfäktats, att den som auktoriserats att verkställa avstyckningsförrättningar borde vara skyldig att åtaga sig de förrättningar som allmänheten kunde uppdraga åt honom. Förrättningsmannen borde sålunda icke, såsom förslaget syntes tillstådja, äga efter eget gottfinnande utplocka de förrättningar han önskade handlägga.

Den av lantmåteristyrelsen hävdade uppfattningen delas av *flertalet överlantmätare* och *Sveriges lantmätareförening* ävensom av *länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs och Gävleborgs län*.

Överlantmätaren i Hallands län och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ha ansett, att kompetensen för annan än lantmätare borde ytterligare begränsas. Enligt länsstyrelsens mening borde kompetensen begränsas till sådana områden, där det kunde antagas, att de jordpolitiska villkoren ej spelade någon nämnvärd roll, förslagsvis samhällen för vilka stadsplanelagens bestämmelser för stad ägde tillämpning, och områden, för vilka byggnadsplan gällde eller skulle upprättas. Att även, såsom skett i förslaget, medtaga områden för utomplansbestämmelser och avstyckningsplaner funne länsstyrelsen i viss mån betänkligt. I sistnämnda områden kunde mycket väl konflikt tänkas uppkomma mellan å ena sidan fastighetsägarnas intresse av att sälja tomter och å andra sidan jordbrukets intresse av att icke för detta erforderlig mark ginge förlorad för detsamma.

Överlantmätaren i Södermanlands län förmenar, att auktorisation bör meddelas efter viss behovsprövning, och *överlantmätaren i Gotlands län* har i yttlande gemensamt med länets lantmätare förordat att auktorisationen överflyttas på lantmåteristyrelsen. Denna uppfattning har även kommit till synes i åtskilliga andra yttranden.

En helt motsatt uppfattning i behörighetsfrågan har gjorts gällande av *byråchefen i lantmåteristyrelsen Ägren*, som framhållit att i förslaget behörigheten för annan än lantmätare att förrätta avstyckning inskränkts och gjorts beroende av länsstyrelsens auktorisering i varje särskilt fall. Auktoriseringen skulle icke avse vederbörandes kompetens utan hade till synes gjorts beroende av tillfälligt behov i orten av förstärkta arbetskrafter. Detta förslag syntes icke vara sakligt motiverat. Därigenom förhindrades nämligen praktiskt taget vissa befattningshavare, som av naturliga skäl borde vara särskilt förtrogna med fastighetsbildning för bostäder och liknande ändamål, att inom jorddelningslagens giltighetsområde syssla därmed. I yttrandet framhålles vidare, att stadsliknande samhälle med jordregister hittills ägt rätt att för samtliga fastighetsbildningsåtgärder, vare sig de avsåge

fastighetsbildning över tomtindelning eller genom avstyckning t. ex. inom område med avstyckningsplan, anställa viss person blott denne ägt behörighet som mätningsman i stad. Enligt sakkunnigförslaget skulle detta icke bli möjligt eller i vart fall beroende av en för samhället som sådant måhända ovidkommande behovsprövning. Fastighetsbildningen hade likväl, såvitt anginge planlagt område, samma ändamål och skulle ur bebyggelsebarhetssynpunkt bedömas enligt samma grunder vare sig densamma skedde över tomtindelning eller genom avstyckning. Ur samma synpunkt borde problemet ses i fråga om byggnadsplaneområden på landet. En landskommun kunde vara eller bli så planbetonad, att kommunen kunde anse det med sin fördel förenat att anförtro den planmässiga fastighetsbildningen åt viss person, exempelvis genom att ingå kommunalförbund med närliggande samhälle om gemensam expert på detta område. Den nuvarande ordningen innebure visserligen undantagsvis vissa olägenheter, men dessa borde avlägsnas genom organisatoriska åtgärder, bland annat därigenom att såsom villkor för behörighet att förrätta avstyckning uppställdes att vederbörande vore för ändamålet anställd i samhälles eller kommuns tjänst och i fråga om handläggningen av förrättningar vore underkastad samma ansvar som lantmätare. Även *Sveriges högskoleutbildade väg- och vattenbyggares riksförbund* och *svenska kommunal-tekniska föreningen* ha rest invändningar mot att frågan om behörighet för annan än lantmätare att inom detaljplanerade områden förrätta avstyckning ordnades genom en på behovsprövning grundad auktorisering av tillfällig natur. Ett municipalsamhälle, där jordregister fördes, hade för närvarande rätt att anställa behörig person för handläggningen av tomtindelningsärenden och förrättningar enligt 2 kap. fastighetsbildningslagen eller överhuvud taget för mätningsväsendets allmänna skötsel. Det borde vara samhället förbehållet att avgöra, om mätningssmannen borde anförtros även att handlägga den avstyckningsverksamhet som i likhet med tomtindelning vilade på plantekniska förutsättningar. Samma rätt borde tillkomma en landskommun som inrymde områden under byggnadsplan eller byggnadsföreskrifter av mera detaljerat innehåll än utomplansbestämmelser av vanlig enkel typ. Denna rätt borde icke heller kunna när som helst av länsstyrelsen upphävas. Den av de sakkunniga föreslagna anordningen motverkade också ett förfarande som mången gång kunde vara lämpligt, nämligen kommunalförbund om gemensam fackman på just detta område. *Sveriges högskoleutbildade väg- och vattenbyggares riksförbund* har för sin del ansett, att kommuns rätt att anställa mätningsman även för avstyckning borde tillkomma icke blott landskommun med områden under byggnadsplan eller byggnadsföreskrifter utan även landskommun med områden för vilka gällde utomplansbestämmelser. Förbundet gör vidare gällande, att den nuvarande ordningen icke visats medföra några olägenheter. Alla förrättningar måste undergå lantmäteriteknisk granskning, och man hade därigenom tillräcklig garanti för att förrättningar som verkställts av mätningssmän utförts på ett sakkunnigt och tillfredsställande sätt.

Departements-
chefen.

Lika med fastighetsbildningssakkunniga anser jag att behörighet att verkställa avstyckning för bostads- eller industriändamål eller i liknande syfte liksom för närvarande i vissa fall bör tillkomma även annan än statsanställd lantmätare. Detta bör framför allt gälla inom stadsliknande samhällen. Berättigad anledning kan där finnas att ordna avstycknings- och mätningssväsendet på annat sätt än genom anlitande av lantmätaren i orten. Men även inom sådana landsbygdsområden, där stadsplan eller byggnadsplan fastställts, torde behörighet att verkställa angivna slag av avstyckningar utan större olägenhet kunna tilläggas annan än lantmätaren. Någon tillämpning av de jordpolitiska villkoren vid avstyckning inom område med byggnadsplan som fastställts efter den 1 januari 1948 skall nämligen icke förekomma, och även inom äldre byggnadsplaneområden torde i praktiken dessa villkor oftast få träda tillbaka för behovet av att åstadkomma lämpliga lägenheter för bostadsändamål. Vad angår utomplansområden är förhållandet ett annat. Medan enligt gällande lag utomplansbestämmelser för sin tillkomst förutsätta att tätbebyggelse är att förvänta, blir så icke förhållandet enligt den nya byggnadslagen. Väntas tätbebyggelse uppkomma, förutsätter byggnadslagen att byggnadsplan eller stadsplan upprättas. Utomplansbestämmelser skola där emot användas för områden, där tätbebyggelse ej finnes eller är att förvänta men där reglering av bebyggelsen ändå anses erforderlig, t. ex. i fråga om storleken av tomtplats, högsta tillåtna hushöjd, avstånd till väg eller dylikt. Utomplansbestämmelser kunna därför bli gällande inom stora områden av ren landsbygdsnatur.

Vid avstyckning inom utomplansområden skola de jordpolitiska villkoren tillämpas i full utsträckning. Det kan då icke vara lämpligt att där tillåta personer utan utbildning och erfarenhet rörande de jordpolitiska frågorna att förrätta avstyckningar. Vidare är att märka att enligt 21 kap. 68 § (efter den 1 januari 1948 66 §) länsstyrelsen är fastställelsemyndighet beträffande avstyckningar inom sådana områden som avses i andra stycket i förevarande paragraf. Gives annan än lantmätare behörighet att verkställa vissa avstyckningar inom utomplansområden, följer alltså därav att länsstyrelsen blir fastställelsemyndighet inom dessa områden. Detta gäller avstyckningar av alla slag, även sådana för jordbruksändamål. Med hänsyn till vad förut anförts angående utomplansbestämmelsernas natur och sättet för deras användning enligt byggnadslagen synes ett sådant resultat mindre önskvärt. På grund av vad sålunda anförts har behörighet att verkställa avstyckning förbehållits vederbörande lantmätare inom områden med utomplansbestämmelser.

I fråga om områden med avstyckningsplan är det tveksamt, huruvida avstyckning där skall få verkställas av annan än lantmätare. Å ena sidan har vid planens godkännande förutsatts att tätbebyggelse skall komma till stånd, men å andra sidan har prövning av planens lämplighet icke verkställts efter de principer, som gälla beträffande fastställande av byggnadsplan. Med hänsyn bland annat till önskvärdheten att länsstyrelsen blir fastställelsemyndighet inom ifrågavarande områden har jag ansett att avstyckningspla-

nen bör likställas med byggnadsplan och att sålunda inom avstyckningsplan-områden avstyckningar skola kunna verkställas även av andra än lantmätare. Stadgande i sådant syfte har intagits i övergångsbestämmelserna.

Mot de av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna reglerna angående auktorisation av särskild förrättningsman för avstyckning har jag i stort sett icke något att erinra. Det är av många skäl önskvärt att en bättre kontroll vinnes över dem, som utan att vara statsanställda lantmätare verkställa avstyckningar. Såsom påpekas i flera yttranden torde emellertid auktorisation icke böra meddelas av länsstyrelsen utan av lantmäteristyrelsen. Garantier torde därigenom vinnas för en sakkunnig och enhetlig prövning av uppkommande spörsmål. Jag förutsätter att lantmäteristyrelsen icke underlåter att i erforderlig omfattning samråda med länsstyrelsen och vederbörande kommunala organ.

Beträffande den i 5 § sista stycket föreslagna skyldigheten att underrätta byggnadsnämnd om sökt avstyckningsförrättning må hänvisas till mitt yttrande vid 3 kap. 2 § angående motsvarande underrättelseskyldighet vid laga skifte.

11 §.

Gällande lag upptager i denna paragraf vissa bestämmelser om antalet ägoskiften och om ägornas form. I princip må till fastighet som bildas genom avstyckning utläggas högst tre skiften. Det skall tillses, att såväl den avstyckade ägovidden som stamfastigheten erhåller en regelbunden och för dess nyttjande lämplig form. I lagrummet göres särskilt förbehåll för det fall att sammanläggning skall ske i samband med avstyckningen. Det skall då tillses, att antalet skiften, vari den för sammanläggning avsedda marken utlägges, och deras form ej må medföra hinder för sammanläggning efter vad därom är stadgat.

I fastighetsbildningssakkunnigas förslag ha motsvarande bestämmelser, som där upptagits under 16 § 1), fått en mera allmän avfattning. De sakkunniga ha nämligen funnit, att intresset att ägorna ligga i ett sammanhang vore stort men att de offer som måste göras för att ett fixerat maximum ej skulle överskridas i vissa fall vore sådana, att lämplighetsgraden kunde sjunka under vad som behövt bliva fallet om ytterligare ett skifte kunnat tillåtas. Ett snävt tilltaget maximum förde också med sig den olägenheten, att det lätt ingåve föreställningen att några anmärkningar mot antalet skiften ej kunde riktas blott icke detta maximum överskridits. Med den större friheten att efter omständigheterna pröva, hur många ägoskiften som må tillåtas, borde man enligt de sakkunnigas mening bland annat vinna större möjlighet att tillgodose intresset, att väg- och vattenavledningsförhållandena beaktades. De sakkunniga ha föreslagit uttryckligt stadgande härom.

Det i lagen gjorda förbehållet rörande ägoskiftenas antal och form i sammanläggningsfallet har uteslutits i sakkunnigförslaget. Såsom skäl härför ha de sakkunniga anfört, att enligt det framlagda förslaget till ny lag om sam-

manläggning ifrågavarande lämplighetsprövning skulle tillhöra jorddelningsärendet.

Med anledning av att i förslaget icke upptagits något stadgande om ägoskiftenas antal har *överbantmätaren i Jämtlands län* ifrågasatt, om icke förslagets mera obestämt hållna bestämmelse kunde vara ägnad att lämna rum för alltför stor frihet åt förrättningsmännen i denna fråga. Utvägen att i stället i lagen införa bestämmelser motsvarande de enligt 13 kap. 7 § för laga skifte gällande syntes därför böra övervägas. *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* framhåller, att det icke kunde tillräckligt kraftigt understrykas att vid fastighetsbildningen hänsyn skall tagas icke enbart till lämplig ägofigur utan även till väg- och vattenavledningssystemen. Den största hänsyn borde nämligen tagas till erhållandet av lämpliga enheter, vilka möjliggjorde rationalisering och förbilligande av driften, bl. a. med mekaniska hjälpmedel. Även om den praktiska ägoutformningen därvidlag ofta komme att möta stora svårigheter, borde regeln ändock givas en ännu kraftigare formulering i lagen, så att detta grundläggande villkor för jordbrukets bästa lönsamhet ägnades all vederbörlig hänsyn vid fastighetsskapandet. Även *industriens Norrlandsutredning* har ifrågasatt, om det från rationaliseringssynpunkt framförda kravet på större hänsynstagande till tekniskt-ekonomiska synpunkter vid fastighetsbildningen kunde förväntas bli tillgodosett genom den allmänt hållna föreskriften i sakkunnigförslagets 16 §. Å andra sidan har *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ansett intet vara att erinra mot att lagens bestämmelser om högsta tillåtna antalet skiften utginge. Resultatet komme emellertid att i hög grad bero på den blivande lagtillämpningen. Det vore enligt utskottets mening av stor vikt, att man i framtiden i högre grad än hittills gäve akt på de nybildade fastigheternas arrondering, vilket i många fall kunde ha avsevärt större betydelse för fastigheternas användbarhet än en viss variation i deras ägoområde.

Departements-
chefen.

Som ett genomgående drag i skifteslagstiftningen finner man strävandet att nedbringa antalet skiften till det minsta möjliga. Otvivelaktigt är det också betydelsefullt, att ägorna bli utlagda i så få skiften som möjligt. Av icke mindre vikt torde emellertid vara, att om flera skiften utläggas, ägorna icke bli så spridda att transportmöjligheterna mellan olika delar av fastigheten bli mindre goda, ett förhållande som kan i hög grad öka kostnaderna för jordbruksdriften. På sätt i sakkunnigförslaget angivits böra ägorna sålunda såvitt möjligt ligga i ett sammanhang. Det torde såsom de sakkunniga anfört vara mera av behovet påkallat att detta förhållande betonas i lagen än att uppställa ett visst maximum för antalet skiften. Genom en mera allmänt avfattad bestämmelse vinnes också den fördelen, att möjlighet beredes att vid fastighetsbildningen taga nödig hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet. Med hänsyn till den betydelse väg- och vattenavledningssystemen ha för en rationell drift synes också lämpligt att, på sätt de sakkunniga

föreslagit, i lagtexten intaga en erinran om att jämväl dessa förhållanden skola beaktas vid fastighetsbildningen.

I några yttranden ha påkallats mera ingående regler angående fastigheternas utformning. Med hänsyn till att avstyckning kan ske för de mest olikartade ändamål och att anspråken på ägornas form, antalet ägoskiften och dylikt måste variera till följd av naturförhållandena, styckningsfastighetens beskaffenhet m. m. lär det dock icke lämpligen låta sig göra. Det torde vara tillfyllest att angiva vissa allmänna synpunkter som skola beaktas vid lämplighetsprövningen och överlämna åt de fastighetsbildande myndigheterna att vid tillämpningen söka nå bästa möjliga resultat.

När sammanläggning sker i samband med avstyckning, kommer den jordpolitiska kontrollen att utövas i jorddelningsärendet och ske efter jorddelningslagens bestämmelser. Lämplighetskravet hänför sig ju då enligt avstyckningsreglerna jämväl till den fastighet som bildas genom jorddelningen i förening med sammanläggning. Med den utformning de jordpolitiska föreskrifterna sålunda fått måste tydligen fastighetsbildningens tillåtlighet prövas redan i jorddelningsärendet, och frågan bör då givetvis icke underkastas ytterligare prövning i sammanläggningsärendet. Erinran härom har intagits i de sakkunnigas förslag till ny sammanläggningslag. Med hänsyn till det anförda har jag ansett att, på sätt de sakkunniga föreslagit, den för närvarande i 11 § andra stycket intagna hänvisningen till sammanläggningslagens bestämmelser om skiftesantal och skiftesform bör utgå.

12 §.

Enligt 12 § andra stycket i gällande lag skall vid avstyckning bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i samfälligheter eller i särskilda rättigheter och förmåner som tillkomma styckningsfastigheten. Från den frihet som lagen i detta avseende medgiver göres undantag för det fall att fråga är om allmänning eller annan därmed jämförlig samfällighet. Enligt en i senare delen av 12 § andra stycket intagen föreskrift gäller nämligen, att vid avstyckning av mark till jordbruksfastighet bestämmelse ej må meddelas, varigenom den avstyckade ägovidden uteslutes från rätt till delaktighet i dylik allmänning eller samfällighet; vad som av stamfastighetens andel i sådan samfällighet skäligen kan anses belöpa på den avstyckade ägovidden skall tilläggas denna.

I sakkunnigförslaget har denna bestämmelse ersatts med ett stadgande, som innehåller förbud mot avstyckning på sådant sätt, att andel som nu sagts tillfaller fastighet som ej är avsedd till jordbruk (20 § i sakkunnigförslaget). Med andel i allmänning eller samfällighet har i förslaget likställts andel i kassa, fond eller dylikt som inrättats till jordbrukets stöd. De sakkunniga ha uttalat, att huvudsaken vore att icke den ifrågavarande förmånen berövades jordbruksnäringen i orten. Av mindre vikt vore att varje särskilt jordbruk finge andel i samfälligheten. Det allmänna lämplighetskravet skyddade mot att man bildade jordbruksfastighet utan sådan andel,

där denna vore behöflig för jordbrukets bärighet. Beträffande motiven till de sakkunnigas förslag må i övrigt hänvisas till betänkandet s. 180, 181.

Med avseende å förevarande bestämmelser har *överlantmätaren i Norrbottens län* förklarar, att de vore väl motiverade och komme att få avsevärd betydelse inom länet. *Överlantmätaren i Västerbottens län* har ansett, att rätt till elektrisk kraft eller annan rättighet kunde ha lika stor betydelse för jordbruket som andel i samfällighet, kassa, fond eller dylikt samt att sådan rättighet därför icke borde få undandragas jordbruket. *Överlantmätaren i Gotlands län* har emellertid ifrågasatt, om andel i kassa, fond eller dylikt hade sådan betydelse att den borde särskilt angivas i lagtexten, varjämte denne överlantmätare anmärkt, att förrättningsmannen svårigen kunde skaffa säker upplysning om möjligen befintlig sådan förmån.

*Departements-
chefen.*

Under förarbetena till nu gällande lag anfördes om 12 § andra stycket, att detta lagrum gäve möjlighet att till område, som avstyckades, lägga andel i samfälligheter eller i särskilda rättigheter och förmåner. Allenast i förmån, vilken vore knuten till mantalet, kunde delaktighet icke tilläggas avstyckningslott. I anledning av detta senare uttalande anförde vederbörande riksdagsutskott, att bestämmelserna syntes medföra, att genom avstyckning avskilda jordbruksfastigheter komme att sakna del i sådana samfälligheter som åtföljde mantalet, t. ex. häradsallmänningar och besparingsskogar, och som måhända inrättats till stöd just för jordbruksnäringen i orten. Till förebyggande av dylika missförhållanden föreslog utskottet ett tillägg till paragrafen av innehåll, att jordbruksfastighet ej finge uteslutas från delaktighet i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet. Detta tillägg resulterade i det stadgande som återfinnes i senare delen av 12 § andra stycket. Den här meddelade bestämmelsen utgör sålunda undantag icke blott från den möjlighet att med avseende å styckningsfastigheten tillkommande särskilda rättigheter och förmåner eller andel i samfälld mark förfara efter gottfinnande som föreligger enligt första punkten av 12 § utan även från den under förarbetena uttalade principen, att avstyckad ägovidd icke kan erhålla del i förmån som är knuten till mantalet.

Uppenbarligen kan nu icke komma in fråga att upphäva eller inskränka den möjlighet som för närvarande finnes att tillägga för jordbruk avsedd styckningsdel andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet som är av vikt såsom stöd för jordbruket. Å andra sidan saknas skäl föreskriva, att varje till jordbruk avsedd styckningsdel skall ha andel i samfällighet som nu sagts. Såsom de sakkunniga anført framtvingas genom ett sådant stadgande en ofta föga praktisk uppdelning av andelstalen, och inkomsten av allmänningen delas upp i en mängd småbelopp utan verklig betydelse för mottagarna i stället för att utgöra ett stöd för delägarna. Huruvida ägovidd som avstyckas för jordbruk skall tilläggas sådan andel, bör bedömas enligt det allmänna kravet på fastighets lämplighet för sitt ändamål. Däremot torde det vara av vikt att förebygga, att andel i samfällighet, som inrättats till stöd för

jordbruket eller eljest är av vikt för denna näring, genom avstyckning frångår jordbruket. Med hänsyn härtill har i departementsförslaget, i överensstämmelse med vad de sakkunniga förordat, upptagits en bestämmelse av innehåll, att om styckningsdel skall utgöra eller tillhöra jordbruksfastighet, andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet, som är av vikt såsom stöd för jordbruket, icke må tillfalla fastighet som icke är avsedd för jordbruk. Av en bestämmelse med denna innebörd torde motsättningsvis framgå, att hinder icke möter att till styckningsdel lägga sådan andel, även om styckningsdelen icke är bärare av mantal.

Det synes knappast föreligga skäl att, såsom skett i sakkunnigförslaget, med andel i allmänning och dylikt likställa andelar i magasinskassa och andra till jordbrukets stöd inrättade kassor och fonder. Frånsett svårigheterna att vinna tillförlitlig upplysning om förekomsten av dylik förmån kan mot en sådan anordning invändas, att kassor och fonder icke kunna anses ha samma jordpolitiska betydelse som allmänningar och därmed jämförliga samfälligheter. Härtill kommer att, såsom en överlantmätare framhållit, till fastigheten i fråga kunna vara knutna även andra rättigheter av samma vikt såsom stöd för jordbruket. Såsom exempel må nämnas sådan rättighet till elektrisk kraft, vilken skall utgå som ersättning för förlorad vattenkraft och som skall vara förenad med den fastighet till vilken vattenkraften hört. Stadgandet lär därför liksom hittills endast böra gälla andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet som är av vikt såsom stöd för jordbruket. Övriga till fastigheten knutna rättigheter torde — där ej beträffande rättighet som tillkommer fastighet annat finnes särskilt stadgat — böra behandlas enligt reglerna i 12 § andra stycket första punkten. Frågan, till vilken styckningsdel sådan rättighet bör läggas eller huru den bör fördelas mellan styckningsdelarna, blir då att pröva enligt de allmänna fordringarna på fastighets lämplighet för sitt ändamål.

13 §.

1 mom., som är likalydande med första stycket i nuvarande 13 §, innehåller förbud mot avstyckning inom tomtindelad område. Fastighetsbildnings-sakkunniga ha i 12 § första stycket upptagit regler, som innebära en viss uppmjukning av detta förbud (motiv, se s. 163, 164 i fastighetsbildningssakkunnigas betänkande), medan stadsplaneutredningen icke föreslagit någon ändring av gällande föreskrifter härutinnan.

2 mom. motsvarar andra—femte styckena i nuvarande 13 § ävensom 12 § andra stycket i fastighetsbildningssakkunnigas samt 13 § andra och tredje styckena i stadsplaneutredningens förslag. Fastighetsbildningssakkunnigas förslag innebär, att de gällande reglerna angående hänsynstagande vid avstyckning till planer och andra bestämmelser rörande byggnadsverksamheten — med bibehållande av deras sakliga innehåll — erhålla en mera generell avfattning än tidigare. Stadsplaneutredningen har föreslagit en ytterligare omarbetning av dessa regler, främst belindad av tillkomsten av de nya insti-

tuten generalplan och regionplan (motiv, se s. 587, 588 i stadsplaneutredningens betänkande).

3 mom. har viss motsvarighet i nuvarande 1 § femte stycket samt 13 § i fastighetsbildningssakkunnigas förslag och 13 a § i stadsplaneutredningens förslag. Enligt de gällande bestämmelserna i ämnet äger länsstyrelsen utfärda förbud mot avstyckning utan länsstyrelsens tillstånd, därest länsstyrelsen finner att avstyckningsplan eller byggnadsplan erfordras för visst område. 13 § första stycket i fastighetsbildningssakkunnigas förslag innehåller, att länsstyrelsen äger meddela avstyckningsförbud, om byggnadsplan finnes erforderlig eller ändring anses böra ske av befintlig byggnadsplan eller avstyckningsplan. Därjämte ha fastighetsbildningssakkunniga i 13 § andra stycket föreslagit vissa bestämmelser rörande kungörandet av avstyckningsförbud och om förbudets verkan. I sistnämnda hänseende gäller att avstyckningsförbud skall lända till efterrättelse utan hinder av förd talan; dock att förbudet skall vara utan verkan i ärende, däri efter underställning eller besvär eller vid fastställelseprövning meddelats beslut, innefattande bifall till begäran om avstyckning. Enligt stadsplaneutredningens förslag skall avstyckningsförbud automatiskt inträda såsom en följd av att byggnadsförbud meddelas i avbidan på upprättande eller ändring av vissa planer och byggnadsreglerande bestämmelser (motiv, se s. 164, 165 i fastighetsbildningssakkunnigas betänkande och s. 588—590 i stadsplaneutredningens betänkande).

4 mom. saknar direkt motsvarighet i gällande lag men motsvaras delvis av 38 § i fastighetsbildningssakkunnigas förslag och 15 a § i stadsplaneutredningens förslag. Enligt dessa båda paragrafer, som äro likalydande, skall lantmätaren, om han vid avstyckningsförrättning finner att byggnadsplan erfordras eller att ändring av sådan plan eller avstyckningsplan bör ske, hänskjuta frågan till länsstyrelsen samt förklara förrättningen vilande i avbidan på beslut i ärendet (motiv, se s. 127 och 211 i fastighetsbildningssakkunnigas betänkande samt s. 591 i stadsplaneutredningens betänkande).

Rörande den föreslagna uppmjukningen av förbudet mot avstyckning inom tomtindelade område har *överbantmätaren i Jönköpings län* anført, att vägan de skäl härför ej anført. Olägenheter kunde uppkomma, om man tillåte avstyckning inom tomtindelade områden. Tomtindelning hade fastighetsbildande verkan så till vida, att lagfart kunde meddelas direkt på tomtindelningshandlingarna beträffande i tomt ingående område av en fastighet. Medgaves nu avstyckning enligt förslaget, kunde det inträffa, att länsstyrelsen fastställde en dylik avstyckning, samtidigt med att inskrivningsdomaren meddelade lagfart å del av samma område och därigenom gjorde detta till en självständig fastighet. Då motsvarande bestämmelser i 5 kap. 1 § fastighetsbildningslagen icke föresloges ändrade, skulle vidare olika stadganden komma att gälla inom stadliktande samhällen, allt efter som för dem fördes jordregister eller fastighetsregister såsom för stad. Även *länstyrelsen i Jönköpings län* och *ägodelningsdomaren i Västra Götalands domsaga* ha ansett gällande bestämmelser lämpligare än de av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna. *Över-*

lantmätaren i Örebro län har pekat på ungefär samma olägenheter som *överlantmätaren i Jönköpings län* samt föreslagit, att myndighet, som fastställde avstyckning berörande tomtindelade område, skulle åläggas att omedelbart före fastställelsen inhämta uppgift från registerföraren, huruvida någon införing i tomtboken av avstyckat område ägt rum. *Överlantmätaren i Västerbottens län*, vilken däremot ansett förslaget innebära en värdefull nyhet, har påyrkat, att avstyckning icke skulle få ske så att i avstyckat område inginge mark, varå med stöd av 1 kap. 3 § lagen om fastighetsbildning i stad särskild lagfart beviljats, eller att stamfastigheten komme att bestå av enbart sådan mark. Ett liknande uttalande har gjorts av *överlantmätaren i Norrbottens län*. *Överlantmätaren i Västerbottens län* har vidare anmärkt, att av förslaget icke syntes tydligt framgå, huruvida förbudet mot att genom avstyckning bilda ny fastighetsgräns inom tomtindelade område även avsåge det fall att den gräns, som skulle bildas, sammanföll med tomtgräns. Avstyckning i detta fall borde enligt *överlantmätarens* mening icke förhindras. *Kammarkollegiet* har anfört, att den föreslagna bestämmelsen syntes lida av en viss oklarhet. Det föreföll kammarkollegiet tillfyllest att stadga, att avstyckning ej finge verkställas så att det bildades ny fastighetsgräns inom tomtindelade område. Ett flertal myndigheter ha därjämte anmärkt, att lagtexten i första stycket vore svårförståelig.

Föreskrifterna i 12 § andra stycket i fastighetsbildningssakkunnigas förslag ha i allmänhet vunnit gillande i de avgivna yttrandena. *Lantmäteristyrelsen*, *överlantmätaren i Västerbottens län* och *Sveriges lantmätareförening* ha dock ansett, att den dispensrätt som enligt 13 § andra stycket sakkunnigförslaget tillagts länsstyrelsen skulle komma i konflikt med stadgandet i förstnämnda lagrum om avstycknings överensstämmelse med gällande plan. *Lantmäteristyrelsen* har fördenskull föreslagit, att när avstyckningsförbud utfärdades inom planområde, planen skulle upphöra att gälla. Även *länsarkitekten i Jönköpings län* pekar på de olägenheter, som kunde uppkomma om avstyckning verkställdes i enlighet med fastställd plan, när ändring av planen vore att förutse. Vidare har *överlantmätaren i Uppsala län* ifrågasatt en bestämmelse, att åtminstone vid första avstyckningen inom ett kvarter, efter det byggnadsplan fastställts, skulle med en enklare karta eller kartskiss visas, på vad sätt avstyckningen inginge som ett led i kvarterets lämpliga indelning i tomtplatser.

Däremot har den omformulering av bestämmelserna i 12 § andra stycket, som föreslagits av stadsplaneutredningen (13 § andra och tredje styckena i utredningens förslag), kritiserats i vissa yttranden. Sålunda ha *fastighetsbildningssakkunniga* i sitt utlåtande över stadsplaneutredningens betänkande ifrågasatt, huruvida det vore riktigt att den kanske beträffande detaljerna mindre noggranna regionplanen skulle kunna föranleda avslag å avstyckningsansökan, som dock stode i full överensstämmelse med upprättad generalplan, blott därför att förordnande om rättsverkningar av denna ännu ej meddelats och regionplanen ännu ej ändrats. *Fastighetsbildningssakkunniga* ha vidare vänt sig mot föreskriften, att avstyckning ej skulle få verkställas

»i den mån detta kunde iakttagas utan att markens ägare tillskyndades märklig skada». Då det gällde ändringar i fastighetsindelningen vore det — i motsats mot gällande planlagsliftnings inställning till förbud att bebygga ett markområde — något tämligen nytt och främmande att betrakta en av allmänna intressen föranledd inskränkning i jordägarnas dispositionsfrihet såsom ett intrång i deras rätt och den olägenhet de kanske hade av villkoret för jorddelningen såsom »skada», som det allmänna tillfogade. I stället såges saken vanligen så, att någon verklig rätt till ändring i fastighetsindelningen icke kunde göras gällande mot det allmänna. Riktigt måste enligt de sakkunnigas mening anses vara att, om regionplanen skulle inverka på avstyckningsvillkoren, man angäve hur detta skulle ske mer exakt än medelst det i byggnadslagen använda uttrycket att planen skulle tjäna till ledning. Ett sådant uttryck kunde nämligen icke passa, när det gällde prövning, vid vilken myndigheten endast kunde bifalla eller avslå den enskildes ansökan. Men icke förty kunde den ifrågavarande bestämmelsen bland avstyckningsvillkoren vålla tvekan om innebörden. Förhållandet vore mycket ofta, för att icke säga regelmässigt, att med avstyckningen avsåges genomförandet av en planerad markförsäljning eller legalisering av en verkställd sådan. Hur villig »markens ägare» än härvid kunde vara att för sin del medge den ändring, som kunde erfordras för att avstyckningen ej skulle motverka regionplanen, så bleve han vanligen härutinnan, för att affären ej skulle stanna i stöpet respektive för att ändringen skulle kunna vidtagas, beroende av den andra kontrahenten, den tilltänkte köparen respektive den som verkställt försäljningen, och denne kunde vägra av mångahanda skäl. Man torde här få räkna med att hela affären stode på spel genom ändringen och att »märklig skada» därför skulle inträda samt alltså icke kunna avslå ansökningen för att avstyckningen skulle motverka regionplanen. Sådant som stadgandet föreläge i förslaget, syntes det alltså icke böra godtagas utan tarva omformulering och komplettering. Emellertid kunde dess lämplighet och behövlighet överhuvud starkt ifrågasättas. Det föreslagna stadgandet skulle knappast kunna leda längre än att man vid avstyckningen fordrade smärre jämkningar av de äskade gränserna. Men de i regionplanen angivna begränsningslinjerna skulle tydligen blott vara ungefärliga, och därför skulle deras exakta iakttagande ej vara behövt. Stadgandets betydelse måste sålunda bli ringa. Fastighetsbildningssakkunniga menade fördens skull, att regionplanen kunde, på samma sätt som enligt stadsplaneutredningens förslag generalplan utan civila rättsverkningar, uteslutas från de planer, som inverkade på själva avstyckningsvillkoren. *Överlantmätaren i Örebro län* har likaledes uttalat tvekan, huruvida det föreslagna stadgandet om hänsynstagande till regionplanen komme att erhålla större praktisk betydelse, medan *länsarkitekten i Hallands län* för sin del framhållit att den föreslagna skyldigheten att taga hänsyn till regionplan borde gälla även i fråga om generalplan. Generalplanen borde sålunda beaktas, i den mån detta kunde ske utan märklig skada för markägarna. Ytterligare har *överlantmätaren i Västerbottens län* anført, att vissa svårigheter föreläge att genomföra planer å områden, som vore utarrendera-

de. Arrendatorerna kunde där genom sin starka ställning gentemot markägaren hindra bebyggelse inom därför lämpliga områden.

Yttrandena över fastighetsbildningssakkunnigas förslag i 13 § första stycket rörande utfärdande av avstyckningsförbud ha förut redovisats i den allmänna motiveringen. Vad angår fastighetsbildningssakkunnigas förslag i 13 § andra stycket rörande verkan av avstyckningsförbud har detta mött betänkligheter i vissa yttranden. Sålunda ha *överlantmätarna i Uppsala, Västerbottens och Västmanlands län* ansett, att avstyckningsförbud, som utfärdats efter avstyckningsförrättningens avslutande, ej borde hindra dess fastställande. Förstnämnda båda överlantmätare ha därvid uttalat, att om avstyckningsförrättning avslutats innan avstyckningsförbud trätt i kraft, borde frågan ordnas på det sättet att, om det tillkomme överlantmätaren att fastställa förrättningen, han inhämtade länsstyrelsens yttrande eller, där länsstyrelsen vore fastställande myndighet, överlantmätaren med yttrande överlämnade ärendet dit. *Ågodelningsdomaren i Västra Göinge domsaga* har däremot anfört, att beslutet om bifall till avstyckningen borde vara lagakraftvunnet, för att ett avstyckningsförbud skulle vara utan verkan å förrättningen.

Stadsplaneutredningens förslag att avstyckningsförbud skulle inträda automatiskt genom utfärdandet av byggnadsförbud har mött gensaga i det yttrande över utredningens betänkande, som avgivits av *fastighetsbildningssakkunniga*. Sistnämnda sakkunniga ha uttalat, att de ingalunda ville förneka att ett intimt samband rådde mellan de intressen, som föranledde ifrågasättande nybyggnads- och avstyckningsförbud men ansåge dock onödigt och mindre lämpligt att frånga det nuvarande systemet att beslutet direkt angäve de rättsföljder, som avsåges med detsamma. Även *länsarkitekten i Västerbottens län* har ansett, att det ej alltid vore nödvändigt att byggnadsförbud vore sammankopplat med avstyckningsförbud. Inom länet användes avstyckningsförbud icke i samma utsträckning som byggnadsförbud. Det kunde också ifrågasättas om icke avstyckningar för rena jordbruks- eller skogsbruksändamål borde undantagas från förbud. *Överlantmätaren i Örebro län*, som i övrigt icke haft något att erinra mot sammankopplingen av byggnads- och avstyckningsförbuden, har instämt i sistnämnda uttalande. Å andra sidan har *länsarkitekten i Örebro län* föreslagit, att avstyckningsförbud automatiskt borde följa även av byggnadsförbud i avbidan på förändring av egentlig landsbygd till stad eller stadsliknande samhälle.

Yttrandena rörande de av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna bestämmelserna i 38 § om lantmätarens skyldighet att avbryta förrättningen och insända handlingarna till länsstyrelsen då planfråga uppkommit ha i huvudsak redovisats i den allmänna motiveringen. Ytterligare må dock anmärkas, att *överlantmätaren i Hallands län* ansett, att emedan skäl ej finnes att anlägga annat än att länsstyrelsen i förevarande fall komme att inhämta yttrande från överlantmätaren, borde förrättningsmannen insända handlingarna i ärendet till överlantmätaren, som därefter med eget yttrande borde överlämna ärendet till länsstyrelsens prövning.

Departements-
chefen.

Den föreslagna utvidgningen av rätten till avstyckning inom tomtindelade område torde såsom av vissa yttranden framgår medföra olägenheter ur fastighetsregistreringssynpunkt. En omarbetning av förslaget synes förden skull vara behövlig. Därvid bör beaktas ej blott jorddelningslagens regler i ämnet utan även motsvarande bestämmelser i fastighetsbildningslagen, vilka fastighetsbildningssakkunniga icke alls behandlat. Med detta arbete lär dock utan olägenhet kunna anstå. På grund av vad sålunda anförts överensstämmer 1 mom. i departementsförslaget med nuvarande första stycket.

Gällande föreskrifter i 13 § om att vid avstyckning hänsyn skall tagas till planer och särskilda bestämmelser för byggnadsverksamheten ha omformulerats och generaliserats i huvudsaklig överensstämmelse med fastighetsbildningssakkunnigas förslag. Departementsförslaget innehåller sålunda i 2 mom., att avstyckning icke får verkställas i strid mot fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller andra särskilda bestämmelser såsom utomplansbestämmelser. Stadgandet innefattar bl. a. förbud mot avstyckning, stridande mot t. ex. de bestämmelser som motsvara nuvarande 79 a och 80 §§ byggnadsstadgan (se 110, 111 och 149 §§ i stadsplaneutredningens förslag till byggnadsstadga). Har enligt 86—88 eller 122—124 §§ departementsförslaget till byggnadslag förbud meddelats mot tätbebyggelse eller annan bebyggelse, skall hänsyn jämväl tagas därtill vid avstyckning (jfr 3 mom.). Likaså blir det förbjudet att verkställa avstyckning i närheten av allmän väg på sådant sätt att byggnadsförbud enligt 33 eller 34 § lagen om allmänna vägar motverkas.

Vad angår stomplan är sådan enligt övergångsbestämmelserna till byggnadslagen helt jämställd med fastställd generalplan, medan av övergångsbestämmelserna till de föreslagna ändringarna i jorddelningslagen framgår att avstyckningsplan i förevarande hänseende skall jämföras med byggnadsplan. Såväl avstyckningsplan som stomplan skall alltså iakttas vid avstyckning.

Skyldigheten att vid avstyckning taga hänsyn till gällande planer och byggnadsreglerande bestämmelser är enligt fastighetsbildningssakkunnigas och stadsplaneutredningens förslag oftergivlig. Såsom av vissa yttranden framgår, kan det dock vara nödvändigt att avstyckning sker i strid mot befintlig plan, nämligen då ändring av planen förutsättes. Även i andra fall torde avstyckning i strid mot gällande planer och bestämmelser kunna ifrågakomma. För att avstyckning i undantagsfall skall kunna fastställas, oaktat den strider mot fastställda planer eller bestämmelser, torde böra fordras att länsstyrelsen lämnat sitt medgivande. Förrättningen behöver dock icke avbrytas för inhämtande av sådant medgivande. Lantmätaren kan nämligen, om han finner skäl därtill, lämna tillstånd till dylik avstyckning under förutsättning, att länsstyrelsens medgivande lämnas i samband med fastställelseprövningen.

Såsom framhållits av överlantmätaren i Uppsala län, är det ett önskemål, att vid första avstyckningen inom ett kvarter, sedan byggnadsplan fastställts, genom en karta eller kartsnitt ungefärligen visas, på vad sätt avstyckningen

ingår som ett led i kvarterets lämpliga indelning i tomtplatser. Något stadgande härom torde dock ej erfordras i lagen.

Vad angår regionplan innebär stadsplaneutredningens förslag, att sådan plan skulle följas vid avstyckning i den mån så kunde ske utan att markens ägare därigenom tillskyndades märkligt men. Förslaget anknyter till en liknande bestämmelse i byggnadslagstiftningen. Enligt 135 § departementsförslaget till byggnadslag skall nämligen, om nybyggnad, schaktning, fyllning m. m. inom regionplaneområde är beroende av myndighet, iakttagas, att markens användning för i regionplanen avsett ändamål icke försvåras; dock att härigenom avsevärt men ej må tillskyndas markens ägare utan att skäligen ersättning därför gives. Jag är ense med stadsplaneutredningen att vid avstyckning hänsyn bör tagas jämväl till fastställd regionplan. Ett stadgande härom torde alltså böra meddelas.

Enligt 5 § departementsförslaget till byggnadslag förutsattes för att mark skall få användas för tätbebyggelse att den vid planläggning prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. I lagen meddelas vidare vissa föreskrifter om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan, då tätbebyggelse uppstått eller är att förvänta inom visst område. Givetvis bör avstyckning icke ske så att blivande planläggning av dylikt område försvåras eller att dess ändamålsenliga bebyggande motverkas. Stadgande härom har intagits i 3 mom. första stycket.

Såsom förut nämnts anser jag att det vidare bör vara möjligt att vägra avstyckning, om den framstår som mindre lämplig med hänsyn till ännu icke aktuella men dock sannolika framtida avstyckningar. Erforderliga bestämmelser härom, vilka i viss mån kunna sägas utgöra ersättning för de nuvarande föreskrifterna om avstyckningsplan, ha likaledes införts i första stycket av 3 mom.

Av vad som anförts i den allmänna motiveringen följer, att länsstyrelsen alltjämt bör äga befogenhet att meddela förbud mot avstyckning inom visst område utan länsstyrelsens tillstånd i avbidan på upprättande eller ändring av stadsplan eller byggnadsplan. Avstyckningsförbud som nu nämnts bör kunna inskränkas att avse avstyckning för bostadsändamål, under det att rena jordbruksavstyckningar lämnas fria. Stadsplaneutredningen har för sin del föreslagit, att avstyckningsförbud automatiskt skulle följa av vissa byggnadsförbud, som kunna meddelas i avbidan på upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller eljest. Väl är det sant att byggnadsförbuden och avstyckningsförbuden ha ett nära samband. Det synes dock i viss mån oegentligt att anknyta avstyckningsförbudets inträde till att byggnadsförbud meddelas, enär ju avstyckning är en åtgärd som regelmässigt föregår byggandet. Vidare torde fall kunna förekomma då det icke är nödvändigt att meddela förbud mot avstyckning, oaktat byggnadsförbud råder, eller att meddela förbud mot avstyckning av alla slag. Rena jordbruksavstyckningar torde nämligen såsom nyss nämnts i vissa fall kunna lämnas fria. Jag har fördenskull utgått ifrån att avstyckningsförbud skall liksom hittills meddelas för sig.

3 mom. andra stycket första punkten har avfattats i överensstämmelse härmed.

Den av stadsplaneutredningen föreslagna sammankopplingen av avstycknings- och byggnadsförbud medförde, att de begränsningar av byggnadsförbuds giltighetstid, som föreslagits i byggnadslagen, t. ex. i 108 § departementsförslaget, automatiskt blevo gällande även för avstyckningsförbud. Då stadsplaneutredningens berörda förslag nu frångås, uppkommer frågan, huruvida giltighetstiden för avstyckningsförbud bör begränsas på annat sätt. Detta synes dock icke nödvändigt, bl. a. med hänsyn till att byggnads- och avstyckningsförbuden i praktiken oftast torde komma att följas åt. Den begränsning av giltighetstiden för byggnadsförbud, som gäller enligt byggnadslagen, torde därigenom i realiteten komma även avstyckningsförbudet till del. Jag vill emellertid understryka vikten av att den frihet, som lämnats länsstyrelserna att utfärda avstyckningsförbud, icke utnyttjas vare sig för onödigt lång tid eller för onödigt stora områden.

Såsom i den allmänna motiveringen vidare utvecklats torde utan olägenhet kunna tillåtas, att länsstyrelsen delegerar sin rätt att medgiva avstyckningar trots gällande avstyckningsförbud till länsarkitekten. En föreskrift härom har införts i andra punkten av 3 mom. andra stycket. Stadgandet medför befogenhet för länsstyrelsen att bestämma att avstyckning må fastställas utan hinder av gällande avstyckningsförbud, därest länsarkitekten ej funnit anledning till erinran mot avstyckningen. Om åter länsarkitekten skulle finna hinder möta mot avstyckning, skall ärendet hänskjutas till länsstyrelsen.

Möjlighet synes också böra stå öppen för länsstyrelsen att föreskriva, att avstyckning inom visst område icke får ske utan att särskilda hänsyn tagits till blivande planläggning. Länsstyrelsen bör sålunda t. ex. kunna bestämma, att vid avstyckning av sportstugetomter stränderna av en vacker sjö skola på visst sätt lämnas fria. Det bör även vara möjligt för länsstyrelsen att föreskriva att avstyckning inom visst område icke får fastställas utan att länsarkitekten blivit hörd i ärendet. Sådana föreskrifter böra kunna inskränkas att avse avstyckning för bostads- eller industriändamål, under det att andra avstyckningar lämnas fria. Stadgande om länsstyrelsens behörighet att meddela särskilda anvisningar angående tillämpningen av 3 mom. första stycket har intagits i sista punkten av detta stycke.

I ett tredje stycke av 3 mom. torde slutligen böra föreskrivas, att avstyckningsförbud och andra anvisningar som länsstyrelsen utfärdar rörande tillämpningen av bestämmelserna i 3 mom. skola lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan. Enligt fastighetsbildningssakkunnigas förslag skulle länsstyrelsens förordnande om avstyckningsförbud vara utan verkan i avstyckningsärende, däri efter underställning eller besvär eller vid fastställelseprövning meddelats beslut, innefattande bifall till begäran om avstyckning. Då länsstyrelsens prövning kan ske från andra utgångspunkter än dem, som ägodelningsrätten anlagt, torde det emellertid vara betänkligt att betaga länsstyrelsen rätten att inverka på avstyckningsförrättningens fort-

sätta gång i dylikt fall. Jag förordar fördenskull att länsstyrelsens avstyckningsförbud skall äga verkan, även om förrättningen fortskridit så långt att tillstånd till avstyckning meddelats efter underställning eller besvär eller vid fastställelseprövning; ett avstyckningsförbud skulle således bli utan verkan endast försåvitt förrättningen blivit fastställd genom beslut, vilket icke överklagas. I praktiken torde emellertid, då avstyckningsförrättningen kommit så långt som nyss nämnts, dispens från ett senare utfärdat avstyckningsförbud oftast kunna utverkas.

Givetvis bör, därest avstyckningsförbud meddelas efter det att avstyckningsförrättningen avslutats, prövningen av frågan om undantag från förbudet ingå som ett led i fastställelseprövningen. Återförvisning till förrättningsmannen bör sålunda i regel icke förekomma. Är överlantmätaren fastställelsemyndighet, bör överlantmätaren hänskjuta dispensfrågan till länsstyrelsen.

Fastighetsbildningssakkunnigas förslag innehåller vidare föreskrift om att länsstyrelsen skall underrätta jordägarna och överlantmätaren, då avstyckningsförbud meddelats. Bestämmelser i detta ämne torde dock icke behöva intagas i lagen. Oaktat uttryckliga stadganden därom saknas för närvarande, torde länsstyrelserna icke underlåta att på lämpligt sätt kungöra de förbud mot avstyckning som nu kunna meddelas. Givetvis bör kungörandet ske på sådant sätt att icke blott markägarna och överlantmätaren erhålla kännedom om förbudet utan även vederbörande distriktslantmätare och andra förrättningsmän.

I den allmänna motiveringen har ytterligare förordats, att avstyckning skall kunna fortgå oaktat avstyckningsförbud råder. Lantmätaren bör, om avstyckningsförbud gäller, kunna förfara på olika sätt. Anser han omständigheterna vara sådana, att tillstånd bör kunna medgivas till avstyckningen, torde han böra fortsätta förrättningen och föra den till slut. I sitt beslut om avstyckningen skall lantmätaren därvid angiva, att avstyckningen skett under förutsättning att länsstyrelsen lämnar tillstånd till densamma.

Om lantmätaren däremot finner att tillstånd till avstyckning inom område, som omfattas av avstyckningsförbud, icke bör medgivas, bör han förklara förrättningen vilande och insända handlingarna till överlantmätaren för vidare befordran till länsstyrelsen eller länsarkitekten. Samma förfarande bör tillämpas, om sakägaren särskilt begär att länsstyrelsens eller länsarkitektens besked skall inhämtas. Bestämmelser angående lantmätarens skyldigheter i nu angivna hänseenden ha intagits i 4 mom.

Innehåller länsstyrelsens eller länsarkitektens beslut i ärendet att medgiva till avstyckning lämnas, har överlantmätaren, om förutsättningar därför i övrigt föreligga, att fastställa avstyckningen. Om åter länsstyrelsen icke tillåter avstyckningen, torde ärendet få hänskjutas till ägodelningsrätten som avgör, huruvida förrättningen skall återförvisas eller fastställelse vägras. Såväl länsstyrelsens som ägodelningsrättens beslut i ärendet kunna överklagas. Har länsstyrelsen överlåtit åt länsarkitekten att godkänna avstyckningar,

kan däremot såsom bestämmelserna blivit avfattade klagan icke föras över länsarkitektens beslut varigenom han lämnat avstyckning utan erinran.

Klagan över ägodelningsrättens utslag kan icke leda till att länsstyrelsens besked i planfrågan ändras. Sådan ändring kan endast vinnas genom överklagande av länsstyrelsens beslut.

Har lantmätaren under förrättningen underställt ärendet länsstyrelsens prövning, skall förrättningen återupptagas, då länsstyrelsens eller eventuellt länsarkitektens beslut i ärendet föreligger. Förrättningen kan därvid avslutas antingen med tillstånd till avstyckningen eller med beslut att avstyckningen vägras. I sistnämnda fall torde nytt sammanträde på förrättningsstället i regel ej erfordras, utan avstyckningen kan avslutas på lantmätarens kontor.

Vad nu sagts gäller under förutsättning att särskilt avstyckningsförbud utfärdats. Är detta ej förhållandet men uppkommer ändå fråga hur avstyckningen må passa in i en blivande planläggning, kommer prövningen av detta spörsmål att ingå som ett vanligt led i förrättningens handläggning på samma sätt som gäller i fråga om andra förutsättningar för avstyckning, t. ex. de jordpolitiska villkoren. Lantmätaren har i dylikt fall enligt 16 § att efter vederbörlig utredning avgiva utlåtande, som innehåller besked huruvida avstyckning tillåtes eller icke. Vid fastställelseprövningen skall beaktas, om avstyckningen kan medföra olägenheter med avseende å befintlig eller begynnande tätortsbildning. Anses sådan olägenhet uppkomma, skall fastställelse vägras. Fastställelsemyndigheterna, närmast överlantmätaren, skola kontrollera att erforderlig utredning angående dessa frågor förebragts av lantmätaren samt sörja för att eventuellt erforderlig ytterligare utredning kommer till stånd. Yttrande kan i sådant syfte inhämtas från länsarkitekten. Har länsarkitekten avstyrkt fastställelse å avstyckning, bör överlantmätaren givetvis icke fastställa avstyckningen utan hänskjuta frågan till ägodelningsrätten. I vissa fall, särskilt då fastställelsefrågan fullföljes till hovrätten eller högsta domstolen, kan det vara befogat att utlåtande också införskaffas från länsstyrelsen och byggnadsstyrelsen. Vad planmyndigheterna yrkat bör icke frångås utan tvingande skäl. Utfärdas avstyckningsförbud, övergår såsom förut nämnts även den formella beslutanderätten i planhänseende till planmyndigheterna.

Vid avstyckning av ett flertal bostadslägenheter torde stundom ha förekommit, att lantmätaren verkställt avstyckningarna i samband med att han uppgjort erforderlig avstyckningsplan. Avstyckningsförrättningarna och planen ha därpå samtidigt insänts för godkännande. Detta förfaringssätt kan icke mera användas. Avstyckningsplan skall nämligen ej vidare upprättas utan endast byggnadsplan, och innan byggnadsplan fastställs skall utställning av planförslaget ske. Givetvis möter det ej hinder att lantmätaren på begäran av sakägare uppgör förslag till byggnadsplan. Avstyckning av ett flertal lägenheter i överensstämmelse med sådant planförslag får emellertid ej ske förrän planen fastställts av länsstyrelsen.

16 §.

Tillåtligheten av en avstyckning kan, såsom framgår av 1 och 2 §§, vara beroende av att styckningsdel sammanlägges med annan fastighet eller fastighetsdel. I 19 kap. 9 § är också föreskrivet, att om avstyckad ägovidd eller stamfastigheten är avsedd att ingå i sammanläggning, detta skall särskilt angivas i protokollet, och i 21 kap. 42 och 43 §§ stadgas, att i fall som nu avses fastställelse ej må meddelas med mindre tillika gives förordnande om sammanläggning. Är sålunda sammanläggning villkor för avstyckning, bör uppenbarligen tillstånd till avstyckningen icke kunna meddelas av förrättningslantmätaren under annan förutsättning än att sådan sammanläggning kommer till stånd. Uttryckligt stadgande härom saknas emellertid i lagen. Med hänsyn härtill torde i 16 § tredje stycket böra föreskrivas, att där tillstånd till avstyckningen förutsätter, att sammanläggning äger rum, detta skall angivas i det utlåtande förrättningslantmätaren har att avgiva i tillståndsfrågan.

18 §.

Gällande bestämmelser i lagens 18 § andra och tredje styckena angående rätt att vid avstyckning göra smärre jämkningar i godkänd avstyckningsplan och i plan, till vilken beslut om tillstånd till avstyckning hänför sig, sakna direkt motsvarighet i sakkunnigförslaget. Det för närvarande i 13 § sista stycket stadgade förbudet mot avstyckning i strid mot godkänd avstyckningsplan har i sakkunnigförslaget ersatts med en bestämmelse av innebörd, att avstyckning ej må ske på sådant sätt att planen motverkas (12 § andra stycket). De sakkunniga uttala, att detta senare uttryck hänvisade mera till de krav och önskemål som kommit till uttryck i planen än till varje kartlinje och annan detalj av planbilden på papperet. Om planen emellertid endast ungefärligen angåve gränslinjerna, bleve dessa linjers bestämning i ungefärlig överensstämmelse med planen icke någon jämkning i utan en tillämpning av densamma, ett slags tolkning av dess mening. Motsvarande gällde plan, som eventuellt uppgjorts och åberopats vid underställningsvis gjord anhållan om tillstånd till avstyckning. Beträffande de sakkunnigas motiv må vidare hänvisas till betänkandet s. 165, 166.

I fråga om jämkning i fastställd eller godkänd plan har *överlantmätaren i Hallands län* uttalat, att det kunde ifrågasättas om de i sakkunnigförslaget 12 § andra stycke meddelade bestämmelserna vore fullt tillräckliga för att förhindra en alltför fri »tolkning» av planen. Gällande lags bestämmelse, enligt vilken rättigheten att tolka plan begränsats till att avse endast smärre jämkningar, syntes bättre ägnad att förhindra en alltför fri tolkning av planen. Detta förfaringsätt hade icke medfört några olägenheter utan tvärtom varit till fördel. Å andra sidan har *överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län* uttalat, att förslagets utformning i förevarande avseende syntes lämna rum för en smidig och praktisk tillämpning.

Departements-
chefen.

För det fall att för visst område gäller byggnadsplan, må enligt 13 § 2 mom. i departementsförslaget avstyckning ej så verkställas, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas. Vad sålunda stadgats rörande byggnadsplan skall enligt övergångsbestämmelse till departementsförslaget äga motsvarande tillämpning beträffande avstyckningsplan som godkänts enligt äldre lag. Då avfattningen av nämnda stadgande i departementsförslaget synes medgiva sådana smärre avvikelser från planen som kunna bli erforderliga vid avstyckning inom det planlagda området, torde det icke föreligga anledning att bibehålla bestämmelsen i 18 § andra stycket om rätt att göra smärre jämkningar i avstyckningsplan, utan synes detta lagrum böra utgå. Däremot har jag ej funnit skäl att för närvarande föreslå, att den i 18 § sista stycket intagna bestämmelsen om jämkning i där omförmäld plan uteslutes ur lagen. Frågan om behövligheten av denna bestämmelse synes utan olägenhet kunna anstå till den slutliga revisionen av avstyckningskapitlet.

19 §.

I lagens 19 § meddelas föreskrifter rörande förrättningskartan. Om icke äldre karta skall komma till användning utan ny karta upprättas, gäller i princip att därå skola utmärkas gränserna för den fastighet varifrån avstyckningen är avsedd att äga rum samt för område om vars avstyckning är fråga. Vidare skola angivas gränserna för mark som undantagits för gemensamt ändamål ävensom gränserna mellan sådana i styckningsfastigheten ingående ägoslag som redovisas i jordregistret samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt. Är mark som avstyckas samfälld för flera fastigheter eller utgör, då avstyckningen sker från viss fastighet, det avstyckade området högst hälften av fastighetens ägovidd, begränsas skyldigheten att kartlägga avstyckningen. I dylikt fall skall, där ej sakägare påyrkar annat, å kartan upptagas allenast avstyckat område jämte den mark som undantages för gemensamt ändamål ävensom sådana fasta punkter och mätningssuppgifter, att varje kartlagt områdes läge i förhållande till stamfastigheten blir fullt bestämt. I överensstämmelse med kartan skall upprättas beskrivning, som alltså redovisar fastighetens innehåll i olika ägoslag. I beskrivningen skall även upptagas avstyckad ägovidds delaktighet i samfälld mark samt i särskilda rättigheter och förmåner som tillkomma styckningsfastigheten. Därjämte skall uppgift lämnas om servitut som bildas vid förrättningen.

I fastighetsbildningssakkunnigas förslag ha motsvarande föreskrifter om kartredovisningen meddelats i 43 §. Dessa bestämmelser förete i skilda hänseenden avvikelser från vad nu gäller. I förevarande sammanhang bör särskilt nämnas, att sakkunnigförslaget beträffande frågan, hur ingående det med kartan avsedda området skall grafiskt beskrivas, innebär den nyheten, att även inom avrösningsjorden olika ägoslag skola specificeras och sålunda skillnaden mellan skogsmark och annan avrösningsjord utmärkas. De sakkunniga ha härom framhållit, att ett sådant särskiljande hade stor betydelse för prövningen av ärendet. Principiellt borde icke bestämmelserna om

vad som skulle redovisas för sig i jordregistret vara avgörande, utan dessa bestämmelser vore att anse såsom något sekundärt. Den rätt gällande lag tillerkänner sakägare att påfordra, att kartan göres mera detaljerad än som enligt lagen är erforderligt, har icke bibehållits i förslaget. Härutöver ha de sakkunniga föreslagit en utvidgning av möjligheten att låta kartan avse endast det område som skall avstyckas och vad som eventuellt skall bilda samfällighet för styckningsdelar. Oavsett storleksförhållandet mellan stamfastigheten och avstyckad ägovidd skulle alltså enligt sakkunnigförslaget kartläggningen kunna inskränkas på samma sätt som gäller för fall, då den avstyckade ägovidden ej överstiger hälften av styckningsfastighetens ägovidd. Slutligen ha de sakkunniga föreslagit skyldighet i vissa fall att å kartan utmärka område för utövande av servitut som skall bildas vid avstyckningen.

Det i sakkunnigförslaget uppställda kravet på särskiljande även inom avrösningsjorden av olika ägoslag har av *överlantmätaren i Hallands län* ansetts vara välgrundat. En sådan redovisning vore ägnad att underlätta prövningen av förekommande avstyckningar för jordbruksändamål. Å andra sidan ha emellertid flera överlantmätare gjort gällande, att bestämmelsen vore för sträng och komme att medföra kostnader utan motsvarande nytta. Sålunda har *överlantmätaren i Älvsborgs län* framhållit, att skyldigheten att alltid specificera olika ägoslag inom avrösningsjorden komme att särskilt för vissa trakter av riket föra med sig ett högst betydande merarbete med därav följande kostnader. Även om stundom en så långt driven kartläggning kunde vara önskvärd, föreläge likväl många gånger fall, där den saknade praktisk betydelse för ställningstagandet till den föreliggande uppgiften. Bestämmelsen syntes i tids- och kostnadsbesparande syfte mycket väl kunna ändras därhän, att föreskriften om upptagande av särskilda ägoslag inom avrösningsjorden skulle gälla endast där sådant upptagande prövades erforderligt för ärendets bedömning. Samma uppfattning har uttalats av *överlantmäterna i Uppsala, Gotlands och Västerbottens län* ävensom av *Sveriges lantmätareförening*. Överlantmätaren i Uppsala län har tillika framhållit, att det syntes i viss mån inkonsekvent, att då fråga vore om avstyckning av ett skogsområde för sammanläggning med jordbruksfastighet fordra särskild redovisning av skogsmark och annan avrösningsjord, då det icke funnes någon föreskrift om sådant särskiljande beträffande den fastighet varmed den avstyckade ägovidden skulle sammanläggas. *Lantmäteristyrelsen* har förklarat sig dela den uppfattning som uttalats av överlantmäterna i förenämnda län och tillagt, att det syntes tillräckligt om urskiljandet av olika ägoslag inom avrösningsjorden skedde i de fall, då det vore erforderligt för prövningen av avstyckningsärendet.

Utöver de erinringar som sålunda framställts mot förevarande bestämmelse i sakkunnigförslaget ha i remissyttrandena gjorts vissa uttalanden rörande den möjlighet att i större utsträckning inskränka kartläggningen till den avstyckade ägovidden som föreligger enligt samma förslag.

Departements-
chefen.

Av skäl som jag utvecklat i mitt yttrande angående ifrågavarande lagstiftnings omfattning bör revisionen för närvarande begränsas att huvudsakligen avse en omarbetning av de ur jordpolitisk synpunkt uppställda villkoren för avstyckning. Med hänsyn härtill anser jag icke lämpligt att i förevarande sammanhang till allsidig granskning upptaga de ändringsförslag som framlagts av fastighetsbildningssakkunniga med avseende å den utredning och kartredovisning som skall ske vid avstyckningsförrättning. I ett hänseende synas dock redan nu gällande regler om karta böra ändras i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag. Jag syftar härvid på frågan, hur ingående det med kartan avsedda området skall grafiskt angivas på kartan och redovisas i den beskrivning som i anslutning därtill skall lämnas av förrättningslantmätaren. Såsom jag förut under denna paragraf vid redogörelsen för gällande rätt omnämnt, har frågan härom i lagen gjorts beroende av bestämmelserna om jordregistrets förande så, att på kartan skall utmärkas — förutom gränserna för fastigheten och det område som är avsett att avstyckas därifrån — gränserna för de ägoslag inom fastigheten vilka redovisas i jordregistret. Detta innebär, att på kartan skola urskiljas inrösningsjord, avrösningsjord och impediment. Inom inrösningsjorden skola utmärkas gränserna för åker, äng och odlingsmark. Något särskiljande av olika ägoslag inom avrösningsjorden skall icke ske. Med hänsyn till den betydelse skogen inom stora delar av landet har för jordbruksfastighets bärkraft måste det emellertid anses som en brist, att icke inom avrösningsjorden angivas läge och gränser för däri ingående skogsmark. Prövningen av avstycknings tillåtlighet måste uppenbarligen mången gång förutsätta, att fastställelsemyndigheten har tillgång till noggranna uppgifter härom. Det synes därför i princip vara motiverat att stadga skyldighet att även inom avrösningsjorden angiva gränserna för olika ägoslag. En sådan redovisning medför tydligen ökat arbete och höjda förrättningskostnader. Kartläggningen bör fördenskill icke göras mera ingående än som erfordras för prövningen av ifrågasatt avstycknings tillåtlighet. Såsom framhållits i flera yttranden torde det icke sällan vara möjligt att utan särskild mätning av olika ägor inom avrösningsjorden taga ställning till avstyckningen. Med hänsyn härtill torde från skyldigheten att även inom avrösningsjorden redovisa gränserna för olika ägoslag böra undantagas fall, då sådan redovisning uppenbarligen saknar betydelse för ärendets prövning.

(26 §.)

Beträffande avstyckning av område, som varit anslaget till ständigt rytare-, soldat- eller båtsmanstorp, medgives i 26 § undantag från flertalet av de i lagen för närvarande uppställda jordpolitiska villkoren ävensom från vissa föreskrifter som avse förfarandet. Enligt fastighetsbildningssakkunnigas förslag skall denna undantagsbestämmelse utgå. De sakkunniga erinra, att som grund för den undantagsställning lagen förlämnar dylika torp åberopats, att de i regel finge antagas ha varit lämpligt anordnade mindre jord-

brukslägenheter samt att det vore angeläget att ej försvåra avskiljandet därav. Häremot ha de sakkunniga invänt, att den omständigheten att torpet utgjort en brukningsenhet för sig knappast kunde anses innefatta tillräcklig garanti för att det fyllde av nutida förhållanden betingade krav på en jordbruksfastighets beskaffenhet. Erfarenheten hade också visat, att ifrågavarande torp, sedan därav gjorts särskilda jordbruksfastigheter, ej sällan blivit typiska ofullständiga jordbruk med de olägenheter som därav plägade följa.

I anledning av vad de sakkunniga sålunda föreslagit har *kammarkollegiet* förklarat sig anse, att kravet på att jordbruksfastighet skall lämna full försörjning åt en jordbrukarfamilj icke borde vara ovillkorligt, särskilt när den tilltänkta fastigheten redan bestode som brukningsenhet. Ifrågavarande paragraf i gällande lag borde därför icke helt utmönstras utan att ersättas med en allmänt hållen undantagsbestämmelse.

Den undantagsställning lagen förlämnar avstyckning av område, som varit *Departements-*
chefen. anslaget till ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp, låter sig enligt min mening icke väl förena med strävandena att genom en skärpt jordpolitisk kontroll förebygga tillkomsten av ofullständiga jordbruk. Lagens i förevarande hänseende meddelade undantagsbestämmelse torde därför, såsom de sakkunniga föreslagit, böra utgå.

20 KAP.

10 §.

Beträffande andra stycket i förevarande paragraf uttalades under förarbetena till jorddelningslagen, att lantmätare tidigare icke ägt företaga någon förrättning utan att ha erhållit förordnande därtill. Då emellertid ifrågasatts om förordnande kunde meddelas lantmätare på begäran av samhälle, ansågs det böra uttryckligen stadgas, att förordnande att avmäta mark hörande till samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skulle iakttagas, finge meddelas på begäran av samhället. Det framhölls, att sådana samhällen tidigare haft och alltjämt hade förpliktelse att ombesörja avmätningar av sina ägor för varjehanda ändamål, t. ex. för stadsplanarbeten.

Enligt förslaget till byggnadslag skall stadsplan kunna upprättas för tätare befolkad ort på landet utan att orten skall utgöra municipalsamhälle. För område på landet skall vidare, liksom i stad, kunna upprättas generalplan. Härav följer, att även landskommun kan bli nödgad att för plans upprättande låta verkställa avmätning av mark som hör till kommunen. Ifrågavarande lagrum torde därför böra fullständigas med föreskrift om att förordnande som där sägs må kunna meddelas även på framställning av kommun på landet.

21 KAP.

38 §.

De här föreslagna föreskrifterna om skyldighet att underrätta överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättning inom ort där enligt vad härom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden ha föranletts av de i departementsförslaget under 51 § upptagna bestämmelserna om rätt för överlantmätare och byggnadsnämnd att föra talan mot beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning.

I nämnda lagrum har föreslagits, att klagorätt som nu sagts skall tillkomma jämväl lantbruksnämnden. Jag har emellertid icke ansett mig böra föreskriva skyldighet för de fastighetsbildande myndigheterna att underrätta lantbruksnämnd om fastställelse- eller tillståndsbeslut. Då lantbruksnämnds klagorätt enligt förslaget skall avse ej blott dylika beslut av ägodelningsdomare, ägodelningsrätt eller länsstyrelse utan även beslut om fastställelse som meddelas av överlantmätare, skulle en sådan underrättelseskyldighet bli alltför betungande och motverka önskemålet om ett förenklat förfarande. För att nå syftet med lantbruksnämnds fullföljdsrätt torde ej heller vara erforderligt att varje fastställelse- eller tillståndsbeslut bringas till nämndens kännedom. Det synes vara tillräckligt, därest nämnden erhåller vetskap om beslut som kunna vara av intresse för nämnden i dess egenskap av rationaliseringsorgan. Det lär kunna antagas, att lantbruksnämnden mången gång kommer att under sin verksamhet få kännedom om tillänkta eller pågående jorddelningsförrättningar. Uppenbarligen bör nämnden i sådana fall hos vederbörande fastställelsemyndighet kunna utverka underrättelse om ärendets utgång. Jag förutsätter vidare, att överlantmätaren kommer att instruktionsvis åläggas att underrätta nämnden om fastställelse- och tillståndsbeslut, vilka ur jordpolitisk synpunkt kunna antagas vara av intresse för nämnden i dess verksamhet för jordbrukets rationalisering.

42 §.

Fjärde stycket har ändrats i överensstämmelse med de ändringar som föreslagits angående skyldighet att underrätta byggnadsnämnd om jorddelningsförrättning (se 3 kap. 2 § och 19 kap. 5 §).

51 §.

Vid redogörelsen för den huvudsakliga innebörden av fastighetsbildnings-sakkunnigas förslag har nämnts, att de sakkunniga, vilka avvisat tanken på ett system med gemensam ägodelningsrätt eller ägodelningsdomare för helt län, ansett likformighet i avgörandena i stället kunna befordras genom att det infördes möjlighet att å det allmännas vägnar bringa fastställelsebeslut

under prövning av högre instans. De sakkunniga avsåge att upptaga frågan därom i samband med en fullständigare revision av fastighetsbildningsväsendet.

I flera remissyttranden har emellertid betonats önskvärdheten av att denna fråga om klagorätt för det allmänna snarast bleve löst. *Svea hovrätt* har sålunda, på sätt tidigare omtalats, framhållit att ju strängare de jordpolitiska villkoren för fastighetsbildningen utformades, desto större bleve frestelserna att släppa igenom förrättningsresultat som enligt lagstiftarens mening icke borde godkännas. *Ägodelningsdomaren i Västerbottens norra domsaga* har ansett önskvärt, att frågan redan nu kunde erhålla en låt vara provisorisk lösning, varvid uppdraget att vara talesman för det allmänna i sådana mål lämpligen kunde anförtros åt överlantmätaren.

Bestämmelser om en talesman för det allmänna med uppgift att bringa fastställelsebeslut till prövning hos högre instans ha efterlysts jämväl av *ägodelningsdomaren i Västra Götalands domsaga* samt *överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län*, vilken sistnämnde anser att sådan talerätt borde tilläggas lantmäteristyrelsen. *Överlantmätaren i Älvsborgs län* har också uttalat den meningen, att ägodelningsrätts utslag borde få överklagas i fall, då det inneburit fastställelse av eller tillstånd till en fastighetsbildning som finge antagas vara förkastlig, ehuru den instämde med sakägarnas önskemål, och alltså ej av dessa bleve bragt under överdomstols prövning. Besvärsrätten i dylikt fall borde tillkomma lantmäteristyrelsen eller överlantmätaren eller den sistnämnde efter styrelsens bemyndigande. *Länsstyrelsen i nämnda län* har anslutit sig till de synpunkter som anlagts av överlantmätaren i länet, varvid länsstyrelsen dock ansett besvärsrätten i fråga böra anförtros lantmäteristyrelsen. Klagorätt för det allmänna har förordats även av *överlantmäterna i Västerbottens och Norrbottens län*, vilka anse denna uppgift böra uppdragas åt överlantmätaren.

I princip må talan ej föras mot beslut, varigenom fastställelse meddelats *Departementets chefen.* å jorddelningsförrättning. Från denna regel uppställer lagen dock undantag bl. a. för det fall att förrättningen ägt rum inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas. I dylikt fall må nämligen fastställelsebeslutet överklagas av byggnadsnämnden. Syftet med denna undantagsbestämmelse har varit att erhålla en ytterligare garanti mot att fastigheter tillskapas vilka icke kunna anses till form, läge och storlek stå i överensstämmelse med grunderna för ett ändamålsenligt bebyggande inom ett samhälle. Motsvarande garanti i vad angår nybildningen av fastigheter å den egentliga landsbygden saknas. Fastighetsbildningssakkunniga ha uppmärksammat denna brist men ansett, att med frågan kunde anstå till en fullständigare revision av fastighetsbildningsväsendet. I likhet med åtskilliga remissmyndigheter är jag emellertid av den uppfattningen, att detta spörsmål icke lämpligen bör ställas på framtiden. Om man nu i syfte att förebygga en ytterligare försämring av fastighetsbildningen uppställer strängare

villkor för jorddelning, kommer tydligen motsättningen mellan allmänna och enskilda intressen vid fastighetsbildningen att skärpas. Detta förhållande aktualiserar frågan om talerätt för det allmänna. Någon myndighet bör finnas som å statens vägnar kan påkalla rättelse av beslut, däri det allmännas intresse av en ur jordpolitisk synpunkt lämplig fastighetsbildning eftersättes till den enskildes förmån. Behovet av en sådan klagorätt för det allmänna torde vara så mycket mera påtagligt som statsmakterna lära komma att i betydande utsträckning lämna sin medverkan till jordbrukets rationalisering och även av denna anledning komma att få ett direkt intresse av att icke indelningen i brukningsdelar förändras på ett sätt som strider mot de allmänna riktlinjerna för rationaliseringen.

En sådan talerätt bör enligt min mening anförtros åt överlantmätarna, vilka ha det närmaste ansvaret för fastighetsbildningen. Överlantmätaren lär också vara den som har den bästa översikten över fastighetsbildningen inom länet. Denna anordning med överlantmätarna som talesmän för det allmänna synes enklare och förenad med mindre omgång än att, såsom i vissa yttranden förordats, lägga befogenheten hos lantmäteristyrelsen.

Rätt att överklaga fastställelsebeslut torde därjämte böra tillkomma lantbruksnämnderna. Dessa skola enligt vad jag tidigare anfört omhänderha den statliga verksamheten för jordbrukets yttre rationalisering och även medverka vid utövningen av den jordpolitiska kontrollen beträffande nybildningen av jordbruksfastigheter. Lantbruksnämnderna komma med hänsyn härtill tydligen att få direkt intresse av att icke vid fastighetsbildningen de ur allmän synpunkt uppställda villkoren för jorddelning åsidosättas eller att fastighetsbildningen sker på ett sätt som kan förhindra eller fördröja verksamheten för åstadkommande av en mera ändamålsenlig fastighetsindelning. Lantbruksnämnd — vilken givetvis äger överklaga fastställelsebeslut i sådana fall då lantbruksnämnden intager ställningen av sakägare och beslutet gått nämnden emot — bör med hänsyn till det anförda tillerkännas rätt att fullfölja talan mot varje fastställelsebeslut, som enligt nämndens mening står i strid mot vad i lagen är stadgat angående sådan jorddelnings tillåtlighet.

Befogenheten för överlantmätare att överklaga fastställelsebeslut har förordats främst i syfte att garantera, att de jordpolitiska villkoren vid avstyckning bliva tillbörligen tillgodosedda. Klagorätten kan och bör emellertid även användas, därest ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren icke skulle ha tillräckligt beaktat frågan om avstycknings tillåtlighet ur plansynpunkt.

Av länsstyrelse meddelade fastställelsebeslut torde icke böra uteslutas från överlantmätarens och lantbruksnämndens klagorätt. Sker avstyckning inom stadsplane- eller byggnadsplaneområde, saknas väl i regel behov av denna klagorätt. Enligt förslaget skall jordpolitisk kontroll i regel icke utövas inom dylika områden utan fastställelseprövningen väsentligen taga sikte på avstyckningens överensstämmelse med gällande plan, vilken fråga närmast ankommer på länsstyrelsen att bedöma. Klagorätten kan emellertid bliva av betydelse i fall då avstyckningen skett inom område, varest de jordpolitiska villkoren även enligt förslaget skola tillämpas i full utsträckning, oaktat för

området gäller viss plan. Jag har med hänsyn härtill icke ansett lämpligt att i förslaget upptaga någon särskild undantagsbestämmelse beträffande fastställelsebeslut som meddelats av länsstyrelse.

I enlighet med vad nu anförts har i 51 §, vilken i departementsförslaget uppdelats i två moment, i tredje stycket under 1 mom. upptagits ett stadgande av innebörd, att om fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning, överlantmätaren och lantbruksnämnden äga överklaga beslutet. Till följd av hänvisningen i 68 § (efter den 1 januari 1948 66 §) sista stycket blir denna bestämmelse tillämplig jämväl å fastställelsebeslut som meddelats av länsstyrelse.

Det för närvarande i 51 § tredje stycket införda stadgandet om byggnadsnämnds klagorätt har i departementsförslaget upptagits i samma stycke under 1 mom. Stadgandet har i samband därmed, i anslutning till de ändringar som vidtagits i 3 kap. 2 § och 19 kap. 5 § beträffande skyldigheten att underrätta byggnadsnämnden om sökt jorddelningsförrättning, omarbetats så, att klagorätt enligt förslaget tillkommer byggnadsnämnd, då fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning inom ort, där enligt vad här om är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov.

Den klagorätt som föreslagits skola tillkomma överlantmätare, lantbruksnämnd och byggnadsnämnd torde även böra gälla då ägodelningsrätt eller, vid avstyckning, länsstyrelse efter underställning meddelat tillstånd till jorddelning. Såsom fastighetsbildningssakkunniga på tal om byggnadsnämnds talerätt anført, bör ett dylikt i underställningsmål meddelat tillståndsbeslut, om det icke överklagats inom föreskriven tid, vara bindande, såvitt angår den fråga som däri prövats. Rätt att överklaga beslut om fastställelse å jorddelningsförrättning kan vid sådant förhållande lätt bli värdelös, om den ej kompletteras med rätt att överklaga domstolens respektive länsstyrelsens i underställningsmål meddelade beslut om tillstånd till jorddelningen. Stadgande härom har upptagits såsom ett andra moment under 51 §.

(52 §.)

Enligt första stycket i förevarande lagrum äger förrättningslantmätaren klaga över vägran att fastställa jorddelningsförrättning, under förutsättning att besvär icke blivit anförda mot beslutet. Beträffande denna talerätt ha fastighetsbildningssakkunniga uttalat, att grunden därtill icke gärna kunde vara annan än att man ansett lantmätaren representera sakägarna och således utgått från att dessa delade hans önskan om ändring i det beslut han överklagade. Enligt de sakkunnigas uppfattning vore ett dylikt självtaget ombudsmannaskap i fall, då de verkliga intressenterna ej vore oförmögna att själva föra sin talan, något lika säreget som olämpligt. Det vore att märka, att lantmätare kunde begagna sin ifrågavarande talerätt även i fall då sakägare eller t. o. m. samtliga sakägare vore nöjda med beslutet. Man syntes därför här som eljest böra följa principen, att rätt att föra talan mot ett beslut tillkomme

blott den som hade eller representerade ett intresse som berördes av detsamma, samt följaktligen avskaffa lantmätarens ifrågavarande talerätt. Däremot borde denne naturligtvis kunna överklaga sådant beslut, som omförmäldes i paragrafens andra stycke och som innebure en förpliktelse för honom att gälda kostnad eller utföra arbete utan ersättning.

I fråga om avskaffandet av förrättningslantmätarens rätt att klaga över vägrad fastställelse har *Svea hovrätt* uttalat, att hovrätten med stöd av vunnen erfarenhet anslöte sig till detta förslag. Även *överbantmätaren i Stockholms län* har uttalat sin tillfredsställelse med förslaget på denna punkt.

Å andra sidan ha flera myndigheter ansett, att lantmätarens ifrågavarande besvärsrätt borde lämnas obeskuren. *Ägodelningsdomaren i Ångermanlands norra domsaga* förmenar, att en driftig lantmätare kunde för sin verksamhet ha stort intresse av att få ett för framtiden vägledande prejudikat. Detta behov bleve större ju mera svårbedömliga de jordpolitiska frågorna bleve. Lantmätaren kunde här tillvarataga ett helt annat intresse än den enskilde sakägaren, och något missbruk av klagorätten syntes ej vara att befara. Även *länsstyrelsen i Kronobergs län* har ansett, att lantmätarens besvärsrätt borde lämnas obeskuren. Liknande synpunkter ha anförts av *överbantmätnarna i Skaraborgs och Jämtlands län* ävensom av *Jämtlands läns lantmätareförening*. *Överbantmätaren i Västerbottens län* och *Sveriges lantmätareförening* ha icke funnit de i betänkandet anförda skälen för avskaffande av lantmätarens besvärsrätt bärande. Denna rätt borde icke fråntagas dem med mindre påvisbara väsentliga olägenheter av anordningen föreläge.

*Departements-
chefen.*

Det synes mig icke föreligga tillräcklig anledning att i detta sammanhang upphäva stadgandet i 52 § första stycket rörande lantmätarens rätt att överklaga beslut, varigenom fastställelse av förrättning vägrats.

59 §.

Andra stycket av denna paragraf torde böra ändras på samma sätt som förordats i fråga om 38 §.

66 §.

I förevarande paragraf, som för närvarande har nummer 68, torde tredje stycket böra ändras på samma sätt som föreslagits beträffande 42 § fjärde stycket.

Övergångsbestämmelser.

Fastighetsbildningssakkunniga ha föreslagit vissa övergångsbestämmelser rörande handläggningen av förrättning som sökts före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Vidare innehålla de av fastighetsbildningssakkunniga föreslagna övergångsbestämmelserna bl. a., att avstyckningsplan tills vidare

må godkännas av länsstyrelsen. Ändring av befintlig avstyckningsplan förut-sattes kunna ske enligt förut gällande bestämmelser. Beträffande motive-ringen må hänvisas till de sakkunnigas betänkande s. 253 och 254.

Stadsplaneutredningen har för sin del ansett, att det efter genomförandet av utredningens förslag ej längre vore skäl att tillåta upprättandet av ny avstyckningsplan. Ändring av befintlig avstyckningsplan borde däremot få ske, dock endast om ändringen ej avsåge planens grunddrag och ej heller innefattade väsentlig avvikelse från vad som förut varit gällande. Stad-gande därom har av stadsplaneutredningen införts i utredningens förslag till övergångsbestämmelser. Beträffande motiven se stadsplaneutredningens betänkande s. 591—593.

Angående stadsplaneutredningens förslag att befintlig avstyckningsplan skulle få ändras endast om det vore fråga om mindre väsentliga ändringar ha *fastighetsbildningssakkunniga* i sitt yttrande över stadsplaneutredningens betänkande uttalat, att motivet till denna inskränkning syntes vara, att om mera väsentliga ändringar erfordrades, avstyckningsplanen regelmässig bor-de ersättas med byggnadsplan. Detta skäl vore emellertid icke bärande. Länsstyrelsen borde kunna förväntas förordna om byggnadsplan, när sådan erfordrades, jämväl utan att möjligheten att ändra avstyckningsplanen be-gränsades. Skillnaden mellan mera och mindre väsentliga ändringar vore för övrigt flytande. Någon inskränkning i länsstyrelsens rätt att med mark-ägarens medgivande vid behov ändra godkänd avstyckningsplan och att framtvinga dylik ändring genom avstyckningsförbud borde fördenskull ej föreskrivas. Rättigheten finge då större värde men behövde icke särskilt regleras utan följde utan vidare av bestämmelserna om avstyckningsför-buden. *Länsarkitekten i Kalmar län* har därjämte ansett förenkling önsk-värd av förfarandet vid ändring av avstyckningsplan.

Det i 21 kap. 51 § föreslagna stadgandet om klagorätt för lantbruksnämnden torde böra träda i kraft den 1 juli 1948, då lantbruksnämnderna enligt vad chefen för jordbruksdepartementet uttalat i förenämnda lagrådsremiss skola träda i verksamhet. Lagändringarna i övrigt torde böra träda i kraft den 1 januari 1948 eller samtidigt som den nya byggnadslagstiftningen, med vilken förevarande lagstiftning har ett nära samband. Övergångstiden lär för övrigt icke kunna sättas kortare med hänsyn till att tillämpningen av de nya bestämmelserna förutsätter vissa förberedelser, såsom auktorisering av förrättningsmän inom vissa samhällen och andra orter.

*Departementa-
chefen.*

Beträffande avstyckningsförrättningar som påbörjats före den 1 januari 1948 ha fastighetsbildningssakkunniga förordat, att alla ärenden däri ansökan gjorts redan före lagens ikraftträdande borde behandlas enligt den äldre rät-tens regler. Vad anginge de jordpolitiska villkoren föreläge emellertid ett starkt intresse ur det allmännas synpunkt, att den nya lagen kunde tillämpas även på redan inledda förfaranden. Man borde därför i detta hänseende icke frångå den ståndpunkt till frågan som man intagit vid 1937 års ändringar i de

jordpolitiska reglerna. De nya bestämmelserna om avstycknings tillåtlighet borde sålunda vinna tillämpning, såframt förrättningen ej fortskridit så långt, att utlåtande rörande tillstånd till avstyckning avgivits före lagändringarnas ikraftträdande. Vad de sakkunniga sålunda föreslagit har icke för-
anlett någon erinran i de avgivna yttrandena och torde vara lämpligt.

Fastighetsbildningssakkunniga ha ansett en särskild övergångsbestämmelse behöfelig beträffande den i 9 kap. 7 § föreslagna ändringen i fråga om rätten att ingå förening vid servitutsutbrytning och i sådant hänseende föreslagit, att vad tidigare stadgats rörande sådan förening fortfarande skulle tillämpas, där förening ingåtts innan nya lagen trätt i kraft. Av vad jag i samband med behandlingen av nämnda lagrum anført, torde emellertid framgå, att innebörden av den där föreslagna ändringen endast får anses vara att bringa lagrummet i överensstämmelse med den ståndpunkt gällande rätt intager till frågan om servitutshavares rätt att genom förening förfoga över servitut. Det är, vad angår servitut som avses i 7 a § servituts-
lagen, redan för närvarande icke tillåtet att genom förening medgiva, att servitutet må helt eller delvis upphöra att gälla. Vid detta förhållande lærer det icke vara erforderligt att meddela särskild övergångsbestämmelse till ifrågavarande lagrum.

I fråga om behörighet för annan än lantmätare att verkställa vissa avstyckningar bör såsom förut nämnts (under 19 kap. 5 §) område med god känd avstyckningsplan likställas med byggnadsplaneområde. Detta medför enligt 21 kap. 68 § (efter den 1 januari 1948 66 §) också, att länsstyrelsen blir fastställelsemyndighet inom avstyckningsplaneområden. Vidare bör avstyckningsplan jämsställas med byggnadsplan i de hänseenden varom för-
måles i 19 kap. 13 § under 2—4 mom.

Såsom stadsplaneutredningen förordat, torde nya avstyckningsplaner icke böra få godkännas efter den nya lagstiftningens ikraftträdande. Vad åter angår den av stadsplaneutredningen och fastighetsbildningssakkunniga diskuterade frågan, i vad mån ändring av avstyckningsplan skall tillåtas, torde övervägande praktiska skäl tala för att ändring av avstyckningsplan bör medgivas, även om ändringen är väsentlig. Uttryckliga regler rörande ändring av avstyckningsplan saknas i nuvarande lag, vilket ej hindrar att ändring ansetts kunna ske med tillämpning av bestämmelserna rörande tillkomsten av ny avstyckningsplan. Samma förfaringssätt lærer böra användas vid ändring av avstyckningsplan även efter den nya lagens ikraftträdande.

Bestämmelser i nu angivna hänseenden ha intagits i övergångsbestämmelserna.

Förbud som enligt äldre lag meddelats mot avstyckning inom vissa områden torde böra gälla även efter den nya lagens ikraftträdande. Länsstyrelsens rätt enligt 19 kap. 13 § 3 mom. andra stycket att i viss utsträckning överlåta sin beslutanderätt i avstyckningsärenden till länsarkitekten torde böra gälla även i fråga om dylika äldre förbud. Särskilda bestämmelser i dessa hänseenden torde dock ej vara erforderliga.

Följdförfattningar.

Förslag angående ändrad lydelse av 25 § lagen med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Den här föreslagna ändringen påkallas för att åstadkomma överensstämmelse med departementsförslagets regler om nybildad fastighets beskaffenhet. Någon närmare motivering för den omredigering som vidtagits torde icke tarvas. Anmärkas må dock, att om lagrummet göres tillämpligt på styckningsdel, det icke blir erforderligt att såsom skett i gällande lag uppställa särskilda regler för den avstyckade ägovidden och för stamfastigheten.

Förslag angående ändring i lagen om fastighetsbildning i stad.

2 KAP.

5 §.

Enligt första stycket av förevarande paragraf i dess nuvarande lydelse skall kallelse till tomtmätning ske minst åtta dagar före förrättningen. För att möjliggöra en snabbare handläggning i vissa fall har stadsplaneutredningen föreslagit sådan ändring av bestämmelsen, att tomtmätning får äga rum oaktat kallelse ej utfärdats, såframt sakägarna ändock inställt sig. Utredningen har erinrat, att detta gällde vid avstyckning enligt 5 kap. 3 § fastighetsbildningslagen och 19 kap. 7 § jorddelningslagen.

Beträffande förevarande lagrum har *överlantmätaren i Östergötlands län* framställt önskemål om minskning av kallelsetiden till fem dagar och vidare ansett det icke vara erforderligt, att sakägare bevisligen underrättades om förrättningen och tiden därför. Det syntes vara tillräckligt, att kallelsen till-sändes sakägare med rekommenderat brev, möjligen i förening med mottagningsbevis.

Stadsplaneutredningens förslag, att tomtmätning må ske utan hinder av att kallelse ej utfärdats, därest sakägarna likväl inställa sig vid förrättningen, har icke föranlett någon anmärkning och torde vara lämpligt. De i ett ytt-
rande framställda önskemålen är jag icke nu beredd att pröva. *Departements-
chefen.*

10 §.

För närvarande är tiden för klagan över verkställd tomtmätning trettio dagar. Stadsplaneutredningen har ansett, att denna tid utan olägenhet kunde minskas till tjugu dagar. Enligt stadsplaneutredningens mening kunde likväl den tid, inom vilken karta och protokoll skall utgivas till sakägare vid tomtmätning, bibehållas vid nu stadgade fjorton dagar. Sakägarna erhöle därigenom trots den föreslagna förkortningen av besvärstiden möjlighet att taga

del av karta och protokoll rörande förrättningen i god tid före besvärstidens utgång.

Gentemot vad stadsplaneutredningen sålunda uttalat har *överlantmätaren i Västerbottens län* gjort gällande, att tomtmätningsprotokoll borde liksom protokoll vid avstyckning utlämnas till sökanden vid slutsammanträdet.

Departements-
chefen.

Den tidsvinst som kan uppstå genom den föreslagna minskningen av klagotiden torde i fall av brådskande natur icke sakna betydelse. Stadsplaneutredningens förslag på denna punkt synes därför böra godtagas. Att med hänsyn till denna förkortning av besvärstiden ålägga förrättningsmannen att redan vid slutsammanträdet utlämna protokoll och karta över förrättningen torde knappast vara erforderligt.

15 §.

Enligt denna paragraf skall vad i 2 kap. är föreskrivet om tomtmätning och gränsbestämning i stad även gälla för samhälle på landet, varest finnes tomtindelning såsom i stad. I sådant samhälle skall således tomtmätning och bestämmande av tomtgräns utan sammanhang med tomtmätning förrättas av en i samhällets tjänst anställd mättningsman eller, om särskild mättningsman ej finnes anställd, av förrättningsman för tomtmätning som förordnats av länsstyrelsen. Konzeptakten skall förvaras hos byggnadsnämnden. Inom annat område på landet, varest finnes tomtindelning såsom i stad, skall enligt andra stycket av förevarande lagrum länsstyrelsen på ansökan av tomtens ägare förordna förrättningsman att verkställa förrättningen. I dylikt fall skall konceptakten rörande förrättningen redovisas till lantmäterikontoret i länet.

Enligt förslaget till ny byggnadslagstiftning skall stadsplan kunna upprättas för område å landet utan att området skall utgöra municipalsamhälle. Dylikt område under stadsplan torde i nu förevarande hänseenden böra behandlas på samma sätt som enligt lagrummets första stycke gäller för samhälle på landet, varest finnes tomtindelning såsom i stad. Tomtmätning bör alltså där verkställas av särskild i kommunens tjänst anställd mättningsman eller, där sådan ej finnes, av lantmätare eller annan behörig person som förordnats av länsstyrelsen att tills vidare tjänstgöra som förrättningsman för tomtmätning. Vidare bör gälla, att konceptakten rörande verkställd tomtmätning redovisas till byggnadsnämnden.

Nämnas må att bestämmelserna i paragrafens andra stycke om annat område på landet, varest finnes tomtindelning såsom i stad, avse sådant område för vilket fastställts byggnadsplan enligt föreskrifterna i avdelning III av nu gällande stadsplanelag. Enligt den nya byggnadslagen skall tomtindelning ej kunna fastställas för område som lagts under byggnadsplan; fastighetsdelning skall där i stället ske genom avstyckning eller laga skifte. Då

emellertid mätning av tomt som bildas enligt redan fastställd tomtindelning jämväl framdeles bör få ske enligt hittills gällande bestämmelser, bör andra stycket kvarstå i oförändrat skick.

5 KAP.

Såsom nämnts i den allmänna motiveringen till förslaget om ändring i jorddelningslagen har jag förordat, att de i 19 kap. 1 § samma lag meddelade bestämmelserna om avstyckningsplan få utgå ur lagen. I överensstämmelse härmed torde bestämmelserna i 5 kap. 8 a § fastighetsbildningslagen om avstyckningsplan i stad böra upphävas.

Revisionen av planlagstiftningen medför också, att de i 5 kap. 8 § fastighetsbildningslagen meddelade föreskrifterna om iakttagande vid avstyckningsförrättning av gällande planer och andra byggnadsbestämmelser icke kunna bibehållas i oförändrat skick. Dessa föreskrifter ha därför omarbetats i huvudsaklig överensstämmelse med de föreslagna stadgandena i 19 kap. 13 § 2—4 mom. jorddelningslagen, varvid de nya bestämmelserna i fastighetsbildningslagen upptagits under tre moment i 5 kap. 8 §. Beträffande skälen för de föreslagna nya bestämmelserna kan jag hänvisa till motiveringen för nämnda lagrum i jorddelningslagen. Jag vill därutöver framhålla, att jag ansett lämpligt föreskriva, att förbud mot avstyckning utan särskilt tillstånd samt andra anvisningar rörande tillämpningen av föreskrifterna i 2 mom. av 5 kap. 8 § skola meddelas av länsstyrelsen och icke av magistraten. Enligt förslaget till byggnadslag ankommer det på länsstyrelsen att öva tillsyn över planläggning och byggnadsväsende, och det åligger länsstyrelsen att fastställa byggnadsplan och utomplansbestämmelser såväl i stad som på landet. Det torde med hänsyn härtill vara mest ändamålsenligt att den i nämnda moment åsyftade kontrollen över avstyckningsverksamheten utövas av länsstyrelsen.

6 KAP.

8 och 9 §§.

Dessa paragrafer ha ändrats så, att vad nu stadgas om stomplan i stället skall gälla fastställd generalplan. Jag vill emellertid erinra, att enligt 161 § i förslaget till byggnadslag skall beträffande stomplan, som fastställts före den föreslagna lagens ikraftträdande, tillämpas vad om fastställd generalplan är stadgat. 9 § i förevarande kap. har dessutom jämkats till överensstämmelse med 5 kap. 8 § 1 mom. i departementsförslaget.

I yttranden över stadsplaneutredningens betänkande ha framställts önskemål om ändringar i skilda hänseenden av reglerna om ägoutbyte enligt fastighetsbildningslagen. Det synes emellertid icke lämpligt att i detta sammanhang upptaga dessa yrkanden till prövning, utan torde därmed böra anstå till den översyn av fastighetsbildningslagen som ankommer på fastighetsbildningssakkunniga.

13 §.

I andra stycket av förevarande paragraf har föreslagits, att byggnadsnämnden skall äga föra talan, icke blott såsom gällande lag stadgar mot fastställelsebeslut, utan även mot beslut varigenom tillstånd till laga skifte meddelats efter underställning. Beträffande skälen för en sådan utvidgning av klagorätten må hänvisas till motiveringen för motsvarande stadgande i 21 kap. 51 § 2 mom. i jorddelningslagen.

7 KAP.

1 §.

Stadsplaneutredningen har ansett, att i fastighetsregistret borde anmärkas ej blott sådana planer och bebyggelsereglerande bestämmelser, varom för närvarande förmåles i förevarande lagrum, utan jämväl förordnande enligt 14, 143, 144 eller 146 § i utredningens förslag till byggnadslag. Föreskrift härom har av stadsplaneutredningen föreslagits skola intagas i förevarande paragraf.

De av stadsplaneutredningen omförmälda förordnandena motsvaras i departementsförslaget till byggnadslag av fastställelse å generalplan samt förordnanden som av Kungl. Maj:t meddelats enligt 86, 87 och 88 §§ byggnadslagen. Mot stadsplaneutredningens förslag om anmärkande i fastighetsregistret av dylikt beslut har icke framställts någon anmärkning i de avgivna yttrandena, och någon erinran häremot torde ej heller vara att göra. Det synes emellertid icke erforderligt att särskilt nämna paragraferna i fråga. I fastighetsregistret torde även böra anmärkas byggnadsplan som av länsstyrelsen fastställts för visst område.

Övergångsbestämmelser.

De föreslagna ändringarna i fastighetsbildningslagen böra träda i kraft den 1 januari 1948.

I redan anhängiggjorda ärenden torde äldre lag böra tillämpas, därest ansökan om förrättning gjorts före de nya bestämmelsernas ikraftträdande.

Enligt övergångsbestämmelserna till förslaget om ändring i jorddelningslagen skall avstyckningsplan som är gällande vid den nya lagens ikraftträdande vara att jämställa med byggnadsplan i så måtto att reglerna om iakttagande av byggnadsplan vid avstyckningsförrättning skola äga motsvarande tillämpning å avstyckningsplan. Vidare är där föreskrivet, att ändring av avstyckningsplan må verkställas på sätt förut skett. Motsvarande stadganden torde böra intagas i övergångsbestämmelserna till förevarande förslag om ändring i fastighetsbildningslagen, därvid dock bestämmelsen om iakttagande av äldre avstyckningsplan, som ju hädanefter skall vara byggnadsreglerande, bör gälla även vid andra förrättningar än avstyckning.

Enligt 5 kap. 8 a § gällande avstyckningsförbud torde böra lända till efterrättelse jämväl efter nya lagens ikraftträdande, därvid dock länsstyrelsen för framtiden bör vara dispensmyndighet.

Förslag angående ändrad lydelse av 18 § lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

De nya bestämmelser som föreslagits skola ingå i jorddelningslagen och fastighetsbildningslagen torde föranleda ändring i ensittarlagen endast såvitt angår 18 §.

Beträffande fastställelse å avskiljande av inlöst område hänvisas i femte stycket av denna paragraf i fråga om område i stad eller annat samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelserna, bland annat till 5 kap. 8 § fastighetsbildningslagen och i sjätte stycket av samma paragraf i fråga om annat område bland annat till 19 kap. 2 § samt 13 § andra, tredje, fjärde och femte styckena jorddelningslagen. I förslaget till ändring i sistnämnda lag har innehållet i 19 kap. 2 § överförs till 1 § andra stycket och 13 § omarbetats, varvid de nuvarande bestämmelserna i paragrafens andra, tredje och fjärde stycken ersatts med nya föreskrifter, vilka upptagits under 2 mom. av 13 §. Hänvisningen i ensittarlagen bör alltså, såvitt angår jorddelningslagen, ändras att avse 19 kap. 1 § andra stycket och 13 § 2 mom. Någon motsvarighet till det nuvarande stadgandet i 13 § femte stycket finnes icke i departementsförslaget i vidare mån än att i övergångsbestämmelserna till de i jorddelningslagen föreslagna ändringarna föreskrivits, att vad i 19 kap. 13 § 2—4 mom. stadgas rörande byggnadsplan skall äga motsvarande tillämpning å avstyckningsplan som godkänts enligt äldre lag. Härav följer, att om i ensittarlagen hänvisning intages till 19 kap. 13 § 2 mom., det däri uppställda förbudet mot avstyckning som motverkar fastställd plan även kommer att gälla vid inlösen enligt ensittarlagen av mark, som är belägen inom område för vilket avstyckningsplan godkänts.

I fastighetsbildningslagen har 5 kap. 8 § föreslagits ändrad, därvid de nya stadganden som motsvara de nuvarande bestämmelserna om iakttagande av gällande planer och bestämmelser upptagits under 1 mom. samma paragraf. Hänvisningen i 18 § femte stycket ensittarlagen bör därför begränsas att avse endast detta moment av sagda lagrum.

Sista punkten av 18 § sjätte stycket ensittarlagen har i sakkunnigförslaget underkastats viss jämkning. Jag har dock ej funnit skäl att upptaga detta ändringsförslag.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet,*

2) *lag angående ändrad lydelse av 25 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län,*

3) *lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad, samt*

4) *lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.*

Förslagen torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom bilaga.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Karl Gustaf Grönhagen.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, *dels* att 3 kap. 2 §, 9 kap. 7 §, 19 kap. 1—5, 11, 12, 13, 16, 18 och 19 §§, 20 kap. 10 § samt 21 kap. 38, 42, 51, 59 och 66 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att 19 kap. 26 §² samma lag skall upphöra att gälla.

3 KAP.

2 §.

Finner lantmätaren — — — denna myndighet.

Vederbörande myndighet meddele lantmätaren underrättelse om förordnandet, och åligge det lantmätaren att, därest underrättelsen om skiftet icke innehållit uppgift om tid och ställe för första sammanträdet, därom genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst fjorton dagar före sammanträdet. Skall laga skifte äga rum inom ort, där enligt vad härom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har lantmätaren att minst fjorton dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

9 KAP.

7 §.

I vederlag — — — rättigheten innebär.

Där för — — — till efterrättelse.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 19 kap. 1 § SFS 1942: 352; 3, 11 och 12 §§ SFS 1937: 164; 5 och 13 §§ SFS 1931: 144 och 16 § SFS 1940: 101, ävensom beträffande 21 kap. 51 § SFS 1935: 236; 42 § SFS 1937: 164 samt 38, 59 och 66 §§ SFS 1946: 827.

² Senaste lydelse se SFS 1937: 164.

19 KAP.

1 §.

Från fastighet — — — äga rum.

Avstyckning vare tillåten såväl av mark, som genom laga delning utbrutits för viss fastighet, som ock av mark, som är samfälld för flera fastigheter. Mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, må ej avstyckas, med mindre sämjedelningen kommit till stånd före den 1 januari 1928; i sådant fall må genom avstyckning avskiljas högst en femtedel av nämnda mark.

Vad i detta kapitel är stadgat om styckningsdel skall gälla, förutom del som avstyckas, jämväl stamfastigheten. Är fråga om avstyckning av mark, som är samfälld för flera fastigheter, avses med stamfastighet envar av sist-nämnda fastigheter i dess sammansättning efter avstyckningen.

2 §.

I ärende rörande avstyckning skall utredas, för vilket ändamål envar av styckningsdelarna är avsedd.

Varje styckningsdel skall till omfång och beskaffenhet i övrigt samt med hänsyn till belägenheten vara sådan, att den för sig eller, om den är avsedd att i samband med avstyckningen sammanläggas med annan mark, tillsammans med denna bildar fastighet som är varaktigt lämpad för sitt ändamål; dock må mark, som i och för sig eller efter sammanläggning med annan mark bildar en lämplig fastighet, avstyckas från fastighet som redan förut är mindre väl lämpad för sitt ändamål, om denna ej undergår försämring av någon betydelse.

Kan det avsedda sättet för styckningsdels användning icke antagas bli genomfört inom nära förestående tid och därefter stadigvarande tillämpat, må avstyckning ej äga rum.

3 §.

1 mom. Avstyckning från jordbruksfastighet må ej äga rum, om ändringen i fastighetsindelningen medför men av någon betydelse för jordbruksnäringen. Sker avstyckningen för jordbruksändamål, fordras, att ändringen i fastighetsindelningen kan antagas för jordbruksnäringen medföra fördel som överväger med delningen förenade olägenheter.

I ort, där det i allmänhet på grund av natur- och näringsförhållandena förutsättes, att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, har skog till husbehov eller jämväl såsom stöd åt jordbruket, skall vid tillämpning av första stycket såsom menligt för jordbruksnäringen anses, att skogsmark skiljes från odlad jord, utan så är att skogsmarken tillägges jordbruksfastighet eller med hänsyn till skogstillgången i orten prövas icke behöva bibehållas vid jordbruket därstädes.

Vad i detta moment sägs utgör ej hinder mot avstyckning av skogsmark i

enlighet med tillstånd, som Konungen meddelat jämlikt lagen angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

2 mom. Vid bedömande, hur jordbruksfastighet bör vara beskaffad, skall särskilt iakttagas följande.

1. För att jordbruksfastighet, som ej är att hänföra till stödjordbruk, må anses lämpad för sitt ändamål erfordras, att den varaktigt kan giva brukaren och hans familj tillfredsställande bärgning. Fastigheten skall sålunda, allt efter ortens förhållanden och jordbrukets art, rymma för jordbruket erforderlig inrösningsjord så ock därutöver erbjuda annan behöfvlig naturtillgång, såsom skogbärande mark eller fiskevatten.

Avstyckning, som i förening med sammanläggning är ägnad att varaktigt giva brukaren av den nybildade fastigheten en mera tillfredsställande bärgning än förut, må dock, där ej någon för sitt ändamål varaktigt lämpad fastighet undergår försämring av någon betydelse och ej heller eljest en mera ändamålsenlig fastighetsindelning motverkas, äga rum, även om den nybildade fastigheten ej är fullt lämplig.

2. Är fastighet, som avses under 1, belägen i ort, varom ovan förmäles i 1 mom. andra stycket, skall den för att anses lämpad för sitt ändamål erbjuda tillgång till skog i den omfattning, som efter ortens allmänna förhållanden anses erforderlig för jordbruk av den storlek varom fråga är, utan så är att fastigheten uppenbarligen ej har behov av sådan skogstillgång.

3. Fastighet, som ej kan giva brukaren och hans familj mer än ett mindre bidrag till deras försörjning, må anses lämpad såsom stödjordbruk, om det med hänsyn till ortens förhållanden kan antagas, att han kan varaktigt erhålla en tillfredsställande bärgning huvudsakligen genom kroppsarbete i annans tjänst eller genom hantverk, hemslöjd, fiske eller annan därmed jämförlig verksamhet.

Vad i 1 mom. stadgas utgör ej hinder mot avstyckning för bildande av stödjordbruk, som är till gagn ur allmän synpunkt.

4. Föreligger behov av bete, skall fastigheten rymma erforderlig för ändamålet lämpad inrösningsjord, om behovet ej är annorledes betryggande tillgodosett.

3 mom. Mark, som är avsedd för skogsbruk, må ej uppdelas på olika fastigheter så, att möjligheten att ekonomiskt utnyttja skogen märkligt försämraras, med mindre åtgärden prövas erforderlig för ändring i fastighetsindelningen som främjar jordbruksnäringen.

4 mom. Avstyckning, som i något hänseende innebär avsteg från vad i 2 eller 3 mom. sägs, må det oaktat äga rum, om den kan anses oundgängligen erforderlig för att i annat hänseende vinna en i jämförelse med olägenheterna av delningen betydande fördel för jordbruksnäringen.

4 §.

Inom område, som ingår i stadsplan eller efter den 1 januari 1948 fastställd byggnadsplan, skall vad i 2 och 3 §§ stadgas ej utgöra hinder mot avstyckning som överensstämmer med planen.

Föreligger eljest behov av bostadslägenheter eller av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller för annat därmed jämförligt ändamål och är fastighets delning i sådant fall till gagn jämväl ur allmän synpunkt, må ock avstyckning äga rum, ändå att, enligt vad i 2 och 3 §§ stadgas, hinder eljest skolat möta med hänsyn till återstående styckningsdels beskaffenhet, jordbruksnäringen eller skogsbruket. Härvid skall dock iakttagas, att avstyckningen icke medför större olägenhet med avseende å bestående fastighetsindelning än som är nödigt; och må i intet fall avsteg från kraven på styckningsdels beskaffenhet äga rum, om ändamålet med avstyckningen kan utan synnerlig olägenhet tillgodoses på annat lämpligt sätt.

5 §.

De för — — — annorlunda stadgat.

Avstyckning för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller i liknande syfte inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, samt inom annat område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas, må företagas även av annan än lantmätare, såvida lantmäteristyrelsen förklarat honom skickad för uppgiften; och gälle därvid om sådan förrättningsman vad i denna lag om lantmätare är stadgat. Sådan behörighet må ej meddelas annan än den som må innehava befattning såsom mättningsman i stad. Behörigheten må av lantmäteristyrelsen begränsas till att avse viss del av riket så ock återkallas, när skäl föreligger därtill.

Skall avstyckning äga rum inom ort, där enligt vad härom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har förrättningsmannen att minst åtta dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för förrättningen.

11 §.

Fastighets ägor skola såvitt möjligt ligga i ett sammanhang och hava så regelbunden och för ändamålet lämplig form som förhållandena medgiva, med hänsyn tagen jämväl till väg- och vattenavledningssystemen.

12 §.

Avstyckning skall — — — nödiga vägar.

Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmateriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfällid för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten; dock må, där någon styckningsdel skall utgöra eller tillhöra jordbruksfastighet, andel i allmänning eller därmed jämförlig samfällighet, som är av vikt såsom stöd för jordbruket, icke tillfalla fastighet som ej är avsedd för jordbruk.

För de — — — sådan fastighet.

Avsättande av — — — fastighetens ägare.

13 §.

1 mom. Inom område, som ingår i tomtindelning, må avstyckning ej äga rum.

2 mom. Avstyckning inom område, för vilket enligt fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller på annan grund särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, må ej verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas; dock må Konungens befallningshavande medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket regionplan fastställts, skall ock denna beaktas.

3 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området eljest motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämnning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befallningshavande meddela de anvisningar som prövas erforderliga.

När fråga väckts om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger Konungens befallningshavande i erforderlig utsträckning meddela förbud mot avstyckning inom området utan Konungens befallningshavandes medgivande. I den mån så finnes lämpligt äger Konungens befallningshavande bestämma, att avstyckning utan hinder av förbud som nyss sagts må äga rum, därest länsarkitekten ej funnit anledning till erinran däremot.

Anvisningar och förbud varom förmäles i detta moment skola lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

4 mom. Finner lantmätaren, att Konungens befallningshavandes medgivande enligt vad i 2 eller 3 mom. sägs erfordras till avstyckning, skall han, om sakägare yrkar det eller han eljest finner olämpligt att fortsätta förrättningen, förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till överlantmätaren, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande. Samma lag vare, om lantmätaren eljest finner, att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad.

16 §.

Med ledning — — — må meddelas.

Det åligger — — — eller icke.

Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, skall den utredning, som i andra stycket sägs, avse jämväl sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt. Förutsätter tillstånd till avstyckningen, att sammanläggning äger rum, skall det angivas i det i samma stycke omförmälda utlåtandet.

18 §.

I fråga — — — motsvarande tillämpning.

Utan hinder därav att tillstånd meddelats till avstycknings utförande enligt viss plan, må vid avstyckningens verkställande företagas mindre jämkningar i planen, vilka icke stå i strid mot de allmänna förutsättningarna för avstyckning. Påyrkas jämkning därutöver, varde beslut meddelat, att frågan om avstyckning förfallit.

19 §.

Lantmätaren åligger att utmärka avstyckningen å karta. Därest ej sakägare påfordrar upprättande av fullständig karta eller äldre karta, på sätt i 6 kap. 1 § är föreskrivet, skall användas vid förrättningen, skall kartan upptaga allenast vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gränserna för avstyckat område, för mark, som undantagits för gemensamt ändamål, samt för den fastighet, från vilken avstyckningen sker, gränserna mellan olika ägoslag inom denna fastighet samt byggnader, vägar, vattendrag och dylikt. Inom avrösningsjord vare dock ej erforderligt att redovisa gränserna för olika ägoslag, om sådan redovisning uppenbarligen saknar betydelse för ärendets prövning.

Avstyckas mark — — — fullt bestämt.

Å kartan — — — särskild handling.

Ägomätning må — — — är föreskrivet.

20 KAP.

10 §

På begäran — — — av jorden.

Sådant förordnande må jämväl meddelas på framställning av samhälle eller kommun beträffande mark, som hör till samhället eller kommunen.

Med avseende — — — äga tillämpning.

21 KAP.

38 §.

Utskrift av — — — tillställas förrättningslantmätaren.

Har ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning efter underställning,

skall överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättning inom ort där enligt vad härom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden utan dröjsmål underrättas om beslutet.

42 §.

Då talan — — — mot förrättningen.

Avser mot — — — 43 § stadgas.

Finnes i — — — å förrättningen.

Har laga skifte ägt rum inom ort, där enligt vad härom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, skall, där vid förrättningen sådant påyrkats eller ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren eljest så prövar nödigt, innan målet avgöres, yttrande däri inhämtas från byggnadsnämnden.

Är fråga — — — om sammanläggningen.

51 §.

1 mom. Över beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning, må klagan ej föras utom i fall varom nedan i detta moment sägs.

Har, efter det — — — emot gått.

Beslut, varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning, må överklagas av överlantmätaren och lantbruksnämnden så ock, då förrättningen ägt rum inom ort där enligt vad härom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, av byggnadsnämnden.

2 mom. Enahanda klagorätt som enligt 1 mom. tillkommer överlantmätare, lantbruksnämnd och byggnadsnämnd gälle i fråga om beslut, varigenom tillstånd till jorddelning meddelats efter underställning.

59 §.

När hovrätten — — — tillställas förrättningslantmätaren.

Har hovrätten meddelat fastställelse å jorddelningsförrättning eller tillstånd till jorddelning efter underställning, skall underrättelse om beslutet utan dröjsmål meddelas överlantmätaren ävensom, i fråga om förrättning inom ort där enligt vad härom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden.

66 §.

I mål — — — av Konungens befallningshavande.

Är någon — — — är bestämt.

I mål rörande avstyckning inom ort, där enligt vad härom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, skall, där vid förrättningen sådant påyrkats eller Konungens befallningshavande eljest så prövar nödigt, innan målet avgöres, yttrande däri inhämtas från byggnadsnämnden.

Är fråga — — — särskilt stadgat.

Beträffande klagan — — — är bestämd.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; dock skall vad i 21 kap. 51 § är stadgat om lantbruksnämnds klagorätt ej gälla förrän från och med den 1 juli 1948.

Har förrättning sökts före den 1 januari 1948, skall ärendet handläggas och prövas jämlikt äldre lag; dock skall avstycknings tillåtlighet bedömas enligt nya lagen, såframt ej före dess ikraftträdande utlåtande, varom i 19 kap. 16 § sägs, meddelats jämlikt då gällande föreskrifter.

Med avseende å avstyckningsplan som vid denna lags ikraftträdande är gällande skall vad i 19 kap. 5 § andra stycket och 13 § 2—4 mom. stadgas rörande byggnadsplan äga motsvarande tillämpning. Ändring av avstyckningsplan må verkställas på sätt förut skett.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 25 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Härigenom förordnas, att 25 § lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län skall erhålla följande ändrade lydelse.

25 §.

Finnes vid fråga om avstyckning inom by, vars heminägor ligga i stor-skifte, grundad anledning antaga, att efter avstyckningen styckningsdel kommer att ligga i sambruk med annan samma ägare eller hans make tillhörig jord och jämte denna bilda en brukningsdel av beskaffenhet, som i 19 kap. 2 och 3 §§ lagen om delning av jord å landet sägs, må avstyckningen äga rum utan villkor av sammanläggning, ändå att sådan erfordras enligt förstnämnda paragraf.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948 men ej tillämpas i avstyckningsärende, däri utlåtande rörande avstyckningens tillåtlighet avgivits dessförinnan.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 2 kap. 5, 10 och 15 §§, 5 kap. 8 §, 6 kap. 8, 9 och 13 §§ samt 7 kap. 1 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att 5 kap. 8 a §² skall upphöra att gälla.

2 KAP.

5 §.

Förrättningsmannen åligger att om förrättningen och tiden därför minst åtta dagar förut bevisligen underrätta ägare av såväl den tomt, som skall mätas, som angränsande mark; kan ägare eller dess ombud ej med kallelse träffas, har förrättningsmannen att ombesörja kallelses införande i den eller de ortstidningar, vari kommunala meddelanden för staden intagas, minst åtta dagar före förrättningen. Sedan förrättningen sålunda blivit kungjord, må densamma icke uppehållas av sakägares utevaro. Utan hinder av att sakägare ej blivit underrättad i nyss nämnd ordning, må förrättningen företagas, därest han ändock infinner sig vid densamma.

I kallelse — — — för tomten.

Där fastighetsregister — — — eller tomtbildningslängden.

10 §.

Sedan förrättningsmannen avgivit utlåtande angående tomtgränsernas rätta sträckning, förklare förrättningsmannen å sammanträde med sakägarna förrättningen i vad den avser gränsbestämning avslutad; meddele ock, att den, som är missnöjd med utlåtandet, har att vid talans förlust inom tjugu dagar därefter till ägodelningsdomaren ingiva sina till ägodelningsrätten ställda besvär eller ock på eget äventyr insända dem med posten så tidigt, att de före sagda tids utgång komma ägodelningsdomaren till handa.

Beträffande förfarandet — — — till efterrättelse.

Inom fjorton — — — framställt begäran.

Sedan utlåtandet — — — bestämda gränslinjerna.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 10 § SFS 1935: 237 och beträffande 2 kap. 15 §, 5 kap. 8 §, 6 kap. 8, 9 och 13 §§ samt 7 kap. 1 § SFS 1931: 143.

² Senaste lydelse se SFS 1942: 353.

15 §.

Vad i detta kapitel föreskrives för stad skall äga motsvarande tillämpning inom annat samhälle, varest finnes tomtindelning såsom i stad, så ock eljest inom område å landet, varest på grund av stadsplan finnes sådan tomtindelning.

I fråga -- -- -- delar gälla.

5 KAP.

8 §.

1 mom. Avstyckning inom område, för vilket enligt fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller på annan grund särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, må ej verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas; dock må Konungens befallningshavande medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket regionplan fastställts, skall ock denna beaktas.

2 mom. Har inom visst område tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom nära förestående tid eller kan eljest avstyckning av flera lägenheter framdeles förväntas, må, innan stadsplan eller byggnadsplan blivit fastställd, avstyckning icke verkställas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller lämplig planläggning av området eljest motverkas, och skall förty utom annat iakttagas, att vägar och allmänna platser kunna anordnas när behov därav uppkommer. Finnes fast fornlämnning, skall därtill hörande område såvitt möjligt kunna avsättas till öppen plats. Med avseende å tillämpningen i övrigt av vad i detta stycke stadgas äger Konungens befallningshavande meddela de anvisningar som prövas erforderliga.

När fråga väckts om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger Konungens befallningshavande i erforderlig utsträckning meddela förbud mot avstyckning inom området utan Konungens befallningshavandes medgivande. I den mån så finnes lämpligt äger Konungens befallningshavande bestämma, att avstyckning utan hinder av förbud som nyss sagts må äga rum, därest stadsarkitekten ej funnit anledning till erinran däremot.

Anvisningar och förbud varom förmäles i detta moment skola lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

3 mom. Finner förrättningsmannen, att Konungens befallningshavandes medgivande enligt vad i 1 eller 2 mom. sägs erfordras till avstyckning, skall han, om sakägare yrkar det eller han eljest finner olämpligt att fortsätta förrättningen, förklara denna vilande och insända handlingarna i ärendet till magistraten, som har att med eget yttrande anmäla det hos Konungens befallningshavande. Samma lag vare, om förrättningsmannen eljest finner, att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad.

6 KAP.

8 §.

Ägoutbyte må, utöver vad som följer av 1 §, ske jämväl där bestående fastighetsindelning ej överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan eller tomtindelning och sådan överensstämmelse utan någon delägares förfång främjas genom ägoutbytet.

Uppgår skillnaden — — — delägares förfång.

I fråga — — — motsvarande tillämpning.

9 §.

Inom område, för vilket finnes fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller på annan grund särskilda bestämmelser med avseende å markens bebyggande gälla, må ägolott ej utläggas så, att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna eljest motverkas; dock må Konungens befallningshavande medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill.

Inom område, för vilket regionplan fastställts, skall ock denna beaktas.

13 §.

Innan förrättning — — — från byggnadsnämnden.

Beslut, varigenom laga skifte blivit fastställt eller tillstånd därtill meddelats efter underställning, må överklagas av byggnadsnämnden, som utan dröjsmål skall erhålla del av beslutet.

7 KAP.

1 §.

För varje — — — inom staden.

Till fastighetsregistret — — — fastigheter enskilt.

Tomtboken skall hava sådan uppställning, att den jämväl innehåller uppgifter om beslut, innefattande fastställelse å eller ändring i stadsplan eller tomtindelning, om särskilda bestämmelser, som Konungen jämlikt äldre lag meddelat med avseende å sättet för byggnadskvarters användande, ävensom om andra byggnadsbestämmelser, så vitt de icke äro föremål för inteckning efter vad om servitut är stadgat samt magistraten meddelat föreskrift om deras anmärkande, så ock om huruvida område är att hänföra till gammal eller ny stadsdel. Skola enligt fastställd generalplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser särskilda föreskrifter tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande inom område utom stadsplan eller har Konungen eljest meddelat sådana föreskrifter, skall det anmärkas i stadsägboken eller bihang B vid de fastigheter eller områden beslutet angår. Vad

nyss är sagt gälla ock, om i stadsplan finnas bestämmelser angående användandet för visst ändamål av fastighet eller område, som är upptaget i stadsägoboken eller nämnda bihang.

Föreskrift, som — — — särskilt fall.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

Har förrättning sökts före nämnda dag, skall ärendet handläggas och prövas jämlikt äldre lag.

Med avseende å avstyckningsplan som vid denna lags ikraftträdande är gällande skall vad i 5 kap. 8 § och 6 kap. 9 § stadgas rörande byggnadsplan äga motsvarande tillämpning. Ändring av avstyckningsplan må verkställas på sätt förut skett.

Förbud mot avstyckning, som vid lagens ikraftträdande gäller enligt 5 kap. 8 a §, skall lända till efterrättelse intill dess Konungens befallningshavande annorlunda förordnar; dock skall ansökan om tillstånd prövas av Konungens befallningshavande, där den ej inkommit till magistraten före nya lagens ikraftträdande.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas, att 18 § lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

18 §.

I fråga — — — annorlunda stadgat.

Fullföljes talan — — — är stadgat.

Den i — — — beslut avgjord.

Skall med — — — 12 § förmäles.

Är fråga om område i stad eller annat samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmar med vad i 5 kap. 6 §, 8 § 1 mom. och 12 § i lagen om fastighetsbildning i stad är stadgat. Meddelas fastställelse, skall, såvitt framställning därom gjorts, det avstyckade området åsättas särskilt namn.

Är fråga om annat område än i nästföregående stycke sägs, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmar med vad i 19 kap. 1 § andra stycket, 12 § första och tredje styckena, 13 § 2 mom. samt 20 § lagen om delning av jord å landet är stadgat. Har marken före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sänjedelning, må den dock avskiljas, såframt densamma jämte annan mark, som avstyckats eller avsöndrats från fastigheten, ej överstiger hälften av fastighetens ägovidd. Inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må i nämnda fall, när skäl därtill äro, fastställelse meddelas, ändå att mera än hälften av ägovidden varder avskild.

Om beslut — — — till Konungens befallningshavande.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948 men ej tillämpas i fall, då förrättningen sökts dessförinnan.

¹ Senaste lydelse se SFS 1939: 74.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementetsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 januari 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *ändrade bestämmelser angående sammanläggning av fastigheter*.

Föredraganden anför följande.

Med skrivelse den 1 september 1944 avlämnade särskilt tillkallade sakkunniga, de s. k. fastighetsbildningssakkunniga, betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet samt förslag till lag om sammanläggning av fastigheter å landet, m. m. (SOU 1944: 46). Sedan yttranden över betänkandet inkommit från myndigheter och sammanslutningar samt ärendet varit föremål för överväganden inom justitiedepartementet, anmälde jag, efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen, det samma i statsrådet den 17 januari 1947. Såsom jag därvid framhöll kunde hela lagstiftningsärendet då icke på en gång behandlas; såvitt rörde sammanläggningslagen och därmed sammanhängande frågor förklarade jag mig framdeles skola återkomma. Jag anhåller nu att få upptaga ärendet i denna del till behandling.

I mitt anförande i statsrådet den 17 januari 1947 lämnade jag inledningsvis vissa upplysningar om tillkomsten av fastighetsbildningssakkunnigas förslag samt omnämnde vilka myndigheter och sammanslutningar som yttrat sig över förslaget. Jag torde nu kunna inskränka mig till att återropa det sålunda anförda. Likaså får jag hänvisa till statsrådsprotokollet för nämnda dag beträffande den närmare innebörden av de sakkunnigas förslag till ändrade bestämmelser om avstyckning m. m. I detta sammanhang vill jag endast erinra att förslagets huvudsyfte är att skapa betingelser för att vid delning av jord jordbruksekonomiska synpunkter må kunna i större utsträckning beaktas och olämplig jorddelning förhindras.

Allmänna synpunkter.

De sakkunniga ha uttalat, att som sammanläggningsinstitutet hade sin största praktiska betydelse i fall, då sammanläggning kombinerades med avstyckning, samt sådan jorddelning ofta vore beroende av en dylik kombination, en reform av reglerna om avstyckning icke borde företagas utan att samtidigt lagen om sammanläggning underkastades saklig översyn. De av nämnda reform påkallade ändringarna i sammanläggningslagen behövde måhända icke bli så djupgående. Emellertid syntes det lämpligt att samtidigt vidtaga vissa andra ändringar i denna lag, särskilt undanröja några mindre behöfliga legala hinder mot institutets begagnande, vilka vållade besvärligheter i praxis och motverkade intresset att kunna genom sammanläggning förbättra fastighetsindelningen. De sakkunnigas förslag i detta hänseende borde dock icke uppfattas som om det åsyftade lösning av alla frågor om sammanläggningsinstitutets reformering. Slutlig ståndpunkt hade t. ex. icke tagits till det tvivelaktiga spörsmålet om möjlighet att tillåta sammanläggning av makars fastigheter. De ändringar av systematisk eller eljest av redaktionell natur, som ansetts lämpliga, medförde i förening med de sakliga nyheterna en så pass genomgripande omvandling av gällande lags text, att förslaget funnits böra erhålla formen av en helt ny lag.

I de sakkunnigas förslag till lag om sammanläggning av fastigheter å landet angivas först institutets innebörd och rättsverkningar (1 och 2 §§), därefter den lokala begränsningen av lagens tillämplighetsområde (3 §), villkoren för sammanläggning i den mån de icke ansetts tillhöra frågan om institutets innebörd (4—11 §§) samt slutligen reglerna om förfarandet (12—19 §§).

Den viktigaste nyheten i förslaget kan anses ligga däri att — medan gällande lag utgår från att möjligheten till sammanläggning skall vara begränsad till fall, då fastigheterna med avseende å sättet för sin tillkomst stå i visst förhållande till varandra — förslaget däremot principiellt medger institutets användning beträffande fastigheter i allmänhet, oavsett deras härkomst. De hittillsvarande bestämmelserna avse sålunda till största delen att inskränka möjligheten att sammanlägga vad som tillhör skilda ursprungliga skifteslag; sammanläggning över rågång är i allmänhet icke tillåten. I förslaget ha några villkor med avseende å skifteslagsindelningen icke upptagits.

I samband härmed kan nämnas att förslaget innefattar ökade möjligheter att låta fastighet, som utgör andel i samfällid mark, ingå i sammanläggning.

Vid sidan av de nya reglerna beträffande frågan, vilka fastigheter som överhuvud kunna komma i fråga till sammanläggning med varandra, torde som den mest betydande nyheten i förslaget kunna betecknas dess bestämmelser om sammanläggnings beroende av gravationsförhållandena. I sådant hänseende innebär förslaget bland annat eftergi-

vande av gällande lags krav att medgivande till sammanläggning måste föreligga från innehavare av särinteckning med sämre rätt än gemensamma inteckningar i fastigheterna. De sakkunniga ha därjämte ansett det möjligt att tillmötesgå det gamla önskemålet, att inteckningar för servitut och därmed jämförliga rättigheter icke skola kunna, såsom andra inteckningar, hindra sammanläggning, och förslaget innehåller därför ett stadgande att, vid bedömande av sammanläggnings tillåtlighet ur gravationssynpunkt, avseende icke skall fästas vid dylika inteckningar.

Medan betydande lättnader sålunda ansetts kunna medgivas i de hittills med hänsyn till skifteslagsindelningen och gravationsförhållandena uppställda villkoren för sammanläggning, har å andra sidan synts påkallat att mer generellt än hittills hävda intresset av nybildade fastigheters lämplighet för sitt ändamål och överhuvud av jordpolitisk kontroll. Beträffande lämplighetskravets närmare innebörd utgå de sakkunniga från att samma regler i princip böra gälla, vare sig en fastighet tillskapas genom jorddelning eller genom sammanläggning. De bestämmelser om nybildad fastighetslämplighet, som upptagits i förslaget till nya avstyckningsregler, borde därför äga tillämplighet också vid sammanläggning, och i förslaget hänvisas i enlighet härmed till dessa bestämmelser.

Slutligen må anmärkas att förslaget till sammanläggningslag ansetts böra föranleda vissa följdändringar i den s. k. Dalalagen, varom särskilt lagförslag framlagts.

Yttrandena.

I det övervägande antalet remissyttranden har fastighetsbildningssakkunnigas ifrågavarande förslag i princip vunnit gillande eller lämnats utan erinran. Av flera *ägodelningsdomare* har uttalats, att nyheterna i förslaget till sammanläggningslag måste hälsas med tillfredsställelse; de komme uppenbarligen att underlätta användningen av sammanläggningsinstitutet. Enligt *ägodelningsdomaren i Sunnerbo domsaga* vore det önskvärt att åtminstone vissa av de föreslagna ändringarna kunde genomföras utan att revision av jorddelningslagstiftningen i övrigt behövde avvaktas. Även *föreningen Sveriges häradshövdingar* har tillstyrkt förslaget. *Lantmäteristyrelsen* har ansett, att förslaget innebure så betydande fördelar att däri upptagna bestämmelser borde utan uppskov komma i tillämpning. Enligt styrelsens förmenande borde dock en allmän planläggning komma till stånd för att sanera fastighetsbeståndet på landsbygden, och sammanläggningsinstitutet tarvade därför än ytterligare revidering. Jämväl av *överlantmätarna i riket* har förslaget till ny sammanläggningslag i allmänhet mottagits med tillfredsställelse. Därvid har framhållits, att de större möjligheter till sammanläggning som förslaget erbjöde vore ägnade att bidra till en ändamålsenligare fastighetsarrondering och en mer rationell fastighetsbildning. *Överlantmätaren i Norrbottens län*, som uttalat sig i denna riktning, framhåller emellertid, att begränsningen i institutets tillämplighet alltjämt vore påtaglig, främst med hänsyn till inteckningsvillkor, förutsättningen om frivilliga överlåtelse

samt sakägarnas motvilja mot tidsutdräkt och besvär. *Sveriges lantmätareförening* har anfört, att en reform av reglerna för sammanläggning i praktiken visat sig behöfelig. Allteftersom de jordpolitiska kraven på fastigheters utseende och sammansättning skärpts, hade sammanläggningsinstitutet kommit till större användning. Utvecklingen komme utan tvivel att fortsätta i denna riktning. Sammanläggningsinstitutet vore av stor betydelse vid rationalisering av landsbygdens fastighetsbestånd och utgjorde ett gott medel vid sanering och konservering av fastighetsindelningen. *Egnahemsstyrelsen* liksom även nära nog samtliga *egnahemsnämnder* ha livligt förordat, att förslaget upphöjdes till lag, därvid styrelsen uttalat, att det i den omfattande verksamhet egnahemsorganisationen bedreve för att genom sammanslagning av ofullständiga jordbruk till bärkraftiga familj jordbruk eller genom komplettering av ofullständiga jordbruk med tillskottsjord sträva till en rationalisering av de många ofullständiga jordbruken vore av mycket stor betydelse, att reglerna för sammanläggning icke lade onödiga hinder i vägen för institutets användning eller för en smidig tillämpning av detsamma. *1942 års jordbrukskommitté*, som uttalat sig i samma riktning, anser det önskvärt, att reformen i denna del genomföres snarast, även om de övriga av de sakkunniga framlagda lagförslagen ej genast skulle bli genomförda. Även *skogsstyrelsen* och *tekniska högskolans i Stockholm lärarkollegium* ha tillstyrkt ifrågasvarande förslag. I de av *länsstyrelserna* avgivna utlåtandena har förslaget till ny sammanläggningslag nästan undantagslöst tillstyrkts; förslaget har ansetts vara väl ägnat att i avsevärd grad öka sammanläggningsinstitutets användbarhet. *Sveriges lantbruksförbund*, som förordat anstånd med förslaget till ändringar i jorddelningslagen, har ansett förslaget till ändrade sammanläggningsbestämmelser böra omedelbart genomföras. *Sveriges skogsägareförbund* och *riksförbundet landsbygdens folk* ha tillstyrkt förslaget under framhållande av att man därigenom syntes ernå avsevärt ökade möjligheter till önskvärd komplettering av ofullständiga jordbruk.

Förslaget har i vissa yttranden förklarats icke kunna godtagas i befintligt skick.

Överlantmätaren i Västerbottens län har med avseende å bristerna hos gällande lag och svårigheten att bedöma dess verkningar framhållit nödvändigheten av att alla fastighetsbildande åtgärder av jordpolitisk betydelse följde vissa riktlinjer eller viss plan i syfte att förbättra icke blott enskilda fastigheters utan även ortens näringsförhållanden. Den möjlighet att ingripa reglerande på fastighetsbildningen genom olika planinstitut som sedan länge förelegat i orter med tätbebyggelse syntes rimligen kunna påfordras jämväl vid annan form av fastighetsbildning. Enligt överlantmätarens mening vållade dock intektningsfrågan den största svårigheten vid sammanläggning. Det besvär och de omkostnader som i sammanläggningsärenden förorsakades av intektningsförhållandena vore ägnade att motverka sammanläggningsåtgärder i hög grad. Därjämte har i utlåtandet anmärkts, att gällande lags regler rörande den utredning som i sammanläggningsärenden skall förebringas angående sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt vore

i skilda hänseenden bristfälliga. Överlantmätaren hävdar, att de i yttrandet påtalade bristerna endast delvis beaktats. Sålunda saknades helt förslag till plan eller dylikt att ligga till grund för sammanläggningar. I inteckningsfrågan hade lättnader endast medgivits i begränsad omfattning. Om en längre gående revision nu icke kunde genomföras, borde förslaget icke upphöjas till lag. I stället syntes de av de sakkunniga föreslagna förbättringarna och lättnaderna kunna genomföras genom ändringar i gällande lag. Även *lantbruksstyrelsen* och *norrlandskommittén* ha ansett förslaget icke böra genomföras utan ytterligare utvidgning och förenkling av sammanläggningsinstitutet. *Ågodelningsdomaren i Västra Göttinge domsaga* har avstyrkt förslaget och därvid uttalat, att de invecklade förhållandena i samband med sammanläggning av fastigheter tilldroge sig särskild uppmärksamhet och att det vore önskvärt att en del radikala förändringar i inteckningsväsendet kunde genomföras som förenklade sammanläggningsförfarandet; på denna punkt medförde det föreliggande förslaget icke någon lösning.

Länsstyrelsen i Gotlands län har avstyrkt förslaget under förmenande, att dess genomförande skulle komma att medföra icke oväsentliga nackdelar för länets vidkommande. I sådant hänseende har länsstyrelsen åberopat ett av *hushållningssällskapets i länet förvaltningsutskott* avgivet yttrande, vari framhållits, att på Gotland fortginge en fastighetsbildning genom sammanförande av fastigheter, vilken kunde resultera i brukningsenheter som vore otjänliga med hänsyn till arronderings- och brukningsförhållandena. Detta skulle ej heller den nya lagstiftningen kunna hindra. Däremot skulle bestämmelserna om fristående sammanläggning skärpas, i det att villkoren för så uppkommen fastighetsbildning bleve desamma som för fastighet, bildad genom avstyckning. Detta skulle enligt förvaltningsutskottets mening säkerligen visa sig på Gotland medföra nya svårigheter även för den legala och lämpliga jordstyckningen. Även *överlantmätaren i Gotlands län* har i yttrande gemensamt med länets lantmätare uttalat, att förslaget innebure en för Gotlands del olycklig skärpning av gällande lag, såvitt anginge fristående sammanläggning, i det att fastighet som bildades genom sammanläggning skulle uppfylla samma krav som fastighet, bildad vid avstyckning.

Möjligheten att kunna tvångsvis genomföra sammanläggning har förts på tal i flera yttranden. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har anslutit sig till de synpunkter som anlagts av *hushållningssällskapets i länet förvaltningsutskott*, vilket i avgivet yttrande förklarat, att ett förslag till sammanläggning av fastigheter å landet måste betecknas såsom ofullständigt, så länge det icke innefattade bestämmelser om att sambrukade registerfastigheter automatiskt skulle sammanläggas. Infördes en sådan ordning, skulle sammanförandet av ofullständiga registerfastigheter till ur ekonomisk synpunkt lämpligare brukningsenheter så att säga legaliseras och okontrollerad styckning av dylika fastigheter förhindras. Det vore dock enligt förvaltningsutskottets uppfattning uppenbart, att kostnaderna för dylika tvångsvis företagna åtgärder icke borde åvila fastigheternas ägare utan borde falla på statsverket. Önskemål i denna riktning föreligga, förutom från länsstyrelsen och

hushållningssällskapet i Västerbottens län, även från *överbantmätarna i Gotlands, Västmanlands, Västernorrlands och Västerbottens län, lantbruksstyrelsen*, ett flertal *egnaheimsnämnder* och *Sveriges lantmätareförening*. Det har framhållits, att det i större eller mindre utsträckning förekomme, att faktiska brukningsenheter bestode av ett flertal jordregisterfastigheter. En tvångsvis genomförd sammanläggning skulle i dylikt fall vara jordpolitiskt synnerligen önskvärd.

Från vissa håll har förordats att möjlighet öppnas till sammanläggning överbantengräns. *Överbantmätaren i Skaraborgs län* har anförut att en önskvärd förbättring av en bostadsfastighet eller ett småbruk ofta skulle kunna åstadkommas, därest område från intill liggande fastighet inom annan socken finge avstyckas för sammanläggning. Då avstyckning för sambruk ej heller vore tillåten och då indelningsändring utgjorde en omständlig och tidsödande procedur, syntes behov av särskilda åtgärder förefinnas för lösande av det angivna problemet. Därest kommunreglering komme till stånd inom länet bleve olägenheterna visserligen av mindre omfattning, men säkerligen komme de i många fall att kvarstå. Det kunde ifrågasättas, huruvida icke särskilda eftergifter borde medgivas i de fall, då en önskad fastighetsbildning icke kunde komma till stånd på grund av kommunindelning. Större betänkligheter syntes knappast böra möta att till särskilda fastigheter för sambruk avstycka mindre värdefulla områden, som vore belägna inom annan socken än den fastighet, varmed de avsåges skola sambrukas. Liknande synpunkter ha framförts av *hushållningssällskapet och jordbrukskommissionen i Hallands län, jordbrukskommissionen i Malmöhus län samt länsstyrelsen och hushållningssällskapet i Skaraborgs län. Länsarkitekten i sistnämnda län* har anmärkt, att behovet av möjlighet att sammanlägga överbantengräns vore särskilt framträdande i fall, då samhällsbildningar å landet berördes. *Riksförbundet landsbygdens folk* har framhållit att även om ur registreringssynpunkt och kanske av andra skäl det kunde erbjuda svårigheter med sammanläggning överbantengräns, finge dessa svårigheter icke betraktas som oöverbärliga. De rent praktiska synpunkterna om hur man på bästa sätt skulle åstadkomma fullgoda fastigheter måste ha vitsord. Inom vissa typiska jordbruksområden, där så gott som all jord utgjorde åkerjord, vore socknarna mycket små och nästan aldrig geografiskt begränsade.

I några utlåtanden har ifrågasatts att överbärläta sammanläggningsärendena från ägodelningsdomaren till överbantmätaren eller inskrivningsdomaren. För det förstnämnda alternativet ha uttalat sig *ägodelningsdomarna i Östra och Medelsta samt i Torna och Bara domsagor*, därvid ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga hävdut, att dessa ärenden icke vore av beskaffenhet att böra hänskjutas till handläggning av den dömande myndigheten. Det låge närmare till hands, att frågan behandlades av den som omhänderhade jordregistrets förande. *Föreningen Sveriges häradsbövdingar* har föreslagit, att samtliga avstyckningsförrättningar och således även de som avsåge avstyckning för sammanläggning underställdes överbantmätaren för fastställelse. En-

ligt föreningens förmenande saknades då anledning att bibehålla ägodelningsdomaren som myndighet för prövning av ansökningar om sammanläggning. Denna prövning borde i stället ankomma på inskrivningsdomaren. Härigenom skulle förfarandet väsentligt förenklas. Den jordpolitiska granskningen skulle i första hand ankomma på överlantmätaren, som med översändande av handlingarna i avstyckningsärendet tillika borde uttala sig i sådant hänseende.

Även eljest har framhållits önskvärdheten av förenklingar i det rättsliga förfarandet, närmast för att möjliggöra en snabbare handläggning. *Ägodelningsdomaren i Östra och Medelsta domsaga* har i sådant hänseende uttalat, att — fränsett föreslagna lättnader med avseende å sammanläggnings beroende av intecknade sakrätter — försök icke gjorts av de sakkunniga att komma till rätta med problemet om förenkling och underlättande av proceduren vid sammanläggning. Samma fråga har upptagits av *ägodelningsdomaren i Villands domsaga*, som — med instämmande av *ägodelningsdomaren i Gärds och Albo domsaga* — anfört, att förslaget i fråga om själva proceduren för sammanläggningsärendenas behandling icke innehölle något egentligt nytt. Just de delar av sammanläggningslagen, i vilka proceduren berördes, syntes dock vara i särskilt behov av grundlig översyn. Bestämmelserna i sammanläggningslagen om förfarandet vore synnerligen knapphändiga, vilket medfört att i praxis likartade sammanläggningsärenden kommit att av olika ägodelningsdomare handläggas på olika sätt. Bestämmelsernas utformning kunde även mången gång föranleda, att därest någon utsikt skulle föreligga att inom rimlig tid efter ett sammanläggningsärendes anhängiggörande uppnå resultat, ett särdeles betungande arbete komme att åvila ägodelningsdomaren. Detta gällde särskilt sammanläggningsärenden vilka hade samband med avstyckning. Det syntes nödvändigt att söka i så stor utsträckning som möjligt befria ägodelningsdomaren från sådant arbete som rätteligen icke ankomme på honom utan på sökanden. I utlåandet har hemställts, att de sakkunnigas förslag först efter en ingående översyn måtte läggas till grund för ny lagstiftning.

Slutligen har i vissa remissyttranden till diskussion upptagits huruvida det överhuvud vore lämpligt att nu genomföra den föreslagna lagstiftningen. *Lagberedningen*, som ifrågasatt om icke revisionen av avstyckningsreglerna borde vila till dess statsmakterna tagit ställning till riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, har beträffande förevarande förslag anfört att beredningen under sitt sysslande med revision av inteckningslagstiftningen bland annat kommit att uppmärksamma frågan i vad mån det vore möjligt att för bildande av s. k. inskrivningsenheter eller för sammanläggning av fastigheter finna en godtagbar norm, efter vilken en rangordning mellan inteckningar i skilda fastigheter skulle kunna bestämmas, även när dessa vore på olika sätt graverade. Beredningen ansåge det tänkbart, att en dylik rangordning kunde fastställas vid en särskild förrättning, s. k. inteckningsreglering, som skulle äga rum inför överexekutor. Därest ett sådant system funnes kunna genomföras, komme frågan om sammanläggnings beroende av gra-

vationsförhållandena i ett annat läge än för närvarande. En sammanläggning skulle överhuvud ej behöva hindras av den omständigheten att fastigheterna vore på olika sätt belastade. Under hänvisning till det anförda har lagberedningen uttalat, att hinder väl i och för sig icke syntes möta att redan nu i den omfattning som de sakkunniga föreslagit utvidga möjligheterna för sammanläggning av fastigheter men att den omständigheten, att beredningen kunde komma att föreslå en särskild anordning för att reglera inteckningarna vid sammanläggning, dock kunde, vid sidan av den för uppskov med reformeringen av avstyckningsreglerna framhållna synpunkten, anföras såsom skäl för anstånd med förslaget genomförande. *Svea hovrätt*, som likaledes ansett att med förslaget till ändringar i jorddelningslagen borde anstå, har yttrat, att hinder dock icke syntes möta mot att nu genomföra ny lagstiftning om sammanläggning. För uppskov med lagstiftning i denna del talade emellertid enligt hovrättens uppfattning, att lagberedningen kunde förväntas framlägga förslag som torde medföra ytterligare ändringar i sammanläggningsreglerna. *Skogsstyrelsen* och *hushållningssällskapet i Göteborgs och Bohus län* ha ansett, att slutgiltigt ståndpunktstagande beträffande ändrade bestämmelser om sammanläggning borde anstå i avvaktan på resultatet av de utredningar rörande jordbrukets ekonomi och vad därmed ägde samband, som påginge inom 1942 års jordbrukskommitté och norrlandskommittén.

Departementschefen.

Såsom framgår av statsrådsprotokollet för den 17 januari 1947 har fastighetsbildningssakkunnigas förslag till nya regler om avstyckning lagts till grund för ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till lag angående ändring i jorddelningslagen. Lagförslaget avser icke att vara en definitiv lösning av frågan om avstyckningsinstitutets reformering; denna är nämligen i väsentlig grad beroende av utformningen av jorddelningslagstiftningen i övrigt. Det huvudsakliga syftet med förslaget är att söka förhindra uppkomsten av icke bärkraftiga brukningsdelar och frånskiljandet av skog som är behöflig för jordbruket.

Parcelleringen av landets jordbruksjord har otvivelaktigt redan drivits för långt. Ett medel att utvidga brukningsdelarnas areal och förbättra arronderingen eller ägosammansättningen är sammanläggningsinstitutet. Likaväl som för jorddelning bör för sammanläggning gälla, att tillskapandet av ny fastighet skall vara beroende av att denna ur jordbruksekonomiska och andra synpunkter är ändamålsenlig.

De sakkunniga ha med allmänt instämmande i remissyttrandena ansett, att sammanläggningsinstitutet enligt gällande lag icke kan tillfredsställande fylla nämnda uppgift, och det torde icke kunna bestridas, att den nuvarande lagstiftningen om sammanläggning är bristfällig. Å ena sidan saknas erforderliga garantier för att endast lämpliga fastigheter bildas genom sammanläggning och å andra sidan gälla för sammanläggning åtskilliga villkor som varken betingas av jordpolitiska krav eller eljest kunna anses tillräckligt motiverade.

Av den förut lämnade redogörelsen framgår att de sakkunnigas förslag till lag om sammanläggning av fastigheter å landet avser att förbättra sammanläggningsinstitutet främst i nämnda avseenden. De sakkunniga ha själva framhållit, att med förslaget icke åsyftas lösning av alla frågor om sammanläggningsinstitutets reformering.

En ny lagstiftning om sammanläggning måste emellertid för närvarande få karaktären av ett provisorium redan av samma anledning som enligt vad nyss anförts föranleder att avstyckningsinstitutet icke kan definitivt regleras; även lagstiftningen om sammanläggning är beroende av den slutliga revisionen av jorddelningslagen. Särskilt stor betydelse torde sammanläggningsinstitutet få i den mån rationaliseringssträvandena nödvändiggöra bättre överensstämmelse mellan jordens indelning i faktiska brukningsenheter och den rättsliga fastighetsindelningen. Såsom i vissa remissyttranden framhållits synes man för detta syfte böra överväga, i vad mån det erfordras regler om sammanläggning av gemensamt brukade fastigheter jämväl utan ägarens samtycke.

Frågan om förhållandet mellan fastighetsredovisningen samt den kommunala och ecklesiastika indelningen är för närvarande föremål för överbäggande inom lantmäteristyrelsen. I samband därmed torde även spörsmålet om sammanläggning över skilda slag av förvaltningsgränser upptagas till prövning. Det i flera remissutlåtanden uttalade önskemålet om möjlighet att sammanlägga över sockengräns bör med hänsyn därtill tills vidare lämnas å sido.

De lättnader i fråga om sammanläggnings beroende av gravationsförhållandena, som de sakkunniga föreslagit, ha i allmänhet hälsats med tillfredsställelse. I olika remissyttranden har dock gjorts gällande att lättnaderna icke gå nog långt. Även enligt min mening är det i och för sig önskvärt att lämpligheten av sammanläggning får bedömas uteslutande efter jordpolitiska grunder. Härför erfordras emellertid anordningar som på betryggande sätt tillgodose inteckningshavernas intresse. Den i lagberedningens utlåtande antydda inteckningsregleringen kan möjligen visa sig vara en utväg men utformningen av ett dylikt institut torde sammanhånga med reformeringen av inteckningsrätten i övrigt. För närvarande är det därför icke heller i fråga om gravationsförhållandena möjligt att slutligt reformera sammanläggningsinstitutet.

Särskilt från ägodelningsdomarhåll har mot sakkunnigförslaget riktats anmärkning, att gällande lags bestämmelser om förfarandet lämnats i det närmaste orubbade. Jag är icke beredd att gå närmare in på detta problem i nu förevarande sammanhang. Vissa jämkningar i förfarandet synas mig dock kunna företagas utan någon mera djupgående undersökning.

Av det anförda framgår att jag icke för närvarande anser det möjligt att framlägga förslag angående sammanläggningsinstitutets slutliga utformning. På grund av institutets betydelse ur jordpolitisk synpunkt böra emellertid redan nu vissa ändringar vidtagas i den riktning som fastighetsbildningssakkunniga föreslagit. Ändringarna torde lämpligen kunna genomföras inom ra-

men för den gällande sammanläggningslagen, frånsatt de följdändringar som samtidigt torde böra göras i den s. k. Dalalagen och fastighetsbildningslagen. Jag vill i det följande närmare behandla de olika lagrum som beröras av dessa ändringar.

Sammanläggningslagen.

1 §.

Denna paragraf innehåller för närvarande bland annat de villkor för sammanläggning som gälla med avseende å skifteslagsindelningen. För sammanläggning fordras i princip att de fastigheter som skola sammanläggas antingen utgöra primära skifteslag eller gemensamt ingå i ett sådant. Sammanläggning över rågång är sålunda i allmänhet ej tillåten. Fastigheter, som ingå i ett och samma under laga skifte varande skifteslag, få dock sammanläggas, om det på sätt i 3 kap. 14 § jorddelningslagen förmåles kan ske under skiftet. Oberoende av den primära skifteslagsindelningen må dessutom med fastighet sammanläggas sådan del av fastighet, som efter avstyckning under villkor om sammanläggning ej kan bestå såsom särskild fastighet, eller sådan fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och för vilken särskild ägolott icke kan utläggas med mindre sammanläggningen kommer till stånd. Härjämte stadgas i förevarande paragraf att vad i lagen sägs om rätt att låta fastighet ingå i sammanläggning skall äga motsvarande tillämpning å del därav som i särskild ordning avstyckas för ändamålet. Den omständigheten att fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag, utgör andel, för vilken ägolott först genom skiftet skall utbrytas, medför icke hinder mot att fastigheten i samband med skiftet sammanlägges med fastighet utom skifteslaget.

De sakkunnigas förslag innebär att kravet på fastigheternas belägenhet inom samma primära skifteslag helt uppgives. Såvitt nu är i fråga innehåller förslaget, varest termen fastighet genomgående användes i betydelsen registerfastighet, endast en bestämmelse, 1 § andra stycket. Enligt denna skall vad som sägs om rätt att låta fastighet ingå i sammanläggning även gälla fastighetsdel, som avstyckas jämlikt 21 kap. 42, 43 eller 68 § jorddelningslagen, samt andel i fastighet, såframt denna ingår i laga skifte och sammanläggningen kan ske under skiftet på sätt i 3 kap. 14 § nämnda lag förmåles. Där ej annorlunda stadgas, skall vad om fastighet sägs äga motsvarande tillämpning å fastighetsdel och andel, varom här är fråga.

De sakkunniga ha anfört att anledningen till hittills för sammanläggning gällande restriktioner med avseende å skifteslagsindelningen framför allt vore att söka däri att, då sammanläggning infördes i lagstiftningen vid sidan om delningsmetoderna, det rörde sig om något väsentligen nytt och oprövat. Denna fastighetsbildningsform ansågs påkallad huvudsakligen av vissa speciella skäl, främst intresset att vid skifte ej behöva utlägga särskilda lotter för vad som i äganderätts- och brukningshänseende utgjorde en enhet inom skifteslaget och att få till stånd ett någorlunda enkelt medel att, när verk-

ställd jorddelning icke längre motsvarade förhållandenas krav, göra densamma om intet och därmed ernå bättre utgångsläge för nya delningar. Sammanläggning skulle därför ha sitt egentliga värde, när de olika fastigheterna tillhörde ett och samma skifteslag. Det ansågs onödigt och betänkligt att i allmänhet tillåta sammanläggning över rågång. Vådan av dylik åtgärd förmenades ligga särskilt i att skifteslagsindelningen härigenom rubbades. Vad man ville förekomma var att ett skifteslag av högre ordning skulle såsom sådant utplånas eller förändras och möjligheten att omdela detta skifteslag gå förlorad eller inskränkas. Häri låge dock enligt de sakkunnigas uppfattning icke något anmärkningsvärt. Enahanda problem uppstode vid sammanläggning av blott del av sekundärt skifteslag med jord som icke tillhörde detsamma. Genom lagändringar åren 1937 och 1940 hade också den ursprungligen mer än för närvarande begränsade möjligheten att sammanlägga över rågång utvidgats för att tillgodose behov, som under den fortsatta utvecklingen visat sig särskilt trängande. De sakkunnigas förslag kunde därför i denna del betraktas som ett fullföljande av en gradvis i allt större utsträckning av lagstiftaren redan godtagen mening att sammanläggning icke borde hindras av hänsyn till dess eventuella inverkan på skifteslagsindelningen.

Beträffande frågan, huruvida och under vilka betingelser en fastighet, som bildats genom sammanläggning av del av ett skifteslag med vad som tillhör annat sådant, skall ingå i skifte å det ena eller andra av dessa skifteslag, ha de sakkunniga erinrat att samtliga till en fastighet hörande ägor icke behövde inbegripas i ett skifte. Ej heller vore det uteslutet att en och samma fastighet skulle kunna anses utgöra del av två olika skifteslag, ändå att det ena icke vore överordnat i förhållande till det andra. Som yttersta medel funnes den Konungen i 1 kap. 3 § jorddelningslagen tillagda befogenheten att vid behov fritt efter omständigheterna bestämma skifteslagsindelningen. Man hade sålunda vissa utvägar att inom gällande lags ram lösa spörsmålet om sammanläggnings inverkan på skifteslagsindelningen. Dessutom vore det ringa sannolikhet för att saken i nämnvärd omfattning skulle bli aktuell, innan jorddelningslagens regler om laga skifte reviderats. Enligt de sakkunnigas mening kunde det emellertid icke heller ur principiell synpunkt betecknas såsom oegentligt om skifteslagsindelningen rubbades genom sammanläggning. Det måste vara att underskatta det jordpolitiska värdet av ändringar i fastighetsindelningen och i motsvarande mån överdriva betydelsen av fastigheternas historiska härledning, om man förhindrade dylika ändringar blott för att de skulle rubba en på denna härledning grundad skifteslagsindelning. Utvecklingen av landets fastighetsväsen kunde icke rimligtvis för alla tider bindas av dess ursprung och detta gällde icke endast jorddelningsinstitut sådana som omskifte och ägoutbyte utan även sammanläggning. Nästan lika viktigt som att delningen av de gamla enheterna tillätes vore att ändrade förhållanden kunde föranleda att fastigheter sammansattes av dylika enheter eller delar av sådana. En av aktuella förhållanden påkallad sammanläggning borde därför icke hindras av hänsyn till eventualiteten att omskifte någon gång i framtiden kunde ifrågakomma.

I åtskilliga remissyttranden har uttalats tillfredsställelse över förslaget om avskaffande av sammanläggningsinstitutets beroende av skifteslagsindelningen.

Kammarkollegiet har framhållit att borttagandet av de nuvarande begränsningarna i möjligheterna att sammanlägga fastigheter, som tillhörde olika skifteslag, kunde medföra olägenheter vid omskiften. Vad de sakkunniga anfört därom att sammanläggningen hade så stort värde till minskande av olägenheterna av den överdrivna parcelleringen av jordbruksjord att hänsynen till eventuella omskiften ej borde få verka hindrande syntes emellertid kollegiet riktigt. Enligt *överbantmästaren i Kopparbergs län* kunde det anföras starka skäl för att uppgiva bundenheten vid skifteslagsindelningen. Utvecklingen på det jordpolitiska området komme helt visst att kräva en annan inställning till betydelsen av den historiska skifteslagsindelningen än hittills. Ett av frågetecknen vid ifrågasatta avsteg från skifteslagsindelningen hade varit konsekvenserna med avseende å de utflöden av äganderätten som sällan eller aldrig omfattats av fastighetsreglerande åtgärder, bland annat fiskerättigheterna. Redan hela den tidigare skiftesverksamheten, särskilt då skiften omfattat flera byar eller andra ursprungliga skifteslag, hade emellertid till stor del ryckt undan den forna fasta grunden för sådana rättigheters reella motsvarighet, så att numera intet väsentligt syntes kunna göras däråt. I andra avseenden finge hittills hysta betänkligheter mot en sammanblandning mellan de ursprungliga skifteslagen falla inför fördelarna med sammanläggning över rågång. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har erinrat, att bestämmelser om ett relativt vidsträckt sammanläggningsförfarande tillämpats vid de s. k. provskiftena och vid sedermera igångsatta laga skiften i de stor-skiftade delarna av Kopparbergs län, samt har framhållit att erfarenheterna därvidlag varit goda.

Överbantmästaren i Älvsborgs län har anfört att de för den föreslagna ändringen med avseende å skifteslagsindelningen anförda skälen finge anses väga tungt, om saken skärskådades ur synpunkten av utvecklingens gång. Sålunda vore det riktigt att man finge taga detta steg, därest man icke kunde finna annan utväg att garantera det varaktiga beståndet av ett önskvärt sambruk. *Överbantmästaren* vore dock icke övertygad att ej andra utvägar stode till buds och konstaterade med beklagande att det icke framlagts någon förutsättningslös och alla faktorer omspännande utredning på detta arbetsfält. De primära skifteslags- och byagränserna hade alltsedan jordredovisningens begynnelse givit en mycket värdefull och påtaglig stadga såväl åt jorddelningsväsendet som ock åt den administrativa enhetens, socknens, struktur. Bygdens historia anknöte sålunda regelmässigt till bya- och hemmansindelningen. Dennas betydelse för ordning, reda, enkelhet och överskådlighet i fråga om fastighetsredovisningen kunde knappast övervärderas. Redan 1940 års ändringar hade, särskilt såvitt anginge sistnämnda område, medfört verkningar, som vore allt annat än tilltalande. Med det anförda ville *överbantmästaren* ha sagt att reformen i nu berörd del otvivelaktigt medförde stora fördelar, att dessas utvinnande likväl förutsatte ett beklagligt offrande av

värden, som betytt mycket för landets fastighetsväsen, samt att motiveringen till de sakkunnigas förslag icke innehölle bevis för detta offers oundgänglighet.

Departementschefen.

Det för närvarande gällande villkoret för sammanläggning av fastigheter å landet, att de i princip skola tillhöra samma primära skifteslag, har tillkommit för att undvika rubbningar i den grundläggande indelningen av landets jord. Såsom överlantmätaren i Älvsborgs län närmare utvecklat har denna indelning haft mycket stor betydelse för fastighetsväsendet och i kulturellt avseende överhuvud. Icke desto mindre måste det ifrågasättas om det fortfarande är motiverat att upprätthålla den historiska skifteslagsindelningen. I viss utsträckning står den numera icke i överensstämmelse med den faktiska indelningen av jorden i brukningsdelar. Och ur rationaliseringssynpunkt är det uppenbarligen angeläget att en äldre tids skifteslagsindelning icke klavbinder utvecklingen av fastighetsbildningen. Genom de åren 1937 och 1940 vidtagna ändringarna i förevarande paragraf ha också vissa steg tagits i riktning mot att häva sammanläggningsinstitutets beroende av den primära skifteslagsindelningen. Av åtskilliga remissmyndigheter har vitsordats att de sakkunnigas förslag att helt avskaffa detta beroende motsvarar ett kännbart behov.

Eftersom gällande jorddelningslag bygger på den berörda indelningen i skifteslag kan givetvis ett genomförande av de sakkunnigas förslag utan samtidig ändring av nämnda lag medföra olägenheter vid framtida skiften å skifteslag, över vilkas rågång sammanläggning skett. I praktiken lära emellertid omskiften förekomma i mycket liten omfattning, och risken att skiften skola kompliceras genom vidgade möjligheter till sammanläggning är därför ej särdeles stor. Såsom de sakkunniga framhållit finnas dessutom vissa medel att komma till rätta med dylika situationer. Ehuru den pågående revisionen av jorddelningslagstiftningen, som förmodligen kommer att medföra nya regler om skifteslagsindelningen, ännu icke slutförts, anser jag därför hinder icke möta att genomföra de sakkunnigas förslag.

På grund av det anförda och med hänsyn till vikten av sammanläggningsinstitutets effektivisering förordar jag alltså att de för närvarande gällande villkoren för sammanläggning med avseende å skifteslagsindelningen borttagas.

I stället för de stadganden som sålunda böra uteslutas torde böra upptagas en bestämmelse om sammanläggningslagens tillämplighet å fastighetsdelar och andelar i fastigheter. Liksom i sakkunnigförslaget bör termen fastighet förbehållas för registerfastighet. Med viss redaktionell jämkning av den utav de sakkunniga föreslagna lydelsen synes bestämmelsen böra innehålla att vad i nämnda lag sägs om fastighet, som är avsedd att sammanläggas med annan, även skall, i den mån ej annorlunda stadgas, gälla fastighetsdel som avstyckas för sammanläggning, så ock andel i fastighet, såframt denna ingår i laga skifte

och sammanläggningen äger rum under skiftet enligt vad i 3 kap. 14 § jorddelningslagen sägs.

2 §.

Första stycket av denna paragraf utgör en komplettering till 1 §. Där givna särregler för fastigheter, som bildats genom avsöndring eller avstyckning, förklaras skola gälla även vissa i särskild ordning utbrutna områden. Enligt andra stycket i förevarande paragraf må fastighet, som utgör andel för viss fastighet i samfällad mark, sammanläggas allenast med den fastighet, till vilken andelen hör, med lagligen utbruten del av denna fastighet eller med annan fastighet, till vilken jämväl hör andel i samfälligheten.

De sakkunnigas förslag upptager icke något mot 2 § första stycket svarande stadgande. Såsom viss motsvarighet till andra stycket av nämnda paragraf innehåller förslaget bestämmelser i 1 § tredje och fjärde styckena. Det föreskrives sålunda, att om mark är samfällad för fastigheter, av vilka icke någon tillika har enskilt ägovälde, ej någon av dem må sammanläggas med fastighet, som icke tillhör samfälligheten, såframt det ej sker i samband med laga skifte å denna på sätt i 3 kap. 14 § jorddelningslagen förmåles eller sammanläggningen omfattar alla andelarna i samfälligheten. Fastighet, som utgöres av vattenverk eller fiskeri å annans grund, må ingå i sammanläggning allenast i förening med den fastighet, till vilken grunden hör.

De sakkunniga ha till en början erinrat att rätten att låta fastighet, som utgör andel i samfällad mark, ingå i sammanläggning i gällande lag regleras icke endast av 2 § andra stycket utan även av 1 §. I den mån sistnämnda paragrafs bestämmelser fordrade att varje fastighet hade sitt område genom rågång skilt från andra ägor kunde sålunda sammanläggning icke ske, då ägorna blandats ihop så att fastigheterna ej kunde anses annorledes än som andelar i en samfällighet. Bestode andelsfastigheter av jordeboksenheter i oskiftad by, finge däremot två eller flera av dem sammanläggas inbördes. I de åsyftade bestämmelserna i 1 § om andelsfastigheter kunde spåras — vid sidan av hänsyn till skifteslagsindelningen — även tanken, att om ett markområde motsvarades av andelsfastigheter, det kunde vara lämpligt att de sammansmälte men icke att de inginge i sammanläggningar, som motverkade detta resultat. Enligt de sakkunnigas mening syntes det också vara önskligt att andelsfastigheterna såvitt möjligt utsöndrades från systemet. För en blivande reform av redovisningen av jorden, närmast registreringssystemet, borde som de viktigaste programpunkterna uppställas krav på att varje äganderättslig jordenhet, som till någon del vore utbruten med full civilrättslig giltighet, bleve bokförd som en fastighet för sig samt, å andra sidan, att ur registret utmönstrades alla fastigheter, som saknade enskilt ägovälde. Vore en äganderättslig enhet blott en ideell del i visst område, borde det vara detta område och icke andelen som upptoges såsom fastighetsenhet. Ett särskilt problem uppstode emellertid beträffande sådana fall då någon eller några

andelar i samfälld mark tillhörde fastigheter med enskilt ägovälde, medan annan eller andra andelar i denna mark icke vore förenade med dylika fastigheter. Situationen kunde ha uppkommit på mer än ett sätt men vanligen vore det genom att fastighetsandel i samfälld mark överlåtits för sig, alltså utan att fastigheten själv omfattats av överlåtelsen. Rättspraxis hade numera intagit den ståndpunkten att dylik överlåtelse enligt gällande rätt vore att anse som civilrättsligt giltig. Enligt de sakkunnigas mening borde genom civillagstiftningen laga verkan fränkännas framtida sådana överlåtelser av fastighets andel i samfälld mark. Hur det i registreringsavseende skulle ordnas med de överlåtelser som redan tagit åt sig civilrättslig giltighet, vore ett tveksamt spörsmål. Om man ville hindra oreda i redovisningssystemet och uppkomsten av nya svårigheter för blivande sanering av detsamma, kunde emellertid åtminstone tills vidare särskilda regler om andelsfastigheter icke undvaras i sammanläggningslagen.

Ur nämnda synpunkt ansåge de sakkunniga väl icke betänklighet möta mot att tillåta sammanläggning av andelsfastighet och vanlig fastighet, när den samfällda marken till vissa andelar redan tillhörde fastigheter med enskilda ägovälden. Likaså vore det lämpligt att fastigheter, som utgjorde andelar i samma område, sammanlades inbördes. Men det borde icke medgivas att fastighet, som bestode av andel i mark, samfälld endast för fastigheter utan enskilda ägovälden, sammanlades med fastighet utanför samfälligheten, om ej denna i sin helhet inginge i sammanläggningen eller det skedde i samband med laga skifte å samfälligheten. Då stadgandet i 2 § andra stycket av gällande lag i vissa fall tillåte sådan sammanläggning, syntes detta ur redovisningssynpunkt vara mindre lämpligt. Å andra sidan vilade stadgandets förbud mot att låta andelsfastighet ingå i sammanläggning med annan fastighet än den, till vilken andelen tidigare hört, eller del av denna fastighet eller med annan fastighet, som hade andel i samfälligheten, icke på någon bärande grund. Den relevanta skillnaden i sammanläggningshänseende mellan olika andelsfastigheter borde icke sökas däri, huruvida fastigheten en gång utgjort blott andel för annan fastighet i samfälligheten, utan fastmer i frågan, huruvida de övriga andelarna däri för det dåvarande vore dylika adpertinenser till fastigheter eller självständiga sådana.

Slutligen ha de sakkunniga i detta sammanhang anført att i sammanläggningslagen icke särskilt nämndes de fastigheter, som ej motsvarades av äganderätt till jord utan blott av nyttjanderätt till sådan. Dylika fastigheter vore för landsbygdens vidkommande av två slag, nämligen i 5 § 1895 års lag angående vad till fast egendom är att hänföra avsedda vattenverk och fiskerier å annans grund. Även dessa typer av fastigheter vore oförenliga med det materiella innehålllet i ett enhetligt, konkret fastighetsbegrepp och borde måhända därför vid en blivande registerreform utmönstras. Innan en dylik reform genomförts syntes emellertid lämpligt att genom en särskild bestämmelse hindra att vattenverket respektive fiskeriet sammanlades med annan fastighet än den, vartill själva jorden (grunden) hörde, om ej även denna fastighet inginge i sammanläggningen.

Departementschefen.

Första stycket av förevarande paragraf innehåller för närvarande ett stadgande som gör de i 1 § upptagna särreglerna beträffande avsöndringar och avstyckningar tillämpliga även å vissa i särskild ordning utbrutna områden. Då dessa särregler i enlighet med vad jag förut föreslagit skola upphävas, kan också nämnda stadgande utgå. Beträffande den i sista punkten av stadgandet upptagna begränsningen av möjligheten att sammanlägga i vissa fall då återlösningsrätt äger rum må hänvisas till vad jag i det följande anför vid 8 §.

Vad härefter angår villkoren för att fastighet, som utgöres av andel i samfällad mark, skall kunna ingå i sammanläggning, kan jag i huvudsak biträda sakkunnigförslaget. Jag vill dock förorda en mindre jämkning så att det föreslagna stadgandet icke kommer att omfatta det fallet att fastighet består av andelar i två eller flera samfälligheter. I dylika fall synes nämligen icke finnas anledning att inskränka möjligheten till sammanläggning. Även förslagets bestämmelse om vattenverk och fiskeri å annans grund torde böra införas i denna paragraf.

3 §.

Paragrafen, som stadgar i vad mån fastighet skall ha upptagits i jordregistret, bör undergå en redaktionell följdändring i anslutning till vad jag under 1 § anför.

6 och 7 §§.

Bestämmelserna i 6 § utgöra gällande lags huvudstadganden om den jordpolitiska kontrollen. De taga sikte endast på vissa fall av sammanläggning. I fråga om fastigheter, vilkas områden icke förut tillhoppa bildat sådant skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 1 eller 2 jorddelningslagen förmäles, samt såvitt gäller sammanläggning, som sker i samband med laga skifte, stadgas i princip att det sammanlagda ägoväldet skall uppfylla fordringarna enligt de regler som angiva huru ägolott, vilken utlägges vid laga skifte, skall vara beskaffad. För sammanläggning, som avses i 1 § sista stycket sammanläggningslagen, är föreskrivet att den ej må äga rum med mindre därigenom befordras en lämplig fastighetsindelning.

De i 7 § upptagna bestämmelserna reglera förhållandena då avsöndrad lägenhet, från vilken utgår avgäld, avses skola ingå i sammanläggning.

I de sakkunnigas förslag finnas bestämmelser om den jordpolitiska kontrollen i 7 §. Enligt dessa skulle de i 19 kap. 14—17 §§ jorddelningslagen (enligt den ändrade lydelse som de sakkunniga föreslagit) meddelade bestämmelserna äga tillämpning beträffande sammanläggning av fastigheter, i den mån sammanläggningens lovlighet i de hänseenden, som avsåges i dessa lagrum, icke jämlikt vad i nämnda lag stadgades skulle prövas i jorddelningsmål. Därjämte stadgas i 4 § tredje stycket i sakkunnigförslaget att andel i fastighet, som ingår i laga skifte, ej må göras till föremål för sammanläggning, med mindre i skiftesmålet slutligen prövats att särskild ägolott

kan utläggas för den fastighet, som skulle bildas genom sammanläggningen, eller för sådan del av denna fastighet, som omfattas av skiftet.

Beträffande sakkunnigförslaget motsvarighet till 7 § i gällande lag må hänvisas till vad som anföres under 8 §.

De sakkunniga ha framhållit, att gällande lag utginge från att, om sammanläggning innebure en återgång till förutvarande, genom delning upplöst fastighetsenhet, prövning av lämplighetsfrågan vore överflödig. Enligt de sakkunnigas mening måste emellertid lämpligheten av sammanläggning bedömas med hänsyn till det tilltänkta användningssättet, som icke behövde vara detsamma som det, för vilket den äldre fastigheten var bildad. Vidare borde beaktas, att även andra förhållanden som inverkade på lämplighetsfrågan kunde ha undergått betydande förändringar och att anspråken på lämplighet numera väsentligt stegrats. Den jordpolitiska kontrollen borde därför vara mera generell än hittills. Beträffande lämplighetskravets närmare innebörd kunde ju härå principiellt icke inverka, huruvida fastigheten tillskapades genom jorddelning eller sammanläggning. De regler som i detta hänseende uppställts för avstyckning syntes också böra äga tillämplighet vid sammanläggning. I förslaget 7 § hänvisades därför till 14—17 §§ i det föreslagna nya 19 kap. i jorddelningslagen. När sammanläggning skedde i samband med jorddelning, komme i allmänhet den jordpolitiska kontrollen att tillhöra jorddelningsärendet och skola ske efter jorddelningslagens bestämmelser. Lämplighetskravet hänförde sig ju då enligt skiftes- och avstyckningsreglerna icke till vederbörande skifteslott respektive styckningsdel utan till den fastighet som bildades genom sammanläggningen. I den mån fastighetsbildningens lovlighet sålunda prövats i jorddelningsärendet borde frågan icke underkastas ytterligare prövning i sammanläggningsärendet. I de sakkunnigas förslag hade därför de ifrågavarande jordpolitiska villkoren för sammanläggning uppställts under förbehåll att de icke jämlikt jorddelningslagen skulle prövas i jorddelningsmål, d. v. s. av ägodelningsrätten eller länsstyrelsen eller dem överordnade instanser. Av blott förrättningsmännen vid skifte företagen prövning borde icke kunna ha dylik verkan i sammanläggningsärendet.

För att minska risken, att det, sedan sammanläggning av andelar i fastigheter skett under laga skifte, befunes att skiftet icke kunde äga rum, ha de sakkunniga ansett det böra fordras, att det i skiftesmålet konstaterats att den förutsatta skiftesåtgärden vore tillåtlig åtminstone under villkor om sammanläggning. Frågan vore alltså en parallell till kravet att ett under villkor om sammanläggning meddelat avstyckningsbeslut vunnit laga kraft, innan sammanläggningen finge ske. Full garanti för att skiftet komme till stånd precis på det tilltänkta sättet kunde visserligen icke uppnås, men det syntes dock böra krävas att skiftesmyndigheterna för sin del slutgiltigt prövat att utbrytningen av andelen finge äga rum. Ett dylikt slutgiltigt avgörande kunde uppnås på ett tidigt stadium av skiftet, blott frågan om tillstånd till utbrytningen underställdes ägodelningsrätten. Risken att skiftet skulle helt inställas, sedan tillstånd meddelats och sammanläggning skett, vore ytterst ringa.

Departementschefen.

Såsom jag förut framhållit böra principiellt endast sådana fastigheter få bildas, som äro lämpliga för sitt ändamål. Detta gäller likaväl om fastigheten uppkommer genom jorddelning som om fastighetsbildningen sker medelst sammanläggning. Tillräcklig anledning att göra undantag för det fall att sammanläggning innebär återförenande av fastigheter som tidigare utgjort en enhet synes mig icke föreligga. I likhet med de sakkunniga anser jag alltså, att den jordpolitiska kontrollen vid sammanläggning bör utsträckas att gälla generellt vid alla slag av sammanläggningar.

Beträffande den närmare innebörden av denna kontroll tillåter jag mig erinra om det förslag till ändring av jorddelningslagen som jag anmält den 17 januari 1947. Den där föreslagna regleringen av de jordpolitiska villkoren för fastigheters uppdelning genom avstyckning synes mig i princip vara lämplig även för fastigheters bildande genom sammanläggning. Icke blott de positiva lämplighetskraven utan även bestämmelserna om undantag därifrån och då särskilt medgivandet att, där full lämplighet ej uppnås, fastighet under vissa omständigheter ändock må bildas, om den innebär en förbättring, böra sålunda äga giltighet.

I enlighet med det anförda torde böra stadgas, att vad i 19 kap. 2, 3, 4 och 11 §§ jorddelningslagen sägs med avseende å avstyckning skall äga motsvarande tillämpning vid sammanläggning av fastigheter. Såsom de sakkunniga framhållit komma emellertid, då sammanläggning sker i samband med laga skifte eller avstyckning, jorddelningslagens bestämmelser om den jordpolitiska kontrollen att bliva direkt tillämpliga och ytterligare dylik kontroll är uppenbarligen då ej erforderlig i sammanläggningsärendet. I stadgandet bör därför göras den inskränkningen att det skall gälla endast i den mån ej sammanläggningens tillåtlighet i de hänseenden som avses i sagda lagrum skall prövas i jorddelningsmål. Därjämte bör upptagas en bestämmelse med syfte att såvitt möjligt utesluta risken att, sedan andelar i fastigheter under pågående laga skifte sammanlagts, skiftet icke kommer till stånd på tilltänkt sätt. Bestämmelsen synes kunna utformas så som de sakkunniga föreslagit.

Då det nuvarande innehållet i 7 § sammanläggningslagen lämpligen kan överflyttas till 8 §, torde de i det föregående förordade båda stadgandena kunna intagas i lagen såsom 6 och 7 §§.

8 §.

Denna paragraf behandlar det fallet att en eller flera men icke samtliga av de fastigheter, som ifrågakomma till sammanläggning, häfta för viss ränta, avgäld eller ersättning eller visst lån eller förskott. Bland annat åsyftas frälseränta, odlingslån samt utflyttnings-, odlings- och hävdeersättning vid laga skifte. Det stadgas att sammanläggningen icke må äga rum, med mindre medgivande därtill lämnas av den som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken har säkerhet för fordran eller annan rättighet i fastighet, som ej är på nyss nämnt sätt belastad.

De sakkunnigas förslag upptager i 11 § en i huvudsak likalydande bestämmelse. I paragrafen stadgas därjämte att samma förutsättning för sammanläggning skall gälla i fall då från någon av fastigheterna till fastighet, som ej omfattas av sammanläggningen, utgår avgäld, som avses i lagen den 25 maj 1905 rörande avgäld från avsöndrad lägenhet. I detta sammanhang må också nämnas en bestämmelse i förslaget 8 § tredje stycket. Enligt denna må ej fastighet, som är föremål för återköpsrätt, sammanläggas med annan fastighet utan medgivande av återköpsrättens innehavare. Vad sålunda stadgats skall enligt sakkunnigförslaget äga motsvarande tillämpning då eljest någon har villkorlig eller ovillkorlig rätt att återtaga äganderätten till fastighet eller att tillösa sig densamma, dock ej i fråga om lösningsrätt enligt lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, ej heller beträffande arrendators förköpsrätt.

I nu förevarande avseenden ha de sakkunniga först anført att avgäld, som utgår från avsöndrad lägenhet, bör jämsställas med de i gällande lags 8 § avsedda gravationerna så att sammanläggning må ske, om vederbörande saksrättsägare lämna sitt medgivande. Detta innefattade således avvikelse från lagens 7 §, som stadgade förbud mot att sammanlagga avsöndrad lägenhet, från vilken utginge avgäld, såframt ej tillika den fastighet, till vilken avgälden skulle erläggas, inginge i sammanläggningen. Anledningen därtill vore att söka i att det ansetts oegentligt att dylik avgäld utginge från jord, som satts i mantal, en synpunkt som de sakkunniga icke kunde tillmäta avsevärd betydelse under nutida förhållanden.

Vidare ha de sakkunniga anført, att gällande lags i 14 § intagna fordran å medgivande från innehavare av återköpsrätt i förslaget utvidgats till att avse medgivande även av andra som ha rätt att återtaga eller tillösa sig fastighet. Exempel härpå utgjorde, att någon skänkt bort sin fastighet under resolutivt villkor eller att någon hade ovillkorlig eller villkorlig lösningsrätt enligt 68 § expropriationslagen. Rättigheter av ifrågavarande slag finge anses begränsade till den jord de förut avsett, oaktat denna sammanlagts med annan. Möjligheten att utöva rättigheten vore därför beroende av huruvida den jord, som omfattades därav, kunde genom jorddelning åter skiljas från den, med vilken den sammanlagts. Risker för att detta mötte hinder i jorddelningsvillkoren kunde vara stor, särskilt om sammanläggningen skett i kombination med jorddelning eller om den genom sammanläggningen bildade fastigheten ingått i jorddelning. Huruvida gällande rätt kunde anses förläna rättighet att återtaga eller tillösa sig jord skydd mot dylika risker, berodde på tolkningen av bestämmelsen att fastigheter för att få sammanläggas skulle av sin ägare innehavas med samma rätt. Onekligen kunde rättigheterna innefatta sådan inskränkning i äganderätten att man i saknad av särskilt stadgande kunde ha skäl att tillämpa nyssnämnda bestämmelse. Men i vissa fall skulle kanske detta betraktelsesätt te sig främmande och stridande mot det uttryckliga stadgandet om återköpsrätt. Det syntes också onödigt att låta rätt att återtaga eller tillösa sig fastighet utgöra absolut hinder mot sammanläggning med fastighet, som ej besvärades av rättigheten. Tillräckligt vore att

fordra medgivande av rättighetens innehavare, vilken därigenom frivilligt påtog sig risken för hinder mot rättighetens framtida förverkligande. En särställning intog ensittares lösningsrätt, då det för dess utövning föreskrivna förfarandet självt kunde vara fastighetsbildande. På dylik lösningsrätt vore sammanläggning utan inverkan, och för åtgärden behövde därför ej krävas samtycke av ensittaren. Även den år 1943 införda förköpsrätten för arrendator vore en lösningsrätt av beskaffenhet att i förevarande hänseende skilja sig väsentligt från andra sådana. Denna lösningsrätt hade konstruerats så att den, i motsats till vad i allmänhet vore förhållandet med rättigheter att återtaga eller tillösa sig äganderätt till jord, icke gällde viss, en gång för alla bestämd egendom utan viss fastighet, som gått i försäljning och omfattade åtminstone någon del av det arrenderade området. Sammanläggning av fastigheter kunde därför icke på samma sätt som beträffande vanliga lösningsrätter äventyra möjligheterna att göra rättigheten gällande. Det sagda avsåge emellertid icke fall då försäljningen redan skett och arrendatorn i föreskriven ordning gjort sitt anspråk å förköpsrätt gällande. I detta fall kunde regeln att, när äganderätten vore tvistig, fastigheten ej finge ingå i sammanläggning utan vidare anses tillämplig.

Hovrätten för Övre Norrland har yttrat, att de i 8 § sammanläggningslagen avsedda gravationerna ofta vore så obetydliga att man utan vidare kunde säga sig, att de saknade betydelse för de intecknade rättigheternas del. Att under sådana förhållanden för sammanläggningen alltid kräva inteckningshavares samtycke syntes onödigt. Hovrätten föreslog därför, att sammanläggning i nu avsedda fall finge äga rum, såframt inteckningshavaren medgivit sammanläggning eller det funnes uppenbart att hans rätt icke äventyrades genom åtgärden.

Kammarkollegiet har ansett att beträffande friköp enligt 3 § lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall m. m. borde gälla detsamma som i fråga om ensittares lösningsrätt enligt de sakkunnigas förslag. Möjligheten till friköp borde sålunda icke utgöra hinder mot sammanläggning. Då nämnda lag icke kunde anses medföra någon rätt till friköp, syntes det emellertid vara riktigt att icke i lagtexten göra något undantag för dylika köp.

Departementschefen.

Den nuvarande bestämmelsen i 8 § sammanläggningslagen har med oförändrat innehåll upptagits i de sakkunnigas förslag. I likhet med hovrätten för Övre Norrland anser jag emellertid det onödigt att i de avsedda fallen undantagslöst upprätthålla kravet på medgivande av sakrättshavare. De ifrågavarande gravationerna uppgå ofta till så ringa belopp att de äro utan egentlig betydelse för innehavare av inteckningar, åtminstone där dessa utgöra någorlunda god säkerhet. Till den nuvarande bestämmelsen bör därför fogas ett tillägg som uppgiver kravet på medgivande i den mån sammanläggningen är väsentligen utan betydelse för den som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken äger säkerhet för fordran eller annan rättighet.

Såsom de sakkunniga anført finnes icke skäl att bibehålla det hittills i 7 § intagna förbudet i vissa fall mot sammanläggning då avgäld utgår från avsöndrad lägenhet. Det torde vara tillräckligt att sakrättsägarnas intresse tillgodoses genom att de regler som skola gälla beträffande de nyss behandlade belastningarna erhålla giltighet även i här avsedda fall. Bestämmelsen här-om synes kunna utformas så som de sakkunniga föreslagit med viss redaktionell jämkning.

Det för närvarande i 14 § ingående stadgandet om återköpsrätts inverkan i sammanläggningshänseende torde lämpligen kunna överflyttas till förevarande paragraf. I samband härmed synes en komplettering böra vidtagas på sätt de sakkunniga förordat. Särskilt med hänsyn till det speciella stadgandet angående återköpsrätt kan bestämmelsen, att sammanläggning får ske endast då fastigheterna innehavas med samma rätt, icke förutsättas utgöra tillräcklig garanti mot att innehavare av lösningsrätter lida rättsförlust genom sammanläggning. Det är också att märka att redan enligt gällande lag, 2 §, sammanläggning kan hindras av återlösningsrätt enligt bestämmelserna om expropriation eller äldre bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen. Såsom kammarkollegiet påpekat avser ifrågavarande bestämmelse icke friköp av kyrklig jord enligt 3 § i 1927 års lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall m. m.

I anledning av det förslag till lag om kronans förköpsrätt, som chefen för jordbruksdepartementet anmält den 17 januari 1947, torde böra angivas att sådan förköpsrätt ej medför hinder mot sammanläggning.

9 §.

Paragrafen upptager för närvarande en speciell bestämmelse av jordpolitisk natur. Denna gäller endast, då fastighet, som ifrågasättes skola ingå i sammanläggning, är underkastad vanhävdslagstiftningen, numera 1927 års lag angående uppsikt å vissa jordbruk samt 1942 års lag om åtgärder mot vanhävd av jordbruk. I sådant fall får sammanläggning icke äga rum, om anledning provas vara för handen att antaga att sammanläggningen medför minskning i de självständiga jordbrukens antal.

De sakkunniga ha anført att ifrågavarande stadgande motiverats närmast med att syftet med vanhävdslagen icke borde kunna kringgåas genom sammanläggning. Hur man tänkte sig ett sådant kringgående, hade icke klart angivits. Man syntes ha utgått från att vanhävdslagstiftningens ändamål vore icke blott att skydda jordbruket mot förfall utan även att, såsom ett i viss mån härifrån skilt socialt intresse, i största möjliga mån bibehålla antalet existerande jordbruksheter. Åt en dylik mening gav visserligen då gällande vanhävdslag, 1909 års lag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland, Dalarna och Värmland, intet uttryck, men redan genom 1924 års ändringar däri, alltså innan ännu sammanläggningslagen antagits, hade man gjort frågan om skyldighet att bibehålla åbyggnader i viss mån oberoende av huruvida de med rådande brukningsindelning erfordrades eller ej. Avsikten var att på denna väg indirekt söka förekomma icke önskvärd sammanslag-

ning av brukningsdelar. Undantag från förbudet att rasera onödiga byggnader gjordes sålunda för fall, då sammanslagning skett och uppenbarligen var till gagn för bildande av bärkraftigt jordbruk. Berörda strävan att bibehålla befintliga brukningsenheter, så snart de icke vore alldeles odugliga, måste kunna kollidera med jordbruksintresset och stämde icke väl med numera i allmänhet vedertagna principer för fastighetsbildning. Att för vissa landsändars vidkommande det ifrågavarande sociala intresset förtjänat speciellt stor hänsyn kunde vara sant, men sedan vanhävdslagstiftningen erhållit ett väsentligt utvidgat tillämplighetsområde, hade även förevarande stadgande i sammanläggningslagen på indirekt väg fått en räckvidd som icke kunde ha varit åsyftad vid lagens tillkomst. Mot stadgandet syntes för övrigt kunna erinras särskilt att detsamma grundade sig på överskattning av sammanläggnings betydelse för brukningsförhållandena och förutsatte att fastighetsindelningen utövade större verkan å vanhävdslagstiftningens regler än vad som vore och borde vara fallet.

Den egentliga grunden till stadgandet var emellertid, enligt de sakkunniga, att man ville förhindra kringgående av vanhävdslagstiftningen. Och med denna lagstiftnings innehåll vid tiden för stadgandets införande kunde sammanläggning medföra att jord, som var underkastad vanhävdslagens bestämmelser, komme att falla utanför samma lags tillämplighetsområde. Ett dylikt resultat kunde ju inträda, i den mån vanhävdslagstiftningen anknöte till begreppet registerfastighet. Om en fastighet genom sammanläggning bleve så stor att den på grund därav uteslötes från kontrollen, vore detta emellertid enligt de sakkunnigas mening knappast ett kringgående utan kunde snarare visa att vanhävdslagens regler borde ändras. Sådana dessa regler numera vore beskaffade syntes emellertid sammanläggning av fastigheter icke kunna i nämnvärd mån inverka i angiven riktning.

De sakkunniga ansågo på grund härav att stadgandet i 9 § borde avskaffas såsom skäligen värdelöst och ägnat att i en mängd sammanläggningsärenden fördröja proceduren samt vålla besvär och gagnlösa rättegångar. I de sakkunnigas lagförslag har icke heller upptagits någon motsvarighet till stadgandet.

I vissa remissyttranden har de sakkunnigas förslag i denna del uttryckligen tillstyrkts. *Jordbrukskommissionen i Jämtlands län* har anfört att sådant kringgående av vanhävdslagstiftningen, som 9 § i sammanläggningslagen åsyftade att förekomma, kunde ske genom sammanläggning av två jordbruk, av vilka det ena vore föremål för vanhävd. Vad särskilt anginge vanhävd å byggnader, bleve vanhävd av detta slag icke åtkomlig efter sammanläggningen, om tillräckligt byggnadsbestånd funnes å den andra sammanläggningsdelen för hela den sammanlagda brukningsdelens behov. I fråga om sammanläggning av självständiga brukningsdelar, av vilka någon varit vanhävddad, hade kommissionen, oberoende av om dessa brukningsdelar var för sig varit lämpliga för självständig jordbruksdrift eller icke, ansett sig på grund av ifrågakomna stadgande förhindrad att tillstyrka bifall till ansökning om sammanläggning även i sådana fall, då först genom sammanläggningen

skulle bildas ett bärkraftigt jordbruk. Ett stadgande av denna innebörd stode icke i god överensstämmelse med numera gällande principer för fastighetsbildning. Kommissionen förordade därför, i likhet med de sakkunniga, att detta stadgande slopades.

Departementschefen.

Den egentliga grunden till ifrågavarande stadgande är att förhindra att vanhävdslagstiftningen kringgås. Såsom de sakkunniga funnit torde stadgandet icke numera ha någon nämnvärd uppgift att fylla ur denna synpunkt. Enligt ett inom jordbruksdepartementet upprättat, den 17 januari 1947 till lagrådet remitterat förslag till lag om uppsikt å jordbruk skall varje brukningsdel, som omfattar odlad jord till en vidd överstigande två hektar och icke tillhör kronan, vara underkastad kontroll i vanhävds hänseende.

Det materiella innehållet i förevarande bestämmelse synes dessutom vara av tvivelaktigt värde. För att sammanläggning skall kunna ske fordras att den icke medför minskning i de självständiga jordbrukens antal. I många fall måste ett dylikt krav direkt motverka strävandena att rationalisera jordbruket; bland annat kan det förhindra önskvärd komplettering av ofullständiga jordbruk. En sammanläggnings lämplighet ur jordpolitisk synpunkt bör uteslutande bedömas efter de regler, som framgå av den föreslagna nya lydelsen av 7 §.

På grund av dessa skäl anser jag att 9 § bör utgå ur sammanläggningslagen.

10 §.

Enligt 10 § skall vid ansökning om sammanläggning fogas gravationsbevis rörande fastigheterna. Vidare skall sökanden förebbringa av lantmätare verkställd utredning rörande de omständigheter, som äro av betydelse för bedömande av frågan om sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildnings synpunkt. Sådan utredning erfordras dock icke i vissa angivna fall.

I de sakkunnigas förslag har icke stadgats skyldighet för sökanden att förete gravationsbevis. Jämlikt 14 § i förslaget skall, om särskild, av lantmätare verkställd undersökning finnes erforderlig för bedömande av förutsättningarna för sammanläggningen och sådan utredning ej är förebragt, det ankomma på sökanden att draga försorg därom.

De sakkunniga ha framhållit, att det ursprungligen ålåg sökanden att förebbringa all utredning i sammanläggningsärendet. Genom lagändring år 1940 borttogs bland annat kravet på äganderättsbevis. Detta motiverades med att ägodelningsdomaren hade att på ämbetets vägnar undersöka, huruvida i äganderätts hänseende funnes hinder mot sammanläggningen, och att därför upphävandet av skyldigheten att ingiva dylikt bevis icke kunde medföra någon risk för att utredningen bleve ofullständig. Vad som gällde om äganderättsbevis syntes numera, sedan det nya fastighetsbokföringssystemet medfört bättre överblick över inteckningsförhållandena, kunna anföras även om gravationsbevis.

Krav å utredning genom lantmätare rörande sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt hade i förslaget uppställts blott i den mån dylik utredning funnes erforderlig för bedömande av förutsättningarna för sammanläggningen. Vore denna kombinerad med jorddelning, skulle ju vanligen utredningen i förevarande del tillhöra jorddelningsärendet. Det hade emellertid visat sig att den utredning genom lantmätare, som sökanden enligt gällande lag skulle införskaffa på förhand, mången gång icke behövde föregås av undersökningar på marken utan kunde inskränka sig till uppgifter, som funnes lätt tillgängliga på länets lantmäterikontor och sålunda skulle kunna komma den beslutande myndigheten till handa i överlantmätarens utlåtande. På liknande sätt som förhållanden, vilka framginge av fastighetsboken, utreddes av vederbörande domare utan kostnad för sökanden, borde även erforderliga uppgifter från de å lantmäterikontoret förvarade handlingarna, åtminstone när mer tidsödande undersökningar icke erfordrades, kostnadsfritt lämnas av överlantmätaren. Förslagets ståndpunkt vore därför att ansökningen icke skulle behöva föregås av undersökning genom lantmätare utan att ägodelningsdomaren skulle, sedan han hört överlantmätaren, pröva om dylik undersökning vore erforderlig och i så fall meddela sökanden föreläggande att inkomma med sådan utredning i de avseenden, däri komplettering erfordrades. Detta innebure naturligtvis icke att dubbla remisser till överlantmätaren skulle behöva bli vanliga, ty dennes mening rörande behovet av undersökning genom lantmätare kunde preliminärt inhämtas formlöst under hand.

I vissa remissyttranden har förslaget om avskaffande av skyldigheten att förete gravationsbevis i sammanläggningsärendet tillstyrkts på den grund att det stode i god överensstämmelse med stadgandet i § 6 expeditionslösenförrordningen, enligt vilket myndighet icke utan särskilda skäl finge fordra bevis rörande förhållanden, varom hos myndigheten förda fastighetsböcker, rotlar, diariier eller andra sådana handlingar innehölle upplysning.

Ägodelningsdomaren i Aspelands och Handbörds domsaga har framhållit, att icke alla fastigheter på landet överförts till nya fastighetsböcker eller kunde förväntas bli detta inom de närmaste åren. Skyldigheten att förete gravationsbevis borde därför bibehållas såvitt anginge fastigheter, som ej överförts till ny bok. *Ägodelningsdomaren i Södra Møre domsaga* har ansett reformen innebära en försämring för arbetsförhållandena inom domsagorna, i det att den i praktiken endast medförde, förutom en kostnadsbesparing för sökanden utan nämnvärd betydelse, överflyttande av en del arbete, som utfördes av underordnad personal, till häradshövdingen själv. Äganderätts- och inteckningsförhållandena måste nämligen anmärkas i protokollet om sammanläggningen, bland annat för att underlätta kontrollen av de anteckningar, som i anledning av sammanläggning skulle göras i fastighetsböckerna, och detta arbete ankomme vanligen på häradshövdingen, medan gravationsbevis i allmänhet utfärdades av sekreterare eller notarier.

Beträffande frågan om särskild av lantmätare verkställd ut-

redning har *ägodelningsdomaren i Norrvikens domsaga* ansett det lämpligare, att dylik utredning skedde på föranstaltande av överlantmätaren i stället för att ägodelningsdomaren efter överlantmätarens hörande förelade sökanden att förebringa den. Kostnaden borde dock gäldas av sökanden, och överlantmätaren borde därför, innan han införskaffade utredningen, höra sökanden huruvida han ville vidkännas kostnaden. Även *ägodelningsdomaren i Västra Göinge domsaga* har funnit det föreslagna tillvägagångssättet, som innebure att överlantmätaren måste höras två gånger, vara onödigt omständligt. Därest icke den nuvarande bestämmelsen i 10 § sammanläggningslagen ansåges böra bibehållas, borde det åläggas överlantmätaren att på sökandens begäran upprätta sammanläggningsbeskrivning antingen på lantmäterikontoret eller genom remiss till förrättningsman. *Överlantmätaren i Malmöhus län* har gjort gällande att det icke vore lätt för överlantmätaren att utan närmare undersökning upplysa om behovet av särskild utredning. Icke heller vore det rationellt att överlantmätaren skulle föreslå ägodelningsdomaren vad en blivande lantmäteriutredning borde innehålla och att denne därefter skulle vidarebefordra detta förslag såsom anvisningar till vederbörande lantmätare. Olägenheterna med de sakkunnigas förslag kunde undgås, om det föreskrevs att ansökan om sammanläggning skulle ingivas till överlantmätaren. Denne skulle då, om utredningen icke vore av enklare beskaffenhet och därför kunde intagas i yttrandet till ägodelningsdomaren, äga besluta att särskild lantmäteriutredning vore erforderlig och med sådant besked återställa ansökningshandlingarna till sökanden för komplettering.

Överlantmätaren i Gotlands län har i sitt gemensamt med länets lantmätare avgivna yttrande anfört att det vanliga vore att fristående sammanläggningar föranleddes av pågående eller tillämnade jorddelningsförrättningar. Då vederbörande förrättningslantmätare sålunda vanligen vore insatt i ärendet, medförde det ganska ringa besvär för honom att åstadkomma utredning. Den föreslagna ändringen syntes därför opåkallad. Även enligt *länsstyrelsens i Kronobergs län* mening talade starka skäl för att bibehålla skyldigheten för sökanden att förebringa av lantmätare verkställd utredning. *Överlantmätaren i Gävleborgs län* har framhållit, att den lättnad, som bereddes sakägarna genom att år 1940 föreskriften om kartas upprättande i sammanläggningsärende borttogs, redan förorsakat betydligt ökat arbete vid fastighetsutredningar i länets lantmäterikontor. Genom de sakkunnigas förslag skulle ytterligare lättnader beredas sakägarna, i det att lantmäteriutredningen i regel skulle utföras å lantmäterikontoret. Denna utredning komme emellertid att bli mindre tillförlitlig och dessutom medföra en avsevärd ökning av lantmäterikontorens arbetsbörda. *Överlantmätaren i Värmlands län* har ifrågasatt om icke ansökan om sammanläggning alltid borde åtföljas av lantmätares beskrivning och, vid behov, även av karta. Genom det rätt fria sammanläggningsförfarande som de sakkunniga föreslagit komme säkerligen många nya fastigheter att bestå av områden, som redovisades på ett flertal kartor. Därest icke vid utredningen i sammanläggningsärendet upprättats karta och beskrivning omfattande hela fastigheten, komme det i framtiden

att möta svårigheter, besvär och tidsutdräkt varje gång man måste närmare identifiera fastigheten. Liknande synpunkter ha anförts av *Sveriges lantmätareförening*, som ansett att karta med beskrivning borde upprättas vid varje sammanläggning, möjligen med undantag för enklare fall. En fastighetsomsättning, vilken skett genom delning av befintliga fastigheter, hade tämligen väl kunnat följas och överblickas i de olika delningsakterna. Förde nu utvecklingen allt mera mot sammanläggningar, bleve det efter hand omöjligt att utan grundmaterial överblicka sammanhangen och läget. Behovet av karta och beskrivning över fastigheter som bildats genom sammanläggning har ytterligare understrukits och utvecklats av *överbantmätarna i Älvsborgs och Skaraborgs län*. Efter upprepade sammanläggningar bleve det, om ej varje fastighetsbildning dokumenterats i offentligt arkiv, mycket svårt att få fram slutresultatet. Kartor borde därför i regel upprättas vid sammanläggningar, vare sig detta skulle ske genom sökandens försorg eller å lantmaterikontoret. Slutligen må nämnas att *överbantmätaren i Västerbottens län* givit uttryck åt den uppfattningen att sammanläggning borde göras till en förrättningsåtgärd, varvid borde upprättas beskrivning i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller beträffande avstyckning ävensom i erforderliga fall karta. Det förfaringssätt, som de sakkunniga föreslagit, vore ägnat att öka överbantmätarens arbetsbörda samtidigt som ytterligare omgång i ärendenas handläggning kunde befaras.

Departementschefen.

I likhet med de sakkunniga finner jag, att den för närvarande stadgade skyldigheten att vid ansökan om sammanläggning foga gravationsbevis rörande fastigheterna bör borttagas. De nya fastighetsböckerna medföra ökade möjligheter att överblicka äganderäts- och inteckningsförhållandena, och det synes därför icke möta hinder att till nu ifrågavarande fall utsträcka den i expeditionslösenförrättningen stadfästa principen, att myndighet ej med mindre särskilda skäl därtill föranleda må fordra bevis rörande förhållandena, varom hos myndigheten förda fastighetsböcker, rotlar, diarier eller andra sådana handlingar innehålla upplysning.

Vad härefter angår frågan om lantmåteritekisk utredning i sammanläggningsärenden är det till en början tydligt att, eftersom den jordpolitiska kontrollen genom den föreslagna ändringen av 7 § gjorts i princip generell, förutsättningar att utöva kontrollen måste föreligga vid varje sammanläggning. I den mån sammanläggningens tillåtlighet ur jordpolitisk synpunkt skall prövas vid jorddelningsförrättning, erfordras emellertid uppenbarligen ingen särskild utredning i sammanläggningsärendet. Såsom de sakkunniga framhållit förekomma dessutom många fall av sammanläggningar, där förhållandena äro sådana, att all erforderlig utredning lätt inhämtas ur handlingar i länets lantmaterikontor och således kan införas i ärendet genom överbantmätarens yttrande. Icke heller i dessa fall är alltså särskild utredning nödvändig. Då erforderlig utredning icke i enlighet med det nu sagda är tillgänglig i sammanläggningsärende, bör sådan verkställas av lantmätare. I

likhet med vad som gäller vid jorrdelning torde kostnaden därför böra bäras av sakägaren, d. v. s. sökanden.

Det ställer sig svårt att med gällande ordning för sammanläggningsärendens behandling på ett rationellt sätt inordna den särskilda utredningen i förfarandet. Endast en genomgripande omläggning av detta torde möjliggöra en fullt tillfredsställande lösning, och någon väsentlig ändring i reglerna om förfarandet kan såsom jag förut anfört icke ifrågakomma i detta sammanhang. Har fråga om sammanläggning uppkommit i samband med lantmåteriförrättning eller har eljest en sökande varit i kontakt med vederbörande lantmätare innan ansöknings göres, kan tydligen behovet av särskild utredning ofta tillgodoses redan från början. I annat fall torde behövligheten av sådan utredning icke bliva klarlagd förrän överlantmätaren erhållit ärendet på remiss. Eftersom detta måste förutsättas bliva det vanliga, synes det naturligtast att överlantmätaren söker infordra utredningen. Någon särskild form för detta torde ej böra föreskrivas. Överlantmätaren bör kunna direkt eller genom vederbörande lantmätare underrätta sökanden om vilken utredning som erfordras. Naturligtvis kan det därvid, såsom från olika håll påpekats, vara nödvändigt att uppställa krav på karta. Inkommer ej utredningen inom rimlig tid, synes överlantmätaren böra hänvända sig till ägodelningsdomaren för att denne skall giva föreläggande varom i 11 § sägs. I och för sig kunde det måhända vara praktiskt att låta överlantmätaren själv meddela dylikt föreläggande, men med hänsyn till att ärendet är anhängigt hos ägodelningsdomaren bör åtgärden lämpligen ankomma på denne.

Med den av mig nu förordade ordningen bör det i förevarande paragraf upptagna stadgandet om lantmåteritekisk utredning ändras så, att det kommer att innefatta åläggande för sökanden att förebringa sådan av lantmätare verkställd utredning, som är erforderlig för bedömning av frågan om sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt och icke annorledes är tillgänglig. En erinran om att överlantmätaren bör medverka till utredningens fullständiggande kan intagas i 11 §. Därtill får jag alltså återkomma i det följande.

11 §.

I denna paragraf stadgas först om remissförfarandet i sammanläggningsärenden. Överlantmätaren skall alltid höras, där han ej förut yttrat sig angående sammanläggningen. Då fråga är om fastighet som ingår i laga skifte, skall yttrande infordras från förrättningslantmätaren. Beträffande sammanläggning, varom i 9 § förmäles, må ägodelningsdomaren höra nämnd eller myndighet, som kan äga kännedom om förhållandena. Vidare föreskrives att ägodelningsdomaren skall förelägga sökanden att komplettera den lantmåteritekiska utredningen, om denna finnes vara ofullständig.

De sakkunnigas förslag innebär ändring i dessa regler huvudsakligen endast såtillvida att de särskilda föreskrifterna beträffande sam-

manläggning, varom i 9 § förmäles, uteslutits, eftersom förslaget icke upptager någon motsvarighet till nämnda lagrum.

Ägodelningsdomaren i Södra Møre domsaga har gjort gällande, att föreskriften om förrättningslantmätarens hörande angående sammanläggning i samband med laga skifte icke kunde efterkommas med mindre sökanden upplyste att laga skifte påginge. Bestämmelsen vore överflödig. Överlantmätaren, som bättre än ägodelningsdomaren hade kännedom om pågående laga skiften, skulle säkerligen bestämmelsen förutan höra förrättningslantmätaren.

Departementschefen.

Såsom jag vid nästföregående paragraf anført bör det ankomma på överlantmätaren att, då fullständig lantmäteritekisk utredning icke är fogad vid ansökningen, själv i ärendet införa sådana upplysningar, som någorlunda lätt kunna erhållas ur lantmäterikontorets handlingar. Särskild föreskrift härom torde ej erfordras. Om ytterligare utredning tarvas, bör överlantmätaren söka förmå sökanden att föranstalta om nödig komplettering och, därest detta icke leder till resultat, anmäla saken till ägodelningsdomaren. I anslutning till den i förevarande paragraf intagna bestämmelsen om överlantmätarens hörande torde böra intagas en erinran i detta hänseende, varjämte föreskriften om den förutsättning, under vilken ägodelningsdomaren äger meddela föreläggande, bör underkastas viss jämkning.

Beträffande det nuvarande stadgandet om förrättningslantmätarens hörande, då fråga är om sammanläggning i samband med laga skifte, finner jag icke skäl att vidtaga annan ändring än att stadgandet redaktionellt jämkas i anledning av den föreslagna omredigeringen av 6 §.

Den bestämmelse, som avser sammanläggning varom i 9 § förmäles, bör utgå till följd av mitt förslag om sistnämnda paragrafs upphävande.

14 §.

Bestämmelserna i 14 § innehålla villkoren för sammanläggning med avseende å lagfarts- och inteckningsförhållanden. I allmänhet fordras, att sökanden erhållit lagfart å fastigheterna. I inteckningshänseende kräves, att icke mera än en av fastigheterna är besvärad av beviljad eller sökt inteckning eller ock, där flera av fastigheterna äro sålunda besvärade, icke någon av dem häftar för andra inteckningar än sådana som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i envar av de andra. I sistnämnda fall utgör dock den omständigheten, att i en av fastigheterna tillika finnes inteckning med sämre rätt, ej hinder mot sammanläggningen, såframt innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen. Vad som är sagt om inteckning skall tillämpas jämväl beträffande fordran eller annan rättighet som avses i 11 kap. 2 § jordabalken. Vissa särskilda regler givas för det fall att fastighet skall sammanläggas med ägovidd som för ändamålet avstyckas från annan fastighet. Slutligen meddelas också stadgande om förutsättningarna för sammanläggning, då fastighet är föremål för återköpsrätt.

I fråga om kravet på lagfart överensstämmer de sakkunnigas förslag i sak med gällande rätt. I inteckningshänseende stadgas först, i 2 § av förslaget, att, om fastigheter sammanläggas och någon av dem besväras av beviljad eller sökt inteckning, inteckningen därefter skall besvara hela den sålunda bildade fastigheten. Inteckningarnas inbördes företräde i denna fastighet skall bero av den ordning, vari de förut gällde i en eller flera av de i sammanläggningen ingående fastigheterna. I den mån dylik jämförelsegrund saknas i fråga om inteckningar som före sammanläggningen beviljats eller sökts för servitut, nyttjanderätt eller rätt till elektrisk kraft, skola de njuta företräde framför andra inteckningar. Sinsemellan skola de äga lika rätt, såframt ej annat följer av vad förut sagts. Där viss eller vissa av de i sammanläggningen ingående fastigheterna besväras av servitut eller nyttjanderätt eller rätt till elektrisk kraft, som icke tillika gäller i envar av de övriga, skall, ändå att rättighetens begagnande ej är inskränkt till vissa delar av den eller de fastigheter, däri den gäller, sammanläggningen icke medföra att rättigheten må utövas i vidare mån än förut. I förslaget 9 § är härefter föreskrivet att fastigheter ej må sammanläggas, där de besväras av beviljade eller sökta inteckningar på sådant sätt att, om sammanläggningen skedde och inteckningarna förty jämligt 2 § skulle gälla i hela den nybildade fastigheten, ordningen dem emellan icke kan bestämmas utan att inteckning skulle i jord, som den förut besvärade, komma i sämre förmånsläge än före sammanläggningen. Vid tillämpning härav skall dock avseende icke fästas vid inteckning för servitut, nyttjanderätt eller rätt till elektrisk kraft. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning beträffande rättighet som utan inteckning njuter skydd enligt 11 kap. 2 § jordabalken. Enligt 10 § i förslaget skall, om fastighetsdel som skall avstyckas besväras av inteckning, vilken enligt 9 § skulle utgöra hinder mot sammanläggningen, detta hinder anses undanröjt, där inteckningshavaren för inteckningens dödande i vad angår fastighetsdelen avlämnat inteckningshandlingen till inskrivningsdomaren och i övrigt erforderliga medgivanden till dödningsåtgärden inhämtats.

De sakkunniga ha till en början erinrat om att det i gällande lag stadgade kravet på medgivande av den, som innehar inteckning med sämre rätt än gemensam inteckning, införts under Åberopande av att sammanläggningen kunde medföra den olägenheten för denne inteckningshavare, att det kunde bli svårt för honom att vid exekutiv försäljning av den nybildade fastigheten förvara sin rätt. Köpeskillingen kunde i följd av sammanläggningen komma att röra sig om ett för inteckningshavaren ej anskaffbart belopp. Detta vore, enligt de sakkunniga, visserligen sant såtillvida att det, om sammanläggningen ej skett, kunde hända att blott den särinteknade fastigheten såldes och att sålunda särintekningshavaren icke behövde bjuda mer än summan av nämnda fastighets förstahandsansvar för den gemensamma inteckningen och särintekningens eget belopp. Om detta förstahandsansvar vore lika med den gemensamma inteckningens hela belopp, medförde emellertid ur förevarande synpunkt sammanläggningen ingen skillnad. Vore förstahandsansvaret mindre än hela beloppet, löpte särintekningshavaren i allmänhet risk att alla de fastigheter, vari den gemensamma in-

teckningen gällde, indroges i ett exekutivt förfarande beträffande den sär-
intecknade fastigheten. När i vissa fall den särintecknade fastigheten icke
kunde indragas i exekutiv försäljning av andra fastigheter eller sådan åt-
gård icke komme till stånd, hade likväl särintektningshavaren ingen nytta
därav, eftersom han vid exekutiv auktion å de icke särintecknade fastighe-
terna måste i eget intresse söka tillse att brist icke uppkomme för den ge-
mensamma inteckningen. Denna skulle ju nämligen komma att belasta den
särintecknade fastigheten med bättre rätt än särinteckningen. Den som be-
lånade en redan för gemensam inteckning häftande fastighet hade sålunda
allt skäl att räkna med hela denna intektnings belopp, när det gällde att
bedöma, vilken summa han behövde ha till sitt förfogande vid exekutiv auk-
tion för att därvid kunna till skydd för egen rätt hindra fastighetens försälj-
ning till underpris. På grund härav och med hänsyn till önskvärdheten att
undanröja alla icke nödvändiga hinder mot sammanläggning borde ifråga-
varande krav på särintektningshavares medgivande utgå ur lagen.

Möjligheten att sammanläggningsbeslut kunde meddelas om innehavare av
särinteckning lämnat medgivande därtill vore enligt vad de sakkunniga fram-
hållit betingad av att det endast vore en av fastigheterna som vore särinteck-
nad. Genom denna begränsning inskränktes sammanläggningsmöjligheterna
starkare än behövt vore. Visserligen kunde — om man tills vidare toge
hänsyn närmast till penninginteckningar — icke sammanläggningen tillåtas,
om två av de gemensamt intecknade fastigheterna vore besvärade av var sin
särinteckning. Men att särinteckningen besvärade två eller flera av alla
de med inteckning graverade fastigheterna borde i och för sig icke hindra
sammanläggningen. Tre gemensamt intecknade fastigheter, A, B och C,
borde sålunda kunna sammanläggas, oaktat A och B tillika häftade för en
inteckning med sämre rätt, vilken icke gällde i C. Komme härtill en ännu
sämre liggande särinteckning i A eller B, så utgjorde dock ej heller detta
något skäl att förbjuda sammanläggningen. Annorlunda bleve däremot för-
hållandet, om det tillika funnes en särinteckning i C, oavsett av vad datum
denna inteckning vore. Och skulle fastigheterna A, B, C och D vara gemen-
samt intecknade samt i A och B gälla en sämre liggande, för blott dem ge-
mensam inteckning samt dessutom i läge efter den för alla fastigheterna
gemensamma inteckningen finnas en i A, B och C gemensam inteckning, be-
rodde möjligheten av sammanläggning på sistnämnda intektnings läge i
A och B i förhållande till den i endast dessa båda fastigheter gemensamma
inteckningen. Läge den bättre än denna kunde sammanläggningen tillåtas
men eljest icke.

Att i lagtextens form uppdraga skillnaden mellan de tillåtliga och de icke
tillåtliga sammanläggningarna genom en utförmående och exakt beskrivning
av intektningsförhållandena i de båda grupperna av fall anse de sakkunniga
icke utan vidlyftighet låta sig göra i anseende till de många växlande kombi-
nationer som kunde tänkas. Enklare vore onekligen att direkt utsäga vilket
resultat man ville förekomma och uttrycka förbudet så, att sammanläggning
ej finge äga rum, om den skulle giva ett dylikt resultat. Denna metod hade
tillämpats i förslaget.

De sakkunniga ha vidare nämnt, att i sammanläggningslagen alla inteckningar behandlades lika, oavsett vilka rättigheter som vore i fråga. Skillnaden mellan dem och mellan de arter av rättigheter, de avsåge, borde beaktas mer än hittills skett. Den panträtt som en fordringsinteckning skapade borde lika litet som inteckningen själv få gälla blott fysisk del av en fastighet, och jordägarens begäran, att fastighet, som inteckningen besvärade, måtte sammanläggas med annan fastighet, finge därför anses innefatta ett medgivande att panträtten vidgades till att omfatta allt vad som komme att tillhöra den nybildade fastigheten. Men liksom intecknande av en servituts- eller nyttjanderätt icke medförde att rättigheten, om den förut var inskränkt till en del av fastighetens ägovidd, utökades till att avse hela fastigheten, borde ej heller sammanläggning av fastighet, som vore föremål för dylik rättighet, inverka på dennas omfattning, och detta lika litet om rättigheten vore intecknad som eljest. Att inteckningen komme att avse hela den nybildade fastigheten borde således icke anses beröra själva rättighetens innehåll. Riktigheten härav ansåges också allmänt självklar i de fall, då rättigheten enligt upplåtelsen vore begränsad till viss del av fastighet eller alltså vad man brukade kalla lokaliserad. Enligt de sakkunnigas mening kunde emellertid en servituts- eller nyttjanderätt, ändå att den upplåtits till hel fastighet, anses lokaliserad i den bemärkelsen att upplåtelsen avsåge blott viss jord. Genom skifte kunde rättigheten bli utbytt mot annan motsvarande rättighet men sammanläggning ändrade ej rättighetens innehåll. Till förekommande av att man på grund av regeln om sammanläggnings verkan på inteckningar och panträtter föranledades antaga en motsvarande verkan på intecknade eller ointecknade servituts- och nyttjanderätter syntes ett uttryckligt stadgande i ämnet böra meddelas, och ett sådant återfunnes också i förslaget 2 §. Med dylika rättigheter borde rätt till elektrisk kraft jämsställas, varemot avkomsträtt i förevarande hänseende borde kunna likställas med panträtt. Stode det alltså fast att sammanläggning icke innebure någon utvidgning av servituts- och nyttjanderätter eller därmed jämförliga rättigheter, ändå att inteckning härför måste komma att gälla hela den nybildade fastigheten, syntes det vara möjligt att tillmötesgå det länge närda önskemålet att inteckningar för dylika rättigheter icke skulle kunna, såsom andra inteckningar, hindra sammanläggning utan få i ärendena lämnas utan vidare avseende än ointecknade rättigheter av förevarande slag.

En förutsättning för reformens genomförande vore emellertid att en särskild ordning bestämdes mellan inteckningar, som förut icke besvärade en och samma av de i sammanläggningen ingående fastigheterna. Dagen, då inteckningen söktes, vilken enligt allmänna regler skulle vara i första hand avgörande, kunde ju lika litet som tidpunkten, då rättigheten uppläts, här få spela dylik roll. Toge man t. ex. det enkla fallet att av två fastigheter, A och B, den ena besvärades av en servitutsinteckning och den andra av en penninginteckning, så kunde ju servitutsinteckningen icke placeras efter penninginteckningen men väl utan någons förfång före densamma. Vore åter A och B besvärade blott av var sin servitutsinteckning, funnes ju intet skäl

att ge den ena företråde framför den andra, utan regeln borde bli att de skulle njuta lika rätt. Förhållandet bleve detsamma, även om i endera fastigheten funnes en sämre liggande penninginteckning eller i båda fastigheterna en gemensam sådan inteckning med bättre eller sämre rätt än båda servitutet. — Regeln om lika rätt för servitut i A och servitut i B kunde kollidera med regeln att servitut i A skulle gå före penninginteckning i B, nämligen om sistnämnda inteckning låge före en servitutsinteckning i B. Den före sammanläggningen gällande ordningen mellan inteckningar i samma fastighet finge ju icke rubbas. För nu ifrågavarande fall måste tydligen ordningen i den nybildade fastigheten bli: servitutet i A, penninginteckningen i B och servitutet i B. Ett liknande förhållande inträdde, om A och B besvärades av var sin servitutsinteckning men dessutom av en gemensam penninginteckning i läge efter den ena men före den andra servitutsinteckningen, liksom även i det fallet att härutöver framför sistnämnda inteckning funnes en särinteckning.

Principen om lika rätt för servitutsinteckning i A och i B kunde enligt de sakkunniga få vika för en före sammanläggningen gällande ordning, ändå att någon penninginteckning ej vore i fråga. I A kunde ju finnas två servitutsinteckningar med olika rätt, och en dylik inteckning i B finge då ställas i paritet med den bäst liggande i A. Vore även B besvärad av två servitutsinteckningar med olika rätt, likställdes den i A bäst liggande med den i B bäst liggande och därefter placerades de båda övriga med sinsemellan lika rätt. — I det fallet att A och B vore gemensamt graverade av en penninginteckning och det med sämre rätt funnes servitutsinteckning i A och penninginteckning i B, komme servitutsinteckningen i läge mellan de båda penninginteckningarna.

Under 10 § i de sakkunnigas förslag har huvudsakligen föreslagits den ändringen i förhållande till gällande rätt att möjligheten att till landsfogde eller landsfiskal överlämna inteckningshandling för inteckningens dödande avskaffats. Någon synnerlig fördel av att kunna deponera handlingen hos landsfogde eller landsfiskal i stället för hos inskrivningsdomaren föreläge enligt de sakkunniga så mycket mindre som handlingen likväl, när dödningsåtgärden skulle verkställas, måste översändas till den sistnämnde.

I remissyttrandena har förslaget i förevarande del i allmänhet hälsats med tillfredsställelse. Sålunda har *ägodelningsdomaren i Uppsala läns norra domsaga* anförts, att de åtminstone i Uppland så vanliga inteckningarna för kraftledningsservitut icke vidare komme att vålla hinder för sammanläggning. Avskaffandet av gällande villkor angående samtycke av särinteckningshavare kunde icke anses medföra någon rättsförlust. *Ägodelningsdomaren i Ångermanlands norra domsaga* har likaledes understrukt värdet av de föreslagna reglerna beträffande servitutsinteckningar. *Svenska bankföreningen* har livligt tillstyrkt förslagets genomförande. De skäl som av de sakkunniga anförts till stöd för de föreslagna ändringarna beträffande särinteckningar hade föreningen funnit helt bärande. Den ifrågasatta reformen

i fråga om inteckningar för servitut och nyttjanderätt skulle säkerligen vara ägnad att i avsevärd grad öka sammanläggningsinstitutets användbarhet. Erfarenheten gäve nämligen vid handen att befintligheten av dylika inteckningar vore ett av de vanligaste hindren för eljest önskvärda sammanläggningar. Olägenheterna härav hade varit desto mer påfallande som det i de flesta fall stått klart, att hindret varit av mera formell än reell innebörd.

I skilda avseenden ha emellertid också betänkligheter mot förslaget yppats.

Beträffande förslaget att avskaffa kravet på medgivande av särin-teck-nings-ha-v-a-re har *Norrlands hypoteksförening* ifrågasatt om det resonemang, som de sakkunniga anfört till stöd därför, hade någon regelmässig motsvarighet i det praktiska livet. Där förhölle det sig nog allmänt så, att särin-teck-nings-ha-v-a-ren icke räknade med den gemensamma inteckningens hela belopp utan endast med den del därav, som enligt hans antagande kunde komma att belöpa sig på särfastigheten. Klart vore emellertid att de fall, då en särin-teck-nings-ha-v-a-re skulle behöva lida rättsförlust till följd av sammanläggningen, bleve ytterst sällsynta. Men redan den omständigheten, att man icke kunde anse möjligheten till rättsförlust helt utesluten, vore skäl nog att ställa sig tveksam till den föreslagna ändringen. En tänkbar lösning av spörsmålet vore att införa en bestämmelse om utlösningsrätt för särin-teck-nings-ha-v-a-ren. Gjorde han icke bruk av denna utlösningsrätt, skulle sammanläggningen kunna genomföras utan hans medgivande. *Svenska sparbanksföreningen* har anfört, att de sakkunniga utginge från att innehavaren av gemensam inteckning i regel indroge även den icke särin-teck-nade fastigheten i en exekutiv auktion. Även om sådan indragning ofta skedde, vore det emellertid mycket möjligt att den särin-teck-nade fastigheten såldes för sig. Huvudregeln vid exekutiva auktioner vore ju att särutrop skulle verkställas först. De sakkunnigas resonemang förutsatte vidare för sin bärighet de största anspråk på en inteckningsborgenärs förmåga och möjligheter att i förväg bedöma resultatet av kommande exekutiva auktioner å belånade fastigheter. Med beaktande av de skäl som sålunda talade mot förslaget i denna del förordade föreningen, att kravet på medgivande från särin-teck-nings-ha-v-a-rens sida bibehölles. *Sveriges allmänna hypoteksbank* och *svenska jordbrukskreditkassan* ha framhållit, att i undantagsfall reell skada för särin-teck-nings-ha-v-a-re kunde uppkomma genom sammanläggning. Ett direkt bestridande från intecknings-ha-v-a-ren borde därför allttjämt tillmätas vitsord. Med hänsyn härtill borde föreskrivas skyldighet för ägodelningsdomaren att underrätta antecknad intecknings-ha-v-a-re om sökt sammanläggning. Underrättelsen borde innehålla besked att, därest bestridande icke inom viss kortare tid inkommit, inteckningen icke skulle utgöra hinder för sammanläggningen. Även enligt *Skånska hypoteksföreningens* mening borde en penninginteckning icke mot innehavarens uttryckliga bestridande få sättas i ett åtminstone formellt sämre läge.

I fråga om de föreslagna reglerna beträffande inteckningar för servitut och därmed jämförliga rättigheter har *ägodelnings-*

domaren i Södra Møre domsaga anför, att det förefölle som om det ej vore uteslutet att reglerna kunde leda till rättsförlust för inteckningshavare. Om en byggnadstomt, som vore intecknad för fulla värdet, sammanlades med en annan tomt, som besvärades av en senare meddelad inteckning för femtio års nyttjanderätt, vore det ej säkert att den sammanlagda fastighetens värde bleve högre än värdet av förstnämnda tomt. Värdet kunde bli lägre, om t. ex. den sammanlagda tomten icke finge bebyggas på annat sätt än att den av nyttjanderätten besvärade jorden toges i anspråk för byggnaden. Efter som nyttjanderättsinteckningen skulle gå före fordringsinteckningen, kunde förlust förorsakas innehavaren av den senare genom sammanläggningen. Även *Örebro läns hypoteksförening* har befarat, att innehavare av penninginteckning skulle kunna komma i sämre läge genom ifrågavarande regler. *Ägodelningsdomaren i Västra Göttinge domsaga* har ansett, att den föreslagna bestämmelsen, att vid prövning av sammanläggningsärenden hänsyn icke skulle tagas till inteckningar för servitut, nyttjanderätt eller rätt till elektrisk kraft, kunde medföra verkliga rättsförluster. Därigenom att en inteckning för exempelvis en stor skogsavverkningsrätt i en styckningsdel komme att besvära en nybildad fastighet med bästa förmånsrätt, kunde den äventyra övriga inteckningshavares rätt. Bestämmelsen syntes därför omtvistlig. Det sätt, varpå inteckningsförhållandena föreslagits skola regleras efter sammanläggning, stode dessutom i strid med inteckningsförordningens regler. En omarbetning av dessa bleve följaktligen nödvändig, därest förslaget genomfördes. För *ägodelningsdomaren i Västmanlands mellersta domsaga* har det synts stötande, att en servitutsinteckning, som följde med ett för sammanläggning avstyckat mindre markområde, i den sammanlagda fastigheten skulle få lika rätt som en i »huvudfastigheten» beviljad servitutsinteckning, som kanske beviljats betydligt tidigare. Därjämte har denne ägodelningsdomare uttalat att borttagandet av det hinder för sammanläggning, som förefintligheten av servituts- och liknande inteckningar i olika fastigheter utgjort, visserligen vore en betydande vinst. Den medförde dock den nackdelen, att den nybildade fastigheten komme att draga på sig ovidkommande inteckningar, som sammanläggningssökanden enligt gällande ordning tvingades att döda i sammanläggningsdelen. En inteckning för servitut eller annan rättighet, som ej vore lokaliserad till den för sammanläggning avstyckade delen av en fastighet, borde hellre än att automatiskt »svälla ut» i den sammanlagda fastigheten skrivas bort. Ofta vore ju sammanläggningsområdet även till arealen så obetydligt att det framstode såsom meningslöst eller obilligt, att detta område skulle draga med sig stamfastighetens gravationer. Bestämmelserna om att stamfastighet graverande odlingslån ej skulle överföras å avstyckat markområde, med mindre området vore av viss storlek i förhållande till stamfastigheten, syntes erbjuda en parallell. *Ägodelningsdomaren i Västerbottens norra domsaga* har gjort uttalande i samma riktning. *Ägodelningsdomaren i Vättle, Ale och Kullings domsaga* har anför, att förslagets regler beträffande servituts- och nyttjanderättsinteckningar, som innebure bland annat att sådana inteckningar skulle bibehållas vid sammanläggning av fas-

tigheter, medförde så vittgående och svåröverskådliga konsekvenser i fråga om inteckningarnas inbördes rätt i den nybildade fastigheten, att ägodelningsdomaren ansåge sig böra hemställa om bibehållande av de nuvarande bestämmelserna, enligt vilka servituts- och nyttjanderättsinteckningar utgjorde hinder för sammanläggning. I stället föresloges att lantmätare förklarades skyldig att på begäran av ägodelningsdomare lämna besked, huruvida servitut hindrade viss sammanläggning, samt att sökande i sammanläggningsärende berättigades att genom intyg av lantmätare eller två nämndemän eller två skiftesgodemän styrka, att servitut icke vore lokaliserat till område, som avsåges skola ingå i sammanläggningen. I enlighet härmed borde i lagtexten uttalas, att dylikt intyg finge godtagas som bevis för att servitutsinteckningen icke graverade nyssnämnda område.

Att förslaget icke innehåller någon bestämmelse om formellt fastställande av förmånsordning för inteckningarna i den nybildade fastigheten, har påtalats av *ägodelningsdomaren i Gästriklands västra domsaga* som ansåge det böra i lagstadgande avgöras, huruvida den särskilda ordningen mellan inteckningarna skulle bestämmas genom beslut av ägodelningsdomaren eller blott och bart genom inskrivningsdomarens placering av inteckningarna i fastighetsbokens inteckningsspalt. *Ägodelningsdomaren i Västmanlands mellersta domsaga* har ansett att den bestämmelse i förslaget, enligt vilken vissa servitutsinteckningar sinsemellan skulle äga lika rätt, fordrade föreskrift att anteckning skulle göras i fastighetsbok och gravationsbevis om att tiden för inteckningens sökande ej bestämde förmånsordningen. *Ägodelningsdomaren i Hedemora domsaga* har anfört att, då inteckning, vilken ej vore gemensam för alla de fastigheter som skulle sammanläggas, funnes i mer än en av dessa fastigheter, skyldighet borde stadgas för ägodelningsdomaren att i beslutet om sammanläggning angiva, i vilken ordning inteckningarna skulle gälla i den nybildade fastigheten. Det syntes lämpligare, att ansvaret för förmånsordningens fastställande lades på ägodelningsdomaren än på inskrivningsdomaren, då det enligt 9 § i förslaget ändå fordrades av den förre, att han gjorde klart för sig, att ordningen mellan inteckningarna kunde bestämmas utan förfång för inteckningshavare. I anslutning härtill borde stadgas skyldighet för inskrivningsdomaren att i inteckningsprotokollet och fastighetsboken anteckna den ordning, i vilken inteckningarna efter sammanläggningen skulle gälla i den nybildade fastigheten. Även *föreningen Sveriges häradshövdingar* har ansett, att i lagen borde intagas uttrycklig föreskrift att förmånsordningen för inteckningarna efter sammanläggning skulle särskilt bestämmas av den myndighet som beslutade om sammanläggningen.

Ägodelningsdomaren i Uppsala läns norra domsaga har funnit det önskligt att ägodelningsdomaren i förekommande fall finge med penninginteckningshavare förhandla om inteckningarnas inbördes ordning. Därigenom skulle måhända sammanläggningsärenden oftare och i varje fall snabbare än nu kunna bringas till gynnsamt resultat. *Ägodelningsdomaren i Västra Götalands domsaga* har ansett det vara av värde, om sammanläggning

kunde ske även när densamma medförde ett tillbakaskjutande av inteckning. Lika väl som inteckningshavaren kunde lämna medgivande till position eller liknande åtgärd, lika väl syntes han helt enkelt kunna lämna medgivande till en sammanläggning, varigenom hans inteckningsrätt försämrades. Pantsäkerheten kunde ju i alla fall vara tillräcklig för att han skulle kunna få sin fordran täckt. Det förordades sålunda, att 9 § kompletterades med en bestämmelse av innehåll, att därest innehavaren av den inteckning, vars förmånsrätt försämrades, medgivit sammanläggningen, denna finge äga rum. Fråga vore, om icke härvid även servituts- och nyttjanderättsinteckningar måste tagas i betraktande som särskilda säkerhetsförsämrande faktorer. I många fall syntes detta t. o. m. nu självklart. Det vore även möjligt, att inteckningshavarna kunde böra höras i förväg över den prioritetsordning, vari inteckningarna vid sammanläggning skulle uppföras. *Märlarprovinsernas hypoteksförening* har anfört att det, då förslaget ändock innebure en så rationell omformning av sammanläggningsinstitutet, syntes lämpligt att redan nu i den nya lagen medgiva att avtal mellan inteckningshavarna angående inteckningarnas blivande inbördes förmånsrätt i sammanläggningsfastigheten kunde fastställas av ägodelningsdomaren. För att ej rucka allt för mycket på det bestående systemet kunde tänkas att den inskränkningen gjordes, att dylikt avtal finge fastställas allenast i den del som rörde sådana inteckningar som måste dödas eller relaxeras för att sammanläggning skulle kunna ske. För såväl fastighetsägaren som inteckningshavare vore det emellertid långt bättre om full avtalsfrihet skulle omfatta samtliga inteckningar.

Från åtskilliga håll har slutligen gjorts anmärkning mot det sätt, varpå de sakkunniga utformat sitt förslag i lagtexten. *Ägodelningsdomaren i Övansiljans domsaga* har sålunda ansett, att bestämmelserna i 9 § därom, att sammanläggning icke finge ske, om de olika fastigheternas inteckningar efter sammanläggningen skulle komma i ett sämre förmånsrätt än före sammanläggningen, bleve synnerligen svåra att i praktiken tillämpa. Det vore önskligt att bestämmelserna avfattades så klart och koncist att man av blotta lagtexten kunde utläsa deras innebörd. *Ägodelningsdomaren i Gästriklands västra domsaga* har förklarat att det måste befaras att de obestämda och tänjbara stadgandena i nyssnämnda paragraf skulle kunna leda till oreda och växlande praxis vid tillämpningen. De komme också att å ägodelningsdomaren lägga ett alltför stort ansvar för att enskildas intressen icke skulle bli genom sammanläggning lidande. I varje fall borde de svårbegripliga ordalagen »ordningen dem emellan icke kan bestämmas utan att inteckning skulle i jord, som den förut besvärade, komma i sämre förmånsrätt än före sammanläggningen» ersättas med något, som bättre täckte den avsedda innebörden. *Ägodelningsdomaren i Villands domsaga* har uttalat, att bestämmelserna i förslagets 2 och 9 §§ erhållit en avfattning, som utan studium av motiven vore obegriplig, åtminstone för en icke sakkunnig läsare. Även *lagberedningen* har funnit sig böra ifrågasätta, huruvida de tillämnade ändringarna fått ett tillfredsställande uttryck i lagtexten. Vad sär-

skilt anginge den första regeln i 9 § förefölle det som om denna knappast lämnade den ledning för den praktiska tillämpningen som vore av behovet påkallad. Enligt beredningens mening borde de hinder, som skulle finnas mot sammanläggning, preciseras i lagen på sådant sätt, att det icke i de särskilda ärendena behöfde uppkomma någon ovisshet, huruvida sammanläggning kunde företagas eller icke. Att i lagtexten angiva dylika hinder på indirekt väg eller så, att sammanläggning förbjödes, om den skulle medföra visst resultat i fråga om inteckningarnas förmånsläge, vore ur nämnda synpunkt mindre ändamålsenligt.

Departementschefen.

De sakkunnigas förslag beträffande villkoren för sammanläggning med avseende å inteckningsförhållandena innebär väsentligen två mera principiella avvikelser från gällande rätt. Dels avskaffas det för närvarande stadgade kravet att innehavare av särinteckning med sämre rätt än gemensamma inteckningar skall ha medgivit sammanläggningen och dels föreskrives att inteckningar för servitut, nyttjanderätt och rätt till elektrisk kraft icke skola utgöra hinder för sammanläggning. I vissa remissyttranden ha emellertid uttalats farhågor för att härigenom rättsförlust kan åsamkas innehavare av penninginteckningar, varjämte anmärkningar framställts mot den metod, enligt vilken reglerna i inteckningshänseende utformats i förslagets lagtext. Å andra sidan har från olika håll ifrågasatts, att sammanläggning skulle tillåtas i vissa fall då fastigheternas inteckningsbelastning även enligt de sakkunnigas förslag lägger hinder i vägen, under förutsättning dock att samtycke till sammanläggningen lämnas av inteckningshavare, vilkens rätt därigenom försämraras.

Såsom jag förut framhållit anser jag det vara angeläget att så långt möjligt genomföra lättnader i villkoren för sammanläggning med avseende å inteckningsförhållandena. Men givetvis måste därvid tillses att enskildas rätt icke otillbörligt åsidosättes. De uttalade farhågorna för att de sakkunnigas förslag skulle kunna medföra rättsförluster torde i viss mån vara befogade. Även anmärkningarna mot förslagets metodik synas berättigade.

Liksom för närvarande bör sammanläggning först och främst medgivas, om icke mera än en av fastigheterna är besvärad av beviljad eller sökt inteckning. Vidare möter uppenbarligen icke hinder mot sammanläggning, där två eller flera av fastigheterna äro sålunda besvärade och icke någon av dem häftar för andra inteckningar än sådana som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i envar av de andra. Även detta överensstämmer i sak med nuvarande lag.

Då mera än en av fastigheterna är besvärad av beviljad eller sökt inteckning utan att fråga är om enbart sådana gemensamma inteckningar som nyss sagts, kan sammanläggning självfallet icke förbehållslöst tillåtas. De fall som härmed avses synas efter sin typ kunna indelas i tre grupper.

Till den första av dessa grupper höra de fall då till sammanläggning ifrågakomma två fastigheter som båda besväras av en gemensam inteckning och

den ena dessutom av en särinteckning med sämre rätt. Här är tydligen frågan endast, huruvida — såsom i gällande lag — särinteckningshavarens medgivande till sammanläggningen skall fordras. Då det ej torde vara uteslutet, att en icke särskilt förtänksam särinteckningshavare kan oberäknat komma i ett mindre gynnsamt läge genom sammanläggningen, förefaller det vara rådligt att, i motsats till vad de sakkunniga föreslagit, såsom huvudregel för nu åsyftade fall bibehålla kravet att särinteckningshavare skall ha medgivit sammanläggningen. Uppenbart torde vara, att en sådan regel kan analogivis tillämpas då särinteckning gäller i två (eller flera) av tre (eller flera) gemensamt intecknade fastigheter som skola sammanläggas.

Till den andra gruppen höra fall, då för närvarande liksom enligt sakkunnigförslaget övervägande tekniska hinder för sammanläggning föreligga. Om två fastigheter skola sammanläggas och envar av dem besväras av en särinteckning, finnes sålunda icke någon bestämmelse, efter vilken inteckningarnas inbördes ordning i den sammanlagda fastigheten kan bestämmas; de i inteckningsförordningen och handelsbalken givna stadgandena om förmånsordningen mellan olika inteckningar äro uppenbarligen ej tillämpliga. Det kan emellertid inträffa att det för inteckningshavarna är tämligen likgiltigt vilket förmånsläge deras inteckningar erhålla i den sammanlagda fastigheten, t. ex. därför att båda i allt fall komma att ligga inom betryggande del av dennas värde. Och den ene inteckningshavaren kan tänkas vara villig att låta sin inteckning få sämre rätt än den andra, exempelvis med hänsyn till den säkerhet han eljest har för fordringen. På liknande sätt kunna naturligtvis omständigheterna, även när inteckningsförhållandena äro mer komplicerade än här förutsatts, vara sådana att inteckningshavarnas medgivande till sammanläggningen är att påräkna. En förutsättning för att dylika medgivanden skola kunna få åsyftad verkan i här avsedda fall är dock, såsom av det nyss sagda framgår, att det skapas möjligheter att få till stånd en förmånsordning för de inteckningar som skola gälla i den sammanlagda fastigheten. Eftersom medgivandena ofta måste vara beroende av det läge som inteckningarna erhålla enligt denna förmånsordning, är det icke tillräckligt att denna fastställes i efterhand utan den måste föreligga åtminstone i preliminärt skick redan då medgivandena lämnas. Det synes lämpligt att upprättandet av den blivande förmånsordningen sker efter förhandlingar med intressenterna. Till frågan om den närmare regleringen i detta avseende återkommer jag i det följande.

I den tredje gruppen av fall erfordras visserligen icke i och för sig någon särskild förmånsordning. Om två fastigheter besväras av en gemensam inteckning och den ena dessutom av en inteckning med bättre förmånsläge än den förstnämnda, kunna inteckningarna efter sammanläggning av fastigheterna tänkas utan vidare behålla den tidigare ordningen i förmåns hänseende. Då emellertid innehavaren av den sämst belägna inteckningen genom sammanläggningen kan få sin säkerhet minskad, torde det vara nödvändigt att i dylika fall som regel fordra medgivande av nämnde inteckningshavare. Förbättrade möjligheter att erhålla sådant medgivande skulle måhända un-

derstundom kunna vinnas, om den förutvarande förmånsordningen icke vore orubblig. Sålunda kunde exempelvis någon del av den sämst ställda inteckningen utbrytas och placeras före den främst belägna. Härför lärer regelmässigt böra fordras samtycke jämväl av den sist åsyftade inteckningens innehavare, men det nu sagda visar likväl ett fall då införande av möjlighet att upprätta särskild förmånsordning för den blivande fastigheten kan vara av värde.

Vad sålunda anförts synes för de i andra och tredje grupperna avsedda fallen giva till resultat, att huvudregeln bör vara att envar inteckningshavare medgivit sammanläggningen på grundval av preliminärt upprättad förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten.

De för första respektive för andra och tredje grupperna angivna reglerna gå emellertid längre än nödvändigt. I sådant hänseende märkes beträffande de till första gruppen hänförliga fallen, att det ofta kan inträffa att sammanläggningen finnes icke lända särinteckningshavare till förfång. Ett exempel härpå utgör det i vissa trakter vanliga fallet, att allenast ett mindre markområde sammanlägges med en fastighet, i vilken förutom gemensamma inteckningar gälla en eller flera särinteckningar. Och vad angår de båda övriga grupperna kunna innehavare av gemensamma botteninteckningar med samma inbördes rätt i alla fastigheterna överhuvud icke anses berörda av sammanläggningen. I övrigt torde visserligen i andra gruppens fall sammanläggningen endast mera sällan kunna betraktas vara utan menlig verkan för någon inteckningshavare. Så kan emellertid vara händelsen, om inteckningarna i två särintecknade fastigheter innehavas av samma person eller om den ena inteckningen avser t. ex. ett kraftledningsservitut eller dylikt och denna placeras framför den andra inteckningen. I tredje gruppens fall kan samtycke relativt ofta antagas bliva helt överflödigt. Om exempelvis två fastigheter äro besvärade av en gemensam inteckning och den ena dessutom av en med bättre rätt gällande särinteckning för nyttjanderätt, kan sammanläggningen i allmänhet icke medföra försämring av den gemensamma inteckningen. Huvudreglerna om medgivande av inteckningshavare böra därför kompletteras med en undantagsbestämmelse.

Att uttömmande angiva alla de olika kombinationer, i vilka kravet på samtycke kan eftergivas, är uppenbarligen icke möjligt. Den behövliga undantagsbestämmelsen synes därför böra erhålla formen av en generell regel, enligt vilken medgivande till sammanläggning icke erfordras av inteckningshavare, om sammanläggningen är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet. För tillämpningen härav må, utöver det förut anförda, särskilt framhållas att det i tveksamma fall är lämpligt att bereda inteckningshavaren tillfälle att yttra sig. Ett uttryckligt bestridande bör givetvis föranleda att ägodelningsdomaren noga överväger skälen därför. Den föreslagna lydelsen medger emellertid även åtgärder som i någon ringa mån inverka på inteckningshavarens rätt. Utan en sådan marginal skulle regeln ej vara mycket värd (jfr vattenlagen 9 kap. 54 §, lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m. 18 § och lagen den 12 juni 1942 om fornminnen 7 §).

I det föregående har jag bortsett från att inteckning kan avse återköpsrätt. Såsom jag vid behandlingen av 8 § förordnat bör emellertid det hittillsvarande kravet på medgivande av återköpsrätts innehavare bibehållas, och detta innefattar alltså en inskränkning i vad som eljest skall gälla i inteckningshänseende. Med anledning härav bör i förevarande paragraf upptagas en erinran om den till nyssnämnda paragraf överflyttade bestämmelsen om återköpsrätt.

Om en fastighet, som är intecknad för exempelvis ett kraftledningsservitut, genom avstyckning delas så, att därifrån avskiljes ett område, varöver kraftledningen icke går fram, kommer inteckningen formellt att besvära även det avstyckade området, ehuru detta icke beröres av den intecknade rättigheten. I 1932 års lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet har stadgats bland annat att till upplägget för varje fastighet skola överföras alla fastigheten besvärande inteckningar, såframt de icke uppenbarligen sakna betydelse. I enlighet härmed behöver alltså den i exemplet omnämnda servitutsinteckningen icke upptagas bland inteckningarna i det avstyckade området. Motsvarande gäller givetvis även andra inteckningar, då de intecknade rättigheterna äro lokaliserade på sådant sätt att de reellt icke röra viss fastighet som formellt besväras av inteckningarna. Den princip som sålunda stadgats för uppläggandet av nya fastighetsböcker synes böra göras tillämplig jämväl vid sammanläggningar. Fastigheter som skola sammanläggas äro ofta besvärade av ett flertal inteckningar för servitut eller nyttjanderätt utan reell motsvarighet, och i många fall är det lätt att genom intyg av lantmätare, nämndeman eller annan trovärdig person få utrett att rättigheterna icke röra mark som skall ingå i sammanläggningen. I den mån sådan utredning föreligger, bör man alltså kunna helt bortse från inteckningarna. Tillräcklig anledning att låta den nämnda regeln omfatta även inteckningar för rätt till elektrisk kraft torde icke finnas.

Ett likartat förhållande föreligger, då en inteckningshavare för inteckningens dödande i vad angår fastighet eller del därav, som skall ingå i sammanläggning, avlämnat inteckningshandlingen till inskrivningsdomaren. Redan för närvarande finnes i förevarande paragraf en bestämmelse i detta hänseende. Den avser emellertid endast inteckning, vilken besvärar ägovidd som avstyckas för sammanläggning, och innehåller att sådan inteckning ej i något fall utgör hinder för sammanläggningen, där inteckningshavaren för inteckningens dödande i vad angår sagda ägovidd avlämnat inteckningshandlingen till domstol eller domaren i orten eller ock till landsfogde eller landsfiskal. Då en dödningsåtgärd, som företages för att möjliggöra sammanläggning, i allmänhet måste vara meningslös, därest sammanläggningen ändå icke kan beviljas, synes det lämpligt att utvidga denna regel till att omfatta även andra inteckningar än sådana som gälla i ägovidd som skall avstyckas. Därvid bör uppställas krav på att annat hinder mot dödningsåtgärden ej föreligger än sådant som sammanhänger med sammanläggningen. I enlighet med vad de sakkunniga föreslagit torde rätten att avlämna inteckningshandlingen till landsfogde eller landsfiskal kunna borttagas.

På grund av det senast anförda bör sålunda föreskrivas, att vid tillämpning av de förut angivna reglerna om sammanläggnings tillåtlighet ur intecknings-synpunkt avseende icke skall fästas vid inteckning för servitut eller nyttjanderätt såframt den intecknade rättigheten icke rör mark som skall ingå i sammanläggningen, eller vid inteckning, vars dödning blivit hos inskrivningsdomaren sökt i fastighet varom fråga är, såframt hinder mot dödning-åtgärden ej föreligger därest sammanläggningen genomföres. För att klargöra att inga dylika inteckningar skola upptagas bland inteckningarna i den sammanlagda fastigheten synes ett särskilt stadgande böra intagas i 16 §. Till detta torde jag få återkomma i det följande.

Såsom jag förut anført bör i vissa fall särskild förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten upprättas, innan medgivande till sammanläggningen lämnas av vederbörande inteckningshavare. Förslag till sådan förmånsordning bör upprättas av ägodelningsdomaren. Eftersom förslaget skall ligga till grund för inteckningshavarnas medgivanden, är det naturligt att upprättandet sker efter samråd med berörda inteckningshavare, men något bestämt tillvägagångssätt därvidlag synes icke böra föreskrivas. Om det finnes ändamålsenligt, bör dock ägodelningsdomaren kunna hålla sammanträde med sakägarna för förhandling om förmånsordningen. Ofta torde sökanden till sammanläggningen kunna lämna sådana uppgifter beträffande inteckningshavarna att tiden för sammanträdet kan bestämmas i samförstånd med dem. Då alla inteckningshavare, som beröras av sammanläggningen, komma tillstädes vid sammanträdet, torde något särskilt kallelseförfarande icke behöva ha föregått; självklart är att innehavare av sådana inteckningar, från vilka enligt det förut sagda skall bortses, icke skola anses berörda av sammanläggningen. I annat fall torde sammanträdet utsättande böra kungöras minst fjorton dagar förut i allmänna tidningarna och, där så finnes lämpligt, tidning inom orten. Härjämte böra sökanden och kända inteckningshavare som nyss sagts inom lika tid kallas genom rekommenderade brev.

Närmare regler, huru inteckningarna skola ordnas, synas svårigen kunna meddelas. Om två fastigheter äro besvärade av var sin penninginteckning, kan det vara lämpligt att låta inteckningarna erhålla lika rätt i förmåns-hänseende. Därest inteckningarna var för sig stå i samma förhållande till den intecknade fastighetens värde, torde detta sålunda överensstämma med den matematiska rättvisan. Föreligger icke denna förutsättning, kan eventuellt den ena inteckningen placeras före den andra; möjligen nås det bästa resultatet först om någon av inteckningarna uppdelas och alltså delvis kan få sämre eller bättre rätt än den andra inteckningen. För att bedöma detta måste man emellertid kunna jämföra den säkerhet som de olika inteckningarna representera. En utväg i detta hänseende har anvisats i en inom lagberedningen upprättad promemoria angående företrädesordningen mellan inteckningar vid bildandet av inskrivningsenheter och vid sammanläggning av fastigheter.¹ Varje inteckning skulle åsättas ett gradtal. Detta uträknas på så sätt att den

¹ Denna P. M. är tryckt i hypoteksombudsmännens förhandlingar den 20—22 september 1944 sid. 1411 o. f.

värdegräns, inom vilken inteckningens halva belopp rymmes, den »mellersta inteckningskronans» läge, ställes i relation till den intecknade fastighetens taxeringsvärde. En inteckning med lägre gradtal placeras i den nybildade enheten framför en inteckning med högre sådant tal. I promemorian har emellertid framhållits att det kunde tänkas att metoden under vissa omständigheter ledde till resultat, vilka framstode såsom mindre rättvisa.

Ägodelningsdomaren bör sålunda vid upprättandet av förslag till förmånsordning ha frihet att ordna inteckningarna på det mest ändamålsenliga sättet. Med hänsyn till förslaget betydelse för möjligheten att erhålla medgivanden till sammanläggningen måste han emellertid så långt ske kan beakta inteckningshavarnas önskemål och även i övrigt tillse att inteckningarnas tidigare förmånsläge icke onödigtvis ändras. På grund härav synes i fråga om förmånsordningens innehåll endast böra stadgas att ägodelningsdomaren skall, under iakttagande av att inteckningshavares säkerhet rubbas i minsta möjliga mån, så ordna inteckningarna som de i förmånshänseende anses böra gälla i den sammanlagda fastigheten. Om en inteckning i förmånsordningen upptages efter annan inteckning, som förut gällt med sämre rätt i samma fastighet, kommer emellertid detta att vara liktydigt med sådan nedsättning av inteckning varom i 22 § andra stycket inteckningsförordningen förmåles. Förslaget till förmånsordning bör då godkännas av sökanden till sammanläggningen, men även om förmånsordningen icke innefattar postposition bör dylikt godkännande lämpligen fordras. Innebär ett förslag till förmånsordning sådan postposition, som nyss nämnts, torde inteckningsförordningens bestämmelser om verkan därav jämväl i övrigt bliva analogivis tillämpliga. Sålunda måste de i 33 § stadgade villkoren vara uppfyllda för att innehavare av gemensam inteckning i fastighet, som ingår i sammanläggningen, och i annan fastighet skall få hålla sig till den sistnämnda för belopp som skulle falla å den förstnämnda. Om av två särinteckningar i olika fastigheter den ena sättes att gälla efter den andra, kan man väl icke tala om att åtgärden innebär postposition i egentlig mening, men inteckningsförordningens regler härom torde likväl kunna erhålla analogisk tillämpning även i dylika fall.

Sammanfattningsvis må slutligen angivas huru ett sammanläggningsärendes behandling ur inteckningssynpunkt kommer att gestalta sig i enlighet med vad jag i det föregående förordat. Därvid förutsättes att inteckning för återköpsrätt icke gäller i någon av fastigheterna; finnes sådan inteckning, fordras alltid att innehavaren därav medgivit sammanläggningen. I första hand undersökes, om fastigheterna besväras av inteckningar som skola lämnas utan avseende. Inteckningar för servitut eller nyttjanderätt, som icke rör mark som skall ingå i sammanläggningen, samt inteckningar, vilkas dödande i fastighet, varom fråga är, sökts och funnits icke möta hinder därest sammanläggningen genomföres, betraktas sålunda som obefintliga. I den mån sökanden förvärvat fastighet med utfästelse om gravationsfrihet, är det givetvis lämpligt att han uppmanas söka få utfästelsen infriad. Nästa åtgärd i ärendet blir nämligen, att ägodelningsdomaren konstaterar huru återstående inteckningar belasta fastigheterna. Befinnes icke mera än en av

fastigheterna vara besvärad av dessa inteckningar eller utgöras alla inteckningarna av gemensamma inteckningar som gälla i samma fastigheter med samma inbördes förmånsrätt, kan sammanläggningsansökningen beviljas utan vidare, såvitt avser inteckningsförhållandena. Finnes, förutom sådana gemensamma inteckningar som nyss sagts, särinteckning med sämre rätt i någon av de gemensamt intecknade fastigheterna, fordras att särinteckningens innehavare lämnat medgivande till sammanläggningen, därest denna ej är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet. Föreligger icke något av nu nämnda fall, har ägodelningsdomaren att upprätta förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten. För detta syfte skall han förhandla med sakägarna; om det finnes ändamålsenligt, bör förhandlingen ske vid särskilt sammanträde. Sedan förslaget uppgjorts och godkänts av sökanden till sammanläggningen, bedömer ägodelningsdomaren huruvida sammanläggningen är väsentligen utan betydelse för inteckningshavares säkerhet. Finnes detta icke vara fallet beträffande vissa inteckningshavare, måste dessa medgiva sammanläggningen. Kan sökanden förete erforderliga medgivanden av inteckningshavare, utgöra alltså inteckningsförhållandena ej hinder mot sammanläggningen, men i annat fall skall ansökningen därom avslås.

I överensstämmelse med gällande rätt böra de med avseende å inteckningsförhållandena uppställda reglerna äga motsvarande tillämpning å fordran och annan rättighet, som utan inteckning åtnjuter skydd enligt 11 kap. 2 § jordabalken. Reglerna föranleda också viss redaktionell jämkning av stadgandena beträffande lagfart.

15 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om det slutliga avgörandet av sammanläggningsärendet samt om förfarandet i dylikt ärende. Det stadgas bland annat, att om ägodelningsdomaren finner laga hinder mot bifall till ansökningen icke möta, han skall meddela förordnande om sammanläggningen. I annat fall skall han hänskjuta ärendet till ägodelningsrättens prövning.

I de sakkunnigas förslag motsvaras dessa bestämmelser av likartade stadganden i 4 § andra stycket samt 15 och 16 §§.

Departementschefen.

I enlighet med vad jag under nästföregående paragraf anført skall i vissa fall upprättas förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten. Då sammanläggningen beviljas, bör uppenbarligen förslaget, som ju ligger till grund för såväl inteckningshavares medgivande av sammanläggningen som ägodelningsdomarens bedömande av frågan huruvida sammanläggningen väsentligen är utan betydelse för inteckningshavares säkerhet, erhålla definitiv karaktär. Med anledning härav synes i förevarande paragraf böra intagas ett stadgande, att om ägodelningsdoma-

ren upprättat förslag till förmånsordning som i 14 § sägs, förslaget skall, där förordnande om sammanläggning meddelas, i beslutet därom fastställas till efterrättelse.

Då 68 § i 21 kap. jorddelningslagen genom lagändring den 20 december 1946 (nr 827) från och med den 1 januari 1948 erhåller nytt nummer, 66, bör tredje stycket i nu förevarande paragraf jämkas i enlighet därmed.

16 §.

Enligt denna paragraf skall, därest ansökning om sammanläggning av fastigheter bifalles och i en eller flera av dem är beviljad inteckning, som icke gäller i den eller de andra, inteckningen därefter gälla i hela den sålunda bildade fastigheten. Varder efter sammanläggningen men på grund av tidigare rätt till fastighet, varmed annan fastighet sammanlagts, ansökan om inteckning gjord eller fullföljd, skall denna inteckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.

För de sakkunnigas förslag i detta hänseende har redogörelse lämnats vid behandlingen av 14 §.

Departementschefen.

De i det föregående av mig förordade bestämmelserna beträffande inteckningsförhållandena synas påkalla vissa ändringar jämväl i förevarande paragraf. Stadgandet, att inteckning, som icke besvärar samtliga i sammanläggningen ingående fastigheter, efter denna skall gälla i hela den nybildade fastigheten, bör sålunda kompletteras med en erinran att inteckningen därvid erhåller det förmånsläge som må ha fastställts vid sammanläggningen. Dessutom torde i en särskild bestämmelse böra stadgas att inteckningar, vilka enligt vad som anförts under 14 § lämnas utan avseende, icke skola gälla i den sammanlagda fastigheten.

Den av de sakkunniga föreslagna regeln, enligt vilken sammanläggning icke skall medföra att servitut eller nyttjanderätt får utövas i vidare mån än förut, torde visserligen i stort sett överensstämma med gällande rätt, men i vissa fall har man dock i praxis kommit till annat resultat (jfr NJA 1909 s. 474). Eftersom dylik rättighets omfattning, även efter sammanläggning, i första hand måste bedömas med hänsyn till det grundläggande avtalets innehåll, synes det tveksamt om en bestämmelse i detta hänseende överhuvud är lämplig. Bestämmelsen har också föranlett erinringar i yttrandena, för vilka jag icke funnit mig nu behöva närmare redogöra. Jag anser mig icke böra i detta sammanhang, då endast provisorisk lagstiftning är i fråga, upptaga spörsmålet till vidare behandling.

19 §.

Paragrafen innehåller föreskrifter om viss underrättelseskyldighet för ägodelningsdomaren. Bland annat skall denne underrätta jordbrukskommissionen, då ansökning om sammanläggning bifallits och däri ingår sådan fastighet som i 9 § omförmäles.

Departementschefen.

Då 9 § sammanläggningslagen enligt vad jag i det föregående föreslagit skall upphävas, synes anledning icke förefinnas att bibehålla ägodelningsdomarens skyldighet att underrätta jordbrukskommissionen i vissa fall. Bestämmelsen i 19 § tredje stycket torde sålunda böra utgå. I samband därmed bör i paragrafens andra stycke vidtagas den redaktionella ändringen att ordet domare utbytes mot inskrivningsdomare.

20 §.

Enligt denna paragraf skall anteckning göras i lagfartsprotokollet och lagfartsboken om såväl ansökning om sammanläggning som beslutet däröver. Skall anteckning, enligt vad i 16 § sägs, gälla jämväl i annan fastighet än den, vari den beviljats, skall anteckning därom göras i anteckningsprotokollet och anteckningsboken.

I de sakkunnigas förslag motsvaras dessa bestämmelser av 18 §. Däri stadgas dock icke att ansökning om sammanläggning skall antecknas i fastighetsboken. De sakkunniga ha anfört, att de därmed velat tillmötesgå önskemål, som från domares sida framförts med hänsyn till intresset att fastighetsböckerna icke måtte belastas med dylika anteckningar, vilka om de också icke saknade allt värde, dock icke kunde anses erforderliga.

Ägodelningsdomaren i Vättle, Ale och Kullings domsaga har förklarat sig icke kunna dela de sakkunnigas mening, att anteckning i fastighetsboken om ingiven sammanläggningsansökan icke vore erforderlig. Vägande skäl talade för att sådan anteckning fortfarande gjordes. Vanligen inkomme en ansökan om sammanläggning samtidigt med att ansökan ingåves om vilande lagfart å ett eller flera områden som avsåges ingå i sammanläggningen. Det vore då praktiskt att i det rum, där lagfartsansökningen infördes, även intaga en anteckning om den begärda sammanläggningen. Därest detta iakttoges, kunde man utan svårighet erfara vilken framtida fastighetsbildning som avsåges komma till stånd. Dylika anteckningar hade visat sig vara till nytta bland annat därigenom att hinderliga inskrivningar beträffande de för sammanläggning avsedda områdena avstyrts medan sammanläggningsärendet vore beroende på ägodelningsdomarens prövning. Vid förfrågan hos sparbanken i orten, som hade stort intresse av sammanläggningsärendena, hade ägodelningsdomaren inhämtat, att banken motsatte sig att anteckningarna uteslötes ur fastighetsboken. Anteckningarna vore för övrigt föga omfattande; någon onödigt belastning av fastighetsboken kunde man i detta fall icke tala om.

Departementschefen.

I likhet med de sakkunniga anser jag att skyldigheten att anteckna ansökning om sammanläggning kan avskaffas. Sådan anteckning tager ofta ganska stort utrymme i anspråk. I anledning av vad en ägodelningsdomare

anfört vill jag erinra, att den i 19 § stadgade skyldigheten att lämna inskrivningsdomaren meddelande om sammanläggningsansökning dock kvarstår samt att det enligt 12 § åligger inskrivningsdomaren att hålla ägodelningsdomaren underrättad om inträdda förändringar i inskrivningshänseende. I nu ifrågavarande del torde sålunda 20 § allenast böra upptaga föreskrift, att så snart ske kan å inskrivningsdag skall göras anteckning i lagfarts- eller fastighetsboken angående förordnande om sammanläggning.

Den med 16 § sammanhängande bestämmelsen om anteckning i inteckningsprotokollet och inteckningsboken torde till följd av den föreslagna ändringen av nämnda paragraf böra omredigeras. Bestämmelsen synes sålunda böra innehålla, att om till följd av sammanläggning inteckning skall besvära del av eller andel i den nybildade fastigheten, vari den förut icke gällt, eller om intecknings förmånsläge i denna fastighet blivit bestämt vid sammanläggningen, anteckning därom skall så snart ske kan å inskrivningsdag göras i intecknings- eller fastighetsboken.

21 §.

I fråga om talan mot beslut i sammanläggningsärende skola, jämlikt förevarande paragraf, bestämmelserna i 21 kap. jorddelningslagen i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Vidare stadgas att jordbrukskommission äger överklaga beslut om sammanläggning, då däri ingår fastighet som i 9 § sammanläggningslagen omförmäles. Och slutligen har viss underrättelseskyldighet ålagts hovrätt och nedre justitierevisionen rörande av hovrätten eller Konungen meddelat beslut i sammanläggningsärende.

De sakkunnigas förslag innehåller motsvarighet till dessa stadganden i 19 §. Denna avviker från 21 § sammanläggningslagen endast såtillvida att bestämmelser som hänföra sig till vad i 9 § samma lag omförmäles icke upptagits.

Departementschefen.

I anledning av det föreslagna upphävandet av 9 § sammanläggningslagen böra tydligen de bestämmelser i förevarande paragraf, som hänföra sig till denna, uteslutas.

Beträffande möjligheten för inteckningshavare att klaga över förordnande om sammanläggning och vad detta i inteckningshänseende medfört utgår jag från att varje sakägare äger rätt att föra talan mot slutligt beslut i sammanläggningsärende som gått honom emot. Det i 21 kap. 51 § jorddelningslagen intagna stadgandet, att klagan ej får föras över beslut varigenom fastställelse meddelats å jorddelningsförrättning utom i vissa särskilt angivna fall, kan nämligen icke anses tillämpligt med avseende å förordnande om sammanläggning som ju icke föregåtts av särskild förrättning över vilken klagan kunnat föras.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att övriga regler i sistnämnda lagrum, såsom närmare framgår av mitt förut åberopade anförandé i statsrådet

den 17 januari 1947, föreslagits skola undergå vissa ändringar. Dessa innebära bland annat att överlantmätare och sådan lantbruksnämnd, som enligt ett inom jordbruksdepartementet utarbetat förslag från och med den 1 juli 1948 skall inrättas inom varje hushållningssällskaps verksamhetsområde, erhålla rätt att var för sig överklaga fastställelse av jorddelningsförrättning. Överlantmätare och lantbruksnämnd böra emellertid kunna klaga jämväl över förordnande om sammanläggning, då denna anses strida mot de ur jordpolitisk synpunkt uppställda villkoren för dylikt förordnande. Med anledning härav bör en bestämmelse i detta hänseende införas i förevarande paragraf. Då jag likväl ej förordat sådan utvidgning av den i 19 § sammanläggningslagen stadgade underrättelseskyldigheten, att även lantbruksnämnd skulle erhålla meddelande om utgången i sammanläggningsärende, beror detta på att jag förutsatt att det instruktionsvis skall åläggas överlantmätaren att låta lantbruksnämnden få kännedom om de sammanläggningar, som ur jordpolitisk synpunkt kunna vara av intresse.

Dalalagen.

I 11, 12 och 13 §§ lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, den s. k. Dalalagen, finnas vissa särbestämmelser beträffande sammanläggning. Enligt 11 § 2 skall sålunda i där angivna fall sammanläggning få äga rum utan hinder av att de i 6 § andra stycket sammanläggningslagen stadgade förutsättningarna ej äro för handen. Vidare innehålla 12 § andra stycket och 13 § första stycket särskilda föreskrifter med avseende å fastigheter, å vilka lagen angående uppsikt å vissa jordbruk äger tillämpning. Och slutligen stadgas i 13 § andra stycket att meddelat beslut om sammanläggning förfaller, om skiftet inställes samt att därom skall göras anteckning i lagfartsprotokollet och lagfartsboken och, i särskilda fall, i inteckningsprotokollet och inteckningsboken.

De sakkunnigas förslag innefattar följdändringar i dessa Dalalagens bestämmelser. I 11 § 2 är hänvisningen till 6 § andra stycket sammanläggningslagen ersatt av en hänvisning till 4 § tredje stycket och 7 § i de sakkunnigas förslag till sammanläggningslag. De föreskrifter i 12 § andra stycket och 13 § första stycket, vilka avse fastighet som är underkastad vanhävdslagen, ha uteslutits, och i 13 § andra stycket har en redaktionell jämkning gjorts.

Beträffande stadgandet i 11 § 2 Dalalagen ha de sakkunniga anfört att 6 § andra stycket sammanläggningslagen icke hade någon direkt motsvarighet i de sakkunnigas förslag till ny sådan lag. Ifrågavarande lämplighetskrav inginge emellertid i de jordpolitiska förutsättningar som under 7 § i de sakkunnigas förslag uppställts för sammanläggning. Väl skulle enligt de nya reglerna kravet under särskilda omständigheter kunna eftergivnas och prövningen i vissa fall tillhöra jorddelningsärende i stället för sammanläggningsärenden.

det. Men det oaktat komme syftet med förevarande bestämmelse i Dalalagen icke att uppnås, med mindre de jordpolitiska kraven sattes ur kraft beträffande här avsedda fall. Detsamma gällde det av de sakkunniga i 4 § tredje stycket föreslagna stadgandet, att andel i fastighet icke finge göras till föremål för sammanläggning med mindre slutligen prövats att skiftet å fastigheten kunde komma till stånd på avsett sätt. Detta vore ej förenligt med den åsyftade ordningen mellan frågorna vid sådana skiften som nu avsåges. Behovet av ett dylikt stadgande minskades också genom den för dalaskiftena gällande speciella regeln, att beslutet om sammanläggningen förfölle, om skiftet sedermera inställdes. Beträffande 12 § andra stycket och 13 § första stycket Dalalagen hänvisa de sakkunniga till att deras förslag till ny sammanläggningslag icke upptager något mot 9 § i gällande sammanläggningslag svarande stadgande.

Departementschefen.

Till vad de sakkunniga anført i förevarande hänseende kan jag i huvudsak ansluta mig. Bestämmelsen i 11 § 2 Dalalagen bör sålunda bibehållas med den ändringen att hänvisningen till 6 § andra stycket sammanläggningslagen utbytes mot hänvisning till 6 och 7 §§ samma lag. I enlighet med vad jag i det föregående förordat skall nämligen i 6 § sammanläggningslagen intagas stadgandet, att andel i fastighet, som ingår i laga skifte, icke må göras till föremål för sammanläggning med mindre slutligen prövats att skiftet kan komma till stånd på avsett sätt, samt i 7 § samma lag införas de jordpolitiska villkoren för sammanläggning. Vidare böra bestämmelserna i 12 § andra stycket Dalalagen och det stadgande i 13 § första stycket samma lag, som innehåller hänvisning till dessa bestämmelser, utgå ur lagen. Slutligen torde andra stycket i sistnämnda paragraf böra jämkas i anslutning till den ändrade lydelse som jag förordat att 20 § sammanläggningslagen skall erhålla.

Fastighetsbildningslagen.

I 3 kap. lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad finnas bestämmelser om sammanläggning av områden, som enligt fastställd tomtindelning utgöra tomt. Av dessa innehåller 3 § bland annat stadganden om villkoren för sammanläggning med avseende å inteckningsförhållandena samt om ordningen för sammanläggningsärendes prövning. I 4 § behandlas verkan av sammanläggning i inteckningshänseende, och 7 § upptager bland annat föreskrifter om de anteckningar som i anledning av sammanläggningsärende skola göras i lagfarts- och inteckningsprotokollen. Om sammanläggning av stadsägor stadgas i nämnda lags 4 kap. Enligt 2 § skola bestämmelserna i 3 kap. 3, 4 och 7 §§ i angivna avseenden äga motsvarande tillämpning beträffande sådan sammanläggning, varjämte 3 § reglerar det fallet att en eller flera av men icke samtliga de fastigheter, som ifrågakomma till sammanläggning, häfta för viss ränta eller avgäld eller visst lån eller förskott.

Departementschefen.

Önskemålet att erhålla vidgade möjligheter till sammanläggning avser väl främst den egentliga landsbygden. Vid sammanläggning jämlikt fastighetsbildningslagen gälla emellertid i vissa avseenden samma villkor som vid sådan åtgärd enligt sammanläggningslagen, och dessa torde understundom även i städer och andra tätbebyggda samhällen ha framstått såsom onödigt stränga. Då det därjämte synes vara lämpligt att båda lagarna liksom hittills så långt möjligt upptaga lika regler om sammanläggning, anser jag, att fastighetsbildningslagens ifrågavarande bestämmelser böra ändras i anslutning till vad jag förordat beträffande motsvarande stadganden i sammanläggningslagen.

Den i 14 § sammanläggningslagen föreslagna regleringen av inteckningsförhållandena bör sålunda inarbetas även i 3 kap. 3 § fastighetsbildningslagen. I denna paragraf synes även böra intagas den bestämmelse om förmånsordnings fastställande, som jag föreslagit skola införas i 15 § sammanläggningslagen. Vidare bör 3 kap. 4 § fastighetsbildningslagen ändras i enlighet med förslaget beträffande 16 § sammanläggningslagen, samt stadgandet i 3 kap. 7 § om anteckning i lagfarts- och inteckningsprotokollen bringas i överensstämmelse med 20 § i denna lag. I 4 kap. 2 § fastighetsbildningslagen erfordras med anledning av det sagda vissa redaktionella jämkningar. Och slutligen bör 4 kap. 3 § sistnämnda lag kompletteras på samma sätt som motsvarande bestämmelse i 8 § sammanläggningslagen.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;*

2) *lag angående ändrad lydelse av 11, 12 och 13 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län; samt*

3) *lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sven Leffler.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, *dels* att 9 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet skall upphöra att gälla, *dels ock* att 1—3, 6—8, 10, 11, 14—16 och 19—21 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

1 §.

Fastigheter å landet, som äro i en ägares hand, må efter ty här nedan sägs sammanläggas till en fastighet,

1. om envar av fastigheterna utgör by, enstaka hemman eller lägenhet, som har sitt område genom rågång skilt från andra ägor;

2. om fastigheterna utgöra skilda hemman eller för sig bestående lägenheter eller delar därav och gemensamt ingå i ett skifteslag, vilket icke delats genom lantmåteriförrättning som fastställt eller eljest är lagligen gällande;

3. om fastigheterna utgöras av genom sådan lantmåteriförrättning, varom under 2 sägs, utbrutna ägototter samt tillika ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller i sådant skifteslag, som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet.

Vidare må med fastigheter, som här ovan oniförmälas, sammanläggas genom avsöndring för alltid eller genom avstyckning bildade fastigheter även-

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Fastigheter å landet, som äro i en ägares hand, må efter ty här nedan sägs sammanläggas till en fastighet.

Vad i denna lag sägs om fastighet, som är avsedd att sammanläggas med annan, gälle även, i den mån ej annorlunda stadgas, fastighetsdel som avstyckas för sammanläggning, så ock andel i fastighet, såframt denna ingår i laga skifte och sammanläggningen äger rum under skiftet enligt vad i 3 kap. 14 § lagen om delning av jord å landet sägs.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1, 3 och 6 §§ SFS 1940:502, beträffande 8 § SFS 1938:160, beträffande 10, 11 och 15 §§ SFS 1940:100 samt beträffande 19 och 21 §§ SFS 1935:240.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

som sådana fastigheter sammanläggas med varandra, allt under förutsättning att fastigheterna ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller i sådant skifteslag, som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet.

Ej vare i fall, varom ovan förmäles, den omständigheten att avsöndring för alltid eller avstyckning ägt rum från en eller flera av fastigheterna hinder mot sammanläggning.

Vad nu är sagt om rätt att låta fastighet ingå i sammanläggning skall äga motsvarande tillämpning å del därav, som i den ordning särskilt är stadgad för ändamålet avstyckas; skolor, där ej annorlunda stadgas, vad nedan sägs om fastighet i tillämpliga delar gälla om fastighetsdel, varom här är fråga.

Fastigheter, vilka ingå i ett och samma under laga skifte varande skifteslag, må, oberoende av vad här ovan sägs, sammanläggas, där sammanläggningen, på sätt i 3 kap. 14 § i lagen om delning av jord å landet förmäles, kan ske under skiftet samt laga hinder mot sammanläggningen icke, efter ty nedan i denna lag stadgas, prövas föreligga. Den omständigheten att fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag, utgör andel, för vilken ägolott först genom skiftet skall utbrytas, medför icke heller hinder mot att fastigheten i samband med skiftet sammanlägges med fastighet utom skifteslaget.

Ändå att fastigheterna ej ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet, må under i övrigt stadgade förut-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

sättningar med fastighet eller för ändamålet avstyckad del av fastighet sammanläggas:

från annan fastighet för ändamålet avstyckad del av beskaffenhet att ej kunna bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, från vilken avstyckning skett under villkor att återstoden skall ingå i sammanläggningen och som efter avstyckningen ej kan bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och för vilken icke, med mindre sammanläggningen kommer till stånd, kan jämlikt 1 kap. 8 § första stycket i nyssnämnda lag vid skiftet utläggas särskild ägolott.

2 §.

Vad i 1 § sägs om fastighet, som bildats genom avsöndring eller avstyckning, gälle ock om område, som utbrutits för servitut och icke ingår i den fastighet, till vars förmån servitutet gällt, om mark, som enligt äldre bestämmelser om avledning av vatten utbrutits från fastighet på grund därav att ägaren avsagt sig den båt-
nad, som genom dylikt företag beretts fastigheten, så ock om mark, som enligt gällande eller tidigare lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område avskilts från fastighet. Lag samma vare beträffande område, som avskilts från fastighet i enlighet med bestämmelserna om expropriation eller äldre bestämmelser om ändring eller utrivning av vattenverk eller enligt vattenlagen, dock att, där återlösningrätt äger rum, sådant

2 §.

Består fastighet endast av andel i samfällighet och har ej annan än sådan fastighet del i samfälligheten, må fastigheten sammanläggas med fastighet, som icke har andel däri, allenast om det sker i samband med laga skifte å samfälligheten eller sammanläggningen omfattar alla andelarna däri.

Fastighet, som utgöres av vattenverk eller fiskeri å annans grund, må ingå i sammanläggning allenast i för-
ening med den fastighet, till vilken grunden hör.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

område må sammanläggas allenast med den fastighet, från vilken det blivit avskilt.

Fastighet, som utgör andel för viss fastighet i samfällad mark, må sammanläggas allenast med den fastighet, till vilken andelen hör, med lagligen utbruten del av denna fastighet eller med annan fastighet, till vilken jämväl hör andel i samfälligheten.

3 §.

Fastighet må ej ingå i sammanläggning enligt denna lag innan fastigheten blivit upptagen i jordregistret. Vad sålunda stadgats gälle dock ej beträffande fastighetsdel, vilken för sammanläggning med annan fastighet avstyckats från fastighet, som är upptagen i jordregistret, ej heller i fråga om fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och som under skiftet göres till föremål för sammanläggning med annan fastighet.

6 §.

Fastigheter, vilkas områden icke förut tillhopa bildat sådant skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 1 eller 2 i lagen om delning av jord å landet förmäles, må icke sammanläggas, såframt ej det sammanlagda ägoväldet i fråga om ägornas sammansättning samt skiftenas antal och form kommer att uppfylla de fordringar, som enligt sagda lag därutinnan gälla i avseende å ägolott, vilken utlägges vid laga skifte.

I samband med laga skifte må sammanläggning av fastigheter äga rum, allenast där de prövas kunna tillhopa bilda fastighet, vilken överensstäm-

3 §.

Fastighet må ej ingå i sammanläggning enligt denna lag innan fastigheten blivit upptagen i jordregistret. Vad sålunda stadgats gälle dock, i fall som avses i 1 § andra stycket, icke beträffande fastighetsdel, vilken för sammanläggning avstyckas från fastighet som är upptagen i jordregistret, eller andel i sådan fastighet.

6 §.

Andel i fastighet, som ingår i laga skifte, må ej göras till föremål för sammanläggning, med mindre i skiftesmålet slutligen prövats, att särskild ägolott kan utläggas för den fastighet som skulle bildas genom sammanläggningen eller för sådan del av denna fastighet som omfattas av skiftet.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

mer med vad i 1 kap. 8 § första stycket samt i 13 kap. i omförmälda lag stadgas.

Sammanläggning, varom i 1 § sista stycket förmäles, må ej äga rum med mindre därigenom befordras en lämplig fastighetsindelning.

7 §.

Sammanläggning av avsöndrad lägenhet med annan fastighet, som icke utgöres av sådan lägenhet, må ej ske, där avgäld från lägenheten skall utgå till fastighet, som icke ingår i sammanläggningen.

8 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, eller för ersättning, varom förmäles i lagen om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning, och vilas ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån, förskott eller ersättning jämväl å den eller de övriga fastigheterna, då må sammanläggning icke äga rum, såframt icke den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i annan av fastigheterna äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen.

7 §.

Vad i 19 kap. 2, 3, 4 och 11 §§ lagen om delning av jord å landet stadgas med avseende å avstyckning skall äga motsvarande tillämpning vid sammanläggning av fastigheter, i den mån ej sammanläggningens tillåtlighet i de hänseenden som avses i sagda lagrum skall prövas i jorddelningsmål.

8 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, eller för ersättning, varom förmäles i lagen om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning, och vilas ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån, förskott eller ersättning jämväl å den eller de övriga fastigheterna, då må sammanläggning icke äga rum, såframt icke den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i annan av fastigheterna äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen eller denna är väsentligen utan betydelse för honom.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Samma lag vare i fall då avgäld, som avses i lagen den 25 maj 1905 (nr 31 s. 1) rörande avgäld från avsöndrad lägenhet, utgår från någon av fastigheterna till fastighet, som ej omfattas av sammanläggningen.

Fastighet, som är föremål för återköpsrätt, må ej sammanläggas med annan fastighet utan medgivande av återköpsrättens innehavare. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, när eljest någon har villkorlig eller ovillkorlig rätt att återtaga äganderätten till eller lösa fastighet, dock ej i fråga om lösningsrätt enligt lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, ej heller beträffande kronans eller arrendators förköpsrätt.

9 §.

Är fastighet, som ifrågasättes skola ingå i sammanläggning, sådan att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland, Dalarne och Värmland därå äger tillämpning, må sammanläggning ej äga rum, i händelse anledning provas vara för handen att antaga, att sammanläggningen medför minskning i de självständiga jordbrukens antal.

10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna. Vid ansökningen foga sökanden gravationsbevis rörande fastigheterna. Vad angår fastighetsdel, som för sammanläggningen skall avstyckas från annan fastighet, skall beviset avse den fastighet, varifrån avstyckningen skall ske.

9 §.

(Utgår)

10 §.

Ansökning om sammanläggning göres hos ägodelningsdomaren i den domsaga, där fastigheterna äro belägna.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Sökanden skall jämväl förebringa av lantmätare verkställd utredning rörande de omständigheter, som äro av betydelse för bedömande av frågan om sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt; dock att, därest de fastigheter, ansökningen avser, ingå i ett och samma under skifte varande skifteslag eller äro av beskaffenhet, varom i 1 § under 2 sägs, eller ock förut tillhopa bildat ett skifteslag, sådan utredning erfordras allenast i fall, som avses i 9 §.

Om verkställande — — — — — — — — — — å landet.

11 §.

I sammanläggningsärende skall ägodelningsdomaren inhämta utlåtande av överlantmätaren, där denne ej förut yttrat sig angående sammanläggningen.

I fall, varom i 6 § andra stycket sägs, skall infördras yttrande från förrättningslantmätaren.

Är fråga om sammanläggning, varom i 9 § förmäles, må ägodelningsdomaren, där så finnes lämpligt, höra nämnd eller myndighet, som kan äga kännedom om förhållandena, såsom jordbrukskommissionen eller hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller kommunalnämnden eller kronobetjäningen i orten.

Finnes den utredning, som det efter vad ovan sägs åligger sökanden att förebringa, i ett eller annat hänseen-

Det åligger sökanden att förebringa sådan av lantmätare verkställd utredning, som erfordras för bedömande av frågan om sammanläggningens lämplighet ur fastighetsbildningssynpunkt och icke annorledes är tillgänglig.

11 §.

I sammanläggningsärende skall ägodelningsdomaren inhämta utlåtande av överlantmätaren, där denne ej förut yttrat sig angående sammanläggningen. Finner överlantmätaren, att i ärendet ej föreligger erforderlig utredning som det efter vad ovan sägs åligger sökanden att förebringa, och avhjälpes ej bristen efter hänvändelse till sökanden, har överlantmätaren att göra anmälan därom hos ägodelningsdomaren.

Är fråga om fastighet som ingår i laga skifte, skall yttrande infördras från förrättningslantmätaren.

Har överlantmätaren enligt vad i första stycket sägs anmält, att sökanden ej inkommit med den utredning

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

de ofullständig, förelägge ägodelningsdomaren sökanden lämpligt rådtrum att inkomma med den ytterligare utredning, som anses erforderlig, vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändå företages till avgörande.

i ärendet som det åligger honom att förebringa, eller finner ägodelningsdomaren eljest, att sådan brist föreligger, förelägge han sökanden lämpligt rådtrum att inkomma med den ytterligare utredning som anses erforderlig, vid äventyr, om det försummas, att ärendet ändå företages till avgörande.

14 §.

Ej må fastigheter sammanläggas, med mindre sökanden å dem erhållit lagfart; dock att, där någon av fastigheterna förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag ägaren ej varit skyldig lagfara, lagfart å den fastighet ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes. *Ej heller må sammanläggning ske, utan så är att icke mera än en av fastigheterna är besvärad av beviljad eller sökt inteckning eller ock, där flera av fastigheterna äro sålunda besvärade, icke någon av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i envar av de andra, dock vare den omständigheten, att i en av fastigheterna tillika finnes inteckning med sämre rätt, ej hinder mot sammanläggningen, såframt innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; skolande vad nu sagts om inteckning tillämpas jämväl beträffande fordran eller annan rättighet, som avses i 11 kap. 2 § jordabalken. Fastighet, som är föremål för återköpsrätt, må ej i något fall sammanläggas med annan fastighet utan medgivande av återköpsrättens innehavare.*

Är fråga om sammanläggning med

14 §.

Ej må fastigheter sammanläggas, med mindre sökanden å dem erhållit lagfart; dock att, där någon av fastigheterna förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag ägaren ej varit skyldig lagfara, lagfart å den fastighet ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes. *Såvitt avser fastighetsdel som avstyckas för sammanläggning, skall vad nu sagts gälla beträffande den fastighet, varifrån avstyckningen sker; har fastighetsdelen överlåtits för sammanläggning, fordras i stället för beviljad lagfart att sökanden gjort ansökan om lagfart, vilken förklarats vilande endast i avvidan på avstyckningens fastställande.*

Sammanläggning må ej heller ske utan så är att något av följande fall är för handen, nämligen

1. att icke mera än en av fastigheterna är besvärad av beviljad eller sökt inteckning;

2. att, där två eller flera av fastigheterna äro sålunda besvärade, icke någon av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i envar av de andra, eller ock, om i någon av fastigheterna tillika finnes inteckning med sämre rätt, inneha-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

fastighet av ägovidd, som för ändamålet skall avstyckas från annan fastighet, skall, såvitt angår den ägovidd, vad ovan sägs om lagfart gälla beträffande den fastighet, varifrån avstyckningen skall ske, eller, där ägovidden överlåtits för sammanläggning med sökanden tillhörig fastighet, i stället för beviljad lagfart fordras att sökanden om lagfart å den ägovidd gjort ansökan, vilken förklarats vilande i avbidan på avstyckningens fastställande. Besväras sådan ägovidd av inteckning, vare det ej i något fall hinder för sammanläggning, där inteckningshavaren för inteckningens dödande i vad angår sagda ägovidd avlämnat inteckningshandlingen till domstolen eller domaren i orten eller ock till landsfogde eller landsfiskal.

vare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; eller

3. att, där i annat fall än under 2 sägs mera än en av fastigheterna är besvärad av beviljad eller sökt inteckning, envar inteckningshavare medgivit sammanläggningen på grundval av sådant förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten som i fjärde stycket sägs.

Vid tillämpning av vad sålunda stadgats skall avseende icke fästas vid inteckning för servitut eller nyttjanderätt, såframt den intecknade rättigheten icke rör mark som skall ingå i sammanläggningen, eller vid inteckning, vars dödning blivit hos inskrivningsdomaren sökt i fastighet varom fråga är, såframt hinder mot dödningssåtgärden ej föreligger därest sammanläggningen genomföres. Vad i 2 och 3 är föreskrivet om att inteckningshavare skall hava medgivit sammanläggningen gäller icke, om denna är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet. I fråga om inteckning för återköpsrätt gäller vad i 8 § stadgas om sådan rätt.

Förslag till förmånsordning, varom under 3 förmåles, upprättas av ägodelningsdomaren, som därvid, under iakttagande av att inteckningshavares säkerhet rubbas i minsta möjliga mån, har att så ordna inteckningarna som de i förmåns hänseende anses böra gälla i den sammanlagda fastigheten. Om det finnes ändamålsenligt, må ägodelningsdomaren utsätta sammanträde med sakägarna för förhandling om förmånsordningen. Sådant sammanträde kungöres minst fjorton dagar förut i allmänna tidningarna och, där så finnes lämpligt, tidning inom

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

orten, varjämte sökanden och kända inteckningshavare, som beröras av sammanläggningen, inom samma tid kallas genom rekommenderade brev. Äro samtliga inteckningshavare som beröras av sammanläggningen tillstades vid sammanträdet, utgör icke den omständigheten, att kungörande och kallelse ej verkstälts, hinder mot sammanträdet hållande. Förslaget till förmånsordning skall godkännas av sökanden.

Vad i denna paragraf sägs om inteckning skall äga motsvarande tillämpning å fordran och annan rättighet, som utan inteckning åtnjuter skydd enligt 11 kap. 2 § jordabalken.

15 §.

Sedan ärendet — — — — — om sammanläggningen.

Har sökanden — — — — — ägodelningsrättens prövning.

Huruledes, då fråga är om sammanläggning i samband med avstyckning, beslut i ärendet, där ansökningen bifalles, i vissa fall skall meddelas i sammanhang med fastställelse å avstyckningen, därom skils i 21 kap. 42 och 43 §§ i lagen om delning av jord å landet. Ankommer fastställelseprövningen å Konungens befallningshavande, må förordnande om sammanläggningen ej meddelas, förrän avstyckningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd på sätt i 21 kap. 68 § i nyssnämnda lag sägs.

15 §.

Huruledes, då fråga är om sammanläggning i samband med avstyckning, beslut i ärendet, där ansökningen bifalles, i vissa fall skall meddelas i sammanhang med fastställelse å avstyckningen, därom skils i 21 kap. 42 och 43 §§ i lagen om delning av jord å landet. Ankommer fastställelseprövningen å Konungens befallningshavande, må förordnande om sammanläggningen ej meddelas, förrän avstyckningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd på sätt i 21 kap. 66 § i nyssnämnda lag sägs.

Har ägodelningsdomaren upprättat förslag till förmånsordning som i 14 § fjärde stycket sägs, skall förslaget, där förordnande om sammanläggning meddelas, i beslutet därom fastställas till efterrättelse.

Angående meddelat — — — — — i ärendet.

Ägodelningsdomaren åligger — — — angående sammanläggning.

Beträffande förfarandet — — — till efterrättelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

16 §.

Varder ansökning om sammanläggning av fastigheter bifallen, och är i en eller flera av dem beviljad inteckning, som icke gäller i den eller de andra, skall inteckningen därefter gälla i hela den sålunda bildade fastigheten. Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till fastighet, varmed annan fastighet sammanlagts, ansökan om inteckning gjord eller fullföljd, skall den inteckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.

16 §.

*Sammanläggas fastigheter och be-
sväras en eller flera av dem av inteck-
ning, som icke gäller i den eller de
andra, skall inteckningen, med det
förmånsläge som må hava fastställts
vid sammanläggningen, besvåra hela
den genom sammanläggningen bilda-
de fastigheten. Inteckningar, som av-
ses i 14 § tredje stycket första punk-
ten, skola icke gälla i den nybildade
fastigheten.*

*Varder efter sammanläggningen,
men på grund av tidigare rätt till fas-
tighet, varmed annan fastighet sam-
manlagts, ansökan om inteckning
gjord eller fullföljd, skall den inteck-
ning, där ansökningen bifalles, fast-
ställas att gälla i hela den nybildade
fastigheten.*

19 §.

Om utgången — — — — — skriftlig underrättelse.

*Är ägodelningsdomaren icke do-
mare i domsagan, skall han, så snart
ansökning om sammanläggning in-
kommit, därom lämna domaren med-
delande; underrätte honom ock oför-
dröjligen, sedan ärendet avgjorts, om
beslutet däri.*

*Har ägodelningsdomaren eller ägo-
delningsrätten bifallit ansökning om
sammanläggning, och ingår däri så-
dan fastighet, som i 9 § omförmäles,
skall ägodelningsdomaren utan dröjs-
mål underrätta jordbrukskommissio-
nen om beslutet.*

19 §.

*Är ägodelningsdomaren icke in-
skrivningsdomare i domsagan, skall
han, så snart ansökning om samman-
läggning inkommit, därom lämna in-
skrivningsdomaren meddelande; un-
derrätte honom ock ofördröjligen,
sedan ärendet avgjorts, om beslutet
däri.*

20 §.

*Om ansökning, varom i denna lag
sägs, så ock om beslutet däröver, skall
anteckning göras i lagfartsprotokollet
och lagfartsboken.*

20 §.

*Angående förordnande om sam-
manläggning skall så snart ske kan å
inskrivningsdag anteckning göras i
lagfarts- eller fastighetsboken.*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Skall, enligt vad i 16 § sägs, anteckning gälla jämväl i annan fastighet än den, vari den beviljats, skall anteckning därom ofördröjligen göras i anteckningsprotokollet och anteckningsboken.

Skall till följd av sammanläggning anteckning besvära del av eller andel i den nybildade fastigheten, vari den förut icke gällt, eller har antecknings förmånsläge i denna fastighet blivit bestämt vid sammanläggningen, skall anteckning därom så snart ske kan å inskrivningsdag göras i antecknings- eller fastighetsboken.

21 §.

I fråga — — — — — till
Har ansökning om sammanläggning bifallits, och ingår i sammanläggningen sådan fastighet, som i 9 § omförmäles, äge jordbrukskommissionen överklaga beslutet.

Rörande av hovrätten eller Konungen meddelat beslut i sammanläggningsärendet skola underrättelser i enlighet med vad i 19 § första och andra styckena stadgas meddelas genom hovrättens eller Konungens nedre justitierevisions försorg. Har hovrätten meddelat beslut, som i näst föregående stycke sägs, skall tillika därom lämnas underrättelse till jordbrukskommissionen.

21 §.

efterrättelse.

Har ansökning om sammanläggning bifallits, äge överlantmätaren och lantbruksnämnden överklaga beslutet.

Rörande av hovrätten eller Konungen meddelat beslut i sammanläggningsärendet skola underrättelser i enlighet med vad i 19 § stadgas meddelas genom hovrättens eller Konungens nedre justitierevisions försorg.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948; dock skall vad i 21 § är stadgat om lantbruksnämnds klagorätt ej gälla förrän från och med den 1 juli 1948.

F ö r s l a g

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 11, 12 och 13 §§ lagen den 17 juni 1932
(nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet
inom vissa delar av Kopparbergs län.**

Härigenom förordnas, att 11, 12 och 13 §§ lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 §.

11 §.

I avseende å villkoren för sammanläggning enligt 10 § skola gälla följande särskilda bestämmelser:

1. Hör fastighet — — — — — i skiftet.

2. Utan hinder av att i 6 § *andra stycket* lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen, må i skiftet ingående fastighet inom by, som under 1 sägs, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

2. Utan hinder av att i 6 *och 7 §§* lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen må i skiftet ingående fastighet inom by, som under 1 sägs, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

3. Har rätten, — — — — — å densamma.

12 §.

12 §.

Sedan äganderättsförhållandena — — — — — skälen härför.

Äro fastigheter, vilka avses skola ingå i sammanläggning, sådana, att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk därå äger tillämpning, skall i yttrandet redogöras för de omständigheter, å vilka förrättningsmännen grundat sin ståndpunkt.

¹ Senaste lydelse av 12 §, se SFS 1940: 102.

(Gällande lydelse)

13 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanlägningsfrågan jämte övriga handlingar i ärendet *ävensom i fall, som i 12 § andra stycket sägs, karta över fastigheterna skola* av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han detsamma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 10 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, anteckning göras i *lagfartsprotokollet och lagfartsboken* samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i *inteckningsprotokollet och inteckningsboken*.

(Föreslagen lydelse)

13 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanlägningsfrågan *skall* jämte övriga handlingar i ärendet av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han detsamma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 10 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, *så snart ske kan å inskrivningsdag* anteckning göras i *lagfarts- eller fastighetsboken* samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i *intecknings- eller fastighetsboken*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 3 kap. 3, 4 och 7 §§ samt 4 kap. 2 och 3 §§ lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

3 KAP.

3 §.

Sammanläggning enligt bestämmelserna i detta kapitel må ej medgivas utan så är att sökanden vunnit lagfart å de särskilda områdena; dock att, där område förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag sökanden ej varit skyldig lagfara, lagfart å området ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes. *Ej heller må sammanläggning ske, utan så är att icke mera än ett av områdena är besvärat av beviljad eller sökt inteckning eller ock, där flera av områdena äro sålunda besvärade, icke något av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i ett vart av de andra, dock vare den omständigheten att i ett av områdena tillika må finnas inteckning med sämre rätt ej hinder mot sammanläggningen, så framt innehavare av sådan inteckning med-*

(Föreslagen lydelse)

3 KAP.

3 §.

Sammanläggning enligt bestämmelserna i detta kapitel må ej medgivas utan så är att sökanden vunnit lagfart å de särskilda områdena; dock att, där område förvärvats genom fång, varmed på grund av äldre lag sökanden ej varit skyldig lagfara, lagfart å området ej är erforderlig, där sökandens åtkomst annorledes styrkes.

Sammanläggning må ej heller ske utan så är att något av följande fall är för handen, nämligen

1. att icke mera än ett av områdena är besvärat av beviljad eller sökt inteckning;

2. att, där två eller flera av områdena äro sålunda besvärade, icke något av dem häftar för andra inteckningar än sådana, som äro i samma inbördes ordning gällande jämväl i ett vart av de andra, eller ock, om i något av områdena tillika må finnas

¹ Senaste lydelse, se beträffande 3 kap. 3 och 7 §§ SFS 1935: 237, beträffande 3 kap. 4 § SFS 1921: 199, beträffande 4 kap. 2 § SFS 1931: 143 samt beträffande 4 kap. 3 § SFS 1938: 161.

(Gällande lydelse)

givit sammanläggningen; och skall vad nu sagts om inteckning tillämpas jämväl beträffande fordran eller annan rättighet, som avses i 11 kap. 2 § jordabalken.

(Föreslagen lydelse)

inteckning med sämre rätt, innehavare av sådan inteckning medgivit sammanläggningen; eller

3. att, där i annat fall än under 2 sägs mera än ett av områdena är besvärat av beviljad eller sökt inteckning, envar inteckningshavare medgivit sammanläggningen på grundval av sådant förslag till förmånsordning för inteckningarna i den sammanlagda fastigheten som i fjärde stycket sägs.

Vid tillämpning av vad sålunda stadgats skall avseende icke fästas vid inteckning för servitut eller nyttjanderätt, såframt den intecknade rättigheten icke rör mark som skall ingå i sammanläggningen, eller vid inteckning, vars dödning blivit hos inskrivningsdomaren sökt i område varom fråga är, såframt hinder mot dödningssåtgärden ej föreligger därest sammanläggningen genomföres. Vad i 2 och 3 är föreskrivet om att inteckningshavare skall hava medgivit sammanläggningen gäller icke, om denna är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet.

Förslag till förmånsordning, varom under 3 förmåles, upprättas av ägodelningsdomaren, som därvid, under iakttagande av att inteckningshavares säkerhet rubbas i minsta möjliga mån, har att så ordna inteckningarna som de i förmånshänseende anses böra gälla i den sammanlagda fastigheten. Om det finnes ändamålsenligt, må ägodelningsdomaren utsätta sammanträde med sakägarna för förhandling om förmånsordningen. Sådant sammanträde kungöres minst fjorton dagar förut i allmänna tidningarna och, där så finnes lämpligt, tidning inom orten, varjämte sökan-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

den och kända inteckningshavare, som beröras av sammanläggningen, inom samma tid kallas genom rekommenderade brev. Äro samtliga inteckningshavare som beröras av sammanläggningen tillstädes vid sammanträdet, utgör icke den omständigheten, att kungörande och kallelse ej verkställts, hinder mot sammanträdet's hållande. Förslaget till förmånsordning skall godkännas av sökanden.

Vad i denna paragraf sägs om inteckning skall äga motsvarande tillämpning å fordran och annan rättighet, som utan inteckning åtnjuter skydd enligt 11 kap. 2 § jordabalken.

Är område — — — — — återköpsrättens innehavare.

Finner ägodelningsdomaren — — — — — ägodelningsrättens prövning.

Har ägodelningsdomaren upprättat förslag till förmånsordning som i fjärde stycket sägs, skall förslaget, där förordnande om sammanläggning meddelas, i beslutet därom fastställas till efterrättelse.

Ägodelningsdomaren åligger — — — — — angående sammanläggning.

Beträffande förfarandet — — — — — till efterrättelse.

4 §.

Varder ansökning om sammanläggning av områden, som utgöra tomt, bifallen, och är i ett eller flera av dem beviljad inteckning, som icke gäller i det eller de andra, skall inteckningen därefter gälla i hela den sålunda bildade fastigheten. Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till område, varmed annat område sammanlagts, ansökan om inteckning gjord eller fullföljd, skall den inteckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.

4 §.

Sammanläggas områden, som utgöra tomt, och besväras ett eller flera av dem av inteckning, som icke gäller i det eller de andra, skall inteckningen, med det förmånsläge som må hava fastställts vid sammanläggningen, besvara hela den genom sammanläggningen bildade fastigheten. Inteckningar, som avses i 3 § tredje stycket första punkten, skola icke gälla i den nybildade fastigheten.

Varder efter sammanläggningen, men på grund av tidigare rätt till område, varmed annat område sammanlagts, ansökan om inteckning gjord

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

eller fullföljd, skall den inteckning, där ansökningen bifalles, fastställas att gälla i hela den nybildade fastigheten.

7 §.

Så snart ansökning om sammanläggning inkommit, skall ägodelningsdomaren lämna *domstolen i orten* meddelande därom; give *han* ock ofördröjligen, sedan ärendet avgjorts, *domstolen* underrättelse om beslutet.

Om ansökningen så ock om beslut däröver skall anteckning göras i lagfartsprotokollet. Skall enligt vad i 4 § sägs inteckning gälla jämväl i annat område än det, vari den beviljats, göres anteckning därom i in-teckningsprotokollet.

7 §.

Så snart ansökning om sammanläggning inkommit, skall ägodelningsdomaren lämna *inskrivningsdomaren* meddelande därom; give ock ofördröjligen, sedan ärendet avgjorts, *inskrivningsdomaren* underrättelse om beslutet.

Angående förordnande om sammanläggning skall så snart ske kan å *inskrivningsdag* anteckning göras i *fastighetsboken*. Skall till följd av sammanläggning inteckning besvåra del av eller andel i den nybildade fastigheten, vari den förut icke gällt, eller har intecknings förmånsläge i denna fastighet blivit bestämt vid sammanläggningen, skall ock anteckning därom göras enligt vad nyss sagts.

Beslut, varigenom — — — — — för registret.

Rörande av — — — — — för fastighetsregistret.

4 KAP.

2 §.

Medgivande till — — — — — fråga är.

Bestämmelserna i 3 kap. 2 § tredje stycket och 3 § första och andra styckena i fråga om villkoren för sammanläggning, varom där är fråga, i 3 § tredje, fjärde och femte styckena om ordningen för ärendets prövning, i 4, 5 och 6 §§ om verkan av sådan sammanläggning och i 7 § om under rättelse till *domstolen i orten* och till den, som för fastighets-

4 KAP.

2 §.

Bestämmelserna i 3 kap. 2 § tredje stycket och 3 § första, andra, tredje, fjärde, femte och sjätte styckena i fråga om villkoren för sammanläggning, varom där är fråga, i 3 § sjunde, åttonde, nionde och tionde styckena om ordningen för ärendets prövning, i 4, 5 och 6 §§ om verkan av sådan sammanläggning och i 7 § om underrättelse till *inskrivningsdo-*

(Gällande lydelse)

registret, samt om anteckning i *lagfarts- eller inteckningsprotokollet* i ärende, som i sagda paragraf avses, skola äga motsvarande tillämpning beträffande sammanläggning, varom i detta kapitel stadgas.

3 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnas för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, och vilar ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån eller förskott jämväl å de övriga fastigheterna, må sammanläggning ej äga rum, såframt ej den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i någon av sistnämnda fastigheter äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen.

(Föreslagen lydelse)

maren och till den, som för fastighetsregistret, samt om anteckning i *fastighetsboken* i ärende, som i sagda paragraf avses, skola äga motsvarande tillämpning beträffande sammanläggning, varom i detta kapitel stadgas.

3 §.

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, och vilar ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån eller förskott jämväl å de övriga fastigheterna, må sammanläggning ej äga rum, såframt ej den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i någon av sistnämnda fastigheter äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen *eller denna är väsentligen utan betydelse för honom.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 21 mars 1947.

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
 GYLLENSWÄRD,
 NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 21 februari 1947 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 17 januari 1947, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet,

2) lag angående ändrad lydelse av 25 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län,

3) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad, samt

4) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn F. R. Å. von Schultz.

Förslagen föranledde följande yttranden.

1. Förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet.

9 KAP.

7 §.

Lagrådet:

Paragrafens tredje stycke, vilket enligt förslaget skall utgå, har insatts på förslag av första särskilda utskottet vid 1926 års riksdag. Utskottet anmärkte därvid i anledning av en i ämnet väckt motion, att det funnes all anledning antaga att, om vederbörande sakägare vore ense om storleken av veder-

laget och tredje mans rätt ej äventyrades, förrättningsmännen skulle besluta i enlighet med sakägarnas önskan men att utskottet icke hade något att erinra mot att detta uttryckligen komme till synes i lagen.

Av skäl som anförts i remissen bör rätt att träffa förening om storleken av vederlagsjorden icke finnas, då fråga är om servitut, som tillkommit i sammanhang med laga delning eller som avses i 7 a § lagen om servitut. Vad angår övriga servitut antages i remissen, att verkan av dispositioner, som sakägarna träffa i fråga om dylika servitut, skall kunna avgöras med ledning av allmänna rättsregler, varmed läres avses att gällande regler skola tillämpas även i framtiden. Särskilt med hänsyn till stadgandet i 3 kap. 6 § synes det emellertid tvivelaktigt, om förening av här berört slag skall beaktas utan att uttrycklig föreskrift därom meddelas. I tydlighetens intresse hemställas därför, att tredje stycket i paragrafen bibehålles för fall, då fråga ej är om servitut, som tillkommit i sammanhang med laga delning eller som avses i 7 a § lagen om servitut.

19 KAP.

1 §.

Lagrådet:

Den i andra punkten av det föreslagna tredje stycket i paragrafen upptagna definitionen rörande vad som förstås med stamfastighet, när avstyckning sker av mark som är samfälld för flera fastigheter, ansluter logiskt i första hand till bestämmelsen i andra stycket därom att sådan avstyckning är tillåten. Begreppsmässigt hör definitionen således icke samman enbart med föreskriften i första punkten, enligt vilken vad i 19 kap. är stadgat om styckningsdel skall gälla, förutom del som avstyckas, jämväl stamfastigheten, varmed här naturligen avses endast återstoden av denna. Det föreslagna tredje stycket synes därför lämpligen böra uppdelas i två stycken på det sätt att dess första punkt utbrytes och får bilda ett nytt fjärde stycke.

2 §.

Justitieråden Lawski, Gyllenswärd och Nissen:

I andra stycket, vilket uppställer fordran på de vid avstyckning bildade fastigheternas lämplighet för deras blivande användning, göres visst undantag beträffande avstyckning från fastighet som redan förut är mindre väl lämpad för sitt ändamål. Undantagsbestämmelsen lär vara avsedd att gälla avstyckning från varje fastighet som icke är fullt lämpad för sitt ändamål; anledning saknas ju ock att inskränka regeln till att omfatta avstyckning från fastigheter, beträffande vilka endast föga brister i deras fulla lämplighet. Till undvikande av missförstånd angående rätta innebörden av bestämmelsen förordas, att i stället för uttrycket »mindre väl lämpad» måtte användas »icke lämpad».

3 §.

Lagrådet:

Den såsom andra stycke i 2 mom. under 3 upptagna föreskriften, att vad i 1 mom. stadgas ej utgör hinder mot avstyckning för bildande av stöd-jordbruk, som är till gagn ur allmän synpunkt, synes med fördel kunna flyttas till 4 mom. och där få bilda ett nytt första stycke.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

Betydelsen av termen »jordbruksfastighet» torde icke vara densamma i 1 mom. och i första stycket av 2 mom. under 1. På det förra stället lärers avses vad som uti fastighetsbildningssakkunnigas betänkande i 18 § betecknas såsom »fastighet, som till större eller mindre del användes till jordbruk», medan på det senare stället torde åsyftas jordbruksfastighet i inskränkt mening eller vad som av de sakkunniga i 16 § 5) benämnes »fastighet, avsedd till jordbruk». Då det ej lärers vara alldeles uteslutet att oriktig tillämpning kan bli en följd av det anmärkta förhållandet, synes det lämpligt att välja ett annat uttryckssätt, exempelvis det som de sakkunniga föreslagit. I 1 mom. andra stycket kan då ordet »jordbruksfastighet» utbytas mot »jordbruk».

4 §.

Justitieråden Lawski och Gyllenswärd:

Då avstyckning äger rum för att tillgodose uppkommet behov av bostadslägenheter eller av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller för annat därmed jämförligt ändamål, medgives enligt andra stycket i denna paragraf undantag såväl från de i 2 § och 3 § 2 mom. uppställda kraven på nybildad fastighets lämplighet för avsett ändamål som från de i 3 § 1 och 3 mom. upptagna särskilda bestämmelserna till skydd för jordbruksnäringen och skogsbruket mot skadlig fastighetsbildning genom avstyckning. I fråga om detta medgivande framhålles i remissen, att vid tillämpning av undantagsbestämmelserna skall prövas icke blott behovet av det uppgivna ändamålet utan ock behovet av att just den ifrågavarande marken tages i anspråk. Skulle begärd avstyckning medföra, att lämplighetskravet måste eftersättas såvitt angår återstoden av fastigheten eller att jordbruks- eller skogsbruksfastighet komme att tillfogas skada av någon betydelse, skall — heter det vidare — sökanden således icke äga att få just det av honom önskade området avstyckat. Vid den närmare utformningen ha emellertid olika stränga regler uppställts, allteftersom fråga är om avvikelse från fordringarna på styckningsdels beskaffenhet eller endast om undantag från de särskilda bestämmelserna till jordbrukets och skogsbrukets skydd mot skadlig parcellering. I det förra hänseendet har man nämligen icke, på sätt skett beträffande de speciella skyddsbestämmelserna, nöjt sig med den i första hand meddelade föreskriften, att avvikelser ej får medföra större olägenhet med avseende å bestående fastighetsindelning än som är nödigt. Såsom ytterligare restriktion har därför upptagits att kraven på styck-

ningsdels beskaffenhet överhuvud icke må eftergivas, utan så är att ändamålet med avstyckningen ej kan utan synnerlig olägenhet tillgodoses på annat lämpligt sätt. Vad som åsyftas med dessa regler torde icke ha kommit till klart uttryck i lagtexten. Mest överensstämmande med tankegången synes vara att låta de båda stadgandena byta plats och tillika erhålla sådan jämkad lydelse att *dels* den strängare regeln kommer att innefatta, att kraven på styckningsdels beskaffenhet icke må eftergivas, såvitt ändamålet med avstyckningen kan med mindre avsteg från nämnda krav tillgodoses på annat lämpligt sätt, *dels* det i den mindre stränga bestämmelsen får heta, att i övrigt skall vid tillämpningen av vad i förevarande stycke är stadgat iakttagas, att i den mån jämkning kan ske ändringen i fastighetsindelningen ej medför större men för jordbruksnäringen eller skogsbruket än som är nödigt.

Justitierådet Nissen:

Innebörden av det i andra styckets sista punkt använda uttrycket »olägenhet med avseende å bestående fastighetsindelning» synes dunkel. Uttrycket torde närmast åsyfta olägenhet, som ändringen i fastighetsindelningen medför i något av de strax ovan i stycket berörda hänseendena, nämligen återstående styckningsdels beskaffenhet, jordbruksnäringen och skogsbruket. Innebörden av punktens förra del torde vara, att om den tilltänkta avstyckningen i något av dessa hänseenden skulle medföra större olägenhet än som är nödigt, skall tillstånd därtill vägras. Är detta riktigt utsäges emellertid i fortsättningen av punkten intet utöver vad sålunda redan stadgats, ty om man tillåte en avstyckning, som skulle innebära avsteg från kraven på styckningsdels beskaffenhet, fastän ändamålet med avstyckningen kunde utan synnerlig olägenhet — nämligen för det avstyckade områdets ägare — tillgodoses på annat lämpligt sätt, måste man sägas hava tillåtit en avstyckning, som medför större olägenhet med avseende å den återstående styckningsdelens beskaffenhet än som var nödigt. Jag hemställer förty att, jämte det förra delen av förevarande punkt underkastas någon redaktionell jämkning, punktens senare del får utgå.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

När det i andra stycket av denna paragraf stadgas att avstyckning för där angivna ändamål må ske »ändå att, enligt vad i 2 och 3 §§ stadgas, hinder eljest skolat möta med hänsyn till återstående styckningsdels beskaffenhet, jordbruksnäringen eller skogsbruket», lär ordet »beskaffenhet» åsyfta det i 2 § uppställda och i 3 § 2 mom. i visst särskilt avseende närmare bestämda allmänna kravet på fastighets lämplighet för avsett ändamål, medan orden »jordbruksnäringen eller skogsbruket» åsyfta de i 3 § 1 och 3 mom. meddelade särskilda bestämmelserna till skydd för jordbruk eller skogsbruk. När det i paragrafens fortsättning enligt den föreslagna lagtexten anges i vilka avseenden det sålunda medgivna undantaget från reglerna i 2 och 3 §§ begränsas, göres emellertid ingen motsvarande skillnad. Om det anförda är riktigt, synas de båda bestämmelserna i andra punkten väsentligen innefatta

ett dubbelstadgande. Detta skulle kunna undvikas genom att punkten ersättes med ett stadgande som kan avfattas exempelvis så, att dock må avsteg från kraven på styckningsdels beskaffenhet äga rum allenast försåvitt ändamålet med avstyckningen prövas icke kunna, utan synnerlig olägenhet i övrigt, tillgodoses på annat lämpligare sätt. Det bör märkas att bland annat de jordpolitiska krav, som innefattas i 2 § och 3 § 2 mom., tillgodoses genom ett sådant stadgande.

Emellertid synes av motiveringen till det remitterade förslaget framgå att man avsett att även i sista punkten av ifrågavarande paragrafs andra stycke göra en skillnad med hänsyn till bestämmelserna i å ena sidan 2 § och 3 § 2 mom., å andra sidan 3 § 1 och 3 mom. Vad som skulle erfordras utöver vad som kommit till uttryck i den ovan angivna punkten borde då vara ett stadgande som avsåge endast de längre gående krav ur jordpolitisk synpunkt som 3 § 1 och 3 mom. må anses innehålla utöver vad som följer av 2 § och 3 § 2 mom. Tillägg skulle följaktligen, under nu angivna förutsättning, böra göras av ungefär det innehåll att därutöver — d. v. s. utöver vad som angivits i närmast föregående punkt — skall vid tillämpningen av vad i andra stycket är stadgat iakttagas, att den ändring i bestående fastighetsindelning, som sker genom avstyckningen, ej medför större avsteg från bestämmelserna i 3 § 1 och 3 mom. än som är nödigt.

13 §.

Lagrådet:

Såsom av den allmänna motiveringen i remissen framgår är avsikten med 4 mom. i paragrafen främst att fastslå, att avstyckningsförrättningen får fortgå och avslutas oaktat föreskrivet medgivande till avstyckningen av länsstyrelsen icke meddelats. I lagtexten har emellertid direkt reglerats endast det från denna regel avvikande fallet att förrättningen icke bör fortgå. Då regeln att förrättningen får fortgå innefattar en avvikelse från de i 2 och 3 mom. meddelade förbuden mot avstyckning, synes även detta böra komma till direkt uttryck i lagtexten.

Det hemställes förty, att i 4 mom. stadgas, att i fall då Konungens befallningshavandes medgivande enligt vad i 2 eller 3 mom. stadgas erfordras till avstyckning, lantmätaren må utan hinder av att sådant medgivande ej erhållits meddela tillstånd till avstyckningen under villkor att medgivande lämnas samt slutföra förrättningen, att, om sakägare yrkar det eller lantmätaren finner olämpligt att fortsätta förrättningen, han skall förklara denna vilande och vidare förfara på sätt i förslaget angives samt att, om lantmätaren finner, att avstyckning ej bör äga rum utan att fråga om upprättande av stadsplan eller byggnadsplan eller om ändring av sådan plan blivit prövad, skall vara lag som i andra punkten sägs.

21 KAP.

42 §.

Lagrådet:

Enligt fjärde stycket i denna paragraf, vilken handlar om fastställelse å jorddelningsförrättning, skall, om laga skifte ägt rum inom samhälle där den

för städerna gällande ordningen för bebyggande skall iakttagas, innan målet avgöres yttrande däri inhämtas från byggnadsnämnden, där vid förrättningen sådant påyrkats eller ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren eljest så prövar nödigt. Att här icke talas om avstyckning har sin grund däri, att enligt gällande rätt fråga om fastställelse å avstyckning inom sådant samhälle prövas av länsstyrelsen; i kapitlets 68 § — vilken enligt lag den 20 december 1946 (nr 827) från och med den 1 januari 1948 skall hava nummer 66 — finnes beträffande dylik avstyckning en mot nämnda stadgande svarande föreskrift. Enligt det remitterade förslaget skall emellertid regeln om byggnadsnämndens hörande avse ort där skyldighet att söka byggnadslov föreligger; detta torde bli va fallet bland annat beträffande område, för vilket utomplansbestämmelser fastställts, och i fråga om avstyckning inom dylikt område skall enligt förslaget fastställelseprövningen icke ankomma på länsstyrelsen. Följdriktigheten torde därför kräva, att den ifrågavarande bestämmelsen i 42 § fjärde stycket utvidgas att avse även avstyckning, vilket enklast kan ske genom att efter ordet »skifte» inskjutes »eller avstyckning», ävensom att i tredje stycket av kapitlets 43 §, som handlar om överlantmätarens befogenhet i vissa fall att fastställa avstyckning, angives att vad i 42 § fjärde stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning. Om så sker torde med hänsyn till innehållet i 66 § första stycket samma paragrafs tredje stycke kunna utgå.

51 §.

Lagrådet:

Utgöres oklandrad jorddelningsförrättning av sådan avstyckning, med vilken avses bildande av särskild fastighet, utan att därvid fästs villkor att stamfastigheten skall ingå i sammanläggning, har enligt 21 kap. 43 § tredje stycket överlantmätaren att, där anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad, meddela fastställelse därå. Av reglerna i 21 kap. 51 § och 68 § — från och med den 1 januari 1948 66 § — framgår, att klagan ej må föras över sådant beslut. När nu enligt den föreslagna lydelsen av 51 § fastställelsebeslut, överlantmätarens icke undantagna, skola få överklagas av överlantmätaren och lantbruksnämnden ävensom, då förrättningen ägt rum inom ort där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, av byggnadsnämnden, framställer sig spørgsmålet om ordningen för fullföljd av talan mot överlantmätarens fastställelsebeslut, vilket spørgsmål i det remitterade förslaget lämnats obesvarat. Som närmaste överinstans i förhållande till överlantmätaren torde kunna tänkas ägodelningsrätten eller hovrätten. Det första alternativet skulle innebära, att för ifrågavarande mål skulle finnas en instans mer än i vanliga jorddelningsmål. Å andra sidan skulle ett förbigående av ägodelningsrätten innebära ett åsidosättande av det betydelsefulla lekmannainflytande, som ägodelningsnämndemännen representera, och även i övrigt en försvagning av första instansen. Framför båda alternativen synes i själva verket vara att föredraga ett närmare anknytande till det nuvarande systemet, enligt vilket överlantmätaren icke är infogad som ett led i instansordningen utan endast har att avgöra frågor,

beträffande vilka tvist ej föreligger eller kan tänkas uppkomma. Detta kunde ske genom en föreskrift av innebörd att överlantmätaren ej skall äga fastställa en förrättning, om lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden haft någon erinran mot densamma. Med en sådan regel skulle det ej finnas behov av klagorätt för nämnderna. Man lär nämligen utan uttryckligt lagstadgande med full trygghet kunna förutsätta att överlantmätaren ej meddelar ett fastställelsebeslut utan att lantbruksnämnden, med vilken han skall hava att nära samarbeta, blivit i tillfälle att framställa sina erinringar mot förrättningen, och vad angår byggnadsnämnden skall denna jämlikt 19 kap. 5 § underrättas om förrättningen. Med den här förordade regeln skulle tillika undvikas den med det remitterade förslagets ordalydelse förknippade oformligheten, att överlantmätaren skulle kunna klaga över sitt eget beslut.

Lagrådet hemställer alltså, *dels* att i 21 kap. 43 § tredje stycket efter orden »förrättningen är lagligen beskaffad» inskjutes »och lantbruksnämnden eller byggnadsnämnden ej framställt erinran mot densamma», *dels* att i sista punkten av samma stycke skyldigheten för överlantmätaren att hänskjuta frågan om fastställelse å förrättningen till ägodelningsrätten hänföres till att överlantmätaren enligt vad ovan i stycket sagts icke äger meddela fastställelse å förrättningen, *dels* ock att åt tredje stycket av 21 kap. 51 § 1 mom. i det remitterade förslaget gives sådan lydelse att där omförmäld klagorätt kommer att avse beslut, varigenom fastställelse å jorddelningsförrättning meddelats i annan ordning än i 43 § tredje stycket sägs.

Det är uppenbart att den rätt att överklaga ägodelningsrättens beslut, som enligt 21 kap. 51 § skall tillkomma överlantmätaren, lantbruksnämnden och byggnadsnämnden, bör förutsätta möjlighet för dessa myndigheter att redan inför ägodelningsrätten utveckla sina synpunkter på föreliggande frågor. För överlantmätarens del sker detta i det yttrande han har att avgiva över förrättningen, och byggnadsnämnden skall enligt vad nyss erinrats underrättas redan om förrättningen. Vad lantbruksnämnden angår skulle en antydning om nämnda förhållande lämpligen kunna ske i den formen, att i slutet av första stycket av 21 kap. 10 § intages en föreskrift, att när ägodelningsdomaren finner skäl därtill föreligga, skall han därjämte om sammanträdet underrätta lantbruksnämnden.

Vad här ovan förordats föranleder jämkningar även i den föreslagna lagens ingress och övergångsbestämmelser.

66 §.

Lagrådet:

Lagrådet får här hänvisa till vad under 42 § yttrats.

2. Förslaget till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad.

Lagrådet:

5 kap. 8 § 3 mom. synes böra undergå enahanda ändring som av lagrådet förordats i fråga om 19 kap. 13 § 4 mom. i det under 1 behandlade lagförslaget.

3. Övriga lagförslag.*Lagrådet:*

Dessa förslag lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 28 mars 1947.

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
 GYLLENSWÄRD,
 NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 17 mars 1947 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 31 januari 1947, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;

2) lag angående ändrad lydelse av 11, 12 och 13 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län; samt

3) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet H. Henkow.

Förslagen föranledde följande yttranden.

1. Förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet.

8 §.

Lagrådet:

Därest fastighet, som häftar för viss ränta, avgäld eller ersättning eller för visst lån eller förskott, sammanlägges med fastighet som icke belastas på samma sätt, kommer den nya fastigheten att i sin helhet häfta för rättigheten. Innehavare av inteckning för fordran eller rättighet i den fastighet, med vilken förstnämnda fastighet sammanlägges, kommer följaktligen att få sin ställning i förmånshänseende ändrad. För sammanläggning fordras därför enligt gällande rätt medgivande av sådan inteckningshavare. Vad nu sagts och i det följande yttras om inteckningshavare gäller också den, som har fordran

eller rättighet, vilken utan inteckning åtnjuter skydd enligt 11 kap. 2 § jordabalken. Enligt det remitterade förslaget skall även utan medgivande av inteckningshavare sammanläggningen kunna ske, där denna är »väsentligen utan betydelse» för honom. Bestämmelser av motsvarande innehåll äro icke okända i lagstiftningen. Åtminstone i det sammanhang bestämmelsen nu föreslås lär den emellertid knappast kunna anses exakt återge vad den torde åsyfta. Man kan lätteligen bibringas den uppfattningen att, därest fråga är om en inteckning å stort belopp som genom sammanläggningen blir nödlidande till viss ringa del, sammanläggningen anses bliva utan *väsentlig* betydelse för inteckningshavaren. Att sammanläggning skulle kunna ske utan inteckningshavarens medgivande i sådant fall kan icke vara meningen. När inteckningshavare kan befaras lida en aldrig så ringa förlust på sammanläggningen, bör hans medgivande till denna fordras, men om, såvitt bedömas kan, ändringen av inteckningshavarens rätt blir så obetydlig att han ej riskerar förlust av något slag genom densamma, bör hans medgivande kunna undvaras. Denna tankegång synes kunna tillfredsställande tillgodoses, därest i första stycket av ifrågavarande paragraf uttrycket »denna är väsentligen utan betydelse för honom» utbytes mot »det är uppenbart att sammanläggningen ej kan lända honom till skada». Sistnämnda uttryckssätt är hämtat ur 8 kap. 4 § jorddelningslagen, vilket lagrum avser att skydda inteckningshavares rätt vid ägo-utbyte och vari man just velat låta nämnda tankegång komma till uttryck.

14 §.

Lagrådet:

Därest två eller flera fastigheter, som skola sammanläggas, besväras av inteckningar, fordras enligt andra stycket 2 och 3 i denna paragraf för vissa där avsedda fall inteckningshavares medgivande till sammanläggningen; såvitt avser fallet i 3 förutsättes därvid att medgivandet sker på grundval av upprättat förslag till förmånsordning. Inteckningshavares samtycke skall dock enligt tredje stycket ej fordras, om sammanläggningen är väsentligen utan betydelse för hans säkerhet. Vad lagrådet anmärkt angående avfattningen av 8 § har tillämpning även beträffande förevarande stadgande, som i själva verket kan väntas få vida större praktisk betydelse än bestämmelsen i 8 §. Lagrådet hemställer, att förevarande paragrafs tredje stycke omformuleras på enahanda sätt som förordats beträffande 8 §.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

Att det kan vara lämpligt att, på sätt i fjärde stycket föreslås, sammanträde hålles med sakägarna för förhandling om förmånsordningen skall icke bestridas. Emellertid bör, om sammanträdet ej göres obligatoriskt, ingen som helst rättsverkan knytas vid detsamma, varför stadgande därom egentligen är onödigt. Det synes ej följdriktigt att anordna ett kungörelseförfarande endast då sammanträde skall hållas, men ej eljest då inteckning innehaves av okänd person eller av någon vars vistelseort är okänd. Därest stadgande om rätt för ägodelningsdomare att utlysa sammanträde bibehåll-

les, böra sålunda den punkt som angår kungörelse samt den följande punkten utgå.

I detta sammanhang synes emellertid innebörden och omfattningen av den besvärsrätt som tillkommer inteckningshavare, vilken ej varit att anse såsom part i målet, vara förtjänt av största beaktande.

Enligt gällande rätt torde det vara praktiskt taget uteslutet att annan än jordbrukskommissionen besvärar sig över beslut, varigenom ansökan om sammanläggning bifalles (21 §). Därest besvär av inteckningshavare överhuvudtaget kunna förekomma, avse de visserligen sammanläggningens giltighet, men lagens villkor för sammanläggning äro sådana, att besvär knappast någonsin lära vara att förvänta. Det torde kunna fastslås att, sedan beslut om sammanläggning vunnit laga kraft, dess bestånd så gott som aldrig torde äventyras på grund av möjligheten att anföra domvillobesvär.

Den föreslagna lagstiftningen kan befaras medföra avsevärd ändring härutinnan. Det förutsättes att inteckningshavare skola vara att anse som sakägare och måste räknas med att de ofta ej komma att underrättas om sammanläggningen. Fråga kan exempelvis vara om en servitutsinteckning i fall då den intecknade rättigheten ansetts icke röra mark som skall ingå i sammanläggningen men det befinnes att servitutsavtalet bör så tolkas att detta bedömande varit oriktigt. Vad angår innehavare av fordringsinteckning kan det vara en svår bedömningsfråga om han blir lidande av sammanläggningen eller ej — t. ex. med hänsyn till möjligheten att återbelåna inteckningen och till räntefoten. I fall sådana som dessa lärer förutsättning för domvillobesvär kunna vara för handen. Besvären få anföras inom sex månader efter det inteckningshavaren erhöll kännedom om beslutet. Om besvären bifallas, undanröjes sammanläggningen. Detta kan inträffa många år efter det sammanläggningen ägt rum. Följderna kunna då bli mycket olyckliga. Fråga lärer t. o. m. kunna bli om återgång av fång varpå sammanläggningen grundats, inteckningar som beviljats i den nya fastigheten bli ogiltiga o. s. v. Även om dylika komplikationer skulle bli ovanliga, lärer man dock få räkna med dem såsom i enstaka fall sannolika.

Hellre än att av nu anförda skäl låta hela förslaget i förevarande del förfalla synes man dock böra, om möjligt, söka utfinna någon anordning varigenom olägenheterna undvikas. Att låta inteckningshavares talan gå ut, ej på sammanläggningens undanröjande utan på rättelse av inteckningsförhållandena är en utväg som synes i och för sig foljdriktig men som ej väl överensstämmer med det remitterade förslagets ståndpunkt beträffande villkoren för sammanläggning i fall då sammanläggningen från början ej skulle kommit till stånd, därest den inteckningshavare, vilkens rätt blivit kränkt, då uttalat sin mening. En annan möjlighet vore att göra det i det remitterade förslaget berörda sammanträdet obligatoriskt och därtill anknyta ett likaledes obligatoriskt stämningsförfarande. Men detta skulle bli både för omständligt och för dyrbart. Betydligt enklare skulle det ställa sig med ett stämningsförfarande, genom vilket, därest ej alla inteckningshavare lämnat medgivande till sammanläggningen och godkänt förslag till förmånsord-

ning, samtliga inkallas såsom parter. Därmed skulle möjligheten av domvillobesvär jämlikt 59 kap. 1 § 3 nya rättegångsbalken förfalla. Vill man nå den grad av trygghet i fråga om de nybildade fastigheternas bestånd, som måste anses eftersträfvansvärd, torde det ej vara möjligt att göra kallelseförfarandet mindre omfattande än nu ifrågasatts. Om förslaget godtages, torde det bli mycket ovanligt att sammanläggning sökes där ej fastighetsägaren träffat uppgörelse med alla inteckningshavarna. Mot det nu framförda uppslaget kan göras den berättigade invändningen att det kan tänkas medföra rättsförluster för inteckningshavare, som ej nås genom stämningen. Vid jämförelse med de menliga följderna av upprivna sammanläggningsbeslut synes dock denna utväg vara att föredraga.

Ville man emellertid nöja sig med en anordning, som icke skapade samma fullständiga säkerhet för sammanläggningens bestånd men lämnade möjlighet öppen att taga hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet, kunde det överlämnas åt domarens beprövande, om stämningsförfarandet skulle tillämpas. Uttalade önskemål från sökanden borde därvid tillerkännas stor betydelse.

Rimligt vore väl att stämningsförfarandet alltid finge bekostas av sökanden.

Justitierådet Nissen:

Såvitt av remissen framgår är ändamålet med sådant sammantråde som omtalas i fjärde styckets andra punkt, att ägodelningsdomaren vid detta skall kunna förhandla med inteckningshavarna om den blivande förmånsordningen. Att anordna dylikt sammantråde är dock ej obligatoriskt, utan förslaget utgår från att samrådet med inteckningshavarna kan och väl också i första hand bör ske under andra former. Under sådana omständigheter och då inga som helst rättsverkningar knutits till sammanträdets hållande, synes tillräcklig anledning saknas att i lagen ge anvisning om denna möjlighet.

Vill man likväl behålla stadgandet härom lär det dock knappast vara görlikt att i fråga om ett sammantråde av denna natur upprätthålla i lag givna tvingande regler om sättet för dess utlysande. Ägodelningsdomaren kan ju ändock hur han finner lämpligt kalla inteckningshavarna till en formlös sammankomst, som i alla avseenden fyller det i lagen nämnda sammanträdets funktioner. Fördelarna av den föreslagna ordningen beträffande sammanträdets utlysande skulle huvudsakligen framkomma endast för det sällsynta fall att någon inteckningshavare är okänd. Dels skulle det finnas en utsikt till att han ger sig tillkänna och dels skulle, om så ej sker, han måhända, vid en ifrågasatt tillämpning av reglerna om besvär över domvilla, anses hava blivit »rätteligen stämd» genom kungörelsen och förty icke kunna under åberopande av 59 kap. 1 § 3 nya rättegångsbalken anlita detta rättsmedel. Frånsett att den sistnämnda påföljden med tanke på kungörelseförfarandets ringa effektivitet icke synes tilltalande, torde dettas praktiska värde i sagda hänseenden vara obetydligt.

Under alla omständigheter lär fjärde styckets fjärde punkt böra utgå. Av

vad ovan yttrats torde framgå att dess direkta innehåll är självklart och om av punkten motsatsvis skulle dragas den slutsatsen, att ett icke lagligen utlyst sammanträde, till vilket icke alla av sammanläggningen berörda inteckningshavare infunnit sig, ej skulle få hållas, skulle detta strida mot regeln att ägodelningsdomaren får förhandla formlost med rättsägarna.

Justitierådet Lawski:

Bestämmelserna om sammanträde med sakägarna för förhandling om »förmånsordning» synas icke hava någon egentlig betydelse annat än för det undantagsfall, att någon inteckningshavare, vars samtycke erfordras för genomförande av den av ägodelningsdomaren åsyftade förmånsordningen, är okänd. Är ingen inteckningshavare okänd, torde nämligen erforderliga godkännanden av förmånsordningen komma att införskaffas av sökanden; skulle en förhandling inför ägodelningsdomaren behövas, kan denna ske helt formlost, och vill en inteckningshavare icke närvara vid en sådan förhandling, innebär det regelrätt, att han icke är villig att lämna något godkännande. I förstnämnda fall åter måste man söka på något sätt få förbindelse med den okände inteckningshavaren. För sådant ändamål synes icke olämpligt att, på sätt i förslaget skett, giva föreskrifter om huru sammanträdet skulle utlysas. Särskilt erfordras stadgande om kungörelse, eftersom sådan, i motsats till kallelse, lär skola bekostas av sökanden. Emellertid skulle det ej vara tillfredsställande, om kungörelsen skulle få den betydelsen, att den förhindrade inteckningshavare, vars rätt ansetts ej kunna beröras av sammanläggningen, att, även om han ej varit närvarande, jämlikt 59 kap. 1 § 3 nya rättegångsbalken anföra domvillobesvär över sammanläggningsbeslutet, därest han finner sin rätt försämrad genom detta. Förslaget bygger nämligen på att en sådan inteckningshavare ej skall behöva bevaka sin rätt i sammanläggningsärendet; dock att skyldighet härutinnan åligger honom, om han blivit kallad till det nyss berörda sammanträdet. Alla övriga inteckningshavare skyddas mot oväntade beslut genom att deras samtycke måste lämnas för att förmånsordningen skall bliva gällande, och den som erhållit kallelse synes — med nyss berörda modifikation — berättigad att av kallelsen draga den slutsatsen att hans samtycke till sammanläggningen erfordras. Ehuru hela det nu berörda spørsmålet är av ringa praktisk betydelse, hemställes, till undvikande av att kungörelsen får här omnämnd verkan, att i fjärde styckets tredje punkt stadgas, att till ifrågavarande sammanträde skola de inteckningshavare som ägodelningsdomaren finner beröras av sammanläggningen kallas genom kungörelse, som minst fjorton dagar förut införes i allmänna tidningarna och, där så finnes lämpligt, tidning inom orten, varjämte nämnda inteckningshavare, såvitt de äro kända, samt sökanden skola inom samma tid kallas genom rekommenderade brev.

15 §.

Lagrådet:

Enligt gällande rätt skall, då fråga är om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, be-

slut om fastställelse å avstyckningen och förordnande om sammanläggning av ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten givas i ett sammanhang. Skall frågan om fastställelse å avstyckning av ifrågavarande slag prövas av länsstyrelsen, vilken icke själv äger förordna om sammanläggning, gäller att länsstyrelsen må meddela fastställelse allenast under villkor att förordnande gives om sammanläggningen enligt vad därom är särskilt stadgat. Tanken är, att avstyckningen icke skall få fastställas för sig med risk att sedan sammanläggningen ej kommer till stånd. Bestämmelserna äro emellertid i viss mån ofullständiga. Lagen reglerar icke verkningarna av att, sedan samtidigt fastställelsebeslut och förordnande om sammanläggning givits, ettdera överklagas och varder upphävt i högre rätt. Och om länsstyrelsen meddelat sådant villkorligt beslut som nyss nämnts, finnas inga föreskrifter för den eventualiteten att sammanläggningen av en eller annan anledning ej kommer till stånd, utan själva förrättningen liksom länsstyrelsens beslut torde förbliva orubbade. Såvitt känt hava väl några större olägenheter på grund av denna ofullständighet icke visat sig i praktiken; emellertid kommer genom de nya bestämmelserna kretsen av dem, som kunna klaga över sammanläggningsbeslut, att vidgas och det synes icke uteslutet att denna omständighet ävensom den ökade användning av sammanläggningsinstitutet, som de nu föreslagna lättnaderna i sammanläggningsvillkoren lära komma att medföra, kunna giva frågan större räckvidd.

Enligt lagrådets mening är det angeläget, att de nu anmärkta bristerna snarast möjligt avhjälpas.

19 §.

Lagrådet:

Såsom en konsekvens av ändringen i paragrafens andra stycke torde även i 12 § »domaren» böra utbytas mot »inskrivningsdomaren».

2. Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 11, 12 och 13 §§ lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Lagrådet:

Såsom en konsekvens av ändringen i andra stycket av 13 § bör i 18 § enahanda ändring vidtagas som lagrådet förordat i fråga om 12 § sammanläggningslagen.

3. Förslaget till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad.

3 KAP.

3 §.

Lagrådet:

Vad lagrådet och ledamöter därav yttrat vid 14 § i det under 1 behandlade lagförslaget har tillämpning jämväl beträffande förevarande paragraf.

4 KAP.

3 §.

Lagrådet:

Vad lagrådet yttrat vid 8 § i det under 1 behandlade lagförslaget har tillämpning även å denna paragraf.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 april 1947.

Närvarande.

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, de utlåtanden som av lagrådet avgivits *dels* den 21 mars 1947 över de den 17 januari 1947 till lagrådet remitterade förslagen till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, lag angående ändrad lydelse av 25 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad samt lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, *dels ock* den 28 mars 1947 över de den 31 januari 1947 till lagrådet remitterade förslagen till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet, lag angående ändrad lydelse av 11, 12 och 13 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län samt lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Under hänvisning till det nära samband som rådde mellan de i förenämnda lagrådsutlåtanden omförmälda lagförslagen hemställer föredraganden att få till gemensam behandling upptaga dessa förslag och anför, efter redogörelse för lagrådets utlåtanden, vidare följande.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet.

Beträffande 9 kap. 7 § har lagrådet i tydlighetens intresse hemställt, att tredje stycket, som enligt det remitterade förslaget skulle utgå, måtte bibehållas för fall, då fråga ej vore om servitut som tillkommit i sammanhang med

laga delning eller som avsåges i 7 a § lagen om servitut. Vad lagrådet sålunda hemställt har jag ansett mig böra biträda.

Lagrådet har ansett tredje stycket av 19 kap. 1 § i det remitterade förslaget böra uppdelas i två stycken på det sätt att dess första punkt utbrytes och får bilda ett nytt fjärde stycke. Detta ändringsförslag torde vara lämpligt. Om emellertid föreskriften i första punkten på detta sätt utbrytes till ett nytt fjärde stycke, torde i stället för det föreslagna stadgandet i andra punkten böra såsom ett tredje stycke i paragrafen bibehållas den för närvarande i 19 kap. 2 § andra stycket meddelade bestämmelsen, att vad enligt detta kapitel gäller om stamfastighet skall, där avstyckningen avser mark som är samfälld för flera fastigheter, såvitt ej annorlunda stadgas, i tillämpliga delar gälla beträffande dessa fastigheter. Att, såsom lagrådet framhållit, i det nu tillfogade fjärde stycket med stamfastighet åsyftas vad som återstår av denna efter avstyckningen är självfallet och torde icke behöva särskilt angivas.

Den av tre utav lagrådets ledamöter förordade ändringen beträffande 19 kap. 2 § har jag ansett mig böra godtaga, liksom lagrådets hemställan under 3 §.

Beträffande 19 kap. 4 § andra stycket i det remitterade förslaget har inom lagrådet yppats tvekan om bestämmelsernas rätta innebörd. För att avsikten med ifrågavarande bestämmelser skall komma till tydligare uttryck torde i överensstämmelse med vad två av lagrådets ledamöter i gemensamt yttrande förordat vissa jämkningar böra vidtagas. Först torde sålunda böra upptagas den strängare regeln, att kraven på styckningsdels beskaffenhet icke må eftergivas, såvitt ändamålet med avstyckningen kan med mindre avsteg från nämnda krav tillgodoses på annat lämpligt sätt. Därefter torde för det fall, att avstyckningen väl icke skulle träda lämplighetskravet för nära men dock innebära ett eftersättande av de särskilda skyddsbestämmelserna för jordbruket eller skogsbruket, böra föreskrivas, att vid tillämpningen av ifrågavarande undantagsbestämmelse skall iakttagas, att i den mån jämkning kan ske ändringen i fastighetsindelningen ej medför större men för jordbruket eller skogsbruket än som är nödigt. Genom en sådan avfattning av stadgandet synes på ett fullt otvetydigt sätt vara utmärkt, att där en tilltänkt avstyckning skulle innebära ett åsidosättande av bestämmelserna i 3 § 1 eller 3 mom. till skydd för bestående jordbruks- eller skogsfastighet, förrättningsmannen har att tillse, att avstyckningen sker på ett sätt som ur jordbruksekonomisk synpunkt medför minsta möjliga skada för styckningsfastigheten. I detta sistnämnda fall, där stamfastigheten även efter avstyckningen måste antagas bli fullt lämpad för sitt ändamål, synes det vara att gå för långt att vägra avstyckning på den grund, att ändamålet med jorddelningen skulle kunna med mindre skada för jordbruket eller skogsbruket vinnas genom avstyckning från annan fastighet i orten. Det måste anses tillfyllest, att förrättningsmannen ålägges tillse att där inom styckningsfastigheten mer än ett område kan anses tjäniligt för det avsedda ändamålet, avstyckning ej medgives av område, vars fränskiljande skulle ur jordbruksekonomisk synpunkt medföra större olägenhet än nödigt.

Med anledning av lagrådets anmärkning vid 19 kap. 13 § har 4 mom. i paragrafen omarbetats i förtydligande syfte.

Vid behandlingen av 21 kap. har lagrådet framställt erinringar i vissa hänseenden. De ändringar och tillägg som lagrådet funnit erforderliga ha vidtagits.

Vid remissen till lagrådet förklarade jag mig förutsätta, att överlantmätaren komme att instruktionsvis åläggas att underrätta lantbruksnämnden om fastställelse- och tillståndsbeslut, som ur jordpolitisk synpunkt kunde antagas vara av intresse för nämnden i dess verksamhet för jordbrukets rationalisering. Med anledning av de ändringar som nu vidtagits i de föreslagna reglerna om överklagande av fastställelsebeslut vill jag understryka lagrådets uttalande därom, att det utan uttryckligt lagstadgande med full trygghet lär kunna förutsättas att överlantmätaren ej meddelar ett fastställelsebeslut utan att lantbruksnämnden, med vilken han skall ha att nära samarbeta, blivit i tillfälle att framställa sina erinringar mot förrättningen. Även i fråga om vad överlantmätaren i detta avseende har att iakttaga torde instruktionsvis närmare föreskrifter böra meddelas.

De i 21 kap. vidtagna ändringarna föranleda på sätt lagrådet framhållit vissa jämkningar i den föreslagna lagens ingress och övergångsbestämmelser. Dessa jämkningar ha företagits.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet.

Beträffande 8 och 14 §§ har lagrådet hemställt, att de där givna stadgan- dena om att rättighetshavares medgivande till sammanläggning ej fordras, om denna är väsentligen utan betydelse för honom, måtte jämkas i anslutning till ordalagen i 8 kap. 4 § jorddelningslagen. Till stöd för detta ändringsförslag har lagrådet anfört, att när inteckningshavare kunde befaras lida en aldrig så ringa förlust på sammanläggningen, borde hans medgivande till denna fordras men om, såvitt kunde bedömas, ändringen av inteckningshavarens rätt bleve så obetydlig, att han ej riskerade förlust av något slag genom densamma, borde hans medgivande kunna undvaras.

Lagrådets förslag, enligt vilket medgivande skulle fordras om det ej vore uppenbart att sammanläggningen ej kunde lända vederbörande till skada, synes mig kunna leda till att ägodelningsdomarna icke våga göra bruk av bestämmelserna i fråga. Avsikten har ju icke varit, att varje som helst riskökning uppenbarligen skulle vara utesluten. Man kan icke på förhand med säkerhet veta hur förhållandena komma att framdeles utveckla sig, och det kan icke vara rimligt att inteckningshavare och andra rättighetshavare skola kunna hindra genomförandet av en lämpligare fastighetsindelning allenast därför att en mindre skiftning i deras risk inträder. Deras ställning är beroende av så många andra faktorer — icke minst nedåtgående konjunktioner — att det ej kan skäligen begäras att det just i nu förevarande avseende skall

upprätthållas ett så strängt krav som lagrådet ifrågasatt. Med anledning av ett exempel som lagrådet anfört vill jag framhålla, att det icke i första hand är fråga om att göra skillnad mellan inteckningar på större och mindre belopp utan att jämföra riskmarginalen före och efter den tillämnade sammanläggningen. Den i det remitterade förslaget upptagna lydelsen — som redan godkänts i flera andra analoga sammanhang — torde alltså böra bibehållas. Det kan ifrågasättas, om icke 8 kap. 4 § jorddelningslagen borde jämkas till överensstämmelse med vad jag sålunda föreslagit, men tillräcklig anledning att upptaga denna fråga nu har icke synt mig föreligga.

Vad angår de i 14 § fjärde stycket intagna bestämmelserna om upprättande av förslag till förmånsordning synes man visserligen kunna förutsätta, att ägodelningsdomaren i allmänhet genom sökanden erhåller besked i vad mån inteckningshavarna äro villiga att medverka till sammanläggningen. Ej sällan torde emellertid ägodelningsdomaren finna det ändamålsenligt att själv träda i förbindelse med en eller flera inteckningshavare. Förhållandena kunna då vara sådana att något resultat ej kan uppnås med mindre samtliga inteckningshavare, som beröras av sammanläggningen, på en gång äro tillstades. Med tanke bl. a. på dylika fall har jag ansett det lämpligt att bibehålla det stadgande, enligt vilket möjligheten att utsätta sammanträde med sakägarna för förhandling om förmånsordningen anvisas ägodelningsdomaren. I och för sig torde det icke vara nödvändigt att giva särskilda föreskrifter om sammanträdets utlysande. Den som ej varit rätteligen stämd och ej heller fört talan i målet kan emellertid på grund av 59 kap. 1 § 3 nya rättegångsbalken anföra besvär över domvilla, om han anser sin rätt kränkt genom laga kraftvunnet förordnande om sammanläggning, medan annan som är missnöjd med sammanläggningsbeslut har att i vanlig ordning klaga inom fyra veckor från beslutets dag. Med hänsyn härtill torde det vara lämpligt att i lagen upptagas tvingande regler om sammanträdets utlysande, vilka angiva vad som erfordras för att vederbörande skall anses rätteligen kallad. Jag har ej funnit skäl att ändra vad i detta hänseende stadgats i det remitterade förslaget. Däremot har jag ansett fjärde punkten av 14 § fjärde stycket böra utgå, enär den möjligen kan giva anledning till det missförståndet, att ägodelningsdomaren, om han anser förhandling behöva ske med allenast vissa kända inteckningshavare, skulle vara förhindrad att formlost hålla sammankomst med dessa.

Under 15 § har lagrådet anfört, att bestämmelserna om fastställelse å avstyckning och förordnande om sammanläggning i vissa angivna hänseenden äro ofullständiga. Ehuru det torde vara otvivelaktigt att det nuvarande förfarandet vid sammanläggning i samband med avstyckning icke är helt tillfredsställande, har någon översyn i detta hänseende icke kunnat ske i förevarande lagstiftningsärendet. Denna fråga torde böra överlämnas till fastighetsbildningssakkunniga för deras övervägande.

I 12 § sammanläggningslagen har vidtagits en av lagrådet förordad formell ändring.

Övriga lagförslag.

I enlighet med lagrådets hemställan har 18 § i den s. k. Dalalagen jämkats i formellt hänseende.

De ändringar som enligt vad jag i det föregående anført vidtagits i 19 kap. 13 § 4 mom. i förslaget rörande jorrdelningslagen samt i 14 § fjärde stycket i förslaget angående sammanläggningslagen ha föranlett motsvarande ändringar i 5 kap. 8 § 3 mom. och 3 kap. 3 § fjärde stycket fastighetsbildningslagen.

I övrigt har vad lagrådet uttalat beträffande 3 kap. 3 § och 4 kap. 3 § fastighetsbildningslagen av skäl, som jag anført i fråga om 8 och 14 §§ sammanläggningslagen, icke föranlett någon ändring i det remitterade förslaget.

Såsom framgår av det förut anförda ha de till lagrådet remitterade lagförslagen i viss utsträckning underkastats omarbetning inom departementet med anledning av de erinringar lagrådet framställt. I samband härmed ha de skilda förslagen angående Dalalagen och fastighetsbildningslagen sammanförts, varjämte vissa andra redaktionella jämkningar vidtagits. Efter överarbetningen i departementet föreligga nu förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

2) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;

3) lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län;

4) lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad; samt

5) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Föredraganden hemställer, att lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Karl Gustaf Grönhagen.

Innehållsförteckning.

	Sid.
<i>Proposition</i>	1
<i>Författningsförslag:</i>	
Lag angående ändring i lagen om delning av jord å landet	2
Lag angående ändring i lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ...	19
Lag angående ändring i lagen med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län	32
Lag angående ändring i lagen om fastighetsbildning i stad	35
Lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen om rätt i vissa fall för nyttjande- rättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område	46
<i>Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 17 januari 1947</i>	48
Inledning	48
Ändrade bestämmelser om avstyckning m. m.	52
Allmän översikt över förslaget	52
Yttranden	57
Departementschefen	70
De jordpolitiska villkoren för avstyckning	74
Gällande rätt	74
Fastighetsbildningssakkunniga	75
Yttranden	89
Departementschefen	109
Förhållandet till förslaget om ny byggnadslag	129
Fastighetsbildningssakkunniga	129
Yttranden	131
Departementschefen	134
Förslaget till lag angående ändring i lagen om delning av jord å landet ...	137
<i>Följdförfattningar</i>	201
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 25 § lagen med särskilda be- stämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län	201
Förslaget till lag angående ändring i lagen om fastighetsbildning i stad ...	201
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område	205
Lagförslag, bilagor till statsrådsprotokollet den 17 januari 1947	207
<i>Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 31 januari 1947</i>	221
Allmänna synpunkter	222
Yttrandena	223
Departementschefen	228
Sammanläggningslagen	230
Dalalagen	267
Fastighetsbildningslagen	268
Lagförslag, bilagor till statsrådsprotokollet den 31 januari 1947	270
<i>Lagrådets utlåtande den 21 mars 1947</i>	289
<i>Lagrådets utlåtande den 28 mars 1947</i>	297
<i>Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 11 april 1947</i>	304